

**Στρατηγικό πλαίσιο για την “έξυπνη εξειδίκευση”
στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
για την προγραμματική περίοδο 2014-2020
Πρόγραμμα Δράσης**

Μυτιλήνη, Φεβρουάριος 2015

Ομάδα Εργασίας

Θανάσης Κίζος

Δημήτρης Σκάλκος

Μάνια Μαύρη

Γιώργος Σαραγάς

Χρήστος Καλλονιάτης

Νικόλαος Ναγόπουλος

Ιωάννης Χωριανόπουλος

Κυριακούλα Γλύππου

Φωτεινή Μιχαηλίδου

Αικατερίνη Παλατιανού

Αικατερίνη Πολυχρόνη

Στεριανή Αθανασίου

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή
2. Η έννοια της Έξυπνης Εξειδίκευσης
3. Η στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης στην ΕΕ 2014-2020
  - 3.1 Εθνική & Περιφερειακή Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση
  - 3.2 Στόχοι της έξυπνης ανάπτυξης της ΕΕ για το 2020
4. SWOT για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
  - 4.1. Δυνατά και αδύνατα σημεία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
  - 4.2 Η θέση της ΠΒΑ στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον
5. Η στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
  - 5.1. Η διαδικασία της διαβούλευσης: Επιλογή των επιχειρήσεων για την “έξυπνη εξειδίκευση” και την καινοτομία
    - 5.1.1. Η Παραγωγική δομή της Περιφέρειας
    - 5.1.2. Η Επιλογή των κλάδων και των επιχειρήσεων
    - 5.1.3. Η Διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων
  - 5.2. Ευρήματα από τη διαβούλευση και τα ερωτηματολόγια
    - 5.2.1. Ευρήματα από διαβούλευση
    - 5.2.2. Ευρήματα από την επεξεργασία απαντήσεων φορέων
    - 5.2.3. Ευρήματα από την επεξεργασία απαντήσεων επιχειρήσεων
    - 5.2.4. Βασικά Συμπεράσματα
  - 5.3. Οι παρατηρήσεις των εμπειρογνομόνων
  - 5.4. Το όραμα για μια στρατηγική “Έξυπνης εξειδίκευσης” για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
  - 5.5. Οι προτεινόμενοι κλάδοι και τακτικοί στόχοι ανά κλάδο
    - 5.5.1. Πρωτογενής Τομέας & Μεταποίηση
    - 5.5.2. Τουρισμός – πολιτισμός
    - 5.5.3. e-οικονομία
  - 5.6. Προτεινόμενες δράσεις ανά κλάδο
    - 5.6.1. Πρωτογενής Τομέας & Μεταποίηση
    - 5.6.2. Τουρισμός – πολιτισμός και «e- οικονομία»
  - 5.7. Παρακολούθηση και Αξιολόγηση
6. Δομή υλοποίησης της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
7. Γενική Αναφορά στο πρόγραμμα δράσης
8. Δομή Σχεδίου Δράσης
  - 8.1. Περιγραφή Άξονα 1: Μηχανισμοί & μέσα ενσωμάτωσης της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας στην πραγματική οικονομία
    - 8.1.1. Λογική παρέμβασης
    - 8.1.2. Ομάδες στόχοι
    - 8.1.3. Δράσεις και ενδεικτικά έργα ανά δράση

8.1.4. Χρηματοδότηση

8.1.5. Δείκτες παρακολούθησης

8.2. Περιγραφή Άξονα 2: Ανάπτυξη Αγροδιατροφικού Τομέας

8.2.1. Λογική παρέμβασης

8.2.2 Ομάδες στόχοι

8.2.3 Δράσεις και ενδεικτικά έργα ανά δράση

8.2.4. Χρηματοδότηση

8.2.5. Δείκτες παρακολούθησης

8.3. Περιγραφή Άξονα 3: Τουρισμός – Φύση – Πολιτισμός

8.3.1. Λογική παρέμβασης

8.3.2 Ομάδες στόχοι

8.3.3. Δράσεις και ενδεικτικά έργα ανά δράση

8.3.4 Χρηματοδότηση

8.3.5. Δείκτες παρακολούθησης

8.4. Περιγραφή Άξονα 4: Νησιά ίσων ευκαιριών

8.4.1. Λογική παρέμβασης

8.4.2 Ομάδες στόχοι

8.4.3 Δράσεις και ενδεικτικά έργα

8.4.4 Χρηματοδότηση

8.4.5 Δείκτες παρακολούθησης

9. Γενική εποπτική παρουσίαση προγράμματος

10. Περιγραφή πλέγματος ερευνητικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην διαδικασία εφαρμογή της στρατηγικής

11. Επιχειρηματική Ανακάλυψη / Κοινωνική Ανακάλυψη και έξυπνη εξειδίκευση

12. Στοιχεία Παρουσίασης της Ωριμότητας του συστήματος διακυβέρνησης

Συγκρότηση ΠΣΕΚ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Αναφορές

Παράρτημα

Πρακτικά Συναντήσεων

- Συνάντηση Διαβούλευσης για την «Έξυπνη Εξειδίκευση» στη Χίο στις 18/04/2013
- Σημείωμα (Πρακτικό Συνεδρίου) σχετικά με το 1ο Αναπτυξιακό Συνέδριο στη Χίο 19 Απριλίου 2013
- Πρακτικό Συνάντησης Εργασίας Λήμνου στις 20/05/2013 Διαβούλευση για τη Στρατηγική «Έξυπνης Εξειδίκευσης» στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου
- Πρακτικό Συνάντησης Εργασίας Σάμου στις 05/06/2013 Διαβούλευση για τη Στρατηγική «Έξυπνης Εξειδίκευσης» στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου
- Πρακτικό Συνάντησης Εργασίας Λέσβου στις 13/06/2013 Διαβούλευση για τη Στρατηγική «Έξυπνης Εξειδίκευσης» στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου

Ερωτηματολόγια

Λίστες Επιχειρήσεων και Φορέων

1. Εισαγωγή

Στόχος του συγκεκριμένου παραδοτέου είναι αρχικά ο προσδιορισμός της έννοιας της «έξυπνης εξειδίκευσης», η θεωρητική προσέγγισή του όρου και η καταγραφή των επιστημονικών περιοχών και επιχειρησιακών λειτουργιών με τις οποίες σχετίζεται. Συγκεκριμένα, θα παρουσιαστεί η έννοια του όρου σε ευρωπαϊκό επίπεδο και θα δοθεί έμφαση στην εξειδίκευση του όρου σε επίπεδο περιφέρειας και καλύτερα στην Περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου. Το μεγαλύτερο μέρος του Παραδοτέου περιλαμβάνει το στρατηγικό πλαίσιο “έξυπνης εξειδίκευσης” της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (ΠΒΑ) για τη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Πηγές αναφοράς για το παρόν παραδοτέο αποτελούν ο Ευρωπαϊκός Οδηγός για την Έξυπνη Εξειδίκευση «Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3)» την Ευρωπαϊκή Αναφορά για την Έξυπνη Εξειδίκευση στην περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου «RIS3 Regional Assessment: North Aegean: A report to the European Commission, Directorate General for Regional Policy, Unit I3 - Greece & Cyprus» και την έκθεση για την Εθνική Στρατηγική σχετικά με την έξυπνη εξειδίκευση ως μοχλό οικονομικής ανάπτυξης «RIS3 National Assessment: Greece – Clusters Smart specialisation as a means to foster economic renewal». Το Παραδοτέο στηρίζεται επίσης στη 1η και 2η εγκύκλιο σχεδιασμού και στο “Position paper” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επόμενη προγραμματική περίοδο στην Ελλάδα («Position of the European Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in Greece for the period 2014-2020»). Τέλος, στο Παραδοτέο λήφθηκαν υπόψη τα συμπεράσματα – ευρήματα από τις ειδικές συναντήσεις διαβούλευσης που διοργανώθηκαν στα νησιά της ΠΒΑ για τα θέματα που αφορούν στην έξυπνη εξειδίκευση και από την επεξεργασία των απαντήσεων στα ερωτηματολόγια σε φορείς και επιχειρήσεις της Περιφέρειας που συμπληρώθηκαν ειδικά για το Παραδοτέο αυτό.

Η δομή του κειμένου περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Περιγραφή της Στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης στην ΕΕ για την περίοδο 2014 – 2020,
- Περιγραφή του πλαισίου εφαρμογής της πολιτικής «Έξυπνης Εξειδίκευσης» στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου,
- Προσδιορισμός της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, όπου περιγράφεται αναλυτικά και η διαδικασία διαβούλευσης και συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων μαζί με τη διαδικασία επιλογής του δείγματος των επιχειρήσεων που περιλαμβάνει τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για την επιλογή των κλάδων, του είδους και των χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων,
- Επιχειρείται η εξειδίκευση του πλαισίου στις επιμέρους τομεακές κατευθύνσεις και προτείνονται μηχανισμοί – διαδικασίες και δείκτες αξιολόγησης,
- Τέλος, παρουσιάζεται η Προτεινόμενη Δομή για την υλοποίηση της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

2. Η έννοια της Έξυπνης Εξειδίκευσης

Η Έξυπνη Εξειδίκευση (“Smart Specialization”) ή η χωρική και θεματική συγκέντρωση των πόρων E&A στη βάση των υπαρχουσών μορφών τεχνολογικής εξειδίκευσης, έχει προταθεί ως μια πιθανή κατευθυντήρια πολιτική (Foray και Van Ark, 2007). Αυτή η θέση αντλεί υλικό από μια μακροσκελή βιβλιογραφία σχετική με την οικονομική γεωγραφία (που χρονολογείται από την περίοδο του πρωτοποριακού έργου του Alfred Marshall), η οποία υπογραμμίζει τις θετικές επιπτώσεις της περιφερειακής συγκέντρωσης της οικονομικής δραστηριότητας, ή αυτό που συχνά αναφέρεται ως οικονομίες συσσώρευσης. Οι οικονομίες συσσώρευσης έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντικές για την έρευνα: επιστήμονες και τεχνολόγοι τείνουν να είναι πιο παραγωγικοί όταν βρίσκονται κοντά σε πολυπληθείς κοινότητες εργαζομένων στον τομέα της γνώσης και σε επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών έντασης της γνώσης. Σύμφωνα με τους Foray και Van Ark (2007) πρώτα απ’ όλα, η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης τοποθετείται προοπτικά στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής για την Έρευνα, την Τεχνολογία και την Ανάπτυξη, υπογραμμίζοντας το γεγονός ότι η επιλογή της έξυπνης εξειδίκευσης είναι κατά κάποιον τρόπο μοναδική και απαραίτητη για τις περιφέρειες που επιθυμούν να παραμείνουν στο παιχνίδι, κάτι που θα αποδειχθεί ολοένα και δυσκολότερο όσο προχωρά η οικοδόμηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας (Foray, 2009).

Σύμφωνα με τον Foray (2009)

1. Η δημιουργία ενός μεγάλου χώρου έρευνας και καινοτομίας που να επιτρέπει τον απεριόριστο ανταγωνισμό είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση για την εξειδίκευση. Ενδεικτικά αναφέρεται (Marimon και Graca Carvalho, 2008) ότι κατά τον Άνταμ Σμιθ ο βαθμός εξειδίκευσης είναι συνάρτηση του μεγέθους της αγοράς.
2. Η αναζήτηση για έξυπνη εξειδίκευση δεν περιλαμβάνει μια γραφειοκρατική διαδικασία (σχέδιο), ή μια άσκηση πρόβλεψης, διατεταγμένη από μια συμβουλευτική εταιρεία. Πρόκειται ουσιαστικά για *μια επιχειρηματική διαδικασία* στην οποία η νέα γνώση που παράγεται σχετίζεται με τις ‘κατάλληλες εξειδικεύσεις’ της περιφέρειας. Αυτές οι ‘ανακαλύψεις’ έχουν πολύ υψηλή κοινωνική αξία, δεδομένου ότι στοχεύουν στο να καθοδηγήσουν την ανάπτυξη της οικονομίας της περιφέρειας.
3. Οι ιδιότητες των Τεχνολογιών ή Εργαλείων Γενικής Χρήσης (ΤΓΧ) (**General Purpose Technologies or Tools**) καθορίζουν το πλαίσιο για να αποσαφηνιστεί η λογική της έξυπνης εξειδίκευσης τόσο για τις περιφέρειες που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της τεχνολογίας όσο και για εκείνες που είναι λιγότερο προηγμένες. Ενώ οι ηγετικές περιφέρειες επενδύουν στην εφεύρεση μιας GPT (ΤΓΧ) (π.χ. βιοτεχνολογία, πληροφορική) ή στο συνδυασμό διαφορετικών ΤΓΧ (π.χ. βιοπληροφορική), οι υπόλοιπες περιφέρειες που ακολουθούν πρέπει να επενδύσουν στη ‘συν-εφεύρεση εφαρμογών’, δηλαδή στην ανάπτυξη των εφαρμογών μιας ΤΓΧ σε έναν ή περισσότερους σημαντικούς τομείς της περιφερειακής οικονομίας. Οι

περιοχές αυτές εισέρχονται σε μια ρεαλιστική και εφαρμόσιμη λογική ανταγωνισμού, καθορίζοντας μια αρένα ανταγωνισμού που αποτελείται από έναν μικρό αριθμό παικτών.

4. Τέλος ο ρόλος των κυβερνητικών πολιτικών οι οποίες σχετίζονται με:
  - i. την παροχή κινήτρων για την ενθάρρυνση των επιχειρηματιών που εμπλέκονται στην ανακάλυψη των ορθών/κατάλληλων εξειδικεύσεων. Το πλαίσιο κινήτρων είναι σημαντικό δεδομένου ότι η κοινωνική αξία της παραγόμενης γνώσης είναι πολύ υψηλή και οι επιχειρηματίες που κάνουν τέτοιου είδους ανακαλύψεις είναι πιθανό να αποκομίσουν μόνο ένα αμελητέο τμήμα αυτής της κοινωνικής αξίας.
  - ii. την εκτίμηση της αξίας των εξειδικεύσεων που εντοπίζονται.
  - iii. τον εντοπισμό και την υποστήριξη των επενδύσεων που είναι συμπληρωματικές ως προς την ανάπτυξη των εξειδικεύσεων-εφαρμογών αυτών π.χ. σύνδεση με τα κέντρα, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και φορείς κατάρτισης, που παράγουν και εφευρίσκουν εργαλεία τεχνολογιών (ΤΓΧ).
  - iv. τη μείωση των επενδύσεων που υποστηρίχθηκαν εκ των προτέρων στο πλαίσιο προώθησης της έρευνας αλλά, εκ των υστέρων, αποδείχθηκαν ακατάλληλες.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε πως η έξυπνη εξειδίκευση αναπτύσσεται σε περιβάλλοντα με έντονη ερευνητική δραστηριότητα και σχετίζεται άμεσα με την ισχύουσα πολιτική ανάπτυξη της έρευνας σε κάθε χώρα όπως και με τις προτεραιότητες ανάπτυξης της περιφέρειας που εξετάζουμε κάθε φορά.

3. Η στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης στην ΕΕ 2014-2020

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής 2020 (Europe 2020 Strategy), η ΕΕ οραματίζεται μια Κοινωνική Οικονομία της Αγοράς (Social Market Economy), που καλείται να αντιμετωπίσει τις διαρθρωτικές αδυναμίες της, μέσα από την ταυτόχρονη πρόοδο τριών αλληλοενισχυόμενων αναπτυξιακών προτεραιοτήτων:

1. μιας έξυπνης ανάπτυξης, βασισμένης στη γνώση και την καινοτομία
2. μιας βιώσιμης ανάπτυξης, στηριζόμενης σε πιο πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία, αλλά και αποδοτικότερη χρήση φυσικών πόρων
3. μιας χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, που ενισχύει τις δυνατότητες απασχόλησης, παρέχοντας ταυτόχρονα οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Προϋπόθεση για την επίτευξη του ανώτερου στόχου είναι η ανάπτυξη μιας περιεκτικής ευρωπαϊκής στρατηγικής καινοτομίας (Innovation Union, 2010) που επενδύει στην έρευνα, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα σε κάθε Κράτος Μέλος και περιφέρεια της ΕΕ, προκειμένου να αξιοποιηθεί πλήρως η δυναμικότητα της Ευρώπης. Ταυτόχρονα, η ΕΕ συνιστά στις εθνικές και περιφερειακές αρχές την κατάρτιση στρατηγικών έρευνας και καινοτομίας *Έξυπνης Εξειδίκευσης*, αποσκοπώντας στην αποδοτικότερη χρήση των

διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ, την βελτίωση συνεργειών πολιτικής (εθνικών, περιφερειακών και ευρωπαϊκών), καθώς και τη διασύνδεση μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων.

Η έννοια της Έξυπνης Εξειδίκευσης αναπτύσσεται γύρω από τα τέσσερα «Σ» (ή C):

- (α) Σκληρές (Δύσκολες) Επιλογές (Tough Choices)
- (β) Συγκριτικά Πλεονεκτήματα (Competitive Advantages)
- (γ) Συνδεσιμότητα και Σχηματισμοί Συνεργασίας (Connectivity and Clusters)
- (δ) Συνεργατική Ηγεσία (Collaborative Leadership)

Κάτω από αυτό το πλαίσιο, η έξυπνη εξειδίκευση αφορά:

- στον εντοπισμό των μοναδικών χαρακτηριστικών και μέσων κάθε χώρας και περιφέρειας, επισημαίνοντας τα συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά τους, και
- στη συγκέντρωση των τοπικών παραγόντων και πόρων γύρω από ένα κοινό όραμα που άγεται από την αριστεία.

Με τον τρόπο αυτό, η «έξυπνη εξειδίκευση» συνδέει την έρευνα και την καινοτομία με την οικονομική ανάπτυξη με νέους τρόπους, όπως η επιχειρηματική διαδικασία της διερεύνησης/ανακάλυψης και ο καθορισμός των προτεραιοτήτων από τους φορείς χάραξης πολιτικής σε στενή συνεργασία με τους τοπικούς φορείς. Παράλληλα, συνεπάγεται την ενίσχυση των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας, την μεγιστοποίηση των ροών γνώσης και την εξάπλωση των ωφελειών της καινοτομίας σε όλο το εύρος της περιφερειακής οικονομίας. Κατά συνέπεια, *ενισχύει την εξωστρέφεια των περιφερειών αναγκάζοντας τις να ισορροπήσουν μεταξύ φιλοδοξίας και ρεαλισμού των στόχων τους, ενώ ταυτόχρονα συνδέει τις τοπικές ιδιαιτερότητες και δυνατότητες με εξωτερικές πηγές γνώσης και αξιακές αλυσίδες.*

3.1 Εθνική & Περιφερειακή Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση

Οι Εθνικές/Περιφερειακές στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για Έξυπνη Εξειδίκευση (Στρατηγικές RIS3), είναι ολοκληρωμένες δράσεις τοπικού οικονομικού μετασχηματισμού, οι οποίες στηρίζονται στις τέσσερις κατευθύνσεις:

- Μετάβαση
- Εκσυγχρονισμός
- Διαφοροποίηση και
- Ριζοσπαστική θεμελίωση νέων τομέων.

Συγκεκριμένα, επικεντρώνουν την υποστήριξη της πολιτικής και τις επενδύσεις σε βασικές εθνικές/περιφερειακές προτεραιότητες, προκλήσεις και ανάγκες για ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση, ενώ ταυτόχρονα αξιοποιούν τα δυνατά σημεία κάθε χώρας/περιφέρειας, τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά της και τη δυναμική για αριστεία. Σε αυτό το πλαίσιο, υποστηρίζουν την τεχνολογική, καθώς και τη βασισμένη στην πρακτική καινοτομία και στοχεύουν στην τόνωση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα. Παράλληλα, επιτυγχάνουν την πλήρη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων παραγόντων και ενθαρρύνουν την καινοτομία και τον

πειραματισμό, βασιζόμενες σε αποδείξεις και περιλαμβάνοντας αξιόπιστα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Με την ανάπτυξη της Έξυπνης Εξειδίκευσης μέσω των Στρατηγικών RIS3, επιδιώκεται συνολικά:

1. Ο ορισμός της καινοτομίας ως προτεραιότητα για όλες τις περιφέρειες.

Η RIS3 υποστηρίζει τη δημιουργία θέσεων εργασίας βασισμένων στη γνώση και την επίτευξη ανάπτυξης όχι μόνο σε σημαντικούς πόλους της έρευνας και της καινοτομίας (E&K), αλλά και σε λιγότερο αναπτυγμένες και αγροτικές περιοχές. Η RIS3 αποτελεί βασικό τμήμα της προτεινόμενης αναμόρφωσης της πολιτικής συνοχής της ΕΕ καθώς υποστηρίζει τη θεματική επικέντρωση και ενισχύει το στρατηγικό προγραμματισμό και τον προσανατολισμό προς τις επιδόσεις.

2. Η επικέντρωση στις επενδύσεις και η δημιουργία συνεργειών.

Η Στρατηγική επικεντρώνει τις προσπάθειες οικονομικής ανάπτυξης και τις επενδύσεις στα σχετικά δυνατά σημεία κάθε περιοχής, αξιοποιώντας τις οικονομικές ευκαιρίες και τις αναδυόμενες τάσεις, και ενεργοποιούμενη προς την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, διασφαλίζει συνέργειες μεταξύ ευρωπαϊκών πολιτικών και χρηματοδότησης, συμπληρώνοντας εθνικά και περιφερειακά προγράμματα και ιδιωτικές επενδύσεις.

Εξάλλου, αξίζει να σημειωθεί ότι ως μέρος της πολιτικής συνοχής της ΕΕ για την περίοδο 2014-2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θέτει την έξυπνη εξειδίκευση ως αρχική προϋπόθεση (επονομαζόμενη «εκ των προτέρων όροι») για την υποστήριξη επενδύσεων για δύο βασικούς στόχους πολιτικής:

- (α) Ενίσχυση έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας (ο στόχος E&K), και
- (β) Ενίσχυση της πρόσβασης σε και της χρήσης ΤΠΕ ποιότητας (ο στόχος ΤΠΕ)

3. Η βελτίωση των καινοτόμων διαδικασιών.

Στη RIS3 εντάσσεται η διασφάλιση ότι το μείγμα πολιτικών, δηλαδή ο συνδυασμός εργαλείων πολιτικής που είναι διαθέσιμος σε συγκεκριμένο περιφερειακό περιβάλλον – ενισχύσεις, δάνεια και άλλη υποστήριξη – είναι αποτελεσματικός στην επίτευξη των στόχων της συνολικής πολιτικής, βοηθά τις επιχειρήσεις και επιτρέπει τη μόχλευση ιδιωτικών επενδύσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, περιλαμβάνει την ανάπτυξη δεικτών αποτελεσμάτων και τη χρήση τους για τη δημιουργία, καθοδήγηση και προσαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων που προωθούν τη συνεχή αξιολόγηση και εκμάθηση πολιτικών, την κοινή χρήση εμπειριών και καλών πρακτικών μεταξύ περιφερειών.

4. Η βελτίωση της διακυβέρνησης και η στενή εμπλοκή όλων των ενδιαφερομένων παραγόντων.

Η RIS3 ενθαρρύνει όλους τους ενδιαφερόμενους παράγοντες να ενωθούν σε ένα κοινό όραμα. Συνδέει μικρές, μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις, ενθαρρύνει την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και βοηθά στη δημιουργία ενός κοινωνικού και δημιουργικού κεφαλαίου εντός της κοινότητας. Για το λόγο αυτό απαιτείται να είναι διαδραστική, να άγεται από την περιφέρεια και να βασίζεται στη συναίνεση. Αν και το ακριβές μείγμα των εμπλεκόμενων φορέων εξαρτάται από το περιφερειακό πλαίσιο, είναι σημαντικό να εμπλακούν πλήρως όλοι οι εταίροι στην ανάπτυξη, υλοποίηση και παρακολούθηση στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης.

Ειδικότερα από *οικονομικής άποψης* επιδιώκεται:

1. Η ανάπτυξη και υλοποίηση στρατηγικών οικονομικού μετασχηματισμού.

Η RIS3 απαιτεί μια ολοκληρωμένη, τοπική προσέγγιση στο σχεδιασμό και υλοποίηση πολιτικών.

Οι πολιτικές πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στο τοπικό πλαίσιο, αναγνωρίζοντας ότι υπάρχουν διαφορετικά μονοπάτια προς την περιφερειακή καινοτομία και την ανάπτυξη. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται:

- Η αναζωογόνηση παραδοσιακών τομέων μέσω δραστηριοτήτων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και νέες εξειδικευμένες αγορές
- Ο εκσυγχρονισμός μέσω υιοθέτησης και διάχυσης νέων τεχνολογιών
- Η διαφοροποίηση σε τεχνολογικό επίπεδο από υφιστάμενες εξειδικεύσεις σε συναφή πεδία
- Η ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων μέσω ριζικής τεχνολογικής αλλαγής και ριζοσπαστικών καινοτομιών
- Η εκμετάλλευση νέων μορφών καινοτομίας όπως η ανοικτή και η κατευθυνόμενη από τον χρήστη καινοτομία, η κοινωνική καινοτομία και η καινοτομία υπηρεσιών.

2. Η απόκριση σε οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις.

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει έναν ασταμάτητο παγκόσμιο ανταγωνισμό για ταλέντα, ιδέες και κεφάλαια. Ταυτόχρονα, η δημοσιονομική λιτότητα απαιτεί συχνά από τις κυβερνήσεις να επικεντρώνουν τους περιορισμένους πόρους σε λίγες περιοχές και μέτρα με πραγματική δυναμική για τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας και ανάπτυξης. Οι περισσότερες περιφέρειες μπορούν να αποκτήσουν ένα πραγματικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω της εύρεσης εξειδικευμένων αγορών, ή ενσωματώνοντας νέες τεχνολογίες σε παραδοσιακούς κλάδους και αξιοποιώντας την «έξυπνη» περιφερειακή δυναμική τους. Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης μπορούν επίσης να αποτελέσουν ένα ισχυρό εργαλείο για την αντιμετώπιση κοινωνικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών και ενεργειακών προκλήσεων, όπως η δημογραφική αλλαγή, η αποτελεσματική διαχείριση πόρων, η ενεργειακή ασφάλεια και η αντοχή στην κλιματική αλλαγή.

3. Η εμφάνιση περιφερειών σε διεθνείς επενδυτές.

Δίνοντας έμφαση σε αυτό που προσφέρει σε μια περιφέρεια τη μεγαλύτερη ανταγωνιστική της ικανότητα, η έξυπνη εξειδίκευση βοηθά στην τοποθέτηση της περιφέρειας σε επιμέρους παγκόσμιες αγορές/εξειδικευμένες αγορές και διεθνείς αλυσίδες αξίας. Προκειμένου να προσελκυθούν ιδιωτικές επενδύσεις και να κερδηθεί η προσοχή διεθνών επενδυτών, είναι σημαντικό να γίνει επώνυμη (brand) η εξειδίκευση μιας περιφέρειας σε έναν επιμέρους τομέα της γνώσης ή εξειδικευμένης αγοράς και να υπάρξει σταθερή και ολοκληρωμένη υποστήριξη στην κατεύθυνση ενίσχυσης αυτής της εξειδίκευσης.

4. Η βελτίωση εσωτερικών και εξωτερικών συνδέσεων μιας περιφέρειας.

Η βελτίωση των εσωτερικών συνδέσεων αποτελούσε για καιρό σήμα κατατεθέν της πολιτικής καινοτομίας (π.χ. δίκτυα τριπλής και τετραπλής έλικας, τρίγωνα γνώσης, συνεργασίες πανεπιστημίων- επιχειρήσεων, συστάδες, κλπ.). Ωστόσο, οι περιφέρειες χρειάζεται επίσης να είναι εξωστρεφείς, να τοποθετούνται σε ευρωπαϊκές και παγκόσμιες αλυσίδες αξίας, και να βελτιώνουν τις συνδέσεις και τη συνεργασία τους με άλλες περιφέρειες, συστάδες και παράγοντες της καινοτομίας. Αυτό είναι σημαντικό για τη διεθνοποίηση των επιχειρήσεων τους, προκειμένου να επιτευχθεί κρίσιμη δυναμική των δραστηριοτήτων των συστάδων και να δημιουργηθούν εισροές γνώσης συναφούς με την υφιστάμενη γνωσιακή βάση της περιφέρειας.

5. Η αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων και αντιγραφών σε στρατηγικές ανάπτυξης.

Στο παρελθόν, οι περιφέρειες που αντιμετώπιζαν αναπτυξιακές προκλήσεις προσπαθούσαν συχνά να αντιγράψουν τις ίδιες ή παρόμοιες προτεραιότητες άλλων περιφερειών με ηγετική θέση ακόμα κι όταν είχαν λίγα μέσα και μικρές πιθανότητες να εξελιχθούν σε παγκόσμιο ηγέτη στους τομείς που είχαν επιλέξει. Η RIS3 ενθαρρύνει τις περιφέρειες να υιοθετήσουν πολιτικές που είναι ρεαλιστικά προσαρμοσμένες στις ικανότητες, ευκαιρίες και ανάγκες τους. Η διεθνής και σε τεχνολογικό επίπεδο διαφοροποίηση είναι το κλειδί για την (επανα-)τοποθέτηση μιας περιφέρειας σε ένα παγκόσμιο, έντονα δυναμικό και μεταβαλλόμενο περιβάλλον, και για την ανάδειξη της στρατηγικής της σε σχέση με άλλων περιφερειών.

6. Η συγκέντρωση μιας «κρίσιμης μάζας» πόρων.

Η RIS3 μπορεί να διασφαλίσει ότι οι πόροι για την έρευνα και την καινοτομία θα φτάσουν το επίπεδο της κρίσιμης μάζας, δηλαδή θα έχουν επαρκή δυναμική για να γίνουν αυτο-συντηρούμενοι, ή κρίσιμης δυναμικής, με την υποστήριξη τους μέσω στοχευμένων δράσεων ενίσχυσης ανθρώπινων πόρων και υποδομών γνώσης. Η επικέντρωση σε περιοχές πραγματικής δυναμικής και ισχύος αποδίδει σαφώς περισσότερο έναντι της διασποράς μικρών επενδύσεων σε μη συνδεδεμένες περιοχές. Η κρίσιμη μάζα/δυναμική μπορεί να συγκεντρωθεί είτε εσωτερικά μέσα στην περιφέρεια, είτε μέσω εσωπορισμού (insourcing) και συνεργασίας με άλλες περιφέρειες.

7. Η προώθηση της διάχυσης γνώσης και τεχνολογικής διαφοροποίησης

Ο πλέον υποσχόμενος τρόπος για να προωθήσει μια περιφέρεια τη βασισμένη στη γνώση ανάπτυξη της είναι μέσω της διαφοροποίησης σε τεχνολογίες, προϊόντα και υπηρεσίες που συνδέονται στενά με υφιστάμενες κυρίαρχες τεχνολογίες και την περιφερειακή βάση δεξιοτήτων. Η διάχυση της γνώσης είναι άκρως επιτυχημένη όταν πραγματοποιείται εντός συναφών κλάδων (σε αντίθεση με τη διαφοροποίηση σε μη συνδεδεμένους τομείς). Μέσα από τις πιο επιτυχημένες υφιστάμενες συστάδες θα προκύψουν νέοι κλάδοι, μόνο όμως αν εγκαταλειφθούν τα σύνορα μεταξύ τομέων. Αυτό που μετρά δεν είναι η διαφοροποίηση αφ' εαυτής αλλά η εξειδικευμένη τεχνολογική διαφοροποίηση σε αναδυόμενες οικονομικές δραστηριότητες με αφετηρία την υφιστάμενη περιφερειακή γνώση και τις οικονομικές δυνατότητες, και θέτοντας ως στόχο τις συναφείς αλλά υψηλότερης προστιθέμενης αξίας δραστηριότητες.

Κατά συνέπεια, οι περιφέρειες πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη συμπληρωματικότητα μεταξύ συναφών οικονομικών δραστηριοτήτων, και να βρουν καλύτερους τρόπους να συνδυάσουν τα δυνατά τους σημεία έτσι ώστε να δημιουργηθούν νέες παραγωγικές δυνατότητες σε περιοχές με υψηλή δυναμική ανάπτυξης (π.χ. σταυρωτή ομαδοποίηση συστάδων).

3.2 Στόχοι της έξυπνης ανάπτυξης της ΕΕ για το 2020

Σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 'Regional Policy contributing to smart growth in Europe 2020' ('Συμβολή της Περιφερειακής Πολιτικής στην έξυπνη ανάπτυξη στην Ευρώπη για το 2020') είναι απαραίτητο να ληφθούν οι ακόλουθες δράσεις για την επίτευξη των στόχων της έξυπνης ανάπτυξης της ΕΕ για το 2020 μέσω της περιφερειακής πολιτικής και της χρηματοδότησης της.

Δράση 1: Η δράση αυτή αποσκοπεί στη συγκέντρωση πόρων στις υποσχόμενες περιοχές συγκριτικού πλεονεκτήματος, π.χ. για συνεργατικούς σχηματισμούς (clusters), υφιστάμενους τομείς και διατομεακές δραστηριότητες, οικολογική καινοτομία, αγορές υψηλής προστιθέμενης αξίας ή συγκεκριμένους τομείς έρευνας. Η ανάπτυξη τέτοιων στρατηγικών μπορεί να ξεκινήσει αμέσως, αντλώντας υποστήριξη για τεχνική βοήθεια και υποβάλλοντας τις σε διεθνή αξιολόγηση.

Εάν επιλεγεί αυτή η δράση, θα πρέπει να συμπληρώνεται από δύο συνοδευτικά μέτρα:

- Ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) υποστήριξη της εκπαίδευσης, της έρευνας και της καινοτομίας στην τρέχουσα περίοδο για την τόνωση των επενδύσεων σε αυτούς τους τομείς, αξιοποιώντας μεταξύ άλλων τη συμπληρωματική χρηματοδότηση από το έβδομο Πρόγραμμα-Πλαίσιο (ΠΠ7- FP7) και το πρόγραμμα-πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία (ΠΠΑΚ-CIP). Οι συνθήκες του πλαισίου για την έρευνα και την καινοτομία και μια οικονομία βασισμένη στη γνώση θα πρέπει να βελτιωθούν με το να ευθυγραμμιστεί η υποστήριξη από το ΕΤΠΑ με τις προτεραιότητες του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (που

συνδέονται με την κατευθυντήρια γραμμή 4 των Ολοκληρωμένων Κατευθυντηρίων Γραμμών για τις Πολιτικές Οικονομίας και Απασχόλησης).

- Πλήρη αξιοποίηση της ευελιξίας που παρέχουν τα Προγράμματα Περιφερειακής Πολιτικής της ΕΕ για την ανακατεύθυνση της χρηματοδότησης προς το σκοπό αυτό. Η Επιτροπή θα υποστηρίζει αιτήματα προς μια τέτοια ανακατεύθυνση, που να συμφωνεί με μια προσέγγιση έξυπνης εξειδίκευσης και θα επιταχύνει την έγκρισή τους.

Δράση 2: Να γίνεται πιο εκτεταμένη χρήση των χρηματοοικονομικών μέσων για την υποστήριξη της καινοτομίας, που συμπεριλαμβάνει: δάνεια με ευνοϊκούς όρους, εγγυήσεις και επιχειρηματικά κεφάλαια, ανάλογα με τον τύπο και το μέγεθος της επιχείρησης και το ρίσκο που εμπεριέχεται. Η επέκταση του δανεισμού και της χρηματοδότησης των κεφαλαίων για την καινοτομία μέσω των υφιστάμενων εργαλείων, συμπεριλαμβανομένου και του ομίλου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (EIB group), και ιδίως προς τις Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις θα πρέπει να αποτελεί πολιτική προτεραιότητα.

Δράση 3: Επιδίωξη της δυνατότητας [βάσει του άρθρου 37 (6) (β) του κανονισμού της ΕΕ υπ' αριθ. 1083/2006] να χρηματοδοτηθεί η διαπεριφερειακή συνεργασία για την προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας στο πλαίσιο των Στόχων Σύγκλισης και Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και τη βελτίωση της πρόσβασης σε διεθνή δίκτυα έρευνας και καινοτομίας στο πλαίσιο του ΠΠ7 και του ΠΠΑΚ.

Δράση 4: Εξασφάλιση της συνοχής μεταξύ της έρευνας για την τόνωση προσφοράς/ζήτησης και της πολιτικής για την καινοτομία, με την αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρονται από τις δημόσιες συμβάσεις και διαγωνισμούς που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ για την αύξηση του καινοτόμου περιεχομένου προϊόντων, διαδικασιών και υπηρεσιών.

Δράση 5: Συστηματικότερη χρήση της διεθνούς αξιολόγησης από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες για ερευνητικά έργα με σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της υποστήριξης.

Δράση 6: Εξέταση της χρήσης του ΕΤΠΑ για τη χρηματοδότηση των κατάλληλων - καταχωρημένων στο ΠΠ7 και στο ΠΠΑΚ- έργων.

Δράση 7: Αξιοποίηση των δυνατοτήτων για τη βελτίωση της περιφερειακής πολιτικής για την καινοτομία μέσω της ομαδικής μάθησης που προσφέρεται από τις πλατφόρμες και δίκτυα ΠΠ7, ΠΠΑΚ, INTERREG IVC. Η υλοποίηση των παραπάνω δράσεων θα πρέπει να καθορίζεται σε ειδική ενότητα των εκθέσεων προόδου και να συζητείται από τις Επιτροπές Παρακολούθησης του Προγράμματος.

4. SWOT για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Η ανάλυση SWOT για την ΠΒΑ θα αναδείξει τα δυνατά και αδύνατα σημεία της ΠΒΑ και τις ευκαιρίες και απειλές από το ευρύτερο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον.

4.1. Δυνατά και αδύνατα σημεία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Από την περιγραφή της κατάστασης της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος της ΠΒΑ σε σχέση με τις άλλες νησιωτικές περιφέρειες, τις υπόλοιπες Ελληνικές περιφέρειες και την ΕΕ, αλλά και από τις πρόσφατες μεταβολές της κατάστασης αυτής, προκύπτουν τα βασικά δυνατά σημεία και οι αδυναμίες της.

Αδυναμίες

(α) Γεωγραφία – Περιβάλλον - Φυσικοί πόροι

1. Γεωγραφική απομόνωση
2. Σημαντικές διαφορές μεταξύ μεγάλων και μικρότερων νησιών και “διπλή νησιωτικότητα” για τα μικρότερα νησιά
3. Σημαντικές διαφορές και απομόνωση και στο εσωτερικό των μεγαλύτερων νησιών
4. Περιορισμένη διαθεσιμότητα φυσικών πόρων (νερό, έδαφος) για ανταγωνιστική αγροτική παραγωγή

(β) Οικονομία - Επιχειρηματικότητα

1. Μικρές, απομονωμένες και κατακερματισμένες αγορές
2. Δυσκολία ενσωμάτωσης και επαφής μεταξύ Περιφερειακών αγορών
3. Οικονομικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας
4. Μικρές – οικογενειακές επιχειρήσεις με σχετικά περιορισμένες δυνατότητες επέκτασης ή/και διαφοροποίησης
5. Οικονομία εξαρτημένη από εισαγωγές και από μεταβιβάσεις (δημόσιο τομέα)
6. Χαμηλή ανταγωνιστικότητα
7. Αδυναμία εκμετάλλευσης συμβολικής αξίας προϊόντων
8. Απουσία προτύπων παραγωγής (ποιότητα και τυποποίηση)
9. Έλλειψη επιστημονικής τεκμηρίωσης για ιδιότητες και ιδιοτυπίες προϊόντων
10. Έλλειψη υποστηρικτικών μηχανισμών σε καινοτομία, παραγωγή και προώθηση
11. Έλλειψη συνείδησης ότι τα προϊόντα και οι τουριστικοί πόροι αποτελούν κοινό πόρο για επιχειρήσεις που το παράγουν και το διακινούν και για την περιοχή

(γ) Κοινωνία

1. Πληθυσμιακή συρρίκνωση ή σταθεροποίηση του πληθυσμού
2. Γήρανση πληθυσμού και έντονα αρνητική φυσική κίνηση
3. Μείωση ενεργού πληθυσμού και περισσότερο νέου και δυναμικού πληθυσμού
4. Αστικά κέντρα μικρά και πολύ λίγο δυναμικά

5. Χαμηλές τιμές δεικτών στρατηγικής “Ευρώπη 2020”, κυρίως σε Έρευνα και Τεχνολογία και καινοτομία και σε ποσοστό διείσδυσης νέων τεχνολογιών
6. Αύξηση ανεργίας και ανεργίας νέων, γυναικών
7. Αύξηση σχολικής διαρροής

Δυνατά Σημεία

(α) Γεωγραφία – Περιβάλλον - Φυσικοί πόροι

1. Ύπαρξη σημαντικού περιβαλλοντικού αποθέματος υψηλής ποιότητας, ικανού να χρησιμοποιηθεί σε παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών ποιότητας
2. Ύπαρξη σημαντικού πολιτισμικού αποθέματος υψηλής ποιότητας, ικανού να χρησιμοποιηθεί σε παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών ποιότητας

(β) Οικονομία - Επιχειρηματικότητα

1. Ύπαρξη σχετικά λίγων και μικρών αλλά ιδιαίτερα δυναμικών επιχειρήσεων εξωστρεφών – καινοτόμων που μπορούν να είναι οδηγοί για τις υπόλοιπες,
2. Ύπαρξη Πανεπιστημίου Αιγαίου που προσφέρει γνώση, έρευνα και συνεργασία με επιχειρήσεις και φορείς της Περιφέρειας
3. Ύπαρξη προϊόντων – πόρων διεθνούς φήμης και ακτινοβολίας
4. Ύπαρξη προϊόντων με μεγάλη συμβολική ποιότητα
5. Δυνατότητα διασύνδεσης μεταποίησης με τουρισμό
6. Χρήση τοπικών πόρων από σημαντικό ποσοστό των επιχειρήσεων

(γ) Κοινωνία

1. Ύπαρξη σχετικά μικρού αλλά ιδιαίτερα δυναμικού αριθμού εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, δεκτικού σε καινοτομία και επιχειρηματικότητα

4.2 Η θέση της ΠΒΑ στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον

Το εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον προσφέρει μια σειρά από ευκαιρίες και δυνατότητες στις επιχειρήσεις και στους ανθρώπους της ΠΒΑ, αλλά και ορισμένες σημαντικές απειλές.

Απειλές

- Περιορισμένες ευκαιρίες και δυνατότητες μεταβίβασης πόρων σε περιοχές όπως η Περιφέρεια στο μέλλον
- Σημασία των νησιών στο Ευρωπαϊκό πολιτικό περιβάλλον μειώνεται
- Ενδοπεριφερειακές ανισότητες στο νησιωτικό χώρο έχουν πολύ μεγαλύτερη σημασία απ’ ότι στην ηπειρωτική χώρα, εξαιτίας της φυσικής απομόνωσης που δημιουργεί η θάλασσα
- Μεγάλη ροή μεταναστών στα νησιά λόγω της θέσης τους και αρνητικών κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων σε ευρύτερη περιοχή χωρίς ύπαρξη ανάλογων υποδομών σε αυτά
- Πλαίσιο επιχειρηματικότητας ιδιαίτερα πολύπλοκο και γραφειοκρατικό

- Συνεχιζόμενες απώλειες ανθρώπινου δυναμικού

Ευκαιρίες

- Αύξηση της ζήτησης ποιοτικών προϊόντων γεωγραφικής προέλευσης και ποιοτικών υπηρεσιών στην Ευρωπαϊκή και διεθνή αγορά, ευκαιρία δημιουργίας ‘διατροφικής ταυτότητας’ από τοπικές επιχειρήσεις με κλαδικές και διακλαδικές συνεργασίες
- Ύπαρξη ερευνητικών φορέων τοπικά που μπορούν να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις
- Ύπαρξη ευκαιριών χρηματοδοτήσεων που μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη εξωστρεφών επιχειρήσεων
- Δυνατότητα ανάπτυξης βοηθητικών δομών για υποστήριξη επιχειρήσεων και επιχειρηματικότητα

5. Η στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται αρχικά η διαδικασία της διαβούλευσης (5.1) και τα ευρήματα από αυτή (5.2). Ακολουθεί η παρουσίαση των παρατηρήσεων των εμπειρογνομόνων της ΕΕ από την εμπειρογνομοσύνη για την Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας και από τη 1^η διαβούλευση στη Χίο (5.3) και έπειτα δίνεται το προτεινόμενο όραμα της Περιφέρειας όσον αφορά στην οικονομική ανάπτυξη με έμφαση σε δράσεις Έξυπνης Εξειδίκευσης (5.4). Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι κλάδοι στους οποίους προτείνεται να δοθεί έμφαση και οι τακτικοί στόχοι (5.5) και προτεινόμενες δράσεις ανά κλάδο (5.6). Η ενότητα ολοκληρώνεται με τους δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης των προτεινόμενων δράσεων.

5.1. Η διαδικασία της διαβούλευσης: Επιλογή των επιχειρήσεων για την “έξυπνη εξειδίκευση” και την καινοτομία

5.1.1. Η Παραγωγική δομή της Περιφέρειας

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (ΠΒΑ) είναι μια αμιγώς νησιωτική Περιφέρεια με 5 μεγάλα και 5 μικρά νησιά με συνολική έκταση περίπου 3800 km², αλλά που εκτείνεται σε μια ιδιαίτερα μεγάλη γεωγραφική έκταση, καθώς η απόσταση από το βορειότερο νησί (Λήμνος) ως το νοτιότερο (Θύμιανα) είναι μεγαλύτερη των 300 km (η αντίστοιχη απόσταση στην ηπειρωτική χώρα είναι από την Αθήνα ως τα Τέμπη). Η απόσταση των νησιών από την ηπειρωτική Ελλάδα είναι πολλές φορές μεγαλύτερη από την αντίστοιχη απόσταση από την ακτή της Μ. Ασίας.

Ο πληθυσμός είναι περίπου 200.000 κάτοικοι. Η περιφέρεια έχει βιώσει έντονη πληθυσμιακή συρρίκνωση τις τελευταίες δεκαετίες και είναι μια από τις 3 Περιφέρειες που δεν έχουν ακόμη φτάσει στον πληθυσμό που είχαν το 1951 (στην ΠΒΑ 281.000 κατοίκους), παρά τη σταθεροποίηση μετά το 1991. Η τιμή της φυσικής κίνησης (γεννήσεις – θάνατοι) είναι αρνητική τα τελευταία 40 χρόνια και η περισσότερο αρνητική σε όλη τη χώρα. Το αποτέλεσμα είναι η σημαντική γήρανση του πληθυσμού. Ταυτόχρονα, η πληθυσμιακή έξοδος αφορά περισσότερο

το πιο μορφωμένο και δυναμικό μέρος του πληθυσμού, με αποτέλεσμα γενικά πολύ χαμηλό εκπαιδευτικό / μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της Περιφέρειας. Ως συνέπεια, η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από μικρά σχετικά ποσοστά συμμετοχής του ενεργού πληθυσμού, αλλά και από σχετικά χαμηλή ανεργία, ως σχετικά πρόσφατα, καθώς το 2011 το ποσοστό αυξάνεται στο 16,8%, ενώ μειώνεται και το ποσοστό απασχόλησης (από 44,4% το 2004 στο 35,4% το 2011). Όσον αφορά στο ΑΕΠ της ΠΒΑ (σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (ΜΑΔ)), το 2010 εκτιμάται από τη EUROSTAT σε 70% του μέσου όρου της ΕΕ με μείωση από το 2006, μικρότερη όμως από αυτή του μέσου όρου της χώρας στην ίδια περίοδο. Οι διαφορές στο εσωτερικό της Περιφέρειας είναι σημαντικές όσον αφορά στον πληθυσμό, στην οικονομία αλλά και στην προσβασιμότητα των νησιών, με τα μικρότερα νησιά να χαρακτηρίζονται από επιπλέον δυσκολίες πρόσβασης, περισσότερο ηλικιωμένο πληθυσμό και μικρότερη οικονομική βάση.

Σύμφωνα με την τυπολογία του ESPON για τη δυναμικότητα των αστικών κέντρων, μόνο 2 πόλεις χαρακτηρίζονται ως Λειτουργικές Αστικές Περιοχές (Functional Urban Areas (FUAs)) και αυτές με πολύ χαμηλούς βαθμούς: η Μυτιλήνη (με βαθμό 1,1) και η Χίος (με βαθμό 0,9). Οι τιμές και άλλων δεικτών που σχετίζονται με τους στόχους της “Λισαβόνας” ή με τη στρατηγική “Ευρώπη 2020”, όπως το ποσοστό της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, η Έρευνα και Τεχνολογία και καινοτομία (0 πατέντες), και το ποσοστό διείσδυσης νέων τεχνολογιών είναι πολύ χαμηλές. Το αποτέλεσμα είναι πολύ χαμηλός δείκτης ανταγωνιστικότητας (8 σε σχέση με 55 που είναι ο μέσος όρος της ΕΕ) και χαμηλές τιμές στους δείκτες Ανθρώπινης Ανάπτυξης (51,8) και Φτώχειας (51,2).

Όσον αφορά στην παραγωγή, η ανάλυση των κλάδων και της προστιθέμενης αξίας που παράγεται από κάθε κλάδο, αποκαλύπτει τις διαφορές στην παραγωγική δομή της Περιφέρειας από αυτή της Ελλάδας, αλλά και σημαντικές διαφορές μεταξύ των Περιφερειακών Ενοτήτων. Το 2000, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της παραγωγικής δομής της Περιφέρειας προέρχεται από δραστηριότητες όπως η διαχείριση ακίνητης περιουσίας και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο (μαζί αντιπροσωπεύουν το 30,7% της συνολικής ΑΠΑ της Περιφέρειας), ενώ ο δημόσιος τομέας (άμυνα, δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία) καλύπτει ακόμη 20,2% και οι κατασκευές 6,3% (Πίνακας 2.3). Αν ως **δυναμικές παραγωγικές δραστηριότητες** θεωρηθούν όλες εκείνες που είτε εξάγουν προϊόντα υπηρεσίες ή που παράγουν προϊόντα στην περιοχή που αλλιώς θα καλύπτονταν από εισαγωγές, για την ΠΒΑ τέτοιου είδους δραστηριότητες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ο πρωτογενής τομέας, η μεταποίηση και ο τουρισμός. Η προσέγγιση αυτή είναι προφανώς μια απλούστευση της πραγματικής κατάστασης, καθώς και άλλες δραστηριότητες, όπως οι μεταφορές, ή η διαχείριση ακίνητης περιουσίας μπορεί να φέρνουν χρήματα στην περιοχή, αλλά δίνει μια καλή εικόνα της παραγωγής και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.

Το 2000, η συνολική ΑΠΑ που καλύπτεται από αυτές τις δραστηριότητες είναι 377,6 εκατ. € ή 20,7% του συνόλου, ποσοστό που είναι πολύ χαμηλό (ο εθνικός μέσος όρος είναι 26,8%),

καθώς ουσιαστικά συνεπάγεται ότι πολύ μεγάλο μέρος της οικονομίας της ΠΒΑ εξαρτάται από εισαγωγές ή από μεταφορά χρημάτων από το κράτος. Η εικόνα του 2000 είναι ιδιαίτερα απογοητευτική για τη μεταποίηση, που καλύπτει μόνο το 1% της ΑΠΑ (σε σχέση με το 11,1% του γενικού μέσου όρου), ενώ στον πρωτογενή τομέα αποτυπώνονται οι πολύ σημαντικές ενδοπεριφερειακές διαφορές, με τη ΠΕ Λέσβου να κυριαρχεί στην αγροτική παραγωγή, τη ΠΕ Χίου στην αλιεία, κυρίως εξαιτίας των υδατοκαλλιεργειών που καλύπτουν περισσότερο από 11% της συνολικής ΑΠΑ. Στη ΠΕ Σάμου αντίθετα, ο τουρισμός είναι η πιο σημαντική δυναμική δραστηριότητα το 2000, αφού καλύπτει το 19% της συνολικής ΑΠΑ (Πίνακας 2.3).

Το 2008 (τελευταία χρονιά που υπάρχουν Περιφερειακά αναλυτικά δεδομένα ως σήμερα) η εικόνα μεταβάλλεται σημαντικά ως προς επιμέρους κλάδους, αλλά σε γενικό επίπεδο παραμένει όμοια. Αρχικά, η συνολική ΑΠΑ αυξάνεται κατά 73,3% (όσο και ο μέσος εθνικός όρος που είναι 74% περίπου), αν και το 2008 αντιπροσωπεύει την έναρξη της ύφεσης της Ελληνικής οικονομίας. Η αύξηση αυτή στην περίοδο 2000- 2008 όμως αφορά περισσότερο αναδιανεμητικούς παραγωγικούς κλάδους, όπως οι μεταφορές - επικοινωνίες που αυξάνονται κατά 147% για τη χώρα και 76% για την ΠΒΑ, η δημόσια διοίκηση που αυξάνεται κατά 98% στην ΠΒΑ και 86% στη χώρα, η εκπαίδευση, που αυξάνεται κατά 144% στην ΠΒΑ και 114,6% στη χώρα, η υγεία που αυξάνεται κατά 97% στην ΠΒΑ και 111,8% στη χώρα και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο που αυξάνεται κατά 102,7% στην ΠΒΑ και 90,9% στη χώρα. Αντίθετα, η ΑΠΑ της γεωργίας – κτηνοτροφίας καταρρέει στη χώρα (-18,9%), αλλά μένει ουσιαστικά ίδια στην ΠΒΑ, ενώ η αλιεία καταρρέει στην ΠΒΑ με μείωση της τάξης του 62%, ιδιαίτερα στις ΠΕ Χίου και Σάμου. Ο κλάδος των ξενοδοχείων και εστιατορίων αυξάνεται μεν στην ΠΒΑ, αλλά σε πολύ μικρότερο ποσοστό από άλλους κλάδους στην ίδια περίοδο, αλλά και πολύ χαμηλότερα από την αντίστοιχη αύξηση του κλάδου στην Ελλάδα (40,1% για την ΠΒΑ σε σχέση με 67% για την Ελλάδα).

Το 2008, οι λεγόμενοι δυναμικοί κλάδοι αντιπροσωπεύουν μόλις το 15% της συνολικής ΑΠΑ, παρά την αύξηση της συμμετοχής της μεταποίησης, εξαιτίας της πολύ μεγάλης μείωσης της πρωτογενούς παραγωγής (παράγει το 4% της συνολικής ΑΠΑ μαζί με τα ορυχεία, Πίνακας 2.4). Η μεταποίηση προβάλλει ως δυναμικός κλάδος, καθώς πια παράγει το 3,9% της συνολικής ΑΠΑ της ΠΒΑ. Όσον αφορά στους υπόλοιπους κλάδους, η διαχείριση ακίνητης περιουσίας συνεχίζει να παράγει την υψηλότερη ΑΠΑ με 16,9%, αλλά πια το χονδρικό και λιανικό εμπόριο παράγει σχεδόν την ίδια ΑΠΑ (16,4%). Οι δημόσιες δραστηριότητες (δημόσια διοίκηση, άμυνα, εκπαίδευση και υγεία) έχουν αυξηθεί σημαντικά και είναι υπεύθυνες για το 25% της ΑΠΑ (σε σχέση με το 20% το 2000 και το 19,6% που είναι ο εθνικός μέσος όρος το 2008). Έτσι, η οικονομία της ΠΒΑ το 2008 είναι ακόμη περισσότερο εξαρτημένη από εισαγωγές και από τον δημόσιο τομέα. Ενδοπεριφερειακές διαφορές και πάλι υπάρχουν, αλλά φαίνεται να αμβλύνονται σε σχέση με το 2000. Έτσι, ακόμη η ΠΕ Λέσβου είναι σχετικά εξειδικευμένη σε αγροτική παραγωγή, η ΠΕ Χίου σε μεταποίηση και αλιεία, ενώ η ΠΕ Σάμου σε τουρισμό.

Οι μεταβολές την περίοδο 2005-2010 (για το 2010 δεν έχουν δημοσιευτεί ακόμη αναλυτικά δεδομένα από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. και αυτά που χρησιμοποιούνται είναι προσωρινά) δίνουν μια καλύτερη εικόνα της ύφεσης και των συνεπειών της στην Εθνική και Περιφερειακή οικονομία. Η μείωση της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας συνεχίζεται και είναι πολύ μεγάλη (-19,7% για την ΠΒΑ) αν και μικρότερη από τη μεγάλη μείωση στη χώρα (-25,3%), με εξαίρεση την ΠΕ Χίου, όπου οι ιχθυοκαλλιέργειες πιθανότατα συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικό και δυναμικό κλάδο (αύξηση της ΑΠΑ κατά 10,9% από το 2005-2010). Η ΑΠΑ της μεταποίησης μειώνεται οριακά στην Περιφέρεια, εξαιτίας της αύξησης στην ΠΕ Σάμου. Η απουσία αναλυτικών δεδομένων για το 2010, δεν επιτρέπει την εξέταση του χονδρικού και λιανικού εμπορίου χωριστά από τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια που θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν τον τουρισμό. Έτσι, μια δραστηριότητα που στο παρόν πλαίσιο θεωρείται δυναμική, είναι μαζί με μια που θεωρείται αναδιανεμητικού χαρακτήρα. Οπότε, η αύξηση κατά 1,8% δεν μπορεί να αποδοθεί σε καμιά δραστηριότητα ή κλάδο. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατάρρευση των κατασκευών (από το 2007 ήδη). Συνολικά, την περίοδο 2005-2010, η ΑΠΑ έχει αυξηθεί κατά 10,4% στην ΠΒΑ και 13,1% στη χώρα, ενώ στην ΠΕ Χίου η αύξηση ανέρχεται σε 13,8% (Πίνακας 2.2). Η συνολική όμως αυτή μεταβολή διακρίνεται σε δύο επιμέρους περιόδους, από το 2005 ως το 2008 και το 2009-2010, όπου όλα τα σχετικά μεγέθη μειώνονται, με εξαιρέσεις κλάδους όπως «Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων», που ακόμη παρουσιάζουν αύξηση.

Ως συνολικό σχόλιο, φαίνεται ότι η δομή της οικονομίας στην ΠΒΑ είναι τέτοια που να προκύπτει η ανάγκη ενίσχυσης δραστηριοτήτων όπως αυτές που χαρακτηρίζονται ως δυναμικές εδώ και **κυρίως της μεταποίησης**, που έδειξε να έχει μια δυναμική στην Περιφέρεια ως το 2008 και έπειτα να μειώνεται με πολύ μικρότερο ρυθμό από άλλες, αναδιανεμητικού χαρακτήρα δραστηριότητες. Ο **τουρισμός** είναι επίσης ένας κλάδος σημαντικός για την ΠΒΑ, όπως και η αγροτική παραγωγή, ιδιαίτερα αν συνδυαστεί με μεταποίηση.

5.1.2. Η Επιλογή των κλάδων και των επιχειρήσεων

Η επιλογή των κλάδων και των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στη διαβούλευση οδηγήθηκε από τις παραπάνω διαπιστώσεις. Δόθηκε μεγάλη έμφαση σε επιχειρήσεις στους κλάδους του τουρισμού - πολιτισμού, πρωτογενή τομέα και μεταποίησης, ενώ έγινε προσπάθεια να υπάρχουν και επιχειρήσεις "e-τεχνολογίας". Η προτεραιότητα δόθηκε σε επιχειρήσεις «οδηγούς», δυναμικές, με εξαγωγικό προσανατολισμό και κατά τεκμήριο "καινοτόμες", αλλά δεν αγνοήθηκαν επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας όχι ιδιαίτερα επιτυχημένες. Έγινε κάθε δυνατή προσπάθεια να συμπεριληφθούν επιχειρήσεις που η δραστηριοποίηση και τους πληροί το κριτήριο χρήσης τοπικού κεφαλαίου (φυσικού, πολιτισμικού και παραγωγικού) με στόχο μακροπρόθεσμη διατήρηση του για παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία, αλλά αυτό δεν είναι πάντα δυνατό εξαιτίας της αδυναμίας γνώσης των

επιχειρήσεων και των πρακτικών τους. Το ίδιο ισχύει για το κριτήριο της συνεργασίας με άλλες επιχειρήσεις. Η όλη επιλογή στηρίχτηκε αρχικά στο αρχείο με τις επιχειρήσεις και τους φορείς το οποίο διαθέτει η ΕΔΑ. Υπόψη του Πανεπιστημίου Αιγαίου τέθηκαν οι προτεινόμενες επιχειρήσεις και φορείς τους οποίους είχαν υποδείξει οι εμπειρογνώμονες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Παράλληλα το Πανεπιστήμιο Αιγαίου συνέταξε και μια λίστα με συγκεκριμένες επιχειρήσεις και φορείς ανά νησί για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Η τελική επιλογή του δείγματος για την έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια των τυχαίων αριθμών. Επιλεγόταν ένας αριθμός και προσδιοριζόταν η επιχείρηση που είχε αυτόν τον αριθμό στη βάση δεδομένων. Σε περίπτωση που κάποια/ος επιχείρηση ή φορέας δεν ανταποκρινόταν/υπήρχε, επιλεγόταν ανάμεσα σε επιχειρήσεις με ακριβώς τα ίδια χαρακτηριστικά τυχαία πάλι μια άλλη επιχείρηση. Συνολικά επιτρεπόταν αντικατάσταση μέχρι 2 φορές, σε διαφορετική περίπτωση θα αφήναμε κενή την θέση και θα είχαμε ένα ερωτηματολόγιο λιγότερο από τον αριθμό που είχε αποφασιστεί.

Γεωγραφικά, καλύφθηκαν όλα τα μεγάλα νησιά πλην Ικαρίας. Η επιλογή των επιχειρήσεων για τη διαβούλευση έγινε *ad hoc* σε μεγάλο βαθμό, καθώς υπάρχει αδυναμία συγκέντρωσης σχετικών δεδομένων για περισσότερο αντιπροσωπευτική του πληθυσμού επιλογή. Επιλέχθηκαν επιχειρήσεις γνωστές και κατά τεκμήριο επιτυχημένες, ενώ ζητήθηκε και η άποψη τοπικών δρώντων σε κάθε νησί με έμφαση στα τοπικά Επιμελητήρια. Έχουμε κάθε λόγο να πιστεύουμε ότι η επιλογή -αν και όχι αντιπροσωπευτική του συνόλου του πληθυσμού των επιχειρήσεων της Περιφέρειας- είναι εν τούτοις επαρκής για τις ανάγκες της διαβούλευσης, καθώς καλύπτει πολλές από τις επιχειρήσεις που αποτελούν τον κύριο στόχο της στρατηγικής καινοτομίας τουλάχιστον σε φάση σχεδιασμού, καθώς πρόκειται για συνομιλητές που μπορούν να εκτιμήσουν τι είναι καινοτομία, έχουν στο παρελθόν προχωρήσει σε δράσεις που μπορούν να θεωρηθούν καινοτόμες και άρα είναι πιθανότερο να έχουν σαφέστερη άποψη σχετικά με το τι συνιστά καινοτομία για τις επιχειρήσεις της ΠΒΑ, το τι χρειάζεται να γίνει τοπικά και από ποιον.

Η προσέγγιση στις επιχειρήσεις ήταν διπλή:

(α) Με διοργάνωση τοπικών συναντήσεων στο νησί δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων και ονομαστικές προσκλήσεις στις επιχειρήσεις που επιλέχθηκαν και γενικές (ανοιχτές) προσκλήσεις μέσω των Εμπορικών και Βιομηχανικών Επιμελητηρίων και ανακοινώσεων σε τοπικά ΜΜΕ. Στις συναντήσεις αυτές, παρουσιάστηκε αρχικά σύντομα από την ΕΔΑ το πλαίσιο και ο σκοπός της συνάντησης και επιδιώχθηκε στη συνέχεια η ενεργός συμμετοχή των παρευρισκομένων σε συζητήσεις για το τι είναι καινοτομία, τι δεν είναι, τι θα πρέπει να περιλαμβάνεται στις δράσεις καινοτομίας, αλλά και γενικότερα επιχειρηματικότητας της επόμενης περιόδου και ποιος/οι θα πρέπει να διαχειριστούν τις δράσεις και να καθοδηγήσουν τις επιχειρήσεις στην εφαρμογή τους.

(β) Με χρήση ημι-δομημένων ερωτηματολογίων, σε πέντε ενότητες, μια για “Εξειδίκευση Και Συνεργατικά Σχήματα”, όπου οι ερωτώμενοι έπρεπε να απαντήσουν για, ποιοι είναι οι κυριότεροι οικονομικοί / παραγωγικοί τομείς και κλάδοι της Περιφέρειας και για, συμμετοχή στο παρελθόν ή σήμερα σε δίκτυα συνεργασίας επιχειρήσεων στην Περιφέρεια ή και με επιχειρήσεις εκτός Περιφέρειας για αξιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας και τεχνολογίας, μια για “Δυναμικό Έρευνας Και Τεχνολογίας (Ε & Τ)”, μια για “Πολιτική Καινοτομίας, Ψηφιακή Οικονομία και Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας”, όπου ρωτήθηκαν για, τι σημαίνει καινοτομία για τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας και για, Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας, μια για “Απόψεις και προτάσεις για την μελλοντική στρατηγική καινοτομίας” και μια με πληροφορίες για την επιχείρηση. Το ερωτηματολόγιο παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα.

Εκτός από τις επιχειρήσεις στη λίστα των συμμετεχόντων στις συναντήσεις και στα ερωτηματολόγια συμπεριλήφθηκαν και **τοπικοί φορείς**. Σε σχέση με τους φορείς η έρευνα προσεγγίστηκε για λόγους αντιπροσωπευτικότητας με την λογική των Στοχευμένων Ομάδων (Focus Groups), γι’ αυτό και κλήθηκαν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο εκπρόσωποι από Δήμους, Επιμελητήρια, Εμπορικούς Συλλόγους, Αναπτυξιακές Εταιρείες Δήμων, Ενώσεις Ξενοδόχων, Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών/Οινοπαραγωγών κ.α.

Για τους φορείς συντάχθηκε και χρησιμοποιήθηκε χωριστό ερωτηματολόγιο (Παράρτημα).

Ο λόγος που το Πανεπιστήμιο Αιγαίου (ΠΑ) σε συνεργασία με την Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή (ΕΔΑ) της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (ΠΒΑ) κατέληξαν στη χρήση δύο (2) ερωτηματολογίων (ένα για τις επιχειρήσεις και ένα για τους φορείς) ήταν για να καταγράψουν τις θέσεις και τις απόψεις εκπροσώπων φορέων και επιχειρήσεων σχετικά με τη στρατηγική της Περιφέρειας για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας την επόμενη προγραμματική περίοδο (2014-2020) και ιδιαίτερα για την καινοτομία ή την “έξυπνη εξειδίκευση”, όπως περιγράφεται ο όρος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι απόψεις των φορέων και των επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο είναι πολύ σημαντικές για να είναι δυνατός ο σχεδιασμός πολιτικών που να ανταποκρίνονται στα πραγματικά προβλήματα των επιχειρήσεων και του «επιχειρείν» στην Περιφέρεια. Αυτός είναι και ο στόχος της «bottom – up» προσέγγισης, την οποία ακολούθησε η ΕΔΑ της ΠΒΑ σχετικά με τη διαβούλευση στα νησιά της Περιφέρειας. Βασιζόμενοι σε αυτή την προσέγγιση στόχος ήταν να ενσωματωθούν στα κείμενα στρατηγικής της Περιφέρειας, οι απόψεις των Τοπικών Κοινωνιών των νησιών της Περιφέρειας με βάση την εμπειρία τους από το παρελθόν αλλά και τις ανάγκες τους. Ήταν σημαντικό να προκύψει κάποιο συγκριτικό πλεονέκτημα του κάθε νησιού αλλά και να δοθεί το πλαίσιο, στο οποίο μπορεί να στηριχτεί η «έξυπνη εξειδίκευση» στα προγράμματα της Νέας Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020.

Τα ερωτηματολόγια περιείχαν τις εξής θεματικές:

Ι. Εξειδίκευση και Συνεργατικά Σχήματα

Στο πρώτο μέρος οι φορείς έπρεπε να επιλέξουν τους κυριότερους παραγωγικούς/οικονομικούς τομείς και κλάδους της ΠΒΑ (π.χ. γεωργία, εμπόριο κλπ). Εν συνεχεία θα έπρεπε να εκφράσουν αν αυτοί οι κλάδοι έχουν κάποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε διεθνές ή εθνικό επίπεδο. Αν μπορεί να υπάρξει καινοτομία σε αυτούς τους κλάδους. Αν γνωρίζουν να υπάρχουν δίκτυα συνεργασίας στην Περιφέρεια ή άλλα εθνικά δίκτυα (ερωτήσεις 5).

Για τις επιχειρήσεις οι ερωτήσεις ήταν οι ίδιες με την ιδιαιτερότητα ότι απευθύνονταν στην ίδια την επιχείρηση και στο αν συμμετείχε σε δίκτυα συνεργασίας ή αν είχε αξιοποιήσει καινοτομία. Αν είχε αντιμετωπίσει πιθανά προβλήματα και πως μπορούσαν να ξεπεραστούν αυτά (ερωτήσεις 5).

II. Δυναμικό Έρευνας και Τεχνολογίας (E & T)

Στο δεύτερο μέρος οι ερωτήσεις ήταν ίδιες για φορείς και επιχειρήσεις και στόχευαν στην άντληση στοιχείων σχετικά με τη γνώση ύπαρξης ερευνητικών φορέων (ΑΕΙ, ερευνητικά κέντρα) στην Περιφέρεια. Και αν αυτή η δραστηριότητα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των φορέων και των επιχειρήσεων (ερωτήσεις 3).

III. Πολιτική Καινοτομίας, Ψηφιακή Οικονομία και Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας

Στο τρίτο μέρος οι ερωτήσεις διαφοροποιούνται αισθητά. Για τους φορείς υπάρχουν ερωτήσεις για την καινοτομία και τις ΤΠΕ και την οπτική που οι φορείς τα βλέπουν. Επίσης αναζητείται το όραμα της Περιφέρειας και η γνώμη των φορέων για τις υποδομές και υπηρεσίες που παρέχονται σε επίπεδο ψηφιακής οικονομίας και καινοτομιών (ερωτήσεις 11).

Οι Επιχειρήσεις, από την άλλη μεριά, ερωτώνται τι σημαίνει για αυτούς καινοτομία και αν οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ερωτήσεις 5).

IV. Απόψεις και Προτάσεις για τη Μελλοντική Στρατηγική

Στο τέταρτο μέρος οι ερωτήσεις είναι κοινές και αναζητούν τη γνώμη των ερωτώμενων σχετικά με τις πιθανές μελλοντικές συνεργασίες για την καινοτομία στην Περιφέρεια καθώς και τον ρόλο που θα μπορούσε να παίξει ο ιδιωτικός τομέας σε ένα τέτοιο μελλοντικό περιφερειακό πρόγραμμα (ερωτήσεις 3).

V. Πληροφορίες για την/τον Επιχείρηση/Φορέα

Οι πληροφορίες για τον φορέα είναι το νησί που βρίσκεται, το όνομα του φορέα και η θέση του εκπροσώπου. Ακολούθως ζητείται να εκφράσουν τα σημαντικότερα προβλήματα της ΠΒΑ, πιθανές λύσεις και να δώσουν όποια άλλη πληροφορία θα ήθελαν σχετικά με το ερωτηματολόγιο (ερωτήσεις 3).

Οι πληροφορίες για την επιχείρηση είναι το νησί που βρίσκεται, ο κλάδος της επιχείρησης, το μέγεθος, η χρήση τοπικών πόρων και αν είναι εξαγωγική επιχείρηση ή όχι. Ακολούθως ερωτώνται ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα της επιχείρησης, πιθανές λύσεις, αν

έχουν ανάγκη από εξειδικευμένο προσωπικό και αν βρήκαν και να δώσουν όποια άλλη πληροφορία θα ήθελαν σχετικά με το ερωτηματολόγιο (ερωτήσεις 3).

Η δομή των ερωτηματολογίων περιλαμβάνει εν πολλοίς και συνοψίζει τις θεματικές της συζήτησης, η οποία είχε λάβει χώρα σε κάθε νησί της ΠΒΑ κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης με φορείς και επιχειρήσεις. Ως συνέχεια λοιπόν εκείνων των συζητήσεων, οι φορείς και οι επιχειρήσεις κλήθηκαν να αποτυπώσουν τις απόψεις τους εγγράφως και να καταθέσουν τις δικές τους προτάσεις για να συμπεριληφθούν στα συμπεράσματα για τη διαμόρφωση της συνολικής στρατηγικής της ΠΒΑ για την «έξυπνη εξειδίκευση».

5.1.3. Η Διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων

Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί πως από επιχειρηματίες αντιμετωπίσαμε δυσκολίες στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων κυρίως λόγω του γεγονότος πως έχουν συμμετάσχει σε διάφορες έρευνες και ποτέ δεν είχαν «feedback» με αποτέλεσμα να είναι δύσπιστοι (π.χ. περιπτώσεις σε Χίο και Σάμο). Επίσης πολλοί δεν είχαν τον απαιτούμενο χρόνο (λόγω φόρτου εργασίας) για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και αυτό ήταν πρόβλημα για τους συνεντευκτές. Τα νησιά με το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν η Χίος και η Λέσβος. Στη Χίο το πρόβλημα υπήρχε και με τους φορείς. Στη Σάμο και στη Λήμνο απάντησαν το 100% των φορέων και των επιχειρήσεων που είχαν τεθεί ως δείγμα από τη συνεργασία ΠΑ και ΕΔΑ. Στη Λέσβο μάλιστα το πρόβλημα φάνηκε μεγαλύτερο καθώς αν και πολλές επιχειρήσεις και φορείς φαίνονταν θετικοί να κάνουν το ερωτηματολόγιο τελικώς αρνούσαν να το συμπληρώσουν είτε ποτέ δεν έδιναν κάποιο ραντεβού για τη συνέντευξη. Αυτός είναι και ο λόγος που τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια για τη Λέσβο έμειναν στα 9 (βλ. Πίνακα 4.4.1).

Για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγιναν συνεντεύξεις με τους ερωτώμενους με φυσική παρουσία αλλά και τηλεφωνικές συνεντεύξεις σε περιπτώσεις που ήταν αδύνατη η εκ του σύνεγγυς συνέντευξη. Επίσης σε λίγες περιπτώσεις η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου έγινε ηλεκτρονικά, με αποστολή e-mail (η μέθοδος αυτή επιλέχτηκε λόγω αδυναμίας ορισμένων συνεντευξιζόμενων να βρουν χρόνο για μια συνάντηση με τον συνεντευκτή). Σε κάθε περίπτωση, όπως αναφερόταν και στην εισαγωγή του ερωτηματολογίου («Θα θέλαμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι η ανωνυμία σας θα είναι απόλυτα σεβαστή»), γινόταν ξεκάθαρο – με βάση την ερευνητική δεοντολογία – στον ερωτώμενο η προστασία της ανωνυμίας του στα αποτελέσματα και στην επεξεργασία. Γι' αυτό και οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν είτε δια ζώσης, είτε τηλεφωνικά είτε με e-mail. Σε κάθε περίπτωση ήταν στη διακριτική ευχέρεια του ερωτώμενου αν θα υπογράψει το ερωτηματολόγιο στο τέλος. Πάντως σε κάθε περίπτωση η ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου Αιγαίου τήρησε σε αρχείο τα ονοματεπώνυμα των συμμετεχόντων σε περίπτωση που χρειαστεί να γίνει επιβεβαίωση των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Στη Λήμνο όλα τα ερωτηματολόγια με επιχειρήσεις έγιναν με προσωπικές συνεντεύξεις. Στη Λέσβο έγιναν με ανάμεικτο σύστημα (τηλεφωνικές συνεντεύξεις, εκ του σύνεγγυς). Στη Χίο

έγιναν με συνεντεύξεις face to face, τηλεφωνικά και με e-mail και στη Σάμο κατά κύριο λόγο τηλεφωνικά. Σε κάθε ερωτηματολόγιο έχει σημειωθεί στην πρώτη σελίδα ο τρόπος της συμπλήρωσής του.

Συνολικά έχουν συμπληρωθεί 22 ερωτηματολόγια από εκπροσώπους φορέων. Αυτό αντιστοιχεί σε 2 εκπροσώπους από Δήμους, 1 από Αναπτυξιακή Εταιρεία, 4 εκπροσώπους Επιμελητηρίων, 5 εκπροσώπους ενώσεων ξενοδόχων και ενοικιαζόμενων δωματίων, 4 εκπροσώπους ενώσεων αγροτικών συνεταιρισμών ή ενώσεων παραγωγών ή ενώσεων οινοπαραγωγών και 6 εκπροσώπους από ενώσεις εμπορικών συλλόγων και επαγγελματικών φορέων.

Από την άλλη μεριά έχουν συμπληρωθεί 33 ερωτηματολόγια επιχειρήσεων. Η κατηγοριοποίηση των εταιρειών σε τομείς είναι πιο σύνθετη καθώς λόγω της ιδιαιτερότητας των τοπικών επιχειρήσεων της ΠΒΑ πολλές επιχειρήσεις είναι και παραγωγοί και έμποροι ή αναπτύσσουν δραστηριότητες και στον γεωργικό και στον κτηνοτροφικό τομέα κλπ. Αποτέλεσμα αυτού είναι να μην μπορεί να γίνει μια απόλυτη ταύτιση επιχείρησης και κλάδου. Πάντως σε γενικές γραμμές οι επιχειρήσεις καλύπτουν τους εξής κλάδους: τουρισμό, αλιεία, γεωργία, κτηνοτροφία, εμπόριο τοπικών προϊόντων, μεταποίηση και υπηρεσίες.

Η διαδικασία διαβούλευσης διήρκεσε 1 μήνα περίπου και ολοκληρώθηκε ομαλά με τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Η διαδικασία της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 2013 και έλαβε χώρα μετά την τοπική διαβούλευση στα νησιά [Λήμνος (20-22/05/2013), Λέσβος (13-14/06/2013), Σάμος (05-06/06/2013) και Χίος (27/06/2013)]. Εν συνεχεία έγινε η επεξεργασία των ερωτηματολογίων ανά νησί και κατόπιν συνολικά για όλα τα ερωτηματολόγια. Συνολικά συμμετείχαν 22 φορείς και 33 επιχειρήσεις. Τα δεδομένα για τη διαβούλευση και τα ερωτηματολόγια παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.4.1.

Πίνακας 4.4.1: Διαβουλεύσεις και ερωτηματολόγια σε επιχειρήσεις και φορείς της ΠΒΑ για την «έξυπνη εξειδίκευση»

Είδος διαβούλευσης	Λέσβος	Λήμνος	Χίος	Σάμος
Συναντήσεις για την «έξυπνη εξειδίκευση»	1	1	1	1
Ερωτηματολόγια σε επιχειρήσεις	5	10	8	10
Ερωτηματολόγια σε φορείς	4	7	4	7

5.2. Ευρήματα από τη διαβούλευση και τα ερωτηματολόγια

5.2.1. Ευρήματα από διαβούλευση

Ακολουθεί η παρουσίαση των κυριότερων ευρημάτων από τη διαβούλευση.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα κυριότερα ευρήματα από τις συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν στα νησιά της Περιφέρειας ως διαβουλεύσεις για τη στρατηγική της ΠΒΑ για τη νέα Προγραμματική Περίοδο για την Έξυπνη εξειδίκευση. Οι συναντήσεις αυτές ήταν 4: (α) στη Χίο, (β) στη Λήμνο, (γ) στη Σάμο και (δ) στη Λέσβο. Αναλυτικά τα πρακτικά των συναντήσεων αυτών δίνονται στο Παράρτημα 2.

Τα βασικά ευρήματα που προέκυψαν από όλες τις συναντήσεις αφορούσαν κυρίως:

(α) **Ότι υπάρχει ανάγκη να μάθουμε από τα λάθη του παρελθόντος** σχετικά με συγχρηματοδοτούμενα έργα, ιδιαίτερα αυτά που αφορούν σε επιχειρήσεις για να μην επαναληφθούν αυτά τα λάθη. Υπήρξε γενικά συμφωνία ότι ο σχεδιασμός για την Περιφέρεια πρέπει να είναι ανεξάρτητος από τη χρηματοδότηση και από τα συγκεκριμένα χρηματοδοτικά εργαλεία, το είδος των προγραμμάτων (εθνικά, περιφερειακά), αλλά και το ύψος της χρηματοδότησης. Παρόλα αυτά αρκετοί συμμετέχοντες φάνηκε να προσπαθούν να κατανοήσουν το περιεχόμενο της έννοιας της έξυπνης εξειδίκευσης και ως εκ τούτου δεν ήταν έτοιμοι να συνεισφέρουν πολύ σε μια συζήτηση που τους φάνηκε αρκετά τεχνική και όχι ιδιαίτερα βοηθητική για αυτούς. Η σύγχυση που προκαλεί γενικά ακόμη και ο όρος “καινοτομία”, που συνδέεται περισσότερο μόνο με μηχανολογικό εξοπλισμό για τους περισσότερους, συντέινει στο να κρατηθούν οι περισσότερες συζητήσεις σε επίπεδο αναγνωριστικό. Στα πλαίσια αυτό, η **συνέχεια των συναντήσεων και περισσότερες συζητήσεις** αναμένεται να βοηθήσουν πολύ στο τομέα αυτό. Το Φόρουμ Επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας για την καινοτομία θα πρέπει να έχει σαφώς και μια τέτοια διάσταση εξήγησης των σχετικών εννοιών με τρόπο που να γίνονται ευκολότερα κατανοητός από τους συμμετέχοντες και να μην τους “τρομάζουν”.

(β) Το ζήτημα της δομής και γενικότερα της βοήθειας που αναζητούν οι επιχειρήσεις και οι επιχειρηματίες φάνηκε ως ιδιαίτερα σημαντικό σε αρκετούς, άμεσα ή έμμεσα. Οι διαφορές εδώ μεταξύ μικρότερων και μεγαλύτερων επιχειρήσεων είναι σημαντικές, καθώς οι μεγαλύτερες λόγω μεγέθους έχουν τη δυνατότητα να βρίσκουν βοήθεια από συμβούλους ή άλλες επιχειρήσεις πολύ ευκολότερα και πολύ καλύτερης ποιότητας σε σχέση με μικρότερες επιχειρήσεις. Μια δομή λοιπόν που θα ενισχύσει την επιχειρηματικότητα θα πρέπει να μπορεί να κινηθεί και στις 2 διαστάσεις: για τις μικρότερες και τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις.

(γ) Το θέμα του χώρου και του πως η δομή θα μπορέσει να βοηθήσει τις επιχειρήσεις ακόμη και στα μικρότερα νησιά αναδείχθηκε κυρίως σε Λήμνο και σε Σάμο, όπου οι επιχειρηματίες φάνηκε να νιώθουν περισσότερο απομονωμένοι σε σχέση με τα άλλα μεγαλύτερα νησιά.

(δ) Το θέμα του είδους των καινοτομιών και του περιεχομένου των δράσεων συζητήθηκε πολύ λίγο στις συναντήσεις, γεγονός αναμενόμενο και μια από τις αιτίες που οδήγησε και στη λύση των ερωτηματολογίων.

Γενικά, αυτό που φαίνεται να προκύπτει είναι ότι οι περισσότεροι από τους/τις συμμετέχοντες ταυτίζουν την αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας με το νησί στο οποίο κατοικούν και με έργα υποδομών που κατά την άποψη τους μπορούν και πρέπει να δημιουργήσουν τις συνθήκες για “ανάπτυξη”. Ο συγκεκριμένος όρος όμως έχει διαφορετικό περιεχόμενο για τους συμμετέχοντες, με αποτέλεσμα πολλές από τις απόψεις να είναι και πολύ διαφορετικές. Έγινε προσπάθεια να ληφθούν υπόψη στο προτεινόμενο πλαίσιο στρατηγικής.

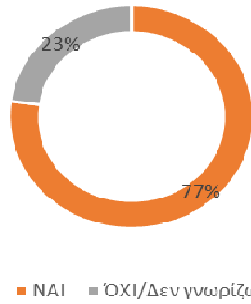
5.2.2. Ευρήματα από την επεξεργασία απαντήσεων φορέων

Μέσα από τις απαντήσεις των εκπροσώπων των φορέων προκύπτει μια περίπου κοινά διαμορφωμένη εικόνα για τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες της ΠΒΑ αλλά και ορισμένες σημαντικές διαφορές ανά νησί, οι οποίες έχουν να κάνουν με τη διαφορετικότητα των τομέων, οι οποίοι είναι ανεπτυγμένοι ή προς ανάπτυξη.

Σχετικά με το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου, έτσι όπως προκύπτει από τις απαντήσεις «τους κυριότερους παραγωγικούς/οικονομικούς τομείς και κλάδους της Περιφέρειας» αποτελούν ο τουρισμός, η γεωργία και η κτηνοτροφία με έμφαση στην παραγωγή τοπικών προϊόντων. Με ορισμένες διαφοροποιήσεις ανά νησί, όπως για παράδειγμα στη Χίο και στη Σάμο, όπου η κτηνοτροφία δεν αποτελεί κυριότερο κλάδο. Αντίθετα το εμπόριο τοπικών προϊόντων αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τις τοπικές οικονομίες όπως φαίνεται από όλες τις απαντήσεις των εκπροσώπων φορέων (βλ. Γράφημα 1). Μάλιστα οι κλάδοι αυτοί σύμφωνα με τους φορείς φαίνεται να έχουν δυνατότητες για ανάπτυξη σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (βλ. Γράφημα 2). Ταυτόχρονα όπως φαίνεται στο Γράφημα 3 οι δυνατότητες για εφαρμογή καινοτομιών σε αυτούς τους κλάδους φαίνεται να είναι ιδιαίτερως ανεπτυγμένη μεταξύ των εκπροσώπων των φορέων.

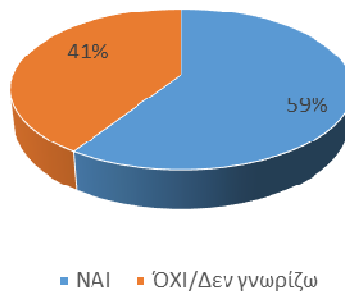
Γράφημα 2 (Εκπρόσωποι Φορέων): Υπάρχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κλάδων της ΠΒΑ σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο;

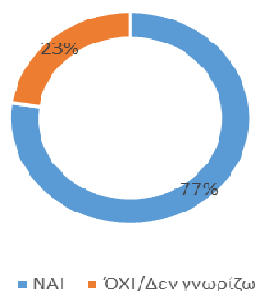
Βασικό στοιχείο των απαντήσεων από το ερωτηματολόγιο αναδεικνύεται η άγνοια των εκπροσώπων φορέων για τα δίκτυα συνεργασίας σε αυτούς τους κλάδους. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι δεν γνωρίζουν ούτε τοπικά ούτε εθνικά συνεργατικά δίκτυα (Λήμνος 30%, Λέσβος 50%, Χίος 50%, Σάμος 100%). Πάντως όσοι απάντησαν ότι γνώριζαν αναφέρονταν σε μεταποίηση και προώθηση τοπικών προϊόντων.

Σχετικά με την ενότητα «Δυναμικό Έρευνας και Τεχνολογίας (Ε & Τ)» οι ερωτώμενοι (με μεγάλη πλειοψηφία) ανέφεραν ότι ως ερευνητικό φορέα γνωρίζουν το Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Γράφημα 3 (εκπρόσωποι φορέων): Στους κλάδους της ΠΒΑ γνωρίζετε αν υπάρχουν επιχειρήσεις με δυνατότητα αξιοποίησης αποτελεσμάτων έρευνας και εφαρμογή καινοτομιών;

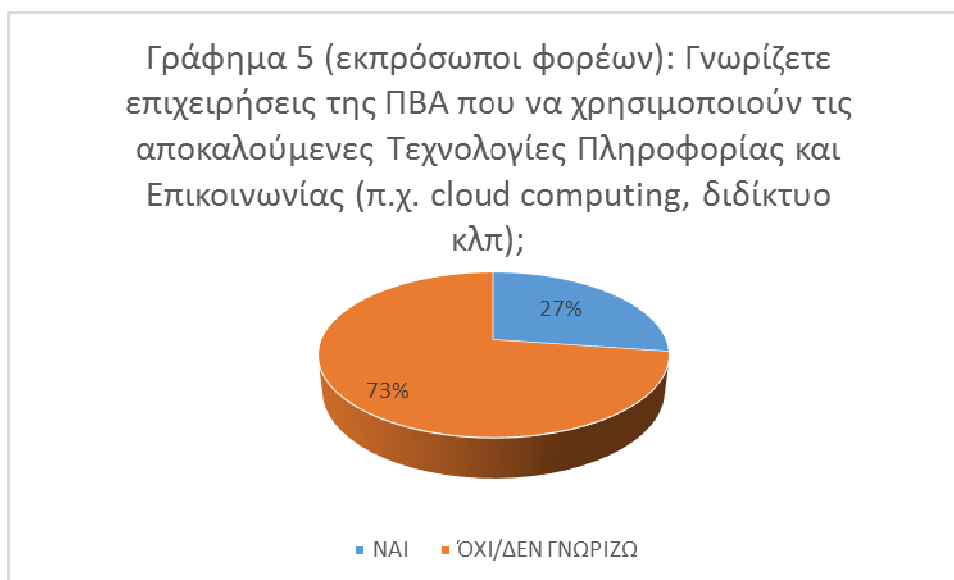
Γράφημα 4 (Εκπρόσωποι Φορέων): Γνωρίζετε Ιδρύματα (π.χ. Πανεπιστήμια, Κέντρα Έρευνας κλπ) στην Περιφέρεια;

Το ιδιαίτερο που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι οι περισσότεροι γνωρίζουν μόνο τα Τμήματα που υπάρχουν στην Πανεπιστημιακή Μονάδα του νησιού τους και αγνοούν τα αντικείμενα των Τμημάτων στα υπόλοιπα νησιά. Όμως μόνο οι μισοί (50%) ανέφεραν ότι τα αντικείμενα του ΠΑ και η σχετική δραστηριότητα «ανταποκρίνεται στις ανάγκες της Περιφέρειας». Συγκεκριμένα στη Χίο κανένας από τους ερωτώμενους δεν θεωρεί ότι το Πανεπιστήμιο απαντάει στις ανάγκες της Περιφέρειας και ανέφεραν ως λόγους ότι έχει «πολύ θεωρητικές προσεγγίσεις, μη ρεαλιστικές για την αγορά», ότι «δεν είναι διαδεδομένες οι δραστηριότητες για μια μέση επιχείρηση που θα μπορούσε να αξιοποιήσει τις δυνατότητες των αποτελεσμάτων της έρευνας», ακόμη ότι «δεν είναι επαρκώς στελεχωμένα από αξιόπιστο προσωπικό» και πως έχει τις «κλασσικές δυσκολίες λειτουργίας δημόσιων φορέων». Παρομοίως στην Λήμνο απάντησαν ότι το Πανεπιστήμιο καλύπτει τις ανάγκες της Περιφέρειας μερικώς. Αυτή η απάντηση δεν υπήρχε στην κλειστή ερώτηση του ερωτηματολογίου και ειπώθηκε προφορικά. Το σκεπτικό ήταν ότι μόνο το Τμήμα Τροφίμων έχει αναπτύξει τέτοια δράση με τις επιχειρήσεις. Και δεν καλύπτονται όλα τα ενδιαφέροντα των επιχειρήσεων από τα υπόλοιπα αντικείμενα και τις δραστηριότητες του ιδρύματος.

Στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορά στην «Πολιτική Καινοτομίας, Ψηφιακή Οικονομία και Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας» οι απαντήσεις ποικίλουν ανάλογα με το νησί και δεν υπάρχει μια ενιαία άποψη για την Περιφέρεια. Στο θέμα του «τι σημαίνει καινοτομία» οι ερωτώμενοι έδωσαν και τις τρεις απαντήσεις. Απλά στα νησιά Λήμνο και Χίο πρώτα ήταν «η χρήση τοπικών πόρων», μετά «η χρήση αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών» και τέλος «ο σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών». Αντίθετα σε Σάμο και Λέσβο πρώτα έρχεται η απάντηση «χρήση αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών», μετά «ο σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών» και τέλος «η χρήση τοπικών πόρων». Αυτό πιθανώς να έχει να κάνει με την ιδιαιτερότητα του κάθε νησιού σε σχέση με την τοπική οικονομία. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η γνώμη τους για το «τι σημαίνει καινοτομία για την Περιφέρεια» συνοψίζεται σε συγκεκριμένες προτάσεις όπως «διαφάνεια», «εξειδικευμένα και Νέας Τεχνολογίας Προϊόντα- στοχευόμενα με βάση τα νέα ερεθίσματα με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ώστε να είναι βιώσιμα», «συντονισμός και κίνητρα για την εφαρμογή της

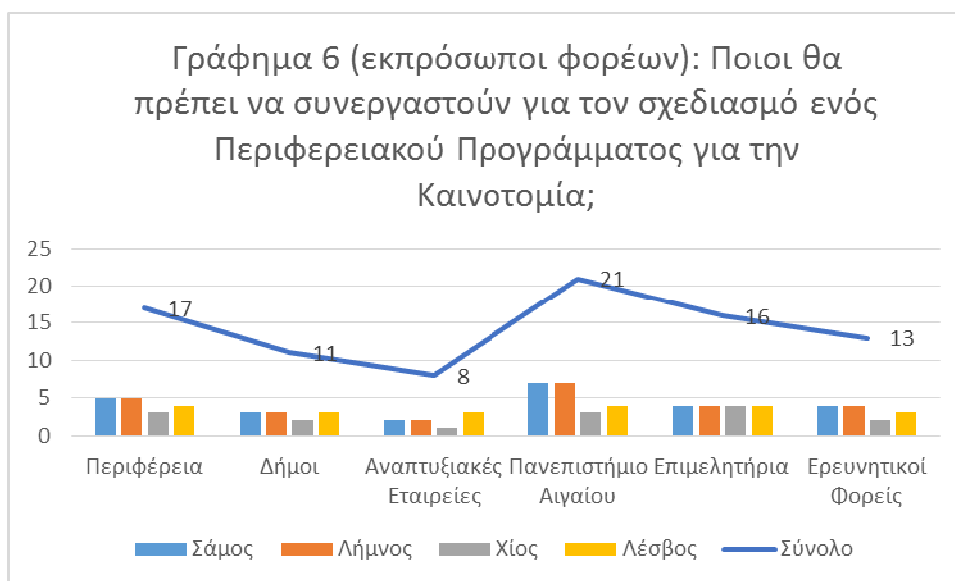
γνώσης στην παραγωγική διαδικασία», «εξωστρέφεια των φορέων», «marketing με νέους τρόπους», «παραγωγή νέων ξεχασμένων προϊόντων». Σε σχέση με την χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας οι εκπρόσωποι των φορέων φαίνεται να γνωρίζουν τη σημασία τους. Μάλιστα ανέφεραν ενδεικτικά ορισμένες όπως «ηλεκτρονικό εμπόριο», «επικοινωνία», «i-banking», «ηλεκτρονική διαφήμιση», «applications από κινητά», «social media για προώθηση», «ηλεκτρονικά tablet/ τιμολόγια», «online booking» κ.α.

Παραπάνω από τους μισούς ερωτώμενους γνώριζαν επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τέτοιες υπηρεσίες και ως οφέλη ανέφεραν κυρίως την εξωστρέφεια και την προβολή. Όμως οι εκπρόσωποι των φορέων δεν έχουν κοινή εικόνα για το βαθμό ενσωμάτωσης τέτοιων τεχνολογιών από επιχειρήσεις, αυτό προκύπτει από την ποικιλία των απαντήσεων συνολικά αλλά και ανά νησί. Πιθανότατα αυτό οφείλεται σε άγνοια επιχειρηματιών που έχουν υιοθετήσει τέτοιες δράσεις, στην απομόνωση των νησιών μεταξύ τους, στο επίπεδο ανάπτυξης του κάθε τομέα αλλά και στην αναγκαιότητα χρήσης τέτοιων τεχνολογιών, στην έλλειψη ενημέρωσης των επιχειρήσεων και εκπαίδευσης των ιδιοκτητών επιχειρήσεων καθώς και κυρίως του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων. Όσον αφορά όμως στην ανάπτυξη των υποδομών για παροχή τέτοιων υπηρεσιών οι περισσότεροι συμφωνούν στην ανάγκη ανάπτυξης «των ταχυτήτων διαδικτύου (οπτικών ινών)», «εκπαιδευτικών σεμιναρίων για επιχειρηματίες», «δημοτικών υποδομών» κλπ. Για αυτούς τους σκοπούς θα απευθύνονταν στον ιδιωτικό τομέα και στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Τέλος η συντριπτική πλειοψηφία των εκπροσώπων φορέων δεν γνωρίζει για πολιτικές καινοτομίας στην ΠΒΑ και όσοι γνωρίζουν δεν είναι ικανοποιημένοι από αυτές καθώς δεν έχουν πετύχει το στόχο να προσεγγίσουν την τοπική επιχειρηματική κοινότητα. Για να αλλάξει αυτό θα πρέπει να γίνει στοχευμένη ενημέρωση στις επιχειρήσεις με υποχρέωση των επιχειρηματιών να συμμετέχουν σε τέτοιες ενημερώσεις.

Στο τέταρτο μέρος, οι ερωτώμενοι έδειξαν με τις απαντήσεις τους (βλ. Γράφημα 6) να επιθυμούν τη συνεργασία όλων των φορέων της Περιφέρειας (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Τοπικοί Δήμοι, Αναπτυξιακές Εταιρείες, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Εμπορικά και Βιομηχανικά

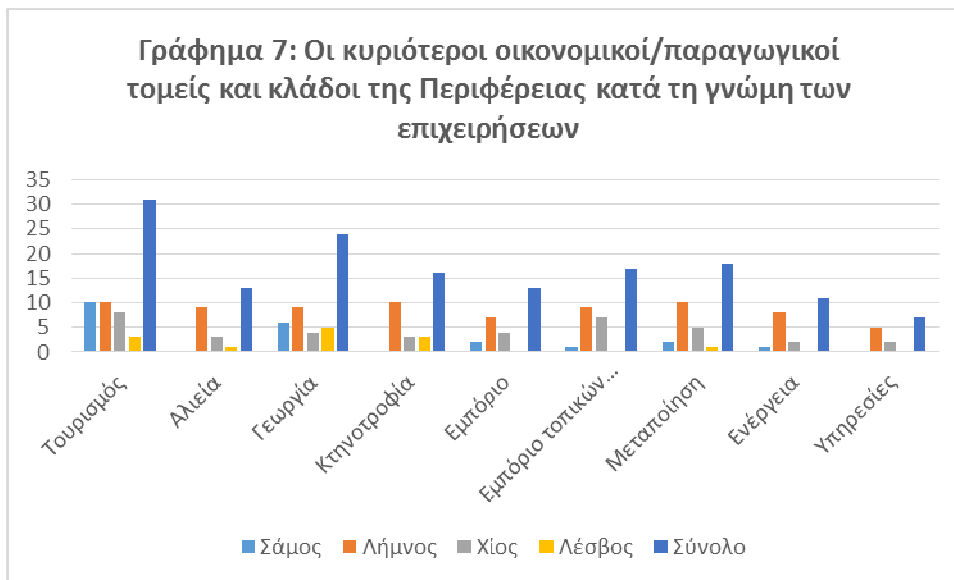
Επιμελητήρια). Συγκεκριμένα για το «σχεδιασμό ενός Περιφερειακού Προγράμματος για την καινοτομία προσαρμοσμένο στις ανάγκες της Περιφέρειας και επιχειρήσεων της» θα πρέπει να συνεργαστούν όλοι οι φορείς μαζί με τους αντίστοιχους άμεσα ενδιαφερόμενους και με εκπροσώπους κατάλληλα καταρτισμένους με διάθεση προσφοράς. Σημαντικό σημείο αποτελεί ένα τέτοιο Περιφερειακό Πρόγραμμα για την καινοτομία να βασίζεται και να προσαρμόζεται στις τοπικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες. Ακόμη θα πρέπει οπωσδήποτε να περιέχει «καταγραφή αναγκών και προβλημάτων», «μελέτη πλεονεκτημάτων-μειονεκτημάτων», «εξέταση των ωφελούμενων επιχειρήσεων», «προβολή καλών πρακτικών άλλων επιχειρήσεων», πάντα όμως, όπως σημειώθηκε, «με την προϋπόθεση ότι ο ιδιωτικός τομέας θα συμβάλλει παρέχοντας πληροφορίες για να προσαρμοστεί το πρόγραμμα στις ανάγκες των ωφελούμενων και τελικά να συμμετάσχει στο σχεδιασμό-προγραμματισμό».

Στο τελευταίο μέρος οι ερωτώμενοι παρουσίασαν τα σημαντικότερα προβλήματα της ΠΒΑ τα οποία ενδεικτικά είναι: η «διπλή περιφερειακότητα», η «έλλειψη αναπτυξιακής κατεύθυνσης», η «χαμηλή ανταγωνιστικότητα προϊόντων & υπηρεσιών», η «χαμηλή εξωστρέφεια επιχειρήσεων», ο «χαμηλός βαθμός καινοτομίας», η «μηδενική αξιοποίηση έρευνας», το «πρόβλημα με τις συγκοινωνίες (ακτοπλοϊκό πρόβλημα-απομόνωση-απόσταση από κέντρο)», «έλλειψη συνεργασιών» κ.α. Η λύση που προτείνουν για τα παραπάνω προβλήματα είναι η κρατική παρέμβαση και ενίσχυση με «κινητροδότηση» των επιχειρήσεων από την Πολιτεία. Προτάσσουν δηλαδή μια κρατικοκεντρική λύση.

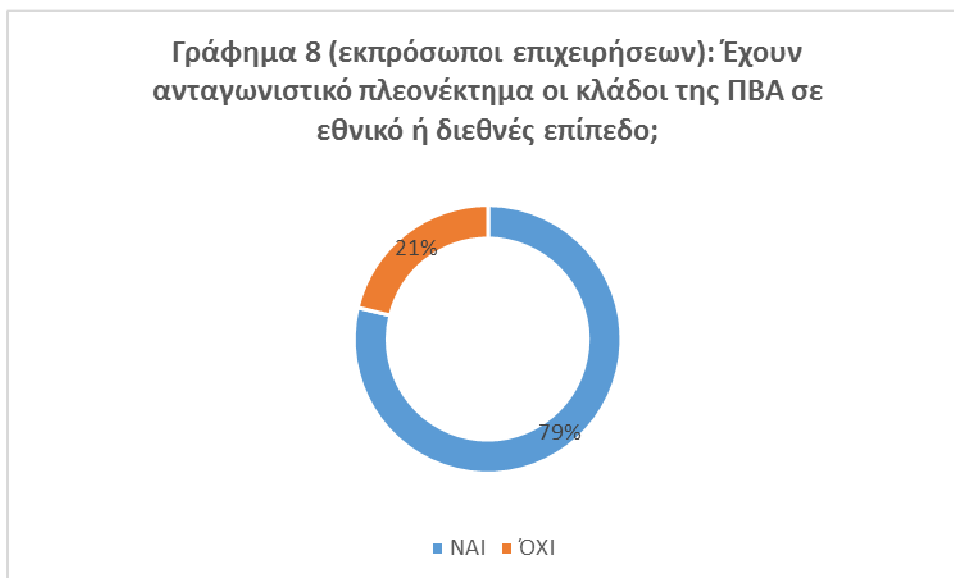
5.2.3. Ευρήματα από την επεξεργασία απαντήσεων επιχειρήσεων

Κατ' αρχήν θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι πολλοί επιχειρηματίες με δυσκολία δέχτηκαν να συμπληρώσουν το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο. Αξίζει να σημειώσουμε πως τόνισαν ότι συχνά συμμετέχουν σε τέτοιες έρευνες και δεν έχουν ποτέ feedback από τα αποτελέσματα των ερευνών. Επίσης φάνηκαν δύσπιστοι ως προς τη χρησιμότητα τέτοιων ερωτηματολογίων.

Όσοι λοιπόν δέχτηκαν να απαντήσουν και να συμμετάσχουν στην έρευνα στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου ως «κυριότερους παραγωγικούς/οικονομικούς τομείς και κλάδους της Περιφέρειας» σημείωσαν τον τουρισμό, τη γεωργία, την κτηνοτροφία (εμπόριο τοπικών προϊόντων) και τη μεταποίηση.

Σημαντικό είναι πως το ποσοστό επιλογής του τουρισμού αγγίζει το 95% που σημαίνει πως για τους επιχειρηματίες έχει σημασία ο συγκεκριμένος τομέας. Επίσης σημαντικό αποτελεί και το εμπόριο τοπικών προϊόντων (με εξαίρεση επιχειρήσεις της Σάμου). Στην πλειοψηφία τους οι επιχειρηματίες θεωρούν πως οι κλάδοι αυτοί «παρουσιάζουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο» λόγω της μοναδικότητας και της ποιότητας των τοπικών προϊόντων.

Στη συνέχεια, παραπάνω από τις μισές επιχειρήσεις απάντησαν ότι έχουν καταφέρει «να αξιοποιήσουν αποτελέσματα έρευνας-τεχνολογίες και καινοτομίες» κυρίως ως προς τη

«χρήση του διαδικτύου», «την παραγωγή νέων προϊόντων ή βελτίωση ήδη υπαρχόντων», «νέες συσκευασίες», «νέο marketing», και «αξιοποίηση φυσικών πόρων».

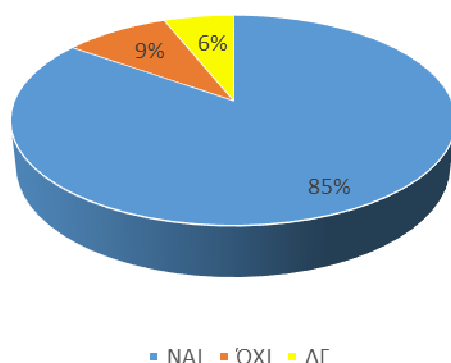
Όσες επιχειρήσεις δεν έχουν αναπτύξει καινοτομίες ανέφεραν ως λόγους «το οικονομικό κόστος εφαρμογής», την «έλλειψη ανάγκης για πραγματοποίηση καινοτομίας», και τη «δυσκολία στην ενημέρωση για εφαρμογές τεχνολογίας-έρευνας που θα μπορούσαν να τις αφορούν». Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων δεν έχει συμμετάσχει σε εθνικά ή περιφερειακά δίκτυα συνεργασίας (εξαιρέση αποτελεί η Χίος, όπου το 75% των επιχειρήσεων έχει συμμετάσχει σε αντίστοιχα δίκτυα) πιθανόν γιατί είναι μικρού ή μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις και όπως τόνισαν οι ερωτώμενοι λόγω μη ύπαρξης σχετικής ενημέρωσης σε τοπικό επίπεδο καθώς και λόγω δυσκολιών στις συνεργασίες μεταξύ των εταιρών. Οι λίγες επιχειρήσεις που απάντησαν θετικά δήλωσαν ως οφέλη την «εξωστρέφεια» και την «ανταλλαγή εμπειριών με άλλες επιχειρήσεις του κλάδου». Τα πιθανά προβλήματα στις συνεργασίες θα μπορούσαν να ξεπεραστούν σύμφωνα με τους επιχειρηματίες με «τη δημιουργία μιας νέας δομής με σωστό οργανόγραμμα και ρόλους», «διευκόλυνση συμμετοχικής διαδικασίας (bottom-up approach)», με «άμβλυνση γραφειοκρατίας από την πλευρά του δημοσίου», με «σωστή ενημέρωση και γνώση σε σχέση με δυνατότητες R&D» κ.α.

Από τα παραπάνω πρωτογενή στοιχεία και με όσα έχουν αναφερθεί στις προηγούμενες ενότητες φαίνεται ότι οι επιχειρήσεις της περιφέρειας του Βορείου Αιγαίου, έχουν ήδη προσδιορίσει τους σημαντικούς κλάδους για οικονομική ανάπτυξη, αλλά και ήδη έχουν αναπτύξει συνεργασίες με άλλες επιχειρήσεις σε εθνικό είτε σε διεθνή επίπεδο

Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου με τίτλο «Δυναμικό Έρευνας και Τεχνολογίας (E & T)» οι ερωτώμενοι (σε συντριπτική πλειοψηφία) ανέφεραν ότι ως ερευνητικό φορέα γνωρίζουν το Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Θα πρέπει να αναφερθεί πως η γνώση των αντικειμένων των Τμημάτων του Ιδρύματος περιορίζεται ανά νησί, με εξαίρεση τα Τμήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Επιστήμης Τροφίμων και Διατροφής και Περιβάλλοντος, τα οποία φαίνεται να είναι ευρύτερα γνωστά στις επιχειρήσεις.

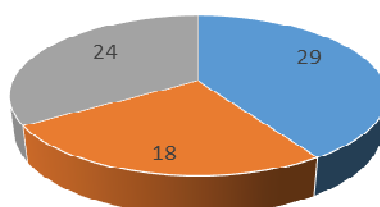
Γράφημα 10 (εκπρόσωποι επιχειρήσεων): Γνωρίζετε Ιδρύματα (π.χ. Πανεπιστήμια, Κέντρα Έρευνας κλπ) στην Περιφέρεια;

Όμως η δραστηριότητα του Πανεπιστημίου Αιγαίου (συνολικά και για τα περισσότερα τμήματα/αντικείμενα) δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επιχειρήσεων στα νησιά της Μυτιλήνης και της Χίου. Αντίθετα στη Σάμο και τη Λήμνο οι απαντήσεις ήταν πιο θετικές. Από τους ερωτώμενους που τοποθετήθηκαν αρνητικά τέθηκε το «ζήτημα της ανεπαρκούς εξωστρέφειας του ΠΑ στην κοινωνία, που συνεπάγεται ότι οι επιχειρήσεις δεν έχουν εικόνα ούτε για τα αντικείμενα, ούτε για τους τομείς ειδίκευσης του ΠΑ», «το απορροφημένο στη θεωρία καθηγητικό κατεστημένο» και «το γεγονός ότι το Πανεπιστήμιο δεν παίρνει ξεκάθαρη θέση σε καθημερινά προβλήματα της Τοπικής Κοινωνίας».

Εν συνεχεία στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου κλήθηκαν οι ερωτώμενοι να τοποθετηθούν σχετικά με την έννοια της καινοτομίας για την Περιφέρεια και για την επιχείρησή τους. Στα νησιά Χίο, Σάμο και Λέσβο οι ερωτώμενοι απάντησαν πως καινοτομία είναι «ο σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών» και «η χρήση αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών». Αντίθετα στη Λήμνο απάντησαν για την Περιφέρεια κατά κύριο λόγο «ο σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών» και εν συνεχεία «η χρήση τοπικών πόρων».

Γράφημα 11 (εκπρόσωποι επιχειρήσεων): Τι σημαίνει καινοτομία κατά τη γνώμη σας για τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας σήμερα;

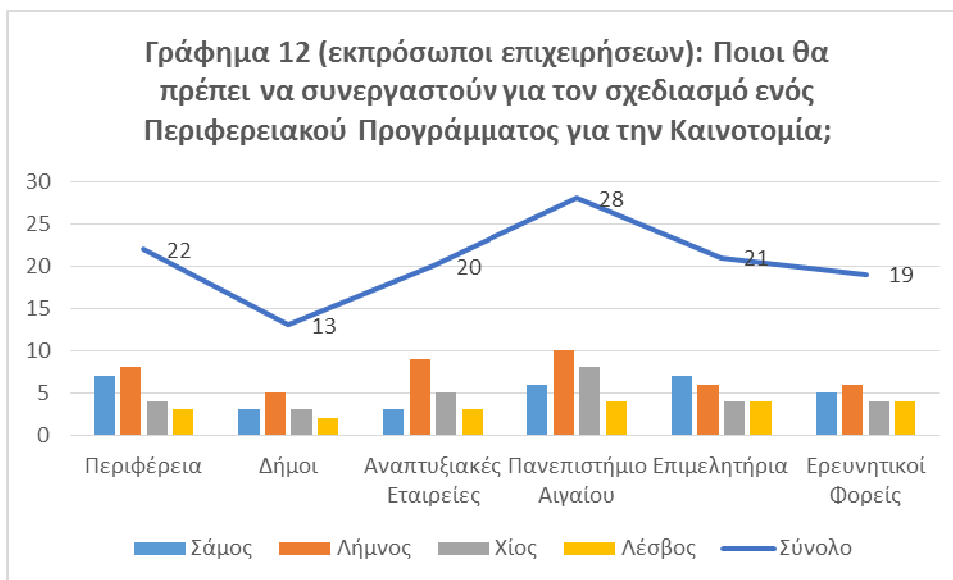
- Σχεδιασμός και Παραγωγή νέων Προϊόντων
- Χρήση Αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών
- Χρήση τοπικών πόρων

Μάλιστα για τις ίδιες τις επιχειρήσεις καινοτομία σημαίνει «παραγωγή νέων καινοτόμων προϊόντων από τοπικούς πόρους», «παραγωγή πρώτης ύλης με άριστη ποιότητα, ποσότητα, και τυποποίηση στα δίκτυα διανομής», «κάλυψη ενεργειακών αναγκών από εναλλακτικές πηγές», «κομποστοποίηση απορριμμάτων», «καινοτομία στο Marketing», «θεματικός τουρισμός», όπως σημείωσαν.

Σε επόμενη ερώτηση σχετικά με τις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας οι περισσότερες επιχειρήσεις αναφέρουν ότι γνωρίζουν αυτές τις τεχνολογίες και μάλιστα τις χρησιμοποιούν. Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες e-booking, e-commerce, e-banking, cloud computing, marketing, smart phones, social media, applications για κινητά και tablet. Τα οφέλη για τις επιχειρήσεις όπως τα ανέφεραν οι επιχειρηματίες είναι η «μείωση χρόνου και κόστους», η «καλύτερη προβολή», η «επικοινωνία με καταναλωτές», η «μείωση απομονωτισμού», η «απλοποίηση διαδικασιών» και η «μείωση γραφειοκρατίας». Για παρόμοιες υπηρεσίες οι επιχειρηματίες θα προτιμούσαν να στραφούν σε ιδιώτη και όχι στο δημόσιο.

Στο τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου με τίτλο «απόψεις και προτάσεις για την μελλοντική στρατηγική» οι επιχειρηματίες κλήθηκαν να εκφράσουν τη γνώμη τους για τη «συνεργασία στο σχεδιασμό ενός Επιχειρησιακού Προγράμματος για την καινοτομία προσαρμοσμένο στις ανάγκες της Περιφέρειας και των επιχειρήσεών της». Σύμφωνα με τις απαντήσεις θα πρέπει να συνεργαστούν όλοι οι φορείς μαζί με τους αντίστοιχους άμεσα ενδιαφερόμενους (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Τοπικοί Δήμοι, Αναπτυξιακές Εταιρείες, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια, Ερευνητικοί Φορείς) αλλά τόνισαν ότι θα πρέπει να συμμετέχουν σε ένα τέτοιο σχήμα και ιδιώτες (επιχειρήσεις) λόγω της γνώσης των προβλημάτων και των συνθηκών στις τοπικές οικονομίες.

Σε ένα τέτοιο πρόγραμμα σύμφωνα με τους ερωτώμενους θα πρέπει να υπάρχει «οικονομική και τεχνολογική/συμβουλευτική υποστήριξη», «προβολή τοπικών προϊόντων», «συνεργασία επιχειρήσεων και φορέων», «εκπαίδευση επαγγελματιών με παραδείγματα καλών πρακτικών», «ανάδειξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιφέρειας με απόλυτη καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης (μελέτες)», «χρηματοδότηση για εξοπλισμό» και «ευελίξια αδειοδοτήσεων για καινοτόμες προτάσεις». Συμπληρώνοντας ανέφεραν πως ο ιδιωτικός τομέας σε ένα τέτοιο πρόγραμμα θα μπορούσε να συμμετέχει με παροχή εμπειριών καλών πρακτικών, συμμετοχή στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση, ως μέντορες στο πρόγραμμα, ως υπεύθυνοι για το marketing και ως έχοντες επιτελικό ρόλο για συνεργασία με τους υπόλοιπους.

Στο τελευταίο μέρος δόθηκαν κάποιες βασικές πληροφορίες για τις επιχειρήσεις. Ζητήθηκαν τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα και σε συντριπτική πλειοψηφία οι επιχειρηματίες έθεσαν τα παρακάτω ζητήματα: «έλλειψη ρευστότητας και στήριξης επιχειρήσεων», «υψηλό κόστος μεταφοράς πρώτων υλών και προϊόντων», «προβλήματα συγκοινωνιών», «υψηλή γραφειοκρατία για συμμετοχή σε προγράμματα», «έλλειψη εμπιστοσύνης στον μηχανισμό ελέγχου», «έλλειψη ενημέρωσης από το κράτος για θέματα καινοτομίας», «έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στις τοπικές κοινωνίες» (πολλές επιχειρήσεις αναζήτησαν αλλά δεν βρήκαν).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα είναι εξαγωγικές σε ποσοστό 80% και χρησιμοποιούν όλες τοπικούς πόρους. Επίσης οι περισσότερες είχαν αυξήσει τις τάσεις παραγωγής ή την επισκεψιμότητα (για τουριστικές) τα τελευταία 3 χρόνια (εξάριση αποτελούν οι επιχειρήσεις της Χίου όπου είχαν κατά κύριο λόγο μείωση).

5.2.4. Βασικά Συμπεράσματα

Σε ένα γενικό επίπεδο οι απαντήσεις των εκπροσώπων των φορέων κινήθηκαν στο ίδιο επίπεδο με τις απαντήσεις των επιχειρήσεων. Ορισμένες διαφοροποιήσεις υπήρχαν αλλά δεν δημιουργούν μεγάλες αποκλίσεις στη συνολική θεώρηση μεταξύ εκπροσώπων φορέων και επιχειρήσεων. Άξιο λόγου είναι για παράδειγμα πως όλοι συμφωνούν σχετικά με τους οικονομικούς και παραγωγικούς τομείς της ΠΒΑ. Ο τουρισμός, η γεωργία, η κτηνοτροφία και το εμπόριο τοπικών προϊόντων (όπως η μαστίχα, το λάδι, το ούζο, το κρασί κλπ) αποτελούν τα σημαντικά πλεονεκτήματα που όλοι υπογράμμισαν. Η επένδυση αυτή θα πρέπει να υποστηριχτεί από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου είτε άλλα ερευνητικά κέντρα ανά τη χώρα και να προωθηθεί από τις τοπικές επιχειρήσεις, οι οποίες θα πρέπει να χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο τοπικά προϊόντα. Αυτά τα προϊόντα που υπάρχουν σε αφθονία μπορούν να αποτελέσουν την πηγή της ανάπτυξης και της στρατηγικής της Περιφέρειας. Η επένδυση σε ποιοτικά τοπικά αγροτικά προϊόντα (είτε υπάρχοντα είτε προϊόντα από το παρελθόν) αποτελεί

κεφάλαιο για τις τοπικές κοινωνίες ταυτόχρονα με την τουριστική ανάπτυξη ενός ποιοτικού και όχι μαζικού προϊόντος. Αν και όλοι αντιλαμβάνονταν ως δυνατά σημεία το τρίπτυχο γεωργία-κτηνοτροφία-τουρισμός, φαινόταν να έχει διαφορετικό νόημα και προσέγγιση ανά νησί. Για παράδειγμα στη Σάμο ο Τουρισμός σύμφωνα με τους συμμετέχοντες φαίνεται να παίζει μεγαλύτερο ρόλο και ιδιαίτερα ο θεματικός τουρισμός. Αντίθετα στη Λήμνο η επένδυση στην γεωργία και στα τοπικά προϊόντα φαίνεται να είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα του νησιού. Για τους ερωτώμενους το κράτος και η ΠΒΑ καλείται να «παντρέψει» αυτά τα στοιχεία για την επίτευξη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για το Βόρειο Αιγαίο.

Καινοτομία θα πρέπει να επικεντρωθεί σε αυτούς τους τομείς σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων. Υπάρχει τεράστια δυναμική ανάπτυξης και καινοτομίας της περιφέρειας και απαιτείται μία από κοινού προσέγγιση και κοινούς στόχους, όραμα και στρατηγική ανάμεσα σε όλους τους φορείς. Είναι σημαντικό να μην επικεντρωθεί η καινοτομία μόνο σε νέα προϊόντα αλλά και σε υποδομές (ακτοπλοΐα – απομόνωση, διαδίκτυο κλπ). Οι επιχειρήσεις οφείλουν να βρουν νέους και καινοτόμους τρόπους προώθησης των προϊόντων τους, όπως μέσα από επενδύσεις στην προώθηση των εξαγωγών καθώς οι τοπικές αγορές δύσκολα μπορούν να ανταποκριθούν στην μαζική προσφορά τοπικών προϊόντων.

Η συνεργασία μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου τομέα αναδείχτηκε επίσης ως ιδιαίτερως σημαντική. Η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των εταιριών και η ευελιξία του δημοσίου μπορεί να δώσει νέα πνοή σε συνεργατικά σχήματα (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Τοπικοί Δήμοι, Αναπτυξιακές Εταιρείες, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια, Ερευνητικοί Φορείς), τα οποία όμως θα έχουν ως υπεύθυνους για την προβολή (marketing) μέλη από τον ιδιωτικό τομέα. Επίσης η συμμετοχή ερευνητικών ιδρυμάτων τονίστηκε ως ιδιαίτερως σημαντική. Τοπικά το Πανεπιστήμιο Αιγαίου μπορεί να δώσει προστιθέμενη αξία σε όλο το εγχείρημα. Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου είναι γνωστό σε φορείς και επιχειρήσεις στο αντίστοιχο νησί που έχει Πανεπιστημιακή Μονάδα, δηλαδή σε μεγάλο βαθμό οι ερωτώμενοι γνωρίζουν τα τμήματα (κατά συνέπεια και τα αντικείμενα και τις δραστηριότητες) που είναι εγκατεστημένα στο νησί τους. Αυτό είναι ένα ζήτημα που το Ίδρυμα και η Περιφέρεια θα πρέπει να εξετάσουν και να επεκταθεί η ενημέρωση για τα αντικείμενα που θεραπεύει το Ίδρυμα προς όλα τα νησιά της ΠΒΑ, ώστε να βοηθηθούν και να πληροφορηθούν οι επιχειρηματίες που χρειάζονται ενίσχυση ή συμβουλευτική σε θέματα καινοτομίας και επιχειρηματικότητας ότι το Πανεπιστήμιο Αιγαίου διαθέτει σχετικές δομές και δραστηριότητες (βλ. Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Τμήμα Μηχανικών Οικονομίας και Διοίκησης, Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας κλπ).

Πάντως μέσα από τις απαντήσεις των ερωτώμενων γίνεται σαφές πως τα προβλήματα της ΠΒΑ όπως «έλλειψη ρευστότητας και στήριξης επιχειρήσεων», «υψηλό κόστος μεταφοράς πρώτων υλών και προϊόντων», «προβλήματα συγκοινωνιών», «υψηλή γραφειοκρατία για συμμετοχή σε προγράμματα», «έλλειψη εμπιστοσύνης στον μηχανισμό ελέγχου», «έλλειψη ενημέρωσης από το κράτος για θέματα καινοτομίας», η «διπλή περιφερειακότητα», η «έλλειψη αναπτυξιακής κατεύθυνσης», η «χαμηλή ανταγωνιστικότητα προϊόντων & υπηρεσιών», η «χαμηλή εξωστρέφεια επιχειρήσεων», η «μηδενική αξιοποίηση έρευνας», «έλλειψη

συνεργασιών» μπορούν να επιλυθούν μέσα από τα στοχευμένα Επιχειρησιακά Προγράμματα της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020.

Για να εξαχθούν όμως ολοκληρωμένα συμπεράσματα θα πρέπει συμπληρωθούν με τα πρακτικά από τις συναντήσεις διαβούλευσης που έλαβαν χώρα σε κάθε νησί. Με αυτό τον τρόπο θα έχει κάποιος μια πλήρη εικόνα για τις απόψεις των τοπικών κοινωνιών σε σχέση με την στρατηγική για την «έξυπνη εξειδίκευση». Επίσης η ΕΔΑ κάλεσε όλους τους συμμετέχοντες (επιχειρήσεις και φορείς) να καταθέσουν και ηλεκτρονικά (με αποστολή e-mail) τις προτάσεις που έχουν για να ενσωματωθούν στη στρατηγική της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Θα πρέπει και αυτή η διαδικασία θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στη συνολική αξιολόγηση. Γενικά, αυτό που φαίνεται να προκύπτει είναι ότι οι περισσότεροι από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες ταυτίζουν την αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας με το νησί στο οποίο κατοικούν και με έργα υποδομών που κατά την άποψη τους μπορούν και πρέπει να δημιουργήσουν τις συνθήκες για «ανάπτυξη». Ο συγκεκριμένος όρος όμως έχει διαφορετικό περιεχόμενο για τους συμμετέχοντες, με αποτέλεσμα πολλές από τις απόψεις να είναι πολύ διαφορετικές. Όλα τα παραπάνω έγινε προσπάθεια να ληφθούν υπόψη στο προτεινόμενο πλαίσιο στρατηγικής για τη νέα Προγραμματική Περίοδο.

5.3. Οι παρατηρήσεις των εμπειρογνομόνων

Οι εμπειρογνώμονες της ΕΕ έκαναν ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με την Περιφερειακή Στρατηγική της ΠΒΑ τόσο κατά τη διάρκεια της τρέχουσας, όσο και για την επόμενη προγραμματική περίοδο. Οι κυριότερες από τις παρατηρήσεις αυτές, όπως προκύπτουν από τις συζητήσεις κατά τη συνάντηση διαβούλευσης της Χίου και από το έγγραφο της ΕΕ (21/06/2013: Letter to the Governor of North Aegean – Follow up of the regional conference) είναι οι ακόλουθες:

- 1. Ολοκλήρωση των έργων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου**, καθώς σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες, οποιαδήποτε μεταφορά έργων στην επόμενη προγραμματική περίοδο “θα μειώσει τη διαθεσιμότητα πόρων για νέα έργα για την περίοδο 2014-2020”. Η ολοκλήρωση αυτή “δεν θα βελτιώσει μόνο την απορρόφηση αλλά θα δώσει ώθηση και στην απασχόληση”.
- 2. Έγκαιρη συμμόρφωση με τις λεγόμενες ex ante αιρεσιμότητες** για την περίοδο 2014 – 2020, η οποία δεν θα πρέπει να αφορά μόνο τις κεντρικές – εθνικές υπηρεσίες, αλλά και τις περιφερειακές, ιδιαίτερα “στους τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης, της διοικητικής ικανότητας και διαχείρισης αποβλήτων”.
- 3. Η διαμόρφωση μιας Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης για Καινοτομία (Regional Innovation Strategy, RIS)** θα είναι ιδιαίτερα σημαντική για την περίοδο 2014-2020. η στρατηγική αυτή θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μια ευκαιρία επανεκκίνησης της τοπικής οικονομίας σε βιώσιμα θεμέλια. Η στρατηγική αυτή θα πρέπει να “βασιστεί στα συγκριτικά πλεονεκτήματα του Βορείου Αιγαίου και να συγκεντρώσει τους πόρους σε περιορισμένο αριθμό θεματικών προτεραιοτήτων. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας RIS πρέπει να συνεισφέρει στη μεταμόρφωση

παραδοσιακών τομέων, στον ανα-προσανατολισμό του σε δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και σε νέες αγορές θώκους (κυρίως εξαγωγικές)”.

Ως αποτέλεσμα της συνάντησης διαβούλευσης πρέπει – σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες- να *στηθεί ένας αποτελεσματικός μηχανισμός διακυβέρνησης που να εμπλέκει όλους τους συμμετόχους (stakeholders)*. Η δομή αυτή θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ειδικές ανάγκες και δεξιότητες της Περιφέρειας, ενώ θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια συντονισμού με σχετικές εθνικές πολιτικές και στρατηγικές.

Οι γενικές προτάσεις των εμπειρογνομώνων περιλαμβάνουν:

(α) *Διοικητική ικανότητα*: όπου θα πρέπει να αναγνωριστούν οι ιδιαίτερες ανάγκες βοήθειας των συμμετόχων της Περιφέρειας και να διασφαλιστεί ότι η βοήθεια αυτή θα τους παρασχεθεί έγκαιρα και αποτελεσματικά.

(β) *Εκπλήρωση των υποχρεώσεων τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ*.

Οι εστιασμένες προτάσεις των εμπειρογνομώνων για την RIS περιλαμβάνουν:

- (α) Εξαιτίας της ποικιλότητας των περιφερειακών οικονομιών, τα 9 νησιά της Περιφέρειας θα πρέπει να ***εργαστούν προς την αύξηση της ποιότητας, το branding και τη σωστή θέση στην αγορά, αλλά και στη δικτύωση των τοπικών προϊόντων -τα οποία είναι σε ορισμένες περιπτώσεις μοναδικά- με τον τουρισμό και τη φιλοξενία.***
- (β) Προσπάθειες πρέπει να γίνει για τη σύνδεση του ***Βορείου Αιγαίου ως μιας περιβαλλοντικά βιώσιμης περιφέρειας***. Μια ολοκληρωμένη προσπάθεια διαχείρισης των αποβλήτων είναι απαραίτητη και πρέπει να γίνει άμεσα, καθώς μπορεί να προστατεύσει το περιβάλλον και να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα των τοπικών προϊόντων.
- (γ) Οι λύσεις που θα προταθούν πρέπει να ακολουθούν το ***μοντέλο “ανοιχτής καινοτομίας” με τη συνεργασία επιχειρήσεων και ερευνητικών κέντρων*** είτε από το τοπικό Πανεπιστήμιο, είτε από αλλού. Το υπάρχον επίπεδο συνεργασία μεταξύ του ακαδημαϊκού δυναμικού της Περιφέρειας και των επιχειρήσεων είναι σήμερα πολύ χαμηλό, αλλά συγκεκριμένες επιτυχημένες πρακτικές δείχνουν ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια συνεργασίας.
- (δ) Προτείνεται μια ***“από κάτω” προσέγγιση για τη διαμόρφωση της RIS3***, που θα προσδιορίσει τις προτεραιότητες, θα ορίσει το Περιφερειακό Συμβούλιο Καινοτομίας και ένα ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα.
- (ε) Προτείνεται η όσο το δυνατόν ***περισσότερο ενεργή εμπλοκή συμμετόχων της Περιφέρειας***, με ιδιαίτερη προσοχή στον ευρύτερο ιδιωτικό τομέα, περιλαμβανομένων νέων επιχειρηματιών σε θέσεις κλειδιά και ακαδημαϊκών που θα μπορέσουν να βοηθήσουν στην αξιοποίηση της τοπικής γνώσης και στην ωφέλεια της τοπικής οικονομίας.

- (στ) Η **δημιουργία ομάδων εργασίας** θα συνεισφέρει στην αναγνώριση των τεχνολογικών και μη τεχνολογικών αναγκών στους κυριότερους παραγωγικούς κλάδους: αγροτική παραγωγή, ιχθυοκαλλιέργειες, πολιτισμός, τουρισμός.

Η διαμόρφωση της διαδικασίας διαβούλευσης που έχει ήδη περιγραφεί, η στρατηγική, οι δράσεις και κυρίως η προτεινόμενη δομή, ακολουθούν με μεγάλη λεπτομέρεια τις προτάσεις αυτές, ιδιαίτερα όσες αφορούν στην Έξυπνη Εξειδίκευση.

5.4. Το όραμα για μια στρατηγική “Έξυπνης εξειδίκευσης” για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Μέσα από το πλαίσιο της ΕΕ για την Έξυπνη Εξειδίκευση μπορούμε να αναγάγουμε το συμπέρασμα ότι κάθε Περιφέρεια θα πρέπει να αξιοποιήσει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (γεωγραφικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά), ώστε να αξιοποιήσει πιθανά συγκριτικά της πλεονεκτήματα διαμορφώνοντας το δικό της όραμα για τη μελλοντική περιφερειακή της ανάπτυξη.

Η ιδιαιτερότητα της ΠΒΑ είναι ότι δεν αποτελείται από έναν ενιαίο γεωγραφικό χώρο αλλά από έναν πολυδιασπασμένο νησιωτικό χώρο. Υπάρχει έντονη διαφοροποίηση μεταξύ μεγάλων και μικρών νησιών αλλά ακόμη και εντός των ίδιων των νησιών. Αυτές οι διαφορές αλλά και η απομόνωση που μπορεί να υπάρχει λόγω της θάλασσας (λόγω του περιορισμού στις επικοινωνίες μεταξύ τους) ή η στενότητα των πόρων (ανθρώπινων και φυσικών) σε κάθε νησί δημιουργούν ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο ανάπτυξης από ότι η ηπειρωτική χώρα. Είναι δύσκολο δηλαδή να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας (λόγω περιορισμού πόρων) και μεγάλες αγορές και επιχειρήσεις (λόγω μικρού πληθυσμού και απομόνωσης).

Άρα η ΠΒΑ θα πρέπει να διαμορφώσει μια ειδική στρατηγική και να αξιοποιήσει τα ειδικά και συγκριτικά πλεονεκτήματα των νησιών (πχ μοναδικό και πλούσιο φυσικό περιβάλλον, ειδικά τοπικά παραγόμενα προϊόντα, αξιοποίηση τουριστικά του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντός τους). Μια στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης για της ΠΒΑ θα πρέπει να λάβει υπόψη της τα χαρακτηριστικά της περιοχής και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτή (διάρθρωση απασχόλησης και παραγωγής και δυναμικότητα και εξωστρέφεια των κλάδων), και τις γενικές κατευθύνσεις της ΕΕ για τα επόμενα χρόνια. Προφανώς, η στρατηγική για την ΠΒΑ θα πρέπει να έχει ελαφρώς διαφορετικές προτεραιότητες από αυτές για Περιφέρειες με διαφορετικά γεωγραφικά και παραγωγικά χαρακτηριστικά. Για μια Περιφέρεια σαν την ΠΒΑ οι προτεραιότητες αυτές θα πρέπει να είναι *η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των νησιωτικών επιχειρήσεων με την ενσωμάτωση καινοτομιών σε όλη τη διαδικασία παραγωγής και διακίνησης προϊόντων και υπηρεσιών με προτεραιότητα στις κύριες παραγωγικές δραστηριότητες*. Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω το όραμα που προτείνεται είναι:

“Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε μια ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στην έξυπνη αξιοποίηση των τοπικών

παραγωγικών συστημάτων και ανάδειξη τους σε συστήματα νέας δυναμικής και προοπτικής”.

Τα επόμενα βήματα διαμόρφωσης της στρατηγικής είναι η επιλογή των κλάδων, η διαμόρφωση ειδικών στόχων ανά κλάδο, η πρόταση δράσεων ανά κλάδο και πρόταση για δείκτες παρακολούθησης – αξιολόγησης. Σχηματικά η διαδικασία παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.4.1.

Πίνακας 5.4.1.

Το Όραμα:	“Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε μια ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στην έξυπνη αξιοποίηση των τοπικών παραγωγικών συστημάτων και ανάδειξη τους σε συστήματα νέας δυναμικής και προοπτικής”		
Κλάδοι	<i>Αγροδιατροφικός τομέας (Αγροτική Παραγωγή και Μεταποίηση)</i>	<i>Τουρισμός - Πολιτισμός</i>	<i>e- οικονομία</i>
Στόχοι – στρατηγική ανά κλάδο	“Από το χωράφι στο ράφι”	Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση	Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)
	Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση	Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)	Ενσωμάτωση σε άλλες επιχειρήσεις
	Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)		
Δράσεις	Σύνδεση πρακτικών αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης για βελτίωση ποιότητας και πιστοποίηση - ιχνηλασιμότητα	Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά πόρο ή/και νησί	Εφαρμοσμένη έρευνα/μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων
	Ολοκληρωμένα	Εφαρμοσμένη έρευνα/	Ενίσχυση

	προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά προϊόν ή/και νησί	μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων	συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)
	Εφαρμοσμένη έρευνα/μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων	Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)	
	Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)		

5.5. Οι προτεινόμενοι κλάδοι και τακτικοί στόχοι ανά κλάδο

Σύμφωνα με την Sandu (2012), οι επιχειρήσεις που θα αποτελέσουν πηγές έξυπνης εξειδίκευσης, θα πρέπει να είναι επιχειρήσεις:

- 1) που θα έχουν σχέση με την έρευνα και την καινοτομία, είτε σε επίπεδο παραγωγής, είτε σε επίπεδο σχεδιασμού προϊόντων. Είναι πολύ σημαντικό να συμμετέχουν επιχειρήσεις με καταγεγραμμένες τεχνικές εξειδίκευσης.
- 2) με δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης. Ακόμη και αν στην παρούσα φάση οι οικονομικοί δείκτες των επιχειρήσεων αυτών δεν είναι πολύ ψηλοί, αν οι εκτιμήσεις των οικονομικών στοιχείων δείχνουν αυξητική τάση, αυτές οι επιχειρήσεις μπορούν να αποτελέσουν πηγή για έξυπνη εξειδίκευση.
- 3) που μπορούν να συνεργάζονται είτε με άλλες επιχειρήσεις του κλάδου, είτε με επιχειρήσεις της περιφέρειας στην οποία ανήκουν, είτε επιχειρήσεις που έχουν αποδείξει ότι μπορούν να συνεργάζονται, ακόμη και σε διαδικτυακό επίπεδο (cloud synergy)

Η ανάγκη συνεργασίας των επιχειρήσεων βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της καθεμίας, μπορεί να αποτελέσει βασικό παράγοντα βελτίωσης των ίδιων των επιχειρήσεων, ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και παραγωγή προϊόντων ή και υπηρεσιών που μπορεί να θεωρηθούν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για μια ολόκληρη περιφέρεια (David, et al., 2012, McCann, 2012).

Η σχέση μεταξύ των πόρων σε έρευνα και ανάπτυξη των επιχειρήσεων και των τομεακών δομών μιας περιφέρειας, όπως και οι συνέργειες για τη βελτίωση υφιστάμενων δραστηριοτήτων και την ανάπτυξη νέων, αποτελούν βασικά κίνητρα για την αντιμετώπιση της αβεβαιότητας που μπορεί να προκαλεί σε κάποιες επιχειρήσεις, η επένδυση σε έξυπνη εξειδίκευση (Forey (2011, 2012)).

Η επιλογή των κλάδων γίνεται με βάση μια σειρά από κριτήρια, τα οποία αναπτύσσονται στη συνέχεια, μαζί με κριτήρια επιλογής των επιχειρήσεων κάθε κλάδου στις οποίες πρέπει να δοθεί προτεραιότητα:

- 1. Παραγωγικός κλάδος:** όπως έχει ήδη αναλυθεί παραπάνω, η επιλογή των παραγωγικών κλάδων αφορά στην υπάρχουσα διάρθρωση της παραγωγής και απασχόλησης στην Περιφέρεια. Γενικά, όπως έχει ήδη αναφερθεί (ενότητα 4.1) οι κλάδοι θα μπορούσαν να διακριθούν σε αυτούς που είναι είτε (α) **άμεσα εξαγωγικοί** και φέρνουν εισοδήματα στην Περιφέρεια από πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών ή (β) **αναδιανεμητικοί**, που ανακυκλώνουν εισοδήματα στο εσωτερικό της Περιφέρειας, ή φέρνουν εισοδήματα από το Δημόσιο τομέα (μισθοί, συντάξεις, επιδόματα). Από τις 2 αυτές κατηγορίες, η πρώτη είναι αυτή στην οποία πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση για στρατηγικές ανάπτυξης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας και αυτό αναγνωρίζεται σε όλα τα επιστημονικά κείμενα και στα κείμενα σχεδιασμού και εφαρμογής πολιτικών σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Στην πρώτη κατηγορία θα πρέπει να προστεθούν και κλάδοι που μπορεί **να μην είναι άμεσα εξαγωγικοί, αλλά που η παραγωγή τους καλύπτει τοπικές ανάγκες που σε διαφορετική περίπτωση θα καλύπτονταν από εισαγωγές**. Αυτοί οι κλάδοι στην ΠΒΑ είναι κυρίως τρεις: 1) ο πρωτογενής τομέας, 2) τα αγροδιατροφικά προϊόντα - η μεταποίηση, 3) ο τουρισμός. Από τους κλάδους αυτούς, *ο τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως ο κατ' εξοχήν εξαγωγικός κλάδος*, καθώς φέρνει εισοδήματα στην περιοχή από άλλες περιοχές. Ο πρωτογενής τομέας καλύπτει κυρίως τοπικές ανάγκες που σε διαφορετική περίπτωση θα καλύπτονταν από εισαγωγές, αν και καταγράφονται και δυναμικές επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό και έντονα στοιχεία ενσωμάτωσης καινοτομίας σε διάφορες διεργασίες τους. Η μεταποίηση των αγρο-διατροφικών προϊόντων καλύπτει τοπικές ανάγκες επίσης, αλλά κυρίως πρόκειται για κλάδο με εξαγωγικό προσανατολισμό και ορισμένες πολύ δυναμικές επιχειρήσεις σε φυτικά προϊόντα (μαστίχα και ελαιόλαδο), ζωικά προϊόντα (τυρί), οινόπνευμα (κρασί, ούζο) και αλιεύματα. Πρόσφατη μελέτη αναπτύσσει το θεωρητικό εκείνο μοντέλο το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί με αποτελεσματικότητα για την ενσωμάτωση καινοτομιών και εργαλείων έξυπνης εξειδίκευσης στον εν λόγω κλάδο και τις επιχειρήσεις του (Skalkos). Ο συνδυασμός του πρωτογενούς τομέα, με την παραγωγή πρώτων υλών, με τον τομέα της μεταποίησης με σκοπό την παραγωγή τελικών προϊόντων ελκυστικών στον καταναλωτή είναι το ζητούμενο, και ο βασικός στόχος για την ανάπτυξη, και ουσιαστική αναβάθμιση των ως άνω δύο κλάδων. Ο εν λόγω προβληματισμός σύνδεσης των δύο κλάδων μεταξύ των αποτελεί και το βασικό

προβληματισμό της διαβούλευσης και των ερωτηματολογίων με τις επιχειρήσεις που υλοποιήθηκε ως μέρος του παρόντος σχεδίου (προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω). Επομένως οι κλάδοι στους οποίους δίνεται προτεραιότητα είναι: **τουρισμός - πολιτισμός, αγροτική ανάπτυξη – μεταποίηση, “e-τεχνολογία”**.

2. **Μέγεθος και σχετική επιτυχία επιχειρήσεων:** στη στρατηγική, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι *πραγματικές επιπτώσεις των παραγωγικών δραστηριοτήτων στην περιοχή*, αλλά και οι *διαφορετικές ανάγκες των επιχειρήσεων*. Η αποτίμηση των επιπτώσεων αφορά τόσο στην κλίμακα παραγωγής (πόσοι τοπικοί παραγωγοί και δρώντες συμμετέχουν και επωφελούνται) και από την επιτυχία των επιχειρήσεων (αν είναι λιγότερο ή περισσότερο επιτυχημένες. Η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στις επιχειρήσεις «οδηγούς», που είναι **συνήθως μικρές σε κλίμακα** (αφορούν δηλαδή λίγους σχετικά δρώντες), αλλά **επιτυχημένες** και οι οποίες μπορούν να προσφέρουν ιδέες και πρακτικές λύσεις σε προβλήματα και σε καινοτομίες και να αποτελέσουν καλά παραδείγματα σε μια στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης. Δεν θα πρέπει όμως να αγνοηθούν και επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας που δεν είναι ιδιαίτερα επιτυχημένες, ακριβώς επειδή, λόγω της κλίμακας παραγωγής τους, αφορούν πολλούς συμμετέχοντες και δρώντες. Πρόσφατη μελέτη της απόδοσης των εν λόγω επιχειρήσεων της περιφέρειας όσον αφορά την οργάνωση, το μάρκετινγκ, τις διαδικασίες, και την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, απέδειξε ότι εκεί που οι επιχειρήσεις υστερούν υπερβολικά είναι το μάρκετινγκ με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εισπράξουν τα αναμενόμενα από οποιαδήποτε καινοτομία ή νεοτερισμό διαδικασίας και προϊόντος ενσωματώνουν στην επιχείρησή τους (Skalkos et al). Από την εμπειρία και βάσει των βιβλιογραφικών ευρημάτων οι ανάγκες των επιχειρήσεων σε καινοτομία διαφέρουν με βάση (α) Το μέγεθος τους, (β) τη γεωγραφική τους τοποθεσία, (γ) τη διοίκηση των επιχειρήσεων. Έτσι, όπως προέκυψε και από τα ευρήματα της διαβούλευσης, **οι μεγάλες επιχειρήσεις γνωρίζουν ακριβώς τις ανάγκες τους και προσδιορίζουν εύκολα τι χρειάζονται**, οι μικρές επιχειρήσεις, συνήθως ή δεν γνωρίζουν τις ανάγκες τους, ή έχουν κάποιες ιδέες τις οποίες *δυσκολεύονται να υλοποιήσουν ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται δυσκολία ανεύρεσης συνεργατών για βοήθεια και υποστήριξη*. Η τοποθεσία μιας επιχείρησης είναι σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη συνεργασιών και την δημιουργία επιχειρηματικών δικτύων. Τα δίκτυα είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την μεταφορά τεχνογνωσίας ειδικά για τις επιχειρήσεις που εδρεύουν σε μικρά νησιά. Η διοίκηση της εταιρείας και η δυνατότητα για τη λήψη σημαντικών και γρήγορων αποφάσεων είναι επίσης καθοριστικός παράγοντας.
3. **Ενσωμάτωση καινοτομιών στη δραστηριότητα της επιχείρησης** στο παρελθόν. Πρόσφατη μελέτη παρέμβασης με την εφαρμογή τεχνοδιάγνωσης καινοτομίας (ΤΔΧ) σε 40 επιχειρήσεις της περιφέρειας απέδειξε ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν τα προσδοκώμενα εφ’ όσον υποστηριχθούν και καθοδηγηθούν σωστά και αποτελεσματικά (Skalkos, Bakouros). Έτσι, προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στις επιχειρήσεις που είναι ήδη καινοτόμες, ακόμη και αν αυτή η καινοτομία μπορεί να

θεωρηθεί ως “δεδομένη” ή “χαμηλής στάθμης” για άλλες επιχειρήσεις σε περιοχές με διαφορετικά παραγωγικά, κοινωνικά, οικονομικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Τέλος, επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς και κλάδους της λεγόμενης “ε-τεχνολογίας” είναι επίσης προνομιακοί συνομιλητές για στρατηγικές και πρακτικές έξυπνης εξειδίκευσης, ακόμη και αν το αντικείμενο τους είναι μακριά από τους τομείς προτεραιότητας που έχουν ήδη αναφερθεί, καθώς μπορούν να αποτελέσουν προνομιακούς συνεργάτες με άλλες επιχειρήσεις με μικρότερο ή μηδενικό βαθμό ενσωμάτωσης τέτοιων τεχνολογιών και διαδικασιών.

4. **Είδος προϊόντων - υπηρεσιών:** έμφαση σε επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τοπικό κεφάλαιο (φυσικό, πολιτισμικό και παραγωγικό) με στόχο μακροπρόθεσμη διατήρηση του κεφαλαίου και όχι τη βραχυπρόθεσμη κατανάλωση του, για παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία.
5. **Συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις:** έμφαση σε επιχειρήσεις που ήδη έχουν παγιώσει ή επιδιώκουν τοπικές συνεργασίες – συνέργειες οριζόντιες (με άλλες επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου και τομέα) και κάθετες (με επιχειρήσεις άλλων τομέων) για συνειδητοποίηση ότι το προϊόν ή οι πόροι είναι κοινοί. Οι τοπικές συνεργασίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για να συνειδητοποιηθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις το προϊόν ή οι πόροι που παράγουν το προϊόν – υπηρεσία είναι κοινοί και δεν “ανήκουν” σε καμιά επιχείρηση, αν και προφανώς ορισμένες επιχειρήσεις μπορούν να τους αξιοποιήσουν καλύτερα από άλλες και να παράγουν καλύτερα προϊόντα – υπηρεσίες. Τέλος, έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία αξιοποιώντας τοπικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους δημιουργώντας εξειδικευμένες θέσεις εργασίας. Αντίθετα, επιχειρήσεις που ΔΕΝ ενσωματώνουν τοπικούς πόρους και κεφάλαια και δεν χρησιμοποιούν τοπικούς πόρους με μακροπρόθεσμη προοπτική και δεν αφορούν προϊόντα με υψηλή προστιθέμενη αξία, δεν θα πρέπει να είναι πρώτης προτεραιότητας σε μια στρατηγική καινοτομίας και έξυπνης εξειδίκευσης.
6. **Έδρα της επιχείρησης:** οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις κατά πλειοψηφία θα πρέπει να έχουν έδρα το Βόρειο Αιγαίο χωρίς όμως αυτό να είναι προαπαιτούμενο συμμετοχής. Επιχειρήσεις και από άλλες ελληνικές περιφέρειες θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα συμμετοχής, αρκεί αποδεδειγμένα, να χρησιμοποιούν πρώτες ύλες του Βορείου Αιγαίου στην δραστηριότητα τους, και να παράγουν προϊόντα ονομασίας προέλευσης, προβάλλοντας έτσι και προωθώντας τον πλούτο της περιφέρειας.

Ακολουθεί η ανάλυση των στόχων ανά κλάδο.

5.5.1. Πρωτογενής Τομέας & Μεταποίηση

Οι στόχοι και η στρατηγική για τον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση βασίζονται στα όσα έχουν ήδη αναφερθεί παραπάνω σχετικά με τα κριτήρια επιλογής των κλάδων και των επιχειρήσεων, αλλά και στο γενικό όραμα για την οικονομία της Περιφέρειας. Διακρίνονται τρεις γενικοί στόχοι ως πλαίσιο στρατηγικής.

- **“Από το χωράφι στο ράφι”**,
- **Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση – πιστοποίηση**,
- **Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων:** οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων).

A. “Από το χωράφι στο ράφι”

Η στρατηγική “Από το χωράφι στο ράφι” έχει ως όραμα για την αγροτική παραγωγή και τη μεταποίηση στην ΠΒΑ το: «**ΝΕΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ: ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΑΦΙ ΣΤΟ ΡΑΦΙ**» - με προέλευση ΠΙΣΩ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ «**BACK TO THE FUTURE**».

Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην αποτελεσματική διαχείριση και συντονισμό του συνόλου της τροφικής αλυσίδας καλύπτοντας, και εξυπηρετώντας έτσι τα προϊόντα όλων των μελών της αλυσίδας. Στην ΕΕ και στην Ελλάδα σήμερα γενικά, ο τομέας των τροφίμων βρίσκεται αντιμέτωπος με μεγάλες προκλήσεις που προκύπτουν από τις αλλαγές στο οικονομικό και μη οικονομικό περιβάλλον, από τις αλλαγές στον τρόπο ζωής, από την παγκόσμια αύξηση στην κατανάλωση τροφίμων, καθώς και από μία μειούμενη παραγωγική βάση, λόγω π.χ., της απώλειας της καλλιεργήσιμης γης, ή της μετατροπής της σε καλλιέργειες που δεν παράγουν τρόφιμα. Οι προκλήσεις αυτές δεν μπορούν να καλυφθούν από μία μεμονωμένη επιχείρηση, ιδιαίτερα σε μια Περιφέρεια όπως η ΠΒΑ με τα ιδιαίτερα γεωγραφικά και παραγωγικά χαρακτηριστικά της, αλλά απαιτεί συντονισμένες δράσεις και συντονισμό. Ο προσδιορισμός και η υλοποίηση των «καλύτερων» ιδεών για τέτοιες ενέργειες και ανάγκες συντονισμού γίνεται μέσα από τη **Διαχείριση της Τροφικής Αλυσίδας (ΔΤΑ)**. Η υποστήριξη αυτή, με τη σειρά της, παρέχει στις επιχειρήσεις τα μέσα για τη βελτίωση της δική τους ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας και του κλάδου τους και της κάλυψης των προσδοκιών των πελατών τους και της κοινωνίας όσον αφορά στην ποιότητα των προϊόντων, στη προστασία του περιβάλλοντος και στην διατήρηση θέσεων εργασίας. Σήμερα, φαίνεται η ανάγκη για να προσαρμοστεί η τάση για αυξημένη ολοκλήρωση κατά μήκος της αλυσίδας αξίας, με την οργάνωση μίας ευέλικτης προσέγγισης του δικτύου, αξιοποιώντας τις δυνατότητες των αλλαγών τεχνολογίας, των συστημάτων πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς και των θεσμικών αλλαγών. Η υποστήριξη της ΔΤΑ είναι προς την κατεύθυνση των φορέων που εκπροσωπούν την αλυσίδα των τροφίμων, τους προμηθευτές, τους παραγωγούς πρωτογενούς τομέα, μεταποιητές και εμπόρους λιανικής πώλησης, με τελικούς αποδέκτες τους καταναλωτές. Ως παράδειγμα στρατηγικής προοπτικής ανάπτυξης για ομάδες επιχειρήσεων αναφέρεται η επένδυση στον τομέα των υποδομών για ολόκληρη την αλυσίδα όπως τα ηλεκτρονικά δίκτυα για τη διασφάλιση της ασφάλειας των τροφίμων, τη διασφάλιση της ποιότητας και της διαφάνειας στην επικοινωνία των επιχειρήσεων, καθώς και προς τους καταναλωτές. Οι υποδομές αυτές χρησιμεύουν προς όφελος της αλυσίδας ως σύνολο, αλλά είναι πέρα από την ικανότητα επένδυσης κάθε μίας ομάδας, ειδικά αν το όφελός τους εξαρτάται από τη συμμετοχή της πλειοψηφίας των επιχειρήσεων, που θα μπορούσε να πάρει χρόνο για να υλοποιηθούν. Στο επίπεδο της έρευνας πέντε αλληλένδετοι στρατηγικοί τομείς

έχουν αναγνωριστεί ως καθοριστικοί για την ικανότητα του τομέα να ανταποκριθεί στις μελλοντικές προκλήσεις και να ξεπεράσει τα εγγενή προβλήματα της ανάπτυξης του.

Αυτοί επικεντρώνονται στην εξυπηρέτηση:

- καταναλωτών μέσω της παροχής ποιότητας και την ποικιλία στα τρόφιμα που μπορούν να αντέξουν οικονομικά και να εμπιστευθούν
- παραγωγών (αγροτών)
- αλυσίδων τροφίμων μέσω μεγαλύτερης διαφάνειας για τις εξελίξεις στη διακυβέρνηση, στην εμπιστοσύνη, στην αποδοτικότητα, στην καινοτομία και στη δυναμική
- των ΜΜΕ, μέσω της καλύτερης ενσωμάτωσης στις παγκόσμιες και περιφερειακές αλυσίδες αξίας
- του κλάδου μέσω της καλύτερης κατανόησης της δυναμικής σε αυτούς τους κρίσιμους παράγοντες επιτυχίας που θα βελτιώσουν την ανταγωνιστική απόδοση και βιωσιμότητα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της αλλαγής.

Όσον αφορά **στην τροφική αλυσίδα για το Βόρειο Αιγαίο**, σήμερα αυτή απαιτεί ανάπτυξη και βελτίωση πριν να μπορεί να χαρακτηριστεί ως "αλυσίδα αξίας". Επί του παρόντος, εξακολουθεί να έχει πολλά χαρακτηριστικά μιας παραδοσιακής αλυσίδας, καθώς επικεντρώνεται στην ανταπόκριση σε καλά προκαθορισμένα θέματα, αλλά δεν έχει ευελιξία. Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα σημαντικά μειονεκτήματα που θα μετατρέψουν την περιφερειακή αλυσίδα τροφίμων σε μια αλυσίδα αξίας, απαιτείται ένα κοινό όραμα το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε μια ρεαλιστική, εστιασμένη στρατηγική ανάπτυξης αποτελούμενη από διάφορα σχέδια δράσης που θα υλοποιηθεί από διάφορους φορείς.

Η αλυσίδα των τροφίμων μπορεί να είναι ένα βασικό στοιχείο στο περιφερειακό σύστημα καινοτομίας. Για το σκοπό αυτό, η περιφερειακή διαχείριση της αλυσίδας τροφίμων θα πρέπει να προσδιορίσει το μονοπάτι για την εμπορική ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας, παρέχοντας στρατηγικές γνώσεις για τις ευκαιρίες της αγοράς και τις ανάγκες της και κινητοποιώντας τους φορείς καινοτομίας σε όλη την περιφέρεια, προκειμένου να επιτρέψουν στις επιχειρήσεις και τα προϊόντα τους να αποκτήσουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην ελληνικής και την παγκόσμια αγορά. Αυτό θα πρέπει να υλοποιηθεί με την παραγωγή νέων, μοναδικών, καινοτόμων, προϊόντων διατροφής Βορείου Αιγαίου, μεσογειακής καταγωγής, ελκυστικών στην παγκόσμια αγορά, με σημαντική προστιθέμενη αξία , και την προοπτική για ευρεία παραγωγή.

Τα υπό εξέταση προϊόντα (στο τραπέζι) θα παράγονται από τοπικές γεωργικές πρώτες ύλες (από το αγρόκτημα), οι οποίες δεν είχαν χρησιμοποιηθεί συστηματικά τα τελευταία χρόνια για τον σκοπό αυτό, αλλά είχαν χρησιμοποιηθούν στο παρελθόν για αιώνες ως πρώτες ύλες ή τρόφιμα για τη διατροφή της ελληνικής χαμηλής και της μεσαίας τάξης. Η αναζωογόνηση των

προϊόντων αυτών είναι το όραμα αυτής της στρατηγικής (ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ «BACK TO THE FUTURE»). Ο στρατηγικός στόχος είναι παλιά προϊόντα, εκ νέου - παραγόμενα με τα νέα, σύγχρονα, τεχνολογικά δεδομένα και την προώθησή τους ως «νέα» προϊόντα στην παγκόσμια αγορά.

Τέτοια ενδεικτικά είδη προϊόντων της περιφέρειας περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

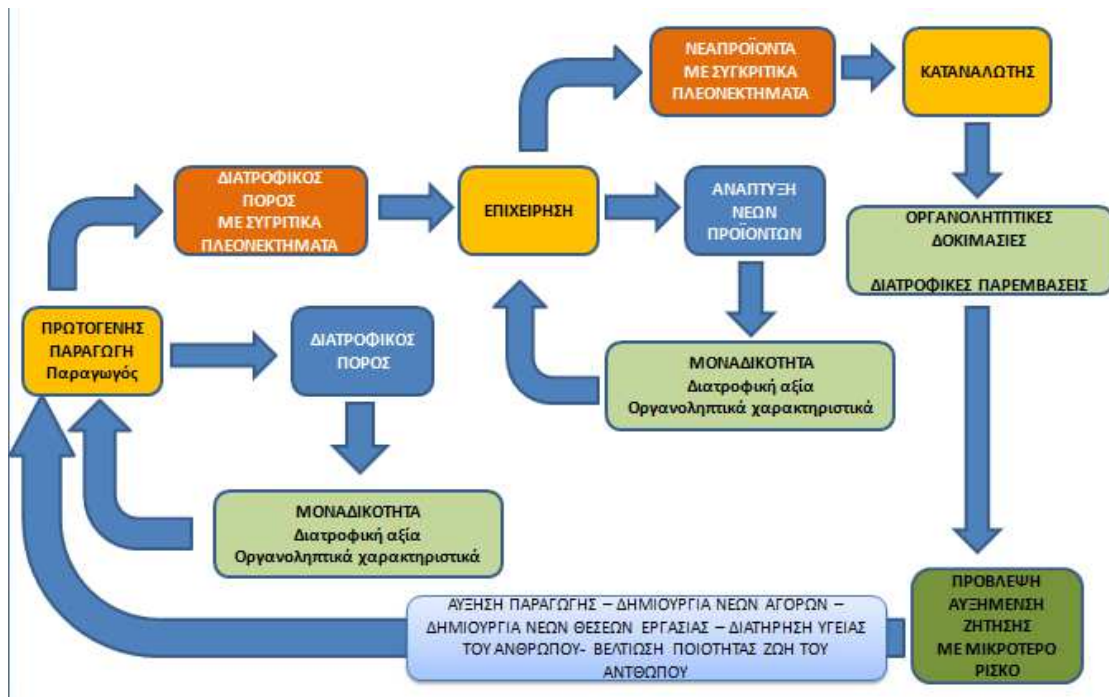
- 1) Προϊόντα ψυχανθών και όσπρια,
- 2) Προϊόντα από σταφύλια όπως μουσταλευριά κ.α.
- 3) Προϊόντα από ελιές όπως πατέ με ξηρούς καρπούς, μπαχαρικά κ.α.

Έμφαση θα δοθεί στη μη χρήση χημικών επεξεργασίες απολύμανσης για τα σύκα και τα φασόλια, τα φυσικά υποκατάστατα ζάχαρης κ.α. Και στην επισήμανση του προϊόντος, που θα πρέπει να περιλαμβάνει την ιστορία, την παράδοση, τον τόπο της περιοχής παραγωγής και την γεωργική εκμετάλλευση όπου καλλιεργήθηκε η πρώτη ύλη, αν είναι δυνατόν.

Πολλές από τις πρώτες ύλες που αποτελούν διατροφικούς πόρους και είναι ξεχασμένοι και ανεκμετάλλευτοι, αποτελούν βασικά συστατικά της Μεσογειακής Διατροφής. Καθώς η Μεσογειακή Διατροφή αποτελεί όρο βιογεωγραφικό που δηλώνει την ύπαρξη διαφορών και ιδιαιτεροτήτων στους διαφορετικούς τόπους γύρω από τη Μεσογειακή λεκάνη, αυτό εξορισμού καθιστά τους μοναδικούς και ιδιαίτερους διατροφικούς πόρους των Νησιών της Περιφέρειας του Βορείου Αιγαίου ως ιδιαίτερους και μοναδικούς διατροφικούς πόρους της Μεσογειακής διατροφής και συνιστούν ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα λόγω της μοναδικότητάς τους. Αυτά τα προϊόντα διαθέτουν πιθανές ευεργετικές ιδιότητες για την υγεία του οργανισμού που δεν έχουν μελετηθεί συστηματικά μέχρι σήμερα, και που μεταφέρονται στο τελικό προϊόν τροφίμου, παρέχοντας τους έτσι ιδιότητες φαρμακοθρεπτικές, ή ακόμη και λειτουργικές (functional). Η ανάδειξη της διατροφικής αξίας ταυτόχρονα με την επίτευξη άριστων οργανοληπτικών χαρακτηριστικών κατά την παρασκευή διατροφικών προϊόντων αποτελεί μία υπόθεση εργασίας για παραγωγή και διάθεση καινοτόμων διατροφικών προϊόντων.

Η καινοτομία πηγάζει τόσο από τα ιδιαίτερα και μοναδικά διατροφικά προϊόντα όσο και από την ταυτόχρονη (α) παροχή ενέργειας και βασικών θρεπτικών συστατικών, (β) κάλυψη υψηλών οργανοληπτικών απαιτήσεων και (γ) διατήρηση ή και βελτίωση της υγείας σε προληπτικό επίπεδο (Σχήμα 4.5.1).

Σχήμα 5.5.1. Διαδικασία παραγωγής νέων διατροφικών προϊόντων

Η χρήση αυτών των πολύτιμων πρώτων υλών στην αλυσίδα παραγωγής τροφίμων μπορεί να οδηγήσει σε μια ποικιλία νέων τροφίμων με μοναδικά οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, ιδιότητες για την υγεία κλπ., ελκυστικά για το σύγχρονο καταναλωτή. Ο συνδυασμός αυτός πρέπει να στηθεί με κανόνες αειφορίας και να οδηγήσει σε λειτουργική σύνδεση πρωτογενούς παραγωγής με μεταποίηση. Η λειτουργική σύνδεση μετατρέπει την πρωτογενή παραγωγή από απλό προμηθευτή της μεταποίησης σε ενεργό μέρος της τροφοδοτικής αλυσίδας «από το χωράφι στο ράφι». Για το σκοπό είναι σημαντικό να αρθεί η παραδοσιακή καχυποψία των παραγωγών προς τη μεταποίηση. Στα πλαίσια εφαρμοσμένης έρευνας ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται η συστηματική μελέτη της ενδογενούς φυσική μικροχλωρίδας των διαφόρων παραδοσιακών ζυμωμένων τροφίμων (π.χ. τυριά, κρασί, αλλαντικά) που παράγονται στην ΠΒΑ με σκοπό την ανάδειξη της ιδιαιτερότητας τους (από μικροβιολογική άποψη) και κατά συνέπεια την αύξηση της προστιθέμενης αξίας αυτών των τροφίμων. Η μελέτη αυτής της μικροχλωρίδας αναμένεται να φανερώσει πλούσια μικροβιακή ποικιλότητα που θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και μικροοργανισμούς με προβιοτικές (χρήσιμες) για την υγεία του ανθρώπου ιδιότητες. Η συστηματική μελέτη αυτών των μικροοργανισμών (τόσο από βιοχημική, όσο και από τεχνολογική άποψη) θα μας επιτρέψει να τους χρησιμοποιήσουμε ακόμα και ως συμπληρώματα σε άλλα νέα καινοτόμα προϊόντα διατροφής αναδεικνύοντας έτσι με τον καλύτερο τρόπο τον «βιολογικό πλούτο» των παραδοσιακών ζυμωμένων τροφίμων της ΠΒΑ. Πέραν της έρευνας στον παραπάνω τομέα, η εφαρμοσμένη έρευνα μπορεί να αξιοποιηθεί για να λυθούν κρίσιμα προβλήματα που μπορεί να υπάρχουν σε διάφορα παραγόμενα τρόφιμα στην ΠΒΑ (π.χ. μειωμένος χρόνος ζωής κάποιων προϊόντων) αξιοποιώντας τις νέες επιστημονικές τάσεις στον τομέα αυτό (π.χ. συσκευασία τροφίμων υπό τροποποιημένη ατμόσφαιρα, συσκευασία τροφίμων μέσα σε εδώδιμες μεμβράνες που περικλείουν φυσικές αντιμικροβιακές ουσίες, ενσωμάτωση στα τρόφιμα φυσικών και ασφαλών συντηρητικών όπως αιθερίων ελαίων κτλ). Η αξιοποίηση αυτών των πολλά υποσχόμενων

τεχνολογιών θα βοηθήσει όχι μόνο στο να παραχθούν τρόφιμα με αυξημένη διάρκεια ζωής, αλλά επίσης και τρόφιμα τα οποία θα είναι απόλυτα ασφαλή για τους καταναλωτές (μέσω του αποτελεσματικού ελέγχου των τροφιμογενών παθογόνων μικροοργανισμών, αλλά και της ελαχιστοποίησης της χρησιμοποίησης πιθανών επιβλαβών χημικών συντηρητικών).

Σύγχρονη πλατφόρμα μπορεί να είναι η εφαρμογή της μεθόδου της «Συμβολοιακής καλλιέργειας» ενισχυμένης με ανάπτυξη κανόνων αειφορίας και μεθόδων επίβλεψης και επαλήθευσης εφαρμογής τους. Συνεργασία αυτού του επιπέδου προωθεί: Α. Την οικονομική βιωσιμότητα ολόκληρης της αλυσίδας. Β. Τη διασφάλιση της παραδοσιακής πρώτης ύλης σε επάρκεια και με την εγγύηση που παρέχει η άμεση συνεργασία, ώστε να μεγιστοποιηθεί η παραγωγή εγγυημένα παραδοσιακών προϊόντων «από το χωράφι στο ράφι» με εγγύηση προέλευσης (ιχνηλασιμότητα), ασφάλειας προϊόντων και οικονομικής απόδοσης.

Σημαντικό ρόλο στην προώθηση μπορεί να παίξει η «γνωριμία» των καταναλωτών με τα παραδοσιακά προϊόντα ως μέρος της τουριστικής δραστηριότητας. Συνεπώς οι Τουριστικές μονάδες (ξενοδοχεία, μονάδες μαζικής εστίασης, tour operators) μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στις δράσεις προώθησης των τοπικών προϊόντων, είτε σεβόμενοι τα στις αντίστοιχες μονάδες είτε προβάλλοντας τα στους χώρους τους.

Για την υλοποίηση της αποστολής, θα πρέπει τα μέλη της βιομηχανίας και οι άλλοι εμπλεκόμενοι να κατανοήσουν, να προσαρμοστούν, και να συμμετέχουν ενεργά σε στενή συνεργασία μεταξύ τους για την υλοποίηση του συνολικού οράματος και του στόχου. Η προώθηση της καινοτομίας στη διαχείριση της ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων σε κάθε τμήμα της αλυσίδας είναι απαραίτητος για την αναβάθμιση της καινοτομικής της ικανότητας, δίνοντάς της την δυνατότητα να προσαρμόσει αυτό το νέο όραμα στην λειτουργία της, και να συμμετάσχει ενεργά στη συνολική παραγωγική διαδικασία των νέων προϊόντων. Η πρόσφατη βιβλιογραφία παρέχει τέτοιες μεθοδολογικές προσεγγίσεις που προορίζονται ειδικά για την τομέα των τροφίμων, και μάλιστα για μικρομεσαίες επιχειρήσεις τροφίμων όπως αυτές του Βορείου Αιγαίου (Skalkos).

B. Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση

Η ποιότητα είναι μια έννοια πολύ κεντρική στη συζήτηση σχετικά με την παραγωγή και εμπορία αγροδιατροφικών προϊόντων. Αν και γενικά μπορεί να οριστεί ως «Ο βαθμός υπεροχής ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας από αντίστοιχα προϊόντα – υπηρεσίες», εν τούτοις μπορεί να έχει πολύ διαφορετικό περιεχόμενο ανάλογα με το είδος των προϊόντων – υπηρεσιών, τη χώρα, το περιφερειακό ή τοπικό πλαίσιο, το κοινωνικό πλαίσιο, το αν αναφέρεται σε παραγωγούς ή καταναλωτές, κ.α. Οι διαφορές αυτές αντικατοπτρίζονται στις διαφορετικά κριτήρια με τα οποία συνήθως συνδέεται η ποιότητα και τα οποία για αγροδιατροφικά προϊόντα περιλαμβάνουν (α) **ποιότητα από ασφάλεια - τυποποίηση της παραγωγικής διαδικασίας** (π.χ. συστήματα HACCP, ISO, κτλ.), (β) **ποιότητα από παραγωγική διαδικασία** (π.χ. βιολογικά προϊόντα, συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης,

κτλ.), (γ) **ποιότητα από περιοχή προέλευσης** (π.χ. προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης ΠΟΠ, Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης, ΠΓΕ, κτλ.), αλλά και (δ) **«συμβολική» ποιότητα** από πολιτισμικές, ιδεολογικές ή συμβολικές σχέσεις μεταξύ προϊόντος και καταναλωτή, οι οποίες μπορεί να συνδέονται με τις παραπάνω περιπτώσεις, αλλά μπορεί και όχι.

Οι διαφορετικές κατηγορίες συνδέονται και με διαφορετικού τύπου πιστοποιήσεις (εκτός από τη «συμβολική» ποιότητα). Γενικά, πιστοποιήσεις ασφάλειας – παραγωγικής διαδικασίας είναι σημαντικές για την αλυσίδα διακίνησης και ιδιαίτερα για μεγάλους λιανοπωλητές (έτσι, π.χ. φρούτα και λαχανικά που δεν παράγονται με συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης δεν μπορούν να μπουν σε ράφια ξένων αλυσίδων, όπως και μεταποιημένα χωρίς ISO ή/και HACCP), ενώ πιστοποιήσεις προέλευσης και παραγωγικής διαδικασίας είναι συχνά πολύ σημαντικές για τους καταναλωτές.

Γίνεται έτσι προφανές ότι η τεκμηρίωση – πιστοποίηση της ποιότητας πρέπει να είναι ένας στόχος της στρατηγικής της ΠΒΑ για την έξυπνη εξειδίκευση, όχι γιατί αποτελεί από μόνη της «καινοτομία», αλλά συχνά γιατί είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορούν να πιστοποιηθούν και να τεκμηριωθούν η ποιότητα και άλλα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά των προϊόντων και να παρέχουν τη βάση για εφαρμογή άλλων καινοτομιών.

Ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα σε αυτό το πλαίσιο είναι η σύνδεση της μεταποίησης με την πρωτογενή παραγωγή, καθώς μια **εστίαση στην ποιότητα δεν μπορεί να υλοποιηθεί αποτελεσματικά με παρεμβάσεις μόνο στη μεταποίηση, αλλά απαιτούνται και παρεμβάσεις στην καλλιέργεια – εκτροφή**, ανάλογα με το προϊόν. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά δράσεις όπως προγράμματα ολοκληρωμένης διαχείρισης προϊόντων με συμμετοχή παραγωγών και μεταποιητών, ομάδες παραγωγών για συστήματα ποιοτικής διαχείρισης από το «χωράφι στο ράφι», συνδυασμένα με ειδικά μέτρα ενίσχυσης παραγωγής ποιοτικών, νέων, μοναδικών, μεσογειακών προϊόντων διατροφής, από μοναδικές πρώτες ύλες προέλευσης Β. Αιγαίου, ελκυστικών στην παγκόσμια αγορά.

Ο στόχος αυτός είναι απόλυτα συμβατός με τον πρώτο στόχο («από το χωράφι στο ράφι»), αλλά αναφέρεται και σε προϊόντα που ήδη παράγονται σε μεγάλη κλίμακα, έχουν ήδη πιθανόν πιστοποιήσεις (προέλευσης, παραγωγικής διαδικασίας, ασφάλειας, τυποποίησης), αλλά για τα οποία πιθανόν να απαιτείται περαιτέρω τεκμηρίωσης ή πιστοποίηση ή άλλου τύπου παρεμβάσεις έρευνας – συνεργασίας.

Ενδεικτικά, τέτοια προϊόντα (που συχνά είναι και αναπόσπαστο μέρος του τοπικού πολιτισμού και της τοπικής ταυτότητας των κατοίκων της Περιφέρειας) μπορεί να είναι:

- Ελαιόλαδο (σε Λέσβο, Σάμο, Χίο, Ικαρία και λιγότερο σε Λήμνο),
- Κτηνοτροφικά προϊόντα, κυρίως τυροκομικά σε όλα τα νησιά,

- Οίνος (σε Σάμο και Λήμνο κυρίως, αλλά και στα υπόλοιπα νησιά),
- Μαστίχα και προϊόντα μαστίχας (στη Χίο),
- Ούζο (στη Λέσβο κυρίως, αλλά και στα υπόλοιπα νησιά),
- Εσπεριδοειδή και χυμοί (στη Χίο),
- Αλιεύματα και προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειών (σε όλα τα νησιά),
- Λοιπά, κυρίως νωπά προϊόντα.

Γ. Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενες ενότητες, τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας (απομόνωση, μικρά νησιά, έλλειψη ενδοπεριφερειακών συνδέσεων) και τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων της (μικρές ή πολύ μικρές) καθιστούν τη συνεργασία μεταξύ τους σχεδόν υποχρεωτική για να ανταπεξέλθουν στη νησιωτικότητα αλλά και σε εξελίξεις όπως η εισαγωγή «μεγάλων παικτών» σε παραγωγή και προώθηση προϊόντων με ονομασία γεωγραφικής προέλευσης και ιδιοτυπίας που συχνά ακολουθούν τακτικές χειραγώγησης ή εξαφάνισης μικρότερων μονάδων.

Σε τέτοιου είδους περιοχές και επιχειρήσεις η μόνη λύση είναι αρχικά η συνειδητοποίηση ότι το προϊόν αποτελεί **κοινό πόρο** για τις επιχειρήσεις που το παράγουν και το διακινούν και γενικά για την περιοχή. Η συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων και επιχειρήσεων μπορεί σε αυτό το πλαίσιο να είναι είτε (α) «οριζόντια», δηλαδή μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου ή (β) κάθετα, δηλαδή μεταξύ επιχειρήσεων άλλων κλάδων, που μπορούν να ωφεληθούν αμοιβαία. Η σύνδεση του τουρισμού με τη πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποίηση αποτελεί ένα χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα και επιδίωξη στα πλαίσια μιας Περιφερειακής στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης και για τους κλάδους.

Το Όραμα:	“Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε μια ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στην έξυπνη αξιοποίηση των τοπικών παραγωγικών συστημάτων και ανάδειξη τους σε συστήματα νέας δυναμικής και προοπτικής”		
Κλάδοι	<i>Αγροδιατροφικός τομέας (Αγροτική Παραγωγή και Μεταποίηση)</i>	<i>Τουρισμός - Πολιτισμός</i>	<i>e- οικονομία</i>
Στόχοι – στρατηγική ανά κλάδο	“Από το χωράφι στο ράφι”	Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση	Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)
	Επικέντρωση στην	Συνεργασία μεταξύ	Ενσωμάτωση σε

	<p>ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση</p>	<p>επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)</p>	<p>άλλες επιχειρήσεις</p>
	<p>Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)</p>		
Δράσεις	<p>Σύνδεση πρακτικών αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης για βελτίωση ποιότητας και πιστοποίηση - ιχνηλασιμότητα</p>	<p>Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά πόρο ή/και νησί</p>	<p>Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων</p>
	<p>Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά προϊόν ή/και νησί</p>	<p>Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων</p>	<p>Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)</p>
	<p>Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων</p>	<p>Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)</p>	
	<p>Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)</p>		
Δείκτες			

5.5.2. Τουρισμός - πολιτισμός

Οι στόχοι και η στρατηγική για τον τουρισμό – πολιτισμό βασίζονται στα όσα έχουν ήδη αναφερθεί παραπάνω σχετικά με τα κριτήρια επιλογής των κλάδων και των επιχειρήσεων,

αλλά και στο γενικό όραμα για την οικονομία της Περιφέρειας. Διακρίνονται δύο γενικοί στόχοι ως πλαίσιο στρατηγικής.

- **Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση – πιστοποίηση,**
- **Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων:** οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων).

A. Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση

Η ποιότητα είναι μια έννοια πολύ κεντρική και για υπηρεσίες, εκτός από παραγωγή και εμπορία αγροδιατροφικών προϊόντων. Όπως και προηγούμενα (ενότητα 4.5.1) παρατηρούνται διαφορές στα κριτήρια με τα οποία συνήθως συνδέεται η ποιότητα υπηρεσιών και τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν (α) **ποιότητα από ασφάλεια - τυποποίηση της διαδικασίας** παροχής της υπηρεσίας (π.χ. συστήματα ασφάλειας για δραστηριότητες, κτλ.), (β) **ποιότητα παροχής της υπηρεσίας σε σχέση με διαδικασίες παραγωγής ή προέλευσης πρώτων υλών** (π.χ. υπηρεσίες που σχετίζονται με διατήρηση και διαχείριση των πόρων, με παροχή βιολογικών προϊόντων, κτλ.), (γ) **ποιότητα που συνδέεται με την περιοχή** (π.χ. περιοχές πλούσιες σε ιστορικούς, πολιτιστικούς ή οικολογικούς πόρους, κτλ.).

Οι διαφορετικές κατηγορίες συνδέονται και με διαφορετικού τύπου πιστοποιήσεις, πολλές από τις οποίες αφορούν ειδικές ομάδες – στόχους μόνο και άλλες το γενικότερο κοινό, αλλά σε κάθε περίπτωση συνήθως συνδέονται με τη δυνατότητα υψηλότερων τιμών και δυνητικά υψηλότερου κέρδους από τοπικούς δρώντες. Επίσης, μπορεί να συνδέονται με υποδομές δημόσιου χαρακτήρα, στις οποίες γενικά ιδιωτικές επιχειρήσεις δεν μπορούν να συμμετάσχουν εύκολα.

Γίνεται έτσι προφανές ότι η τεκμηρίωση – πιστοποίηση της ποιότητας πρέπει να είναι ένας στόχος της στρατηγικής της ΠΒΑ για την έξυπνη εξειδίκευση, όχι γιατί αποτελεί από μόνη της «καινοτομία», αλλά συχνά γιατί είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορούν να πιστοποιηθούν και να τεκμηριωθούν η ποιότητα και άλλα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά των υπηρεσιών και να παρέχουν τη βάση για εφαρμογή άλλων καινοτομιών.

B. Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενες ενότητες, τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας (απομόνωση, μικρά νησιά, έλλειψη ενδοπεριφερειακών συνδέσεων) και τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων της (μικρές ή πολύ μικρές) καθιστούν τη συνεργασία μεταξύ τους σχεδόν υποχρεωτική για να ανταπεξέλθουν στη νησιωτικότητα αλλά και σε εξελίξεις όπως η εισαγωγή «μεγάλων παικτών» σε παραγωγή και προώθηση μαζικών υπηρεσιών που συχνά ακολουθούν τακτικές χειραγώγησης ή εξαφάνισης μικρότερων μονάδων.

Σε τέτοιου είδους περιοχές και επιχειρήσεις η μόνη λύση είναι αρχικά η συνειδητοποίηση ότι το τουριστικό προϊόν και γενικότερα η εικόνα της Περιφέρειας αποτελεί **κοινό πόρο** για τις επιχειρήσεις που το διαχειρίζονται και γενικά για την περιοχή. Η συνεργασία των

εμπλεκόμενων φορέων και επιχειρήσεων μπορεί σε αυτό το πλαίσιο να είναι είτε (α) «οριζόντια», δηλαδή μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου ή (β) κάθετα, δηλαδή μεταξύ επιχειρήσεων άλλων κλάδων, που μπορούν να ωφεληθούν αμοιβαία. Η σύνδεση του τουρισμού με τη πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποίηση αποτελεί ένα χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα και επιδίωξη στα πλαίσια μιας Περιφερειακής στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης και για τους κλάδους.

5.5.3. e-οικονομία

Οι στόχοι και η στρατηγική για τη λεγόμενη «e-οικονομία» βασίζονται ξανά στα όσα έχουν ήδη αναφερθεί παραπάνω σχετικά με τα κριτήρια επιλογής των κλάδων και των επιχειρήσεων, αλλά και στο γενικό όραμα για την οικονομία της Περιφέρειας. Εδώ όμως ένας γενικός στόχος τίθεται στο πλαίσιο στρατηγικής η «**Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων**: οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)».

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενες ενότητες, τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας (απομόνωση, μικρά νησιά, έλλειψη ενδοπεριφερειακών συνδέσεων) και τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων της (μικρές ή πολύ μικρές) καθιστούν τη συνεργασία μεταξύ τους σχεδόν υποχρεωτική για να ανταπεξέλθουν στη νησιωτικότητα. Ο ρόλος των επιχειρήσεων της λεγόμενης «e-οικονομίας» σε αυτό το πλαίσιο είναι πολύ σημαντικός γιατί μπορούν να προσφέρουν (α) τις υπηρεσίες δικτύωσης μεταξύ των επιχειρήσεων, (β) να μεταφέρουν τεχνογνωσία και τεχνολογία.

5.6. Προτεινόμενες δράσεις ανά κλάδο

Οι Δράσεις που θα υλοποιήσουν μια τέτοια στρατηγική καινοτομίας θα πρέπει να είναι σχετικές με τις βασικές αρχές σχεδιασμού όπως τέθηκαν παραπάνω, δηλαδή στόχευση σε προϊόντα – υπηρεσίες ποιότητας, με μεγάλη προστιθέμενη αξία για την περιοχή, χρήση τοπικών πόρων, εξαγωγικό προσανατολισμό και συνεργασίες μεταξύ των επιχειρήσεων. Πολλές από αυτές είναι κοινές στους κλάδους που επιλέχθηκαν, έτσι έχει επιλεγεί ένας μικτός τρόπος παρουσίασης για να αναδειχθούν οι διαφορές και να αποφευχθεί η επανάληψη. Δίνονται πρώτα οι δράσεις για τον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση και στη συνέχεια οι υπόλοιποι κλάδοι παρουσιάζονται μαζί.

5.6.1. Πρωτογενής Τομέας & Μεταποίηση

Οι δράσεις που προτείνονται περιλαμβάνουν:

- **Σύνδεση πρακτικών αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης για βελτίωση ποιότητας και πιστοποίηση – ιχνηλασιμότητα,**
- **Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά προϊόν ή/και νησί,**
- **Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων,**

- **Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων).**

Όπως θα φανεί στη συνέχεια από την ανάλυση των επιμέρους δράσεων, υπάρχουν επικαλύψεις μεταξύ τους, οι οποίες μπορούν να προσφέρουν ευκαιρίες καλύτερου, περισσότερου ευέλικτου και τοπικού σχεδιασμού στα πλαίσια και της δομής που προτείνεται (ενότητα 5).

A. Σύνδεση πρακτικών αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης για βελτίωση ποιότητας και πιστοποίηση – ιχνηλασιμότητα

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στη στρατηγική για τον κλάδο, η σύνδεση πρακτικών αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης για τη βελτίωση της ποιότητας και την πιστοποίηση της αλλά και για την ιχνηλασιμότητα, είναι πολύ μεγάλης σημασίας για τον κλάδο. Ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα σε αυτό το πλαίσιο είναι η σύνδεση της μεταποίησης με την πρωτογενή παραγωγή, καθώς μια **εστίαση στην ποιότητα δεν μπορεί να υλοποιηθεί αποτελεσματικά με παρεμβάσεις μόνο στη μεταποίηση, αλλά απαιτούνται και παρεμβάσεις στην καλλιέργεια – εκτροφή**, ανάλογα με το προϊόν. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά δράσεις όπως προγράμματα ολοκληρωμένης διαχείρισης προϊόντων με συμμετοχή παραγωγών και μεταποιητών και ομάδες παραγωγών για συστήματα ποιοτικής διαχείρισης από το «χωράφι στο ράφι». Τέτοιες δράσεις μπορεί να περιλαμβάνουν τη διατήρηση και ενίσχυση ήδη ανταγωνιστικών παραγωγικών δραστηριοτήτων στην νησιωτική ύπαιθρο με προώθηση της τυποποίησης της ποιότητας και ασφάλειας των αγροτικών/αλιευτικών προϊόντων των νησιών και δημιουργία προϊόντων ονομασίας προέλευσης και διασύνδεση με τουρισμό με (α) χρηματοδότηση των εκμεταλλεύσεων για βελτίωση των αποδόσεων (β) με βελτίωση των ειδικών υποδομών του πρωτογενή τομέα και (γ) βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων.

Απαιτείται όμως η δυνατότητα σχεδιασμού δράσεων που μέχρι σήμερα χρηματοδοτούνται από το ΕΤΑΑ και οι οποίες στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο ΔΕΝ είχαν καμιά περιφερειακή διάσταση. Η δυνατότητα αυτή θα προσέφερε πολύ σε μια Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας και προτείνεται να επιδιωχθεί σε πολιτικό και διαχειριστικό επίπεδο.

B. Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά προϊόν ή/και νησί

Ολοκληρωμένα προγράμματα παρέμβασης μπορεί να είναι εστιασμένα είτε θεματικά σε ένα προϊόν/υπηρεσία είτε γεωγραφικά σε μια περιοχή. Τέτοια ολοκληρωμένα προγράμματα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

- (α) **έρευνα με βάση τις ανάγκες της επιχείρησης – επιχειρήσεων που συμμετέχουν**, που θα μπορούσε να είναι εστιασμένη: (i) σε ευεργετικές για την υγεία ιδιότητες των πρωτογενών διατροφικών πόρων για όσα από αυτά αυτό είναι εφικτό, (ii) στην ανάπτυξη νέων καινοτόμων διατροφικών προϊόντων με άριστα

οργανοληπτικά χαρακτηριστικά βασισμένων στους πρωτογενείς διατροφικούς πόρους με ευεργετικές για την υγεία ιδιότητες, (iii) στην ανάπτυξη νέων, καινοτόμων προϊόντων τροφίμων (brands), (iv) έρευνα εστιασμένη στις αγορές, την προβολή, και την προώθηση των νέων διατροφικών προϊόντων

- (β) **εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας**,
- (γ) **εξωστρέφεια για την επιχείρηση, τον κλάδο ή την περιοχή** κατά περίπτωση,
- (δ) **Προσδιορισμό της θέσης της επιχείρησης στον κλάδο (Benchmarking)** με στόχο την ανάπτυξή της και την αύξηση των προσφερόμενων θέσεων εργασίας,
- (ε) **Clustering επιχειρήσεων** που να οδηγεί σε πολλαπλασιαστική προστιθέμενη αξία των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών,
- (στ) **Τεχνοδιαγνώσεις καινοτομίας (ΤΔΧ)** σε επιχειρήσεις με δυναμική ενσωμάτωσης και εφαρμογής καινοτομιών στην συνολική λειτουργία τους,
- (ζ) **αποτελεσματική ενσωμάτωση των τοπικών προϊόντων στο τοπικό τουριστικό προϊόν** με σκοπό την αναβάθμιση, και ανανέωση του τελευταίου στις αγορές του εξωτερικού,
- (η) **εκπαίδευση των νέων και των εν δυνάμει επιχειρηματιών** σε θέματα βασικής, και διεθνούς επιχειρηματικότητας, διεθνοποίησης και σύγχρονου marketing,
- (θ) **αποτελεσματική διαχείριση, με την χρήση «έξυπνων ιδεών» της τροφικής αλυσίδας** με σκοπό την εξασφάλιση προστιθέμενης αξίας στο πρωτογενές αγροτικό προϊόν, και παραγωγή ελκυστικού, ανταγωνιστικού τελικού προϊόντος,
- (ι) **στήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων μέσα από τη σύνδεση με την τροφοδοτική αλυσίδα** «από το χωράφι στο ράφι». Διάδοση του μοντέλου συνεργασίας «συμβολαιακή καλλιέργεια»
- (κ) **ενίσχυση της προώθησης με προβολή των παραδοσιακών προϊόντων** και γνωριμία των τουριστών με αυτά σε κάθε ευκαιρία,
- (λ) Υποστήριξη επιχειρήσεων που υιοθετούν το πρότυπο της «υπεύθυνης επιχείρησης» με εκπαίδευση εργοδοτών και εργαζομένων, αξιοποίηση τοπικών εισροών, προστασία του περιβάλλοντος (χρήση ΑΠΕ, οικολογικά πρότυπα λειτουργίας),
- (μ) Υποστήριξη επιχειρήσεων για την εφαρμογή πιλοτικών εφαρμογών για αξιοποίηση των θαλάσσιων πόρων,
- (ν) Δημιουργία «καλαθίου τοπικών προϊόντων» για προώθηση εξαγωγών.

Γ. Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων

Δράσεις εφαρμοσμένης έρευνα / μικρο-έρευνας προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων μπορούν προφανώς να περιληφθούν σε ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά μπορούν να **αποτελούν και διακριτές δράσεις, κυρίως για τις επιχειρήσεις εκείνες που ήδη γνωρίζουν τις ανάγκες τους (μεγάλες κυρίως αλλά και μικρότερες) και χρειάζονται ένα ευέλικτο πρόγραμμα μικρο-έρευνας που θα μπορούσε να ικανοποιήσει την ανάγκη αυτή**. Τέτοιου είδους δράσεις αναμένεται να βοηθήσουν πολύ στην εκπεφρασμένη ανάγκη

επιχειρήσεων που συμμετείχαν τη διαβούλευση, αλλά και να αποτελέσουν οδηγούς για τα ολοκληρωμένα προγράμματα ή γενικά για δράσεις εξάπλωσης της καινοτομίας.

Δ. Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)

Δράσεις ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια και κάθετα είναι ιδιαίτερα σημαντικές και αυτές μπορούν επίσης (και οφείλουν) να περιλαμβάνονται σε ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά όπως και με την εφαρμοσμένη έρευνα, έτσι και εδώ, υπάρχει η ανάγκη για μικρότερης εμβέλειας και κλίμακας δράσεις δικτύωσης που θα μπορούσαν να καλύψουν ανάγκες επιχειρήσεων που εκφράστηκαν και στη διαβούλευση, για συνεργασία μικρής κλίμακας με δράσεις που θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά: (α) Έμφαση στις μεταποιητικές και τυποποιητικές μονάδες μικρής κλίμακας που χρησιμοποιούν τοπικές νησιωτικές πρώτες ύλες (τρόφιμα-ποτά) και ένταξη της παραγωγής και της προώθησης στο πολιτιστικό πλαίσιο (ιστορία –παράδοση) και (β) Υποστήριξη ανέργων και άλλων ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων για δημιουργία ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. με αξιοποίηση δημόσιων και δημοτικών ή άλλων σχολαζουσών εγκαταστάσεων ή άλλων μορφών επιχειρήσεων με τη δημιουργία νέων παραγωγικών μονάδων ή δομών υποστήριξης των παραγωγών.

5.6.2. Τουρισμός – πολιτισμός και «e- οικονομία»

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στη στρατηγική για τους κλάδους, αν και πάλι ο γενικός στόχος δεν μπορεί να είναι παρά η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με την ενσωμάτωση καινοτομιών σε όλη τη διαδικασία παραγωγής και διακίνησης προϊόντων, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία για επιχειρήσεις που αξιοποιούν τοπικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Καθώς οι συγκεκριμένοι τομείς και ιδιαίτερα ο τουρισμός κατατάσσεται για την ΠΒΑ στους κλάδους που μπορούν να χαρακτηριστούν ως άμεσα εξαγωγικοί και φέρνουν εισοδήματα στην Περιφέρεια, η ενίσχυση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για την ΠΒΑ, με την προϋπόθεση της χρήσης του τοπικού κεφαλαίου με στόχο τη μακροπρόθεσμη διατήρηση του και όχι τη βραχυπρόθεσμη κατανάλωση του και η επιδίωξη τοπικών συνεργασιών – συνεργειών με άλλες επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου και τομέα και με επιχειρήσεις άλλων τομέων. Προτείνονται 3 κατηγορίες δράσεων:

- **Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά πόρο ή/και νησί**
- **Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων**
- **Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)**

A. Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά πόρο ή/και νησί

Ολοκληρωμένα προγράμματα παρέμβασης μπορεί να είναι εστιασμένα είτε θεματικά σε ένα προϊόν/υπηρεσία είτε γεωγραφικά σε μια περιοχή. Τέτοια ολοκληρωμένα προγράμματα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

- (α) **έρευνα με βάση τις ανάγκες της επιχείρησης – επιχειρήσεων που συμμετέχουν**, με ενδεικτικές δράσεις τον εμπλουτισμό και διαφοροποίηση του νησιωτικού τουριστικού προϊόντος με αξιοποίηση (προστασία, ανάδειξη, βελτίωση επισκεψιμότητας). του φυσικού και πολιτισμικού αποθέματος κάθε νησιού, (ii), (iii)
- (β) **εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας**,
- (γ) **εξωστρέφεια για την επιχείρηση, τον κλάδο ή την περιοχή** κατά περίπτωση,
- (δ) **Προσδιορισμό της θέσης της επιχείρησης στον κλάδο (Benchmarking)** με στόχο την ανάπτυξή της και την αύξηση των προσφερόμενων θέσεων εργασίας,
- (ε) **Clustering επιχειρήσεων** που να οδηγεί σε πολλαπλασιαστική προστιθέμενη αξία των παραγόμενων υπηρεσιών,
- (στ) **Τεχνοδιαγνώσεις καινοτομίας (ΤΔΧ)** σε επιχειρήσεις με δυναμική ενσωμάτωσης και εφαρμογής καινοτομιών στην συνολική λειτουργία τους,
- (ζ) **αποτελεσματική ενσωμάτωση των τοπικών προϊόντων στο τοπικό τουριστικό προϊόν** με σκοπό την αναβάθμιση, και ανανέωση του τελευταίου στις αγορές του εξωτερικού,
- (η) **εκπαίδευση των νέων και των εν δυνάμει επιχειρηματιών** σε θέματα βασικής, και διεθνούς επιχειρηματικότητας, διεθνοποίησης και σύγχρονου marketing,
- (θ) **ενίσχυση της προώθησης με προβολή των παραδοσιακών προϊόντων** και γνωριμία των τουριστών με αυτά σε κάθε ευκαιρία,
- (ι) Βελτίωση των παρεχόμενων υποδομών και υπηρεσιών από την τοπική αυτοδιοίκηση
- (κ) Βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις τουριστικές επιχειρήσεις με την εισαγωγή της έννοιας της «υπεύθυνης επιχείρησης» όπως αναπτύχθηκε στο παρελθόν με το περιφερειακό πρόγραμμα καινοτομίας Β. Αιγαίου ΝΑΙΑΣ με στόχο τη βελτίωση δεξιοτήτων των απασχολούμενων (επιχειρηματιών και εργαζόμενων) ειδικά των πολύ μικρών επιχειρήσεων, και την αναβάθμιση των υποδομών και προσφερόμενων υπηρεσιών από τις τουριστικές επιχειρήσεις ώστε να εισαχθούν καινοτόμα προϊόντα, καινοτόμες διαδικασίες και υπηρεσίες που θα αυξάνουν συνολικά την τουριστική ζήτηση για τα νησιά, με αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας στις υπηρεσίες προβολής και κρατήσεων, χρήση τοπικών προϊόντων και προστασία περιβάλλοντος, βελτίωση της πληροφόρησης μέσω της δικτύωσης των τουριστικών επιχειρήσεων μέσα από χρηματοδότηση και σήμανση επιχειρήσεων,
- (λ) Υποστήριξη επιχειρήσεων για την εφαρμογή πιλοτικών εφαρμογών για αξιοποίηση των θαλάσσιων πόρων,
- (μ) Ανάπτυξη και διαχείριση συνολικής νησιωτικής τουριστικής ταυτότητας (νησιωτικό τουριστικό brand name).

B. Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων

Δράσεις εφαρμοσμένης έρευνα / μικρο-έρευνας προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων μπορούν προφανώς να περιληφθούν σε ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά μπορούν να αποτελούν και διακριτές δράσεις, κυρίως για τις επιχειρήσεις εκείνες που ήδη γνωρίζουν τις ανάγκες τους (μεγάλες κυρίως αλλά και μικρότερες) και χρειάζονται ένα ευέλικτο πρόγραμμα μικρο-έρευνας που θα μπορούσε να ικανοποιήσει την ανάγκη αυτή. Τέτοιου είδους δράσεις αναμένεται να βοηθήσουν πολύ στην εκπεφρασμένη ανάγκη επιχειρήσεων που συμμετείχαν τη διαβούλευση, αλλά και να αποτελέσουν οδηγούς για τα ολοκληρωμένα προγράμματα ή γενικά για δράσεις εξάπλωσης της καινοτομίας.

Γ. Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)

Δράσεις ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια και κάθετα είναι ιδιαίτερα σημαντικές και αυτές μπορούν επίσης (και οφείλουν) να περιλαμβάνονται σε ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά όπως και με την εφαρμοσμένη έρευνα, έτσι και εδώ, υπάρχει η ανάγκη για μικρότερης εμβέλειας και κλίμακας δράσεις δικτύωσης που θα μπορούσαν να καλύψουν ανάγκες επιχειρήσεων που εκφράστηκαν και στη διαβούλευση, για συνεργασία μικρής κλίμακας με δράσεις που θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά: (α) Έμφαση στις μεταποιητικές και τυποποιητικές μονάδες μικρής κλίμακας που χρησιμοποιούν τοπικές νησιωτικές πρώτες ύλες (τρόφιμα-ποτά) και ένταξη της παραγωγής και της προώθησης στο πολιτιστικό πλαίσιο (ιστορία –παράδοση) και (β) Υποστήριξη ανέργων και άλλων ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων για δημιουργία ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. με αξιοποίηση δημόσιων και δημοτικών ή άλλων σχολαζουσών εγκαταστάσεων ή άλλων μορφών επιχειρήσεων με τη δημιουργία νέων παραγωγικών μονάδων ή δομών υποστήριξης των παραγωγών.

5.7. Παρακολούθηση και Αξιολόγηση

Η εφαρμογή της στρατηγικής της έξυπνης εξειδίκευσης ως οριζόντια προσέγγιση αναπτυξιακού μοντέλο της Ε.Ε. είναι πρόσφατη, και προτείνεται προς ενεργοποίηση στο νέο χρηματοδοτικό πλαίσιο 2014-2020. Μόλις τα τελευταία 1-2 χρόνια η εν λόγω προσέγγιση είναι υπό συζήτηση σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και διαμορφώνεται το τρέχον χρονικό διάστημα σε στοιχειοθετημένη πολιτική. Αποτέλεσμα αυτής της πρώιμης φάσης ανάπτυξης της έξυπνης εξειδίκευσης είναι να μην υπάρχουν ακόμη σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ούτε σε φάση διαβούλευσης, δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης για το συγκεκριμένο περιφερειακό μοντέλο. Φυσικά το αυτό ισχύει και σε εθνικό ελληνικό επίπεδο. Η αναζήτηση δεικτών θα πρέπει συνεπώς να αναζητηθούν από άλλες παρόμοιες εφαρμογές και να προσαρμοσθούν στο μέτρο του δυνατού στο παρόν πρόγραμμα έξυπνης εξειδίκευσης.

Οι δείκτες που προτείνονται προς χρήση μπορούν να διακριθούν σε δείκτες εκρών (άμεσων από τις δράσεις), αποτελέσματος (που προκύπτουν από τις εκροές) και επιπτώσεων (που αφορούν στην περιοχή γενικά)

Ως δείκτες εκροών μπορούν να χρησιμοποιηθούν δείκτες όπως:

- (E1) Ποσό σε € ανά δράση
- (E2) Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται
- (E3) Αριθμός καινοτόμων δράσεων που ενισχύονται
- (E4) Αριθμός δικτύων συνεργασίας που δημιουργούνται
- (E5) Αριθμός επιχειρήσεων στα δίκτυα συνεργασίας που δημιουργούνται
- (E6) Αριθμός ολοκληρωμένων προγραμμάτων που ενισχύονται
- (E7) Αριθμός επιχειρήσεων στα ολοκληρωμένα προγράμματα που ενισχύονται

Ως δείκτες αποτελέσματος μπορούν να χρησιμοποιηθούν δείκτες όπως:

- (A1) Ο λόγος των απασχολούμενων στον τομέα που ενισχύθηκε προς το σύνολο των απασχολούμενων της περιφέρειας
- (A2) αύξηση εξαγωγών σε προϊόντα – υπηρεσίες που ενισχύθηκαν - αύξηση επισκεψιμότητας /διανυκτερεύσεων (ανάλογα με είδος δράσης)
- (A3) αξία των εξαγωγών ενός προϊόντος προς την αξία του συνόλου των εξαγωγών της περιφέρειας
- (A4) Αριθμός Νέων επιχειρήσεων στους κλάδους που ενισχύθηκαν / περιοχές παρέμβασης ολοκληρωμένων δράσεων (ανάλογα με είδος δράσης)
- (A5) Ποσοστό Καινοτόμων Επιχειρήσεων στην Περιφέρεια ανά κλάδο παρέμβασης.
- (A6) Αριθμός κτηνοτροφικών μονάδων που εκσυγχρονίζονται με παρεμβάσεις όπως αγορά αλμεκτικού, παγολεκανών κ.α., εξασφάλιση άδειας λειτουργίας κ.α. / σύνολο των αντίστοιχων μονάδων περιοχή παρέμβασης της περιφέρειας
- (A7) Αριθμός νέων προϊόντων διατροφής που παράγονται νόμιμα από μεταποιητικές επιχειρήσεις και προωθούνται πανελλαδικά και διεθνώς / το σύνολο των αντίστοιχων προϊόντων της περιφέρειας
- (A8) Αριθμός καλλιεργητικών στρεμμάτων που χρησιμοποιούνται για την συστηματική, οργανωμένη καλλιέργεια νέων, τοπικών προϊόντων αγροτικής παραγωγής / το σύνολο των στρεμμάτων που χρησιμοποιούνται για αντίστοιχα προϊόντα στην περιφέρεια
- (A9) Αριθμός νέων επιχειρήσεων που συστάθηκαν στους κλάδους ενδιαφέροντος / περιοχές παρέμβασης ολοκληρωμένων δράσεων
- (A10) Αριθμός ερευνητικών προγραμμάτων που εκπονούνται στου κλάδους ενδιαφέροντος / περιοχές παρέμβασης ολοκληρωμένων δράσεων

Πολλοί από τους άνω δείκτες μετρούνται από υπηρεσίες του δημοσίου, οπότε και θα είναι διαθέσιμοι στην αξιολόγηση της πορείας του προγράμματος. Κάποιοι από τους άνω δείκτες παρ' όλα αυτά ίσως χρειαστεί να μετρούνται από την ίδια την δομή του προγράμματος για να εξασφαλίζεται και καλύτερη αξιοπιστία των τιμών μέτρησης. Προτείνεται η ύπαρξη μίας εσωτερικής δομής (συμβουλίου) παρακολούθησης & αξιολόγησης του έργου η οποία και θα

προτείνει τον ακριβή τρόπο μέτρησης των ως άνω δεικτών, και την παρακολούθηση αξιολόγησης της πορείας του προγράμματος.

Τέλος, ως δείκτες **ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ**, μπορούν να χρησιμοποιηθούν επιλεκτικά δείκτες μέτρησης καινοτομίας (European Innovation scoreboard: EIS) της Ε.Ε. σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι δείκτες απόδοσης των Ευρωπαϊκών Περιφερειών, στον Ευρωπαϊκό Πίνακα Αποτελεσμάτων για την Καινοτομία (ΕΠΑΚ), μέρος του EIS, είναι τρεις, οι ακόλουθοι:

- (ΕΠ1) Περιφερειακός Εθνικός Συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας (ΠΕΣΔΚ) Regional National Summary Innovation Index (RNSII). Ορίζεται ως ο σχετικός μέσος όρος των δεικτών καινοτομίας μιας περιφέρειας προς το μέσο της χώρας. Όταν η τιμή του δείκτη είναι μεγαλύτερη του 100 τότε η καινοτομική επίδοση της συγκεκριμένης περιφέρειας βρίσκεται πάνω από το μέσο όρο της χώρας.
- (ΕΠ2) Περιφερειακός Ευρωπαϊκός Συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας (ΠΕυρΣΔΚ) Regional European Summary Innovation Index (REUSII). Ορίζεται ως ο σχετικός μέσος όρος των δεικτών καινοτομίας μιας περιφέρειας προς το μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Όταν η τιμή του δείκτη είναι μεγαλύτερη του 100 τότε η καινοτομική επίδοση της συγκεκριμένης περιφέρειας βρίσκεται πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ.
- (ΕΠ3) Φανερός Περιφερειακός Συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας (ΦΠΣΔΚ) Revealed Regional Summary Innovation Index (RRSII).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο “Στρατηγικό πλαίσιο για την “έξυπνη εξειδίκευση” στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου για την προγραμματική περίοδο 2014-2020” κάθε Περιφέρεια θα πρέπει να αξιοποιήσει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (γεωγραφικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά), ώστε να αξιοποιήσει πιθανά συγκριτικά της πλεονεκτήματα διαμορφώνοντας το δικό της όραμα για τη μελλοντική περιφερειακή της ανάπτυξη.

Όπως έχει ήδη αναλυθεί, η ιδιαιτερότητα της ΠΒΑ είναι ότι δεν αποτελείται από έναν ενιαίο γεωγραφικό χώρο αλλά από έναν πολυδιασπασμένο νησιωτικό χώρο. Υπάρχει έντονη διαφοροποίηση μεταξύ μεγάλων και μικρών νησιών αλλά ακόμη και εντός των ίδιων των νησιών. Αυτές οι διαφορές αλλά και η απομόνωση που μπορεί να υπάρχει λόγω της θάλασσας (λόγω του περιορισμού στις επικοινωνίες μεταξύ τους) ή η στενότητα των πόρων (ανθρώπινων και φυσικών) σε κάθε νησί δημιουργούν ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο ανάπτυξης από ότι η ηπειρωτική χώρα. Είναι δύσκολο δηλαδή να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας (λόγω περιορισμού πόρων) και μεγάλες αγορές και επιχειρήσεις (λόγω μικρού πληθυσμού και απομόνωσης).

Άρα η ΠΒΑ θα πρέπει να διαμορφώσει μια ειδική στρατηγική και να αξιοποιήσει τα ειδικά και συγκριτικά πλεονεκτήματα των νησιών (πχ μοναδικό και πλούσιο φυσικό περιβάλλον, ειδικά τοπικά παραγόμενα προϊόντα, αξιοποίηση τουριστικά του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντός τους). Μια στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης για της ΠΒΑ θα πρέπει να λάβει υπόψη της τα χαρακτηριστικά της περιοχής και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε

αυτή (διάρθρωση απασχόλησης και παραγωγής και δυναμικότητα και εξωστρέφεια των κλάδων), ενώ ταυτόχρονα να επιτρέπει την ανάπτυξη νέων σε διαφορετικούς κλάδους με βάση τις γενικές κατευθύνσεις της ΕΕ για τα επόμενα χρόνια. Προφανώς, η στρατηγική για την ΠΒΑ θα πρέπει να έχει ελαφρώς διαφορετικές προτεραιότητες από αυτές που έχουν προταθεί για Περιφέρειες με διαφορετικά γεωγραφικά και παραγωγικά χαρακτηριστικά. Για μια Περιφέρεια σαν την ΠΒΑ οι προτεραιότητες αυτές θα πρέπει να είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των νησιωτικών επιχειρήσεων με την ενσωμάτωση καινοτομιών σε όλη τη διαδικασία παραγωγής και διακίνησης προϊόντων και υπηρεσιών με προτεραιότητα στις κύριες παραγωγικές δραστηριότητες. Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω το όραμα που προτείνεται είναι:

“Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε μια ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στην έξυπνη αξιοποίηση των τοπικών παραγωγικών συστημάτων και ανάδειξη τους σε συστήματα νέας δυναμικής και προοπτικής”.

Η εξειδίκευση του οράματος αυτού σε ένα Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) γίνεται με την ανάλυση σε Άξονες Παρέμβασης, Δράσεις – Κατηγορίες Δράσεων και (ενδεικτικά προτεινόμενα) Έργα. Σχηματικά η διαδικασία παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Άξονας	Δράσεις	Έργα
1: Αγροδιατροφικός τομέας	(α) “Back to the future”	Ανάδειξη 3 “νέων” νωπών (όσπρια, φρούτα, κ.α.) ή μεταποιημένων (σάλτσες, γλυκά, ζυμαρικά, κ.α.) προϊόντων με σήμανση τοπικότητας ή/και ποιότητας
		Έρευνα – πιστοποίηση για δραστικές ουσίες ή/και οργανοληπτικά συστατικά και σύνδεση τους με ποιότητα – υγεία για 2-3 προϊόντα με βάση την τοπική βιοποικιλότητα (αξιοποίηση αποτελεσμάτων και προγράμματος biohub για τοπική βιοποικιλότητα)
		Συμβολαϊκή γεωργία σε τοπική αγορά για 2-3 προϊόντα
	(β) Ποιότητα	Προγράμματα ολοκληρωμένης διαχείρισης με σύνδεση καλλιεργητικών πρακτικών - μεταποίησης για 3 προϊόντα (ελαιόλαδο, κρασί και μαστίχα) και 5 περιοχές
		Σύνδεση με έργα τουρισμού στα πλαίσια ολοκληρωμένων έργων σε επίπεδο νησιού (δες και άξονες 2 και 3 και τοπικά σύμφωνα ποιότητας)
		Ποιότητα και ιχθυοκαλλιέργεια – βιολογικές ιχθυοκαλλιέργειες 2-3 πιλοτικά έργα
	(γ) Ανάπτυξη αγροδιατροφικής	3 τοπικά σύμφωνα ποιότητας σε επίπεδο νησιού, με συνεργασία οριζόντια (μεταξύ επιχειρήσεων ίδιου κλάδου) και κάθετα (μεταξύ επιχειρήσεων

Άξονας	Δράσεις	Έργα
	αλυσίδας	<p>διαφορετικών κλάδων) και θέσπιση κριτηρίων τοπικότητας, συνεργασίας και ποιότητας για απονομή τοπικής σήμανσης (κοινό με άξονα 2 - τουρισμό)</p> <p>Σύνδεση με έργα τουρισμού στα πλαίσια ολοκληρωμένων έργων σε επίπεδο νησιού (δες και άξονες 2 και 3 και τοπικά σύμφωνα ποιότητας)</p> <p>Προϊόντα θάλασσας;</p> <p>Μικρο-χρηματοδοτήσεις σε επενδύσεις ποιοτικών προϊόντων ή μεταποίηση ή καινοτομία</p>
	(δ) Κατάρτιση – Κοινωνική οικονομία	<p>Καταρτίσεις για βιολογική αστική γεωργία – καλλιέργεια μικρής κλίμακας</p> <p>1 πιλοτικό έργο για Κοινωνικά Υποστηριζόμενη Γεωργία</p>
2: Τουρισμός – Φύση - Πολιτισμός	(α) e-πολιτισμός	3 έργα για για προβολή νησιών θεματικά και χωρικά με δημιουργία ψηφιακού υλικού με βάση υπάρχοντες πόρους
	(β) Νέες δομές σχεδιασμού και παρακολούθησης του τουρισμού	Θέσπιση και λειτουργία “Τουριστικού Παρατηρητηρίου” με στόχους την (α) αναβάθμιση της ποιότητας και διαφοροποίησης και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος (βελτίωση απόδοσης και βιωσιμότητας τουρισμού) και (β) τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, με τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης σε δραστηριότητες με υψηλή προστιθέμενη αξία.(βελτίωση βιωσιμότητας προορισμών). Το Παρατηρητήριο θα συλλέγει και θα αναλύει δεδομένα για τη κατάσταση του τουρισμού, θα υποστηρίζει φορείς για τουριστικό σχεδιασμό, θα οργανώνει την εκπαίδευση και κατάρτιση επαγγελματιών
	(γ) Νέα τουριστικά προϊόντα με βάση το περιβάλλον	<p>3 έργα για νέα τουριστικά προϊόντα στη στεριά (ενδεικτικά: παρατήρηση πουλιών, περιπατητικές διαδρομές, ανάδειξη βιοποικιλότητας, ανάδειξη γεωποικιλότητας, νέα προϊόντα “οικολογικής” επιχειρηματικότητας)</p> <p>2 έργα για νέα τουριστικά προϊόντα στη θάλασσα (ενδεικτικά: ανάδειξη υπόγειας γεωποικιλότητας, ανάδειξη υπόγειας βιοποικιλότητας, νέα προϊόντα “οικολογικής” επιχειρηματικότητας)</p>
	(γ) Νέα τουριστικά προϊόντα με βάση τον πολιτισμό	<p>4 έργα για νέα τουριστικά προϊόντα με βάση τον πολιτισμό – καταγραφή και ανάδειξη πόρων (ενδεικτικά: ιστορικά μνημεία, ιστορικές παραγωγικές - βιομηχανικές δραστηριότητες, σύγχρονος πολιτισμός, θρησκευτικός τουρισμός)</p> <p>3 έργα για νέα τουριστικά προϊόντα ανάδειξης οθωμανικών μνημείων – διευκόλυνσης τουριστικού ρεύματος από Τουρκία</p>
	(δ) Αναβάθμιση	Πιλοτικό έργο για πράσινη τεχνολογία σε καταλύματα ή μονάδες παροχής

Άξονας	Δράσεις	Έργα
	τουριστικής προσφοράς – δικτύωση επιχειρήσεων	τουριστικών υπηρεσιών Σύνδεση με έργα πρωτογενή τομέα - μεταποίησης στα πλαίσια ολοκληρωμένων έργων σε επίπεδο νησιού (κοινό με άξονα 1 και τοπικά σύμφωνα ποιότητας) 3 τοπικά σύμφωνα ποιότητας σε επίπεδο νησιού, με συνεργασία οριζόντια (μεταξύ επιχειρήσεων ίδιου κλάδου) και κάθετα (μεταξύ επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων) και θέσπιση κριτηρίων τοπικότητας, συνεργασίας και ποιότητας για απονομή τοπικής σήμανσης (κοινό με άξονα 1)
	(ε) Διαχείριση αποβλήτων	3 πιλοτικά έργα διαχείρισης – επεξεργασίας αποβλήτων ελαιολιτριβίων – τυροκομείων – πυρηνελαιουργείων με σκοπό και τη δημιουργία νέων προϊόντων 1 πιλοτικό έργο διαχείρισης – επεξεργασίας ΑΕΚΚ από ιδιωτικά και δημόσια έργα 3 πιλοτικά έργα διαχείρισης οργανικών φυτικών υλικών και αποβλήτων για παραγωγή κομπόστ ή και πελλετ
	(στ) Κατάρτιση – Κοινωνική οικονομία	Καταρτίσεις για παροχή τουριστικών υπηρεσιών Κοινωνική οικονομία και πολιτισμός σε μειονεκτικές – απομονωμένες περιοχές
3: Νησιά ίσων ευκαιριών	(α) e-υγεία	Πιλοτικό έργο ενίσχυσης και αναβάθμισης δράσεων “Βοήθεια στο σπίτι”
	(β) Μεταφορές	Πιλοτικό έργο για βελτιστοποίηση χερσαίων μεταφορών Πιλοτικό έργο “έξυπνων” μεταφορών για επιχειρήσεις για μεταφορές εντός Περιφέρειας και εκτός Περιφέρειας για (i) μεταφορά πρώτων υλών και υλικών συσκευασίας προς τα νησιά της Περιφέρειας, (ii) μεταφορές τελικών προϊόντων από τα νησιά της Περιφέρειας
		(γ) Υποστήριξη νέας επιχειρηματικότητας

6. Δομή υλοποίησης της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

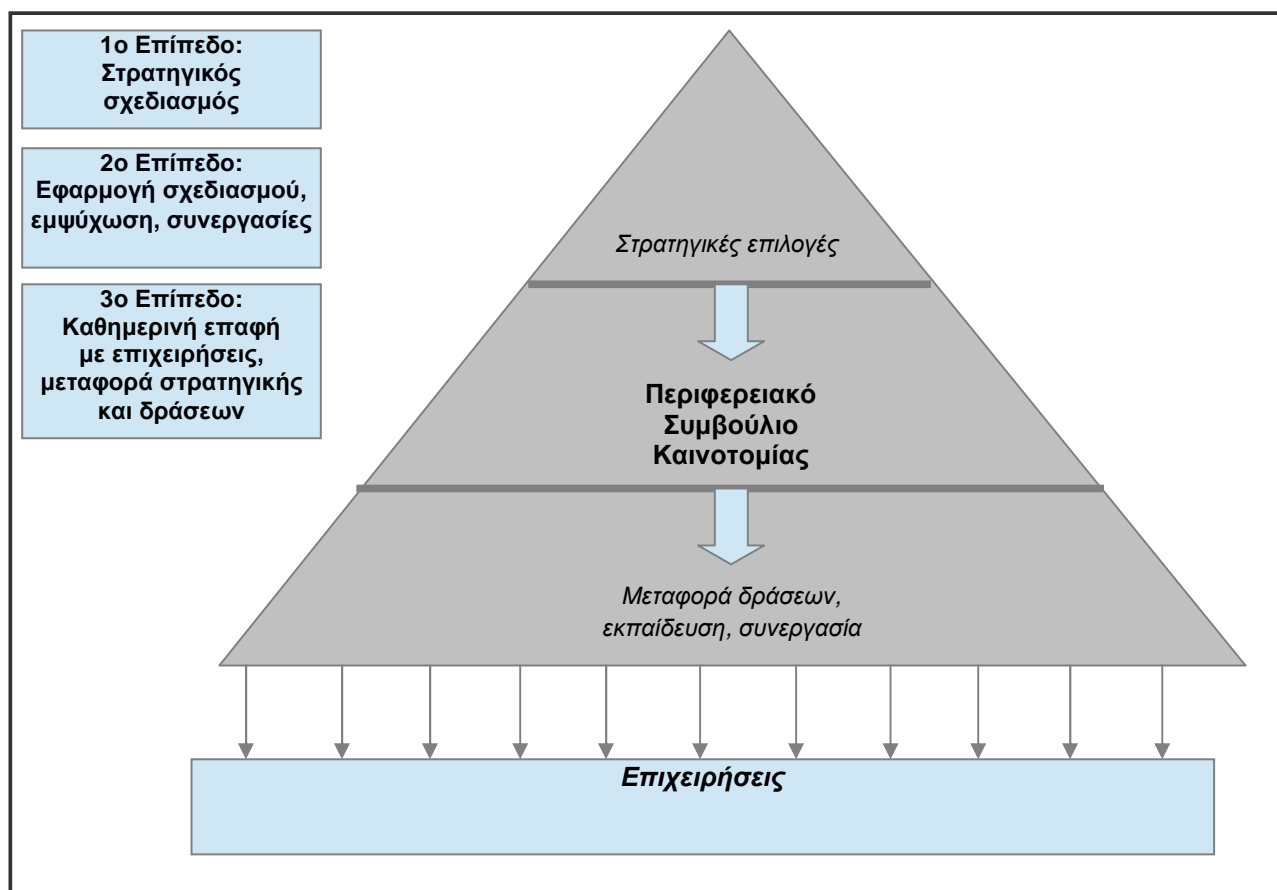
Η προτεινόμενη δομή για την υλοποίηση της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου προκύπτει από τα όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω. Τα βασικά χαρακτηριστικά της μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

(α) **Πρέπει να διαρθρώνεται σε διαφορετικά επίπεδα.** Αυτό προκύπτει από τις διαφορετικές ανάγκες των διαφορετικών επιχειρήσεων της Περιφέρειας, αλλά και από την ανάγκη να υπάρχουν διακριτά επίπεδα πολιτικού σχεδιασμού και γενικότερων αποφάσεων από το επίπεδο καθημερινής βοήθειας στις επιχειρήσεις.

(β) **Πρέπει χωρικά να είναι διαθέσιμη σε όλα τα μεγάλα νησιά τουλάχιστον της Περιφέρειας** για να είναι εφικτή η επαφή με τους επιχειρηματίες και η οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης με αυτούς.

(γ) **Το επίπεδο “εμψύχωσης” των επιχειρήσεων πρέπει να είναι διακριτό από αυτό της καθημερινής τριβής με τα προβλήματα της επιχείρησης και της υποβολής επενδυτικών σχεδίων** για να είναι δυνατή η παρακολούθηση των γενικότερων εξελίξεων από ένα υψηλότερο επίπεδο, από το οποίο θα είναι περισσότερο εφικτό να διαγνωστούν πιθανές λύσεις.

Σχήμα 6.1. Προτεινόμενη διάρθρωση της Δομής υλοποίησης της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Στα πλαίσια αυτά προτείνεται μια δομή σε τρία επίπεδα (σχήμα 6.1):

1ο επίπεδο: Στρατηγικός σχεδιασμός. Όργανο: Συμβούλιο Καινοτομίας. Το επίπεδο αυτό αντιπροσωπεύει το πολιτικό επίπεδο σχεδιασμού για την καινοτομία στην Περιφέρεια. Το Συμβούλιο αποτελείται από τους κύριους δρώντες, τοπικούς (Περιφέρεια, Δήμοι, Αναπτυξιακές, Πανεπιστήμιο, Επιμελητήρια, κτλ.) και εθνικούς (ΓΓΕΤ, κτλ.), είναι επιφορτισμένο με την έγκριση των προγράμματος και την παρακολούθηση της υλοποίησής του. Με βάση τα καλά αντίστοιχα παραδείγματα διεθνώς το Συμβούλιο θα πρέπει να είναι ολιγομελές, με 5 έως 7 μέλη, κάποια από τα μέλη του οποίου μπορεί να εναλλάσσονται στην τετραετή θητεία τους. Με βάση την νησιωτικότητα της περιφέρειας το Συμβούλιο θα πρέπει να συνεδριάζει 4 με 5 φορές τον χρόνο ανά τρίμηνο εναλλάξ σε κάθε ένα από τα μεγάλα νησιά. Με τον τρόπο αυτό μία τουλάχιστον φορά τον χρόνο τα μέλη του συμβουλίου θα έχουν την δυνατότητα να βρίσκονται σε κάθε νησί ξεχωριστά να βλέπουν από κοντά την πρόοδο του έργου, ξεχωριστό για κάθε νησί, αλλά και να διαδίδουν και να προωθούν την ιδέα, την χρησιμότητα, και τα πολλαπλά οφέλη της έξυπνης εξειδίκευσης τοπικά. Πρόκειται για σημαντικό ρόλο, που καθοδηγεί όλη τη διαδικασία εφαρμογής.

2ο επίπεδο: Εφαρμογή σχεδιασμού. Όργανο: Κέντρο Εμφύχωσης, Ικανοτήτων και Μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας. Το επίπεδο αυτό είναι το πιο σημαντικό στη συνολική δομή, γιατί είναι επιφορτισμένο με το να “μεταφράζει” τις αποφάσεις του Συμβουλίου, να έρχεται σε επαφή με τις επιχειρήσεις (και με αυτές που επιδιώκουν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες του, αλλά και με άλλες που μπορεί να θεωρηθούν ως κατάλληλες για εφαρμογή ιδεών, συνεργασίες, κτλ. Η τριακονταετής και πλέον ελληνική εμπειρία δημιουργία δομών στήριξης, με πολλές περιπτώσεις δομών που έκλεισαν ή δεν πρόσφεραν όσο θα μπορούσαν, αποδεικνύει ότι η δημιουργία νέων δομών για την εξυπηρέτηση ενός συγκεκριμένου έργου μόνο ή για τη διαχείριση ενός προγράμματος, οδήγησε με μαθηματική ακρίβεια στο κλείσιμο των δομών αυτών με το πέρας του έργου.

Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να ανευρεθεί μία υφιστάμενη δομή η οποία να εξασφαλίζει όσο το δυνατόν περισσότερα από τα κάτωθι κριτήρια:

α) **Να έχει κατά τόπους γραφεία – παραρτήματα** σε κάθε ένα από τα βασικά νησιά της περιφέρειας, με κεντρική δομή στην πρωτεύουσα της περιφέρειας όπου είναι εγκατεστημένες και οι υπηρεσίες της περιφερειακής διοίκησης. Τα γραφεία αυτά δεν απαιτείται να είναι μεγάλα ή στελεχωμένα με πολύ διοικητικό προσωπικό, αλλά ευέλικτα, φιλικά και προσανατολισμένα προς τον τελικό χρήστη, τους επιχειρηματίες.

β) **Να έχει κατάλληλο στελεχιακό δυναμικό** που να μπορεί να υποστηρίξει οριζόντιες δράσεις ενημέρωσης, διάδοσης, προώθησης, διαχείρισης προγράμματος κ.α. Τα στελέχη και κυρίως ο διευθυντής της δομής είναι ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα για την επιτυχημένη λειτουργία της. Αν και τα τυπικά προσόντα είναι απαραίτητα, αυτά θα πρέπει να συνδυάζονται με προσωπική ικανότητα στην επικοινωνία και στην προσέγγιση επιχειρήσεων. Προκύπτει έτσι, ότι η διαδικασία επιλογής προσωπικού θα πρέπει να είναι απαλλαγμένη από πελατειακές λογικές, αλλά και από στείρες γραφειοκρατικές διαδικασίες.

γ) **Να μπορεί να προσλάβει εξειδικευμένο προσωπικό** για τις ανάγκες του παρόντος έργου, εξασφαλίζοντας έτσι την αποτελεσματική υλοποίηση του έργου, παράλληλα με άλλα έργα που πιθανόν ως δομή να υλοποιεί ταυτόχρονα. Η προϋπόθεση αυτή σχετίζεται πολύ με την προηγούμενη για τις διαδικασίες και τους όρους επιλογής του προσωπικού. Η δομή αυτή θα είναι το προσωπικό της και η επιλογή του έχει πολύ μεγάλη σημασία.

δ) **Να έχει κατάλληλη και αποτελεσματική σύνδεση** των επιμέρους γραφείων μεταξύ των με την χρήση δομών πληροφορικής και τηλεδιασκέψεων, με δεδομένη τη νησιωτικότητα, αλλά και την αντικειμενική αδυναμία υπερ-στελέχωσης όλων των γραφείων των δομών.

ε) **Να είναι σε θέση να καλύψει τους προτεινόμενους θεματικούς τομείς**, αλλά και να είναι σε θέση να διακρίνει και επιμέρους ή διαφορετικές ανάγκες που πιθανόν να προκύψουν κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της. Η ευελιξία είναι μια απαραίτητη ιδιότητα σε όλες τις δομές που ασχολούνται με την καινοτομία.

στ) **Να έχει σχέση με την καινοτομία, και την έρευνα**, έτσι ώστε να μπορεί να διασφαλίσει επαφές με άλλους φορείς προώθησης και εφαρμογής καινοτομίας, να είναι σε θέση να εντοπίσει και να έρθει σε επαφή με φορείς ή/και επιχειρήσεις που καλύπτουν ανάγκες των επιχειρηματιών – πελατών της.

ζ) **Να διασφαλίζεται ως ένα βαθμό η ύπαρξη της και μετά το πέρας της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου 2014-2020** εξασφαλίζοντας έτσι την μονιμότητα της ύπαρξης, και της παροχής των προσφερόμενων υπηρεσιών. Αυτό θα γίνει μόνο αν η λειτουργία της προσφέρει προστιθέμενη αξία στις επιχειρήσεις της ΠΒΑ.

η) Η λειτουργία της θα πρέπει να γίνει με τρόπο που να **εξασφαλίζει εμπιστοσύνη από τους επιχειρηματίες**, αλλά και να εμπνέει κύρος σε τοπικό επίπεδο. Η πολλαπλή εμπλοκή τοπικών επιχειρηματιών και ιδιαίτερα αυτών με επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό, επιτυχία που λειτουργούν ως leaders στην οργάνωση και λειτουργία της δομής πρέπει να επιδιωχθεί, τόσο σε συμβουλευτικό ρόλο, όσο και στη διοίκηση της δομής (π.χ. με συμμετοχή στο Δ.Σ. Της Δομής).

3ο επίπεδο: Καθημερινή επαφή με επιχειρήσεις, μεταφορά στρατηγικής και δράσεων εμπύχωσης, Όργανο: Σύμβουλοι επιχειρήσεων. Το τρίτο επίπεδο είναι αυτό που έρχεται σε επαφή με τους επιχειρηματίες συστηματικά, γνωρίζει την πραγματικότητα της τοπικής παραγωγής και αγοράς και διαχειρίζεται καθημερινά προβλήματα των επιχειρήσεων. Εδώ προτείνεται να χρησιμοποιηθούν οι ήδη υπάρχοντες σύμβουλοι ανάπτυξης και γενικά σύμβουλοι επιχειρήσεων. Προτείνεται η εκπαίδευση των συμβούλων αυτών και η διαπίστευση τους από φορέα της Περιφέρειας ή εκτός Περιφέρειας για να είναι δυνατή η αποτελεσματική μεταφορά της στρατηγικής.

Γενικά, οι σύμβουλοι επιχειρήσεων μπορούν να παίξουν θετικό ρόλο, ιδιαίτερα για τις μικρότερες επιχειρήσεις που έχουν και διαφορετικές ανάγκες από τις μεγαλύτερες και απαιτείται ευρύτερη καθοδήγηση των επιχειρηματιών τόσο ως προς την αναζήτηση της “καινοτομίας” για την επιχείρηση, όσο και ως προς την αναζήτηση συνεργασιών με άλλες επιχειρήσεις, στο νησί, στην ΠΒΑ ή ευρύτερα.

Συμπερασματικά, όπως έχει καταδείξει και η εμπειρία από προηγούμενες Περιφερειακές στρατηγικές καινοτομίας, η καταλληλότητα της στρατηγικής είναι μεν απαραίτητη για το είδος της περιοχής και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτή, αλλά δεν αρκεί από μόνη της για να εγγυηθεί επιτυχημένη και αποτελεσματική εφαρμογή. Η διαδικασία υλοποίησης είναι πολλές φορές το σημείο εκείνο της όπου ακόμη και στρατηγικές σχετικές και επαρκώς σχεδιασμένες αποτυγχάνουν ή δεν φέρνουν τα αποτελέσματα που είχαν προβλεφθεί κατά το σχεδιασμό τους.

Κλείνοντας, η ομάδα εργασίας θεωρεί ότι προκύπτουν τρία ζητήματα στα οποία πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία κατά την υλοποίηση της στρατηγικής για την “έξυπνη εξειδίκευση”. Το πρώτο έχει να κάνει με την ίδια την ΠΒΑ. Το γεγονός ότι πρόκειται για Νησιωτική Περιφέρεια, με γεωγραφικές αποστάσεις που στην ηπειρωτική χώρα αντιστοιχούν σε 3 Περιφέρειες, μικρά και απομονωμένα νησιά και προβληματικές συνδέσεις μεταξύ των νησιών της, αυτό δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως ένα μειονέκτημα που δεν μπορεί να ξεπεραστεί, αλλά ως μια ιδιαιτερότητα που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση των δράσεων.

Το δεύτερο αναφέρεται στις διαφορετικές ανάγκες των επιχειρήσεων, τόσο της ΠΒΑ γενικά σε σχέση με άλλες Περιφέρειες στην Ελλάδα, όσο και στο εσωτερικό της Περιφέρειας. Όπως προκύπτει και από τη διαβούλευση, οι ανάγκες των επιχειρήσεων είναι πολλές φορές διαφορετικές ανάλογα με τη γεωγραφική τους θέση, το μέγεθος τους και τα χαρακτηριστικά του επιχειρηματία. Ευέλικτος σχεδιασμός και -το κυριότερο- εφαρμογή προσαρμοσμένη στα χαρακτηριστικά αυτά μπορεί να προσφέρει μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας των παρεμβάσεων, αύξηση των ωφελημάτων των επιχειρήσεων και θετικές επιπτώσεις στην οικονομία και κοινωνία της ΠΒΑ, ιδιαίτερα σε μια δύσκολη οικονομική κατάσταση.

Το τρίο αφορά τη δομή υλοποίησης των δράσεων που προκύπτουν από τη στρατηγική. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το σημαντικότερο κεφάλαιο της οποιασδήποτε δομής επιλεγεί τελικά είναι το ανθρώπινο της κεφάλαιο, δηλαδή οι άνθρωποι που θα τη στελεχώσουν. Η επιλογή των κατάλληλων ανθρώπων δεν μπορεί να προσφέρει εγγυήσεις επιτυχίας μεν, αλλά αυξάνει κατά πολύ τις πιθανότητες επιτυχίας.

7. Γενική Αναφορά στο πρόγραμμα δράσης

Το “Στρατηγικό πλαίσιο για την “έξυπνη εξειδίκευση” στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (ΠΒΑ) για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 αναφέρει ότι κάθε Περιφέρεια θα πρέπει να αξιοποιήσει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (γεωγραφικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά) ώστε να αξιοποιήσει πιθανά συγκριτικά της πλεονεκτήματα διαμορφώνοντας το δικό της όραμα για τη μελλοντική περιφερειακή της ανάπτυξη.

Η ιδιαιτερότητα της ΠΒΑ είναι ότι δεν αποτελείται από έναν ενιαίο γεωγραφικό χώρο αλλά από ένα πολυδιασπασμένο νησιωτικό σύμπλεγμα. Υπάρχει έντονη διαφοροποίηση μεταξύ μεγάλων και μικρών νησιών αλλά τάσεις διαφοροποίησης εμφανίζονται ακόμη και εντός των ίδιων των νησιών. Αυτές οι διαφορές αλλά και η απομόνωση που υπάρχει λόγω του θαλάσσιου στοιχείου

(και ειδικά λόγω του περιορισμού στις επικοινωνίες μεταξύ των νησιών) ή η στενότητα των πόρων (ανθρώπινων και φυσικών) σε κάθε νησί δημιουργούν ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο αναφοράς από ότι στην ηπειρωτική χώρα. Στο συγκεκριμένο νησιωτικό χώρο είναι δύσκολο δηλαδή να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας (λόγω του περιορισμού των διαθέσιμων πόρων) και μεγάλες αγορές και επιχειρήσεις (λόγω του μικρού πληθυσμιακού μεγέθους και της απομόνωσης).

Άρα η ΠΒΑ θα πρέπει να διαμορφώσει μια ειδική στρατηγική που να στηρίζεται κατά βάση στο να αξιοποιήσει τα ειδικά και συγκριτικά πλεονεκτήματα των νησιών της (πχ μοναδικό και πλούσιο φυσικό περιβάλλον, ειδικά τοπικά παραγόμενα προϊόντα, αξιοποίηση τουριστικά του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντός των νησιών). Μια στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης για την ΠΒΑ θα πρέπει να λάβει υπόψη της τα χαρακτηριστικά της περιοχής και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτήν (τρόπος διάρθρωσης απασχόλησης και παραγωγής και βαθμός δυναμικότητας και εξωστρέφειας των κλάδων), ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να επιτρέπει την ανάπτυξη νέων σε διαφορετικούς κλάδους με βάση τις γενικές κατευθύνσεις της ΕΕ για την Ευρώπη 2020 για τα επόμενα χρόνια. Προφανώς η στρατηγική για την ΠΒΑ θα πρέπει να έχει ελαφρώς διαφορετικές προσεγγίσεις και προτεραιότητες από αντίστοιχες που έχουν προταθεί για περιφέρειες με διαφορετικά γεωγραφικά και παραγωγικά χαρακτηριστικά.

Η στοχοποίηση σε niche markets είναι μονόδρομος της παρούσας στρατηγικής με δεδομένο ότι τα νησιά, λόγω της περιορισμένης έκτασης τους παρέχουν περιορισμένη παραγωγική δυνατότητα για παραγωγή προϊόντων και κατ' επέκταση ικανοποίηση μεγάλων πληθυσμών καταναλωτών. Μόνο με την στόχευση σε συγκεκριμένες μικρές αγορές θα επιτευχθεί το όραμα «ΕΞΥΠΝΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ» που αναφέρεται παρακάτω.

Σημειώνεται ότι το εν λόγω Πρόγραμμα Δράσης έχει λάβει την έγκριση από την Περιφερειάρχη Βορείου Αιγαίου, κα Χριστιάνα Καλογήρου καθώς και από το Περιφερειακό Συμβούλιο, ενώ το σύστημα διακυβέρνησης έχει ολοκληρωθεί και ωριμάσει σε εξαιρετικό βαθμό με την σύσταση του Περιφερειακού Συμβουλίου Έρευνας & Καινοτομίας που επίσης έχει λάβει το Action Plan.

Τέλος η επιχειρηματική ανακάλυψη έχει αναπτυχθεί σε σημαντικό βαθμό, ενώ θα γίνει περαιτέρω εμβάθυνση με την υλοποίηση και άλλων τέτοιων διαδικασιών, ώστε να αναδειχθούν οι αναγκαίες εμπροσθοβαρείς δράσεις που διαθέτουν ικανοποιητική δυνατότητα άμεσης ενεργοποίησης.

8. Δομή Σχεδίου Δράσης

Με βάση τα υπάρχοντα δεδομένα για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου οι προτεραιότητες που απαιτούνται θα πρέπει να είναι *η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των νησιωτικών επιχειρήσεων με την ενσωμάτωση καινοτομιών σε όλη τη διαδικασία παραγωγής, διακίνησης προϊόντων και υπηρεσιών με προτεραιότητα στις κύριες παραγωγικές δραστηριότητες*. Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω το όραμα που προτείνεται είναι:

“Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε μια ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στην έξυπνη αξιοποίηση των τοπικών

παραγωγικών συστημάτων και ανάδειξη τους σε συστήματα νέας δυναμικής και προοπτικής”.

Σημειώνεται ότι στο εν λόγω πρόγραμμα δράσης εισάγονται δράσεις όσο και έννοιες συμβατές με την έννοια της Κοινωνικής Καινοτομίας (social innovation) και της Δημιουργικής Οικονομίας (Creative Economy). Ως έννοιες και δραστηριότητες καλύπτουν το:

- Συγκριτικό πλεονέκτημα στη φύση, στον πολιτισμό και στην παραγωγική παράδοση
- Συγκριτικό μειονέκτημα στον κατακερματισμό του χώρου και στη πολύ χαμηλή διείσδυση νέων ιδεών

και είναι ιδιαίτερα χρήσιμες και να ανταποκρίνονται στη φιλοσοφία του νέου ΕΣΠΑ.

Δραστηριότητες που συνδέονται με την δημιουργική οικονομία είναι πχ οι τέχνες, η πολιτιστική κληρονομιά, ο τουρισμός, η μουσική, οι νέες τεχνολογίες, η εκδοτική δραστηριότητα, η αρχιτεκτονική, το design και η διαφήμιση. Επομένως με βάση το δίπολο τουρισμός-πολιτισμός θα πρέπει να επιχειρηθεί μια «καινοτόμα» επιχειρηματικότητα (ιδιωτική και κοινωνική) που να αξιοποιεί ιδέες αλλά και κοινούς πόρους

Η Κοινωνική Καινοτομία προσπαθεί να αντιμετωπίσει φαινόμενα όπως πχ. μείωση του πληθυσμού, δημογραφική γήρανση, αύξηση της ανεργίας, αύξηση της σχετικής φτώχειας του πληθυσμού και δημιουργία ζωνών χωρικού αποκλεισμού (μικρά νησιά, απομονωμένες περιοχές), ένταξη μεταναστών, κλπ. Εδώ η αντιμετώπιση των σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων που μπορούν να ομαδοποιηθούν σε (α) στήριξη ευπαθών ομάδων και (β) ένταξη ομάδων που κινδυνεύουν με αποκλεισμό μέσω της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας ώστε να υλοποιηθούν οι στόχοι του ΕΥΡΩΠΗ 2020 για την απασχόληση, τη παραμονή στο σχολείο και σε εκπαιδευτική διαδικασία, βάζει επιτακτικά στο τραπέζι την ανάγκη «καινοτόμων» λύσεων κυρίως μέσα από ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Οι δράσεις αυτής της κατεύθυνσης έχουν συμπεριληφθεί στο ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2014-2020, όμως δεν αναφέρονται στο εν λόγω πρόγραμμα δράσης έξυπνης εξειδίκευσης κυρίως για τεχνικούς όρους, δλδ γιατί ο αντίστοιχος Θεματικός Στόχος του ΠΕΠ δεν έχει δεσμευθεί για να συνεισφέρει στον π/υ του εν λόγω action plan RIS3, Συνεπώς για να υπάρχει ικανοποιητική ευελιξία αυτές οι δράσεις θα αναδειχθούν σε σχετικές προσκλήσεις του ΠΕΠ όμως δεν θα οφείλουν να μετρηθούν κατά την αξιολόγηση του RIS 3 της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

Η εξειδίκευση του οράματος αυτού σε ένα Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) γίνεται με την ανάλυση σε Άξονες Παρέμβασης, Δράσεις – Κατηγορίες Δράσεων και (ενδεικτικά προτεινόμενα) Έργα. Στην συνέχεια γίνεται παρουσίαση της δομής του Σχεδίου δράσης σε επίπεδο αξόνων προτεραιότητας και επιμέρους δράσεων και έργων. Συνολικά η δομή του Σχεδίου δράση έχει ως εξής:

Άξονας 1: Μηχανισμοί και μέσα ενσωμάτωσης της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας στην πραγματική οικονομία

Αφορά στην δημιουργία μηχανισμών και στην ανάπτυξη μέσων και διαδικασιών για ενσωμάτωση της καινοτομίας στην παραγωγική και εμπορική διαδικασία και σταδιακό μετασχηματισμό της πραγματικής οικονομίας σε μια καινοτόμα και ανταγωνιστική τοπική οικονομία. Στο ίδιο πλαίσιο και για την καινοτόμο εκκίνηση της τοπικής οικονομίας πρόκειται να

σχεδιαστεί και ενεργοποιηθεί ένα «Κεφάλαιο Εκκίνησης / Σποράς» που θα χρηματοδοτήσει νέες καινοτόμες ιδέες στην καταρχήν εκκίνηση τους.

Άξονας 2: Ανάπτυξη Αγροδιατροφικού Τομέα

Οι παρεμβάσεις αφορούν στην ανάπτυξη και στήριξη του αγροδιατροφικού τομέα στην διεύρυνση του και στην ορθολογική διάθρωση και εκσυγχρονισμό του ώστε:

- να αναπτυχθεί περαιτέρω με όρους εξωστρεφούς ανάπτυξης στοχεύοντας σε συγκεκριμένες, επιλεγμένες μικρές αγορές υψηλής προστιθέμενης αξίας (niche markets)
- να εκσυγχρονιστεί και να ενσωματώσει καινοτομικές παραγωγικές και εμπορικές διαδικασίες εξυπηρετώντας πρωτίστως με «έξυπνο» και «αποτελεσματικό» τρόπο πρωτίστως την τοπική τουριστική αγορά κάθε νησιού

Άξονας 3: Τουρισμός – Φύση - Πολιτισμός

Ο άξονας αυτός αφορά στην χρηματοδότηση επενδύσεων ή και ολοκληρωμένων παρεμβάσεων με στόχο την ανάδειξη των συγκριτικών πόρων των νησιών της Περιφέρειας σε μηχανισμούς μεγέθυνσης της οικονομίας. Το τρίπτυχο αυτό στα νησιά του Βορείου Αιγαίου αφενός μεν συναντάται κατά κόρον και συνδυαστικά και αφετέρου αποτελεί δυναμικό και αξιοποιήσιμο πόρο.

Άξονας 4: Νησιά ίσων ευκαιριών

Ο άξονας αφορά την εφαρμογή διαδικασιών και μέσων που θα κάνουν τους κατοίκους της περιοχής να εισπράττουν όλο και πιο αναβαθμισμένες υπηρεσίες στην καθημερινότητά τους.

Η συνολική χρηματοοικονομική εικόνα του Προγράμματος δράσης έχει ως κάτωθι:

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΑΞΟΝΑ	Π/Υ	% συμμετοχής
1	ΑΞΟΝΑΣ 1: ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ	3.675.000	14,82%
2	ΑΞΟΝΑΣ 2: ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗ	11.725.000	47,28%
3	ΑΞΟΝΑΣ 3: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ/ΦΥΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	6.850.000	27,62%
4	ΑΞΟΝΑΣ 4: ΝΗΣΙΑ ΙΣΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ	2.550.000	10,28%

ΣΥΝΟΛΟ	24.800.000	100,00%
---------------	-------------------	----------------

Πρέπει να σημειωθεί ότι στον ανωτέρω πίνακα παρουσιάζεται η χρηματοδοτική ενίσχυση της στρατηγικής από το ΠΕΠ 2014-2020. Επιπλέον αυτού θα απαιτηθούν χρηματοδοτήσεις και από άλλα χρηματοδοτικά μέσα τα οποία και θα εξυπηρετήσουν την στόχευση του προγράμματος και κυρίως το Ε.Π. «**Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία**» (ΕΠΑΝΕΚ) και το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 (Π.Α.Α.) Η διαφοροποίηση των χρηματοδοτήσεων μεταξύ χρηματοδοτικών εργαλείων είναι η εξής:

- το ΠΕΠ 2014-2020 θα στηρίξει δράσεις τοπικής και περιφερειακής εμβέλειας όπου οι πόροι θα αφορούν ερευνητικούς φορείς και επιχειρήσεις των οποίων το αποτέλεσμα απαιτεί επιχειρηματική ανάπτυξη και διασύνδεση με την τοπική πραγματικότητα
- το ΕΠΑΝΕΚ θα χρηματοδοτήσει δράσεις που έχουν υποτροπική εμβέλεια, δράσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή της εθνικής RIS ή και την στήριξη ερευνητικών φορέων στην βάση του εθνικού χάρτη για της ερευνητικές υποδομές
- το ΠΑΑ θα στηρίξει δράσεις που σχετίζονται με την επιλεξιμότητα του ταμείου και κυρίως στην κατεύθυνση της στήριξης της επιχειρηματικότητας και οι οποίες είναι πλήρως συμβατές με την περιφερειακή RIS

8.1. Περιγραφή Άξονα 1: Μηχανισμοί & μέσα ενσωμάτωσης της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας στην πραγματική οικονομία

8.1.1. Λογική παρέμβασης

Ο άξονας αφορά στην υποστήριξη της στρατηγικής καινοτομίας της ΠΒΑ μέσα από την δημιουργία μηχανισμών που θα λειτουργήσουν ως τεχνική υποστήριξη όσο και εμπύχωση για την ανάπτυξη της καινοτομίας.

Η προτεινόμενη δομή για την υλοποίηση της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης **διαρθρώνεται σε διαφορετικά επίπεδα**. Αυτό προκύπτει από τις διαφοροποιημένες ανάγκες των διαφορετικού τύπου επιχειρήσεων της Περιφέρειας, αλλά και από την ανάγκη να υπάρχουν διακριτά επίπεδα πολιτικού και τεχνικού σχεδιασμού και γενικότερων αποφάσεων από το επίπεδο καθημερινής βοήθειας στις επιχειρήσεις. Η συγκεκριμένη δομή πρέπει χωρικά να είναι διαθέσιμη τουλάχιστον σε όλα τα μεγάλα νησιά της Περιφέρειας για να είναι εφικτή η επαφή με τους επιχειρηματίες και η οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης με αυτούς. Τέλος το επίπεδο “εμπύχωσης” των επιχειρήσεων πρέπει να είναι διακριτό από αυτό της καθημερινής τριβής με τα προβλήματα της επιχείρησης και της υποβολής επενδυτικών σχεδίων για να είναι δυνατή η παρακολούθηση των γενικότερων εξελίξεων από ένα υψηλότερο επίπεδο από το οποίο θα είναι περισσότερο εφικτό να διαγνωστούν πιθανές λύσεις. Στα πλαίσια αυτά προτείνεται μια δομή σε τρία επίπεδα:

- (α) *Στρατηγικός σχεδιασμός με όργανο το Περιφερειακό Συμβούλιο Καινοτομίας (ΠΣΕΚ),*
- (β) *Εφαρμογή σχεδιασμού με όργανο τον Μηχανισμό Διαχείρισης Καινοτομίας προς τις επιχειρήσεις, –μια “δομή” εφαρμογής δηλαδή, που θα αναλάβει και την επικοινωνία με τους παραγωγικούς φορείς*
- (γ) *Καθημερινή επαφή με επιχειρήσεις, μεταφορά στρατηγικού σχεδιασμού, καινοτομικών δράσεων κι υποστήριξης υλοποίησης τους με όργανο βοήθειας ότι έχει δημιουργήσει η τοπική πραγματική οικονομία (συμβούλους, ερευνητικά ιδρύματα κλπ)*

Η καινοτομία στις επιχειρήσεις στην παρούσα στρατηγική καθορίζεται στα 4 διεθνώς διακριτά επίπεδα επιχειρηματικής ανάπτυξης, που με σειρά προτεραιότητας είναι τα εξής:

1. Οργανωτική καινοτομία (organizational innovation),

2. Καινοτομία μάρκετινγκ(marketing innovation)
3. Καινοτομία διαδικασιών (process innovation),
4. Καινοτομία προϊόντος (product innovation)

Πρόσφατη μελέτη του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε επιχειρήσεις της περιφέρειας απέδειξε ότι εκεί που οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις υστερούν υπερβολικά είναι τα 2 πρώτα και βασικά στοιχεία καινοτομίας ήτοι η οργάνωση και το μάρκετινγκ με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εισπράξουν τα αναμενόμενα από οποιαδήποτε καινοτομία ή νεωτερισμό διαδικασίας και προϊόντος ενσωματώνουν στην επιχείρησή τους.

Μία δεύτερη μελέτη του Πανεπιστημίου Αιγαίου, λαμβάνοντας υπ' όψιν τα εν λόγω ευρήματα δοκίμασε πιλοτικά να εφαρμόσει συγκεκριμένο μοντέλο τεχνικών καινοτομίας σε 40 επιχειρήσεις της περιφέρειας, στοχευμένο κυρίως στον οργανωτικό τομέα και τον τομέα μάρκετινγκ και απέδειξε ότι το προτεινόμενο μοντέλο είναι αποτελεσματικό σε βάθος τριετίας για τις εν λόγω επιχειρήσεις. Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι οι επιχειρήσεις της περιφέρειας του Βορείου Αιγαίου έχουν τεράστια ανάγκη στα δύο θεμελιώδη επίπεδα καινοτομίας οργανωτικό / μάρκετινγκ πριν οποιασδήποτε άλλης καινοτομικής παρέμβασης σε επίπεδο διαδικασιών παραγωγής και προϊόντων, γι' αυτό και η στρατηγική πρέπει να στοχεύει σε διαχείριση καινοτομίας και όχι σε μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας.

Όπως έχει καταδείξει η εμπειρία από προηγούμενες περιφερειακές στρατηγικές καινοτομίας, η καταλληλότητα της στρατηγικής είναι μεν απαραίτητη για το είδος της περιοχής και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτή, αλλά δεν αρκεί από μόνη της για να εγγραφεί επιτυχημένη και αποτελεσματική εφαρμογή. Η διαδικασία υλοποίησης είναι πολλές φορές στο σημείο εκείνο, όπου ακόμη και στρατηγικές σχετικές και επαρκώς σχεδιασμένες αποτυγχάνουν ή δεν φέρνουν τα αποτελέσματα που είχαν προβλεφθεί κατά το σχεδιασμό τους. Απαιτείται λοιπόν η ανάπτυξη μιας περιφερειακής δομής / μηχανισμού καινοτομίας, αλλά ταυτόχρονα και η ανάπτυξη μέσων και διαδικασιών για την ανάπτυξη της καινοτομίας. Ταυτόχρονα και παράλληλα είναι ανάγκη υφιστάμενοι ερευνητικοί φορείς να ενδυναμωθούν με εξοπλισμό και μέσα για την παραγωγή τοπικής καινοτομίας.

8.1.2. Ομάδες στόχοι

- Ερευνητικοί φορείς – Πανεπιστημιακά Ιδρύματα
- Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

8.1.3. Δράσεις και ενδεικτικά έργα ανά δράση

Οι δράσεις περιλαμβάνουν από τη μια δημιουργία δομής υποστήριξης της καινοτομίας και από την άλλη ερευνητικό εξοπλισμό σε ερευνητικούς φορείς για την ανάπτυξη δράσεων **σχετικών με την RIS3 της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου**.

Ενδεικτικά έργα περιλαμβάνουν:

1. Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών

Αφορά την χρηματοδότηση ερευνητικών φορέων της Περιφέρειας, ή και ευρύτερα ερευνητικών ιδρυμάτων και πανεπιστημίων για την ανάπτυξη των αναγκαίων έργων που θα αποτελέσουν το αντικείμενο μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας, θα αναδείξουν ένα προϊόν ή πόρο που θα μπορούμε να αποτελέσει αντικείμενο οικονομικής δραστηριότητας και τοπικής ανάπτυξης.

Ενδεικτικά και όχι περιοριστικά οι ενισχύσεις στα ερευνητικά ιδρύματα αφορούν τα εξής:

- ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ «ΜΟΝΑΔΙΚΩΝ», ΤΟΠΙΚΩΝ, «BACK TO THE FUTURE», ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΑΦΙ ΣΤΟ ΡΑΦΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ
- ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
- ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
- ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΜΕ ΤΙΣ ΕΞΥΠΝΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ
- **ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΑΣΤΙΧΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ & ΆΛΛΑ ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ / ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΕΝΑ ΣΤΗΝ RIS**

Αναφορικά με την τελευταία δράσης αξίζει να σημειωθεί ότι αφορά την ανάπτυξη ενός εργαστηρίου που θα αξιοποιεί τα αποτελέσματα της έρευνας, αλλά στο βαθμό που μπορεί να αναπτύσσει και πρωτογενή έρευνα για δημιουργία νέων εμπορικών προϊόντων. Σημαντική προτεραιότητα θα δοθεί στην Μαστίχα Χίου μιας που και το νησί της Χίου και η EMX έχουν ήδη αναπτύξει ερευνητικά πρωτόκολλα και έχουν εξάγει νέα προϊόντα στον ανταγωνισμό, μετά από έρευνα και συνεργασία με ιδρύματα.

Η χρηματοδότηση θα προέλθει από την Ε.Π. 1.α.1 του ΠΕΠ 2014-2020 και εκτιμάται σε 1,875 εκ.

2. Δημιουργία Δομής Υποστήριξης Καινοτομίας & της επιχειρηματικότητας

Αφορά την χρηματοδότηση για την δημιουργία Δομής Υποστήριξης Καινοτομίας που θα στηρίξει την διαδικασία για σταδιακή ενσωμάτωση της καινοτομίας στην τοπική οικονομία. Η δομή θα λειτουργεί ως υποστηρικτικός μηχανισμός για τις επιχειρήσεις υλοποιώντας κλασσικές δράσεις των BICs όπως:

- δημιουργία ολοκληρωμένων business plans, και υποστήριξη υλοποίησής τους
- τεχνοδιαγνώσεις και επιμέρους υποστήριξη σε επιχειρήσεις
- σχεδιασμός και υλοποίηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων προώθησης και προβολής
- ανάπτυξη συνεργασιών για σύζευξη προσφοράς και ζήτησης υπηρεσιών καινοτομίας

Ενδιαφέρον παράδειγμα πιθανόν να αποτελεί το μοντέλο των BICs,. Τα BICs είναι ένας θεσμός της Ε.Ε. που ξεκίνησε πιλοτικά πριν από 15 χρόνια, και σήμερα αριθμεί 150 πλήρη μέλη σε χώρες της Ε.Ε. και εκτός αυτής. Αποστολή τους είναι η υποστήριξη των ΜΜΕ (υπαρχουσών και

νέων) μέσω της παροχής εξειδικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών και η προώθηση της εισαγωγής σ' αυτές της καινοτομίας ως μέσου ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας του, εξασφαλίζοντας ευρύτερη δυνατή συναίνεση ιδιωτικών και δημοσίων φορέων κάθε περιοχής. Με βάση την υφιστάμενη κατάσταση χαμηλής καινοτομικότητας των τοπικών επιχειρήσεων το εν λόγω μοντέλο ταιριάζει απόλυτα με τις ανάγκες της Περιφέρειας, εξασφαλίζει την εκμετάλλευση υφιστάμενης εξειδικευμένης τεχνογνωσίας, δικτύωσης, και καθοδήγησης. Η επιλογή της λύσης του **BIC B. Αιγαίου στους τομείς τουρισμού & αγροδιατροφής** αποτελεί προϋπόθεση εξειδίκευσης για να μπορέσει γρήγορα να αποκτήσει η δομή εξειδικευμένη τεχνογνωσία, και ειδίκευση και να είναι όσο γίνεται περισσότερο χρήσιμο στις τοπικές επιχειρήσεις που κατά 90% ανήκουν στους 2 αυτούς κλάδους. Σε κάθε περίπτωση η επιλογή της δομής, των χαρακτηριστικών και τους αντικείμενους της θα αποτελεί αντικείμενο διακήρυξης και σχετικής ωρίμανσης από τους φορείς της τοπικής οικονομίας.

Συμπληρωματικά, και υποστηρικτικά του έργου της δομής καινοτομίας που προτείνεται παραπάνω προτείνεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενσωμάτωσης καινοτομιών σε συγκεκριμένες και επιλεγμένες επιχειρήσεις της περιοχής έτσι ώστε να καταστούν αυτές καινοτόμες, ανταγωνιστικές, και υπόδειγμα για τις υπόλοιπες νέες και υφιστάμενες επιχειρήσεις για μία νέα, σύγχρονη, αναπτυξιακή πορεία και βιωσιμότητα. Πρόσφατη μελέτη παρέμβασης του Πανεπιστημίου Αιγαίου με την επιτυχή εφαρμογή ειδικής τεχνικής τεχνολογίας καινοτομίας (ΤΔΧ), προσαρμοσμένης στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις της περιφέρειας, σε 40 τοπικές επιχειρήσεις απέδειξε την αξιοπιστία της μεθοδολογίας, και την δυνατότητα επίτευξης των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων σε 2 χρόνια από κάθε επιχείρηση, εφ' όσον αυτές υποστηριχθούν και καθοδηγηθούν σωστά και αποτελεσματικά. Η εν λόγω παρέμβαση έγινε στα πλαίσια καινοτόμου πιλοτικής δράσης του επιτυχημένου, περιφερειακού προγράμματος καινοτόμων δράσεων ΝΑΙΑΣ. Στο παρόν έργο προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στις επιχειρήσεις που είναι ήδη καινοτόμες, ακόμη και αν αυτή η καινοτομία μπορεί να θεωρηθεί ως "δεδομένη" ή "χαμηλής στάθμης" για άλλες επιχειρήσεις σε περιοχές με διαφορετικά παραγωγικά, κοινωνικά, οικονομικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Τέλος, επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς και κλάδους της λεγόμενης "ε-τεχνολογίας" είναι επίσης προνομιακοί συνομιλητές για στρατηγικές και πρακτικές έξυπνης εξειδίκευσης, ακόμη και αν το αντικείμενο τους είναι μακριά από τους τομείς προτεραιότητας που έχουν ήδη αναφερθεί, καθώς μπορούν να αποτελέσουν προνομιακούς συνεργάτες με άλλες επιχειρήσεις με μικρότερο ή μηδενικό βαθμό ενσωμάτωσης τέτοιων τεχνολογιών και διαδικασιών.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 1,3 εκ προέλθει:

- από **την Ε.Π. 1.β.1 του ΠΕΠ 2014-2020** και εκτιμάται σε 500 χιλ για 5 έτη
- από **την Ε.Π. 3.α.3 του ΠΕΠ 2014-2020** και εκτιμάται σε 800 χιλ για 5 έτη

3. Δημιουργία Κεφαλαίου Σποράς στις επιχειρήσεις

Αφορά κρατική ενίσχυση μικρής κλίμακας σε επιχειρήσεις του κλάδου για δημιουργία νέων επιχειρήσεων που σε πρώτη φάση θα αποτελούν λειτουργικές επενδύσεις που δύνανται να αναπτυχθούν περαιτέρω με την συμμετοχή και άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 500 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 3.α.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

Άλλες Δράσεις

4. Σύζευξη επιχειρήσεων & ερευνητικού ιστού

Η δράση αναφέρεται στην εφαρμογή διαδικασίας και εργαλείου για την σύζευξη τοπικής οικονομίας και ερευνητικού ιστού στην προσπάθεια αποτελεσματικότερης ενσωμάτωσης της Ε & Τ. Η δράση αυτή που μπορεί να εφαρμοστεί είτε από τον μηχανισμό καινοτομίας, είτε από τους τοπικούς φορείς παραγωγής γνώσης αναφέρεται σε επιβραβεύσεις επιχειρήσεων και ερευνητών μετά από εφαρμογή

8.1.4. Χρηματοδότηση

Σύνολο: 3.675.000 € από το Π.Ε.Π. Β. Αιγαίου 2014-2020

8.1.5. Δείκτες παρακολούθησης

Δείκτες Εκροής:

- Νέοι ερευνητές σε ερευνητικούς φορείς που ενισχύονταν: 6
- Επιχειρήσεις που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη: 300

Δείκτες αποτελέσματος:

- Ερευνητικοί τομείς και κλάδοι που ενισχύονται: 13
- Επιχειρηματικές δαπάνες για Ε & Τ.: 0,03 ως % του ΑΕΠ

Αναλυτικά γίνεται πινακοποιημένα η παρουσίαση των δράσεων

Άξονα 1: Μηχανισμοί & μέσα ενσωμάτωσης της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας στην πραγματική οικονομία			
ΤΑΜΕΙΟ	Θ.Σ.1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας		2.375.000
ΕΤΠΑ	1.α	Ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας και ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και προώθηση κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος	1.875.000
	1.α.1.	Ενίσχυση αναβάθμιση και συμπλήρωση ερευνητικών δομών στους τομείς ενδιαφέροντος της Περιφέρειας	1.875.000
		ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝ.ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	
		ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝ. ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	
		ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝ. ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ	
		ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΜΕ ΤΙΣ ΕΞΥΠΝΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	
		ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΑΣΤΙΧΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ & ΑΛΛΑ ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ / ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΕΝΑ ΣΤΗΝ RIS	
ΕΤΠΑ	1.β	Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ,	500.000
	1.β.1.	Υποστηρικτικοί μηχανισμοί	500.000
		ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΟΜΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ	500.000
	Θ.Σ.3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ		1.300.000
ΕΤΠΑ	3.α	Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικ. αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων	1.300.000

	3.α.1.	Ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων για αξιοποίηση πατεντών & νέων παραγωγών ιδεών για νέα προϊόντα και δραστηριότητες	500.000
		ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΠΟΡΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ή ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΑ	500.000
	3.α.3.	Ενίσχυση υποστηρικτικών μηχανισμών	800.000
		ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΟΜΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ	800.000
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 1			3.675.000

8.2. Περιγραφή Άξονα 2: Ανάπτυξη Αγροδιατροφικού Τομέας

8.2.1. Λογική παρέμβασης

Ο αγροδιατροφικός τομέας αποτελεί έναν από τους τρεις τομείς προτεραιότητας για επενδύσεις Έξυπνης Εξειδίκευσης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, με τρεις γενικοί στόχους στρατηγικής.

4. “Από το χωράφι στο ράφι”/ “Back to the future”
5. Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση – πιστοποίηση,
6. Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων: οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων).

(α) Από το χωράφι στο ράφι / “Back to the future”

Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην αποτελεσματική διαχείριση και συντονισμό του συνόλου της τροφικής αλυσίδας καλύπτοντας, και εξυπηρετώντας έτσι τα προϊόντα όλων των μελών της αλυσίδας. Στην ΕΕ και στην Ελλάδα σήμερα γενικά, ο τομέας των τροφίμων βρίσκεται αντιμέτωπος με μεγάλες προκλήσεις που προκύπτουν από τις αλλαγές στο οικονομικό και μη οικονομικό περιβάλλον, από τις αλλαγές στον τρόπο ζωής, από την παγκόσμια αύξηση στην κατανάλωση τροφίμων, καθώς και από μία μειούμενη παραγωγική βάση, λόγω π.χ., της απώλειας της καλλιεργήσιμης γης, ή της μετατροπής της σε καλλιέργειες που δεν παράγουν τρόφιμα. Οι προκλήσεις αυτές δεν μπορούν να καλυφθούν από μία μεμονωμένη επιχείρηση, ιδιαίτερα σε μια Περιφέρεια όπως η ΠΒΑ με τα ιδιαίτερα γεωγραφικά και παραγωγικά χαρακτηριστικά της, αλλά απαιτεί συντονισμένες δράσεις και συντονισμό. Ο προσδιορισμός και η υλοποίηση των «καλύτερων» ιδεών για τέτοιες ενέργειες και ανάγκες συντονισμού γίνεται μέσα από τη **Διαχείριση της Τροφικής Αλυσίδας (ΔΤΑ)**. Η υποστήριξη αυτή, με τη σειρά της, παρέχει στις επιχειρήσεις τα μέσα για τη βελτίωση της δική τους ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας και του κλάδου τους και της κάλυψης των προσδοκιών των πελατών τους και της κοινωνίας όσον αφορά στην ποιότητα των προϊόντων, στη προστασία του περιβάλλοντος και στην διατήρηση θέσεων εργασίας. Σήμερα, φαίνεται η ανάγκη για να προσαρμοστεί η τάση για αυξημένη ολοκλήρωση κατά μήκος της αλυσίδας αξίας, με την οργάνωση μίας ευέλικτης προσέγγισης του δικτύου, αξιοποιώντας τις δυνατότητες των αλλαγών τεχνολογίας, των συστημάτων πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς και των θεσμικών αλλαγών. Η υποστήριξη της ΔΤΑ είναι προς την κατεύθυνση των φορέων που εκπροσωπούν την αλυσίδα των τροφίμων,

τους προμηθευτές, τους παραγωγούς πρωτογενούς τομέα, μεταποιητές και εμπόρους λιανικής πώλησης, με τελικούς αποδέκτες τους καταναλωτές.

Τα υπό εξέταση προϊόντα (στο τραπέζι) θα παράγονται από τοπικές γεωργικές πρώτες ύλες (από το αγρόκτημα), οι οποίες δεν είχαν χρησιμοποιηθεί συστηματικά τα τελευταία χρόνια για τον σκοπό αυτό, αλλά χρησιμοποιήθηκαν στο παρελθόν για αιώνες ως πρώτες ύλες ή τρόφιμα για τη διατροφή της ελληνικής χαμηλής και της μεσαίας τάξης. Η αναζωογόνηση των προϊόντων αυτών είναι το όραμα αυτής της στρατηγικής (**ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ «BACK TO THE FUTURE»**). **Ο στρατηγικός στόχος είναι παλιά προϊόντα, εκ νέου - παραγόμενα με τα νέα, σύγχρονα, τεχνολογικά δεδομένα και την προώθησή τους ως «νέα» προϊόντα στην παγκόσμια αγορά.**

Τέτοια ενδεικτικά είδη προϊόντων της περιφέρειας περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- 1) Προϊόντα ψυχανθών και όσπρια,
- 2) Προϊόντα από σταφύλια όπως μουσταλευριά κ.α.
- 3) Προϊόντα από ελιές όπως πατέ ελιάς με ξηρούς καρπούς, μπαχαρικά κ.α.

Έμφαση θα δοθεί στη μη χρήση χημικών μέσων επεξεργασίας και απολύμανσης για τα σύκα και τα φασόλια, τα φυσικά υποκατάστατα ζάχαρης κ.α. Έμφαση θα δοθεί επίσης και στην σήμανση του προϊόντος που θα πρέπει να περιλαμβάνει την ιστορία, την παράδοση, τον τόπο της περιοχής παραγωγής και την γεωργική εκμετάλλευση όπου καλλιεργήθηκε η πρώτη ύλη, αν είναι δυνατόν.

Πολλές από τις πρώτες ύλες που αποτελούν διατροφικούς πόρους και είναι ξεχασμένοι και ανεκμετάλλευτοι αποτελούν βασικά συστατικά της Μεσογειακής Διατροφής. Καθώς η Μεσογειακή Διατροφή αποτελεί όρο βιογεωγραφικό που δηλώνει την ύπαρξη διαφορών και ιδιαιτεροτήτων στους διαφορετικούς τόπους γύρω από τη Μεσογειακή λεκάνη, αυτό εξ ορισμού καθιστά τους μοναδικούς και ιδιαίτερους διατροφικούς πόρους των νησιών της Περιφέρειας του Βορείου Αιγαίου ως ιδιαίτερους και μοναδικούς διατροφικούς πόρους της μεσογειακής διατροφής που συνιστούν ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα λόγω της μοναδικότητάς τους. Αυτά τα προϊόντα διαθέτουν πιθανές ευεργετικές ιδιότητες για την υγεία του ανθρώπινου οργανισμού που δεν έχουν μελετηθεί συστηματικά μέχρι σήμερα και που μεταφέρονται στο τελικό προϊόν τροφίμου παρέχοντας τους έτσι ιδιότητες φαρμακοθεραπευτικές, ή ακόμη και λειτουργικές (functional). Η ανάδειξη της διατροφικής αξίας ταυτόχρονα με την επίτευξη άριστων οργανοληπτικών χαρακτηριστικών κατά την παρασκευή διατροφικών προϊόντων αποτελεί μία υπόθεση εργασίας για παραγωγή και διάθεση καινοτόμων διατροφικών προϊόντων.

Η καινοτομία πηγάζει τόσο από τα ιδιαίτερα και μοναδικά διατροφικά προϊόντα όσο και από την ταυτόχρονη (α) παροχή ενέργειας και βασικών θρεπτικών συστατικών, (β) κάλυψη υψηλών οργανοληπτικών απαιτήσεων και (γ) διατήρηση ή και βελτίωση της υγείας σε προληπτικό επίπεδο

(β) Ποιότητα

Η ποιότητα είναι μια έννοια πολύ κεντρική στη συζήτηση σχετικά με την παραγωγή και εμπορία αγροδιατροφικών προϊόντων. Συνδέεται με διαφορετικά κριτήρια απόδοσης, τα οποία για αγροδιατροφικά προϊόντα περιλαμβάνουν (α) **ποιότητα από ασφάλεια - τυποποίηση της παραγωγικής διαδικασίας** (π.χ. συστήματα HACCP, ISO, κτλ.), (β) **ποιότητα από παραγωγική διαδικασία** (π.χ. βιολογικά προϊόντα, συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης, κτλ.), (γ) **ποιότητα από περιοχή προέλευσης** (π.χ. προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης ΠΟΠ, Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης, ΠΓΕ, κτλ.), αλλά και (δ) **«συμβολική» ποιότητα** από πολιτισμικές, ιδεολογικές ή συμβολικές σχέσεις μεταξύ προϊόντος και καταναλωτή, οι οποίες μπορεί να συνδέονται με τις παραπάνω περιπτώσεις, αλλά μπορεί και όχι. Οι διαφορετικές κατηγορίες συνδέονται και με διαφορετικού τύπου πιστοποιήσεις (εκτός από τη «συμβολική» ποιότητα). Γενικά, πιστοποιήσεις ασφάλειας – παραγωγικής διαδικασίας είναι σημαντικές για την αλυσίδα διακίνησης και ιδιαίτερα για μεγάλους λιανοπωλητές (έτσι, π.χ. φρούτα και λαχανικά που δεν παράγονται με συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης δεν μπορούν να μπουν σε ράφια ξένων αλυσίδων, όπως και μεταποιημένα χωρίς ISO ή/και HACCP), ενώ πιστοποιήσεις προέλευσης και παραγωγικής διαδικασίας είναι συχνά πολύ σημαντικές για τους καταναλωτές. Γίνεται έτσι προφανές ότι η τεκμηρίωση – πιστοποίηση της ποιότητας πρέπει να είναι ένας στόχος της στρατηγικής της ΠΒΑ για την έξυπνη εξειδίκευση, όχι γιατί αποτελεί από μόνη της «καινοτομία», αλλά συχνά γιατί είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορούν να πιστοποιηθούν και να τεκμηριωθούν η ποιότητα και άλλα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά των προϊόντων και να παρέχουν τη βάση για εφαρμογή άλλων καινοτομιών. Ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα σε αυτό το πλαίσιο είναι η σύνδεση της μεταποίησης με την πρωτογενή παραγωγή, καθώς μια **εστίαση στην ποιότητα δεν μπορεί να υλοποιηθεί αποτελεσματικά με παρεμβάσεις μόνο στη μεταποίηση, αλλά απαιτούνται και παρεμβάσεις στην καλλιέργεια – εκτροφή**, ανάλογα με το προϊόν. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά δράσεις όπως προγράμματα ολοκληρωμένης διαχείρισης προϊόντων με συμμετοχή παραγωγών και μεταποιητών, ομάδες παραγωγών για συστήματα ποιοτικής διαχείρισης από το «χωράφι στο ράφι», συνδυασμένα με ειδικά μέτρα ενίσχυσης παραγωγής ποιοτικών, νέων, μοναδικών, μεσογειακών προϊόντων διατροφής, από μοναδικές πρώτες ύλες προέλευσης Β. Αιγαίου, ελκυστικών στην παγκόσμια αγορά.

(γ) Συνεργασία των επιχειρήσεων με σκοπό την ανάπτυξη αγροδιατροφικής αλυσίδας «αξίας»

Η στρατηγική αυτή βασίζεται επίσης στην αποτελεσματική διαχείριση και συντονισμό του συνόλου της τροφικής αλυσίδας καλύπτοντας, και εξυπηρετώντας έτσι τα προϊόντα όλων των μελών της αλυσίδας. Ζητούμενο είναι η διεύρυνση του τομέα και η δημιουργία αλυσίδας αξίας, και όχι διαχείρισης! ~~επίτευξη συνεργασιών και clustering~~. Όσον αφορά **στην τροφική αλυσίδα για το Βόρειο Αιγαίο**, σήμερα αυτή απαιτεί ανάπτυξη και βελτίωση πριν να μπορεί να χαρακτηριστεί ως "αλυσίδα αξίας". Επί του παρόντος, εξακολουθεί να έχει πολλά χαρακτηριστικά μιας παραδοσιακής αλυσίδας, καθώς επικεντρώνεται στην ανταπόκριση σε καλά προκαθορισμένα θέματα, αλλά δεν έχει ευελιξία. Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα σημαντικά

μειονεκτήματα που θα μετατρέψουν την περιφερειακή αλυσίδα τροφίμων σε μια αλυσίδα αξίας, απαιτείται ένα κοινό όραμα το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε μια ρεαλιστική, εστιασμένη στρατηγική ανάπτυξης αποτελούμενη από διάφορα σχέδια δράσης που θα υλοποιηθεί από διάφορους φορείς.

Η αλυσίδα των τροφίμων μπορεί να είναι ένα βασικό στοιχείο στο περιφερειακό σύστημα καινοτομίας της έξυπνης εξειδίκευσης. Για το σκοπό αυτό, η περιφερειακή διαχείριση της αλυσίδας τροφίμων θα πρέπει να προσδιορίσει το μονοπάτι για την εμπορική ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας, παρέχοντας στρατηγικές γνώσεις για τις ευκαιρίες της αγοράς και τις ανάγκες της και κινητοποιώντας τους φορείς καινοτομίας σε όλη την περιφέρεια, προκειμένου να επιτρέψουν στις επιχειρήσεις και τα προϊόντα τους να αποκτήσουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην ελληνική και την παγκόσμια αγορά. Αυτό θα πρέπει να υλοποιηθεί με την παραγωγή νέων, μοναδικών, καινοτόμων, προϊόντων διατροφής Βορείου Αιγαίου, μεσογειακής καταγωγής, ελκυστικών στην παγκόσμια αγορά, με σημαντική προστιθέμενη αξία, και την προοπτική για ευρεία παραγωγή.

8.2.2 Ομάδες στόχοι

- Ερευνητικοί φορείς – Πανεπιστημιακά Ιδρύματα
- Επιχειρήσεις στην Περιφέρεια στους κλάδους μεταποίησης - υπηρεσιών
- Νέοι/ες επιστήμονες
- Άνεργοι

8.2.3 Δράσεις και ενδεικτικά έργα ανά δράση

1.Χρήση αποτελεσμάτων Ε & Τ στις επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα με προτεραιότητα τα ΠΟΠ/ΠΓΕ

Αφορά κρατικές ενισχύσεις σε επιχειρήσεις για ενσωμάτωση καινοτομιών στις παραγωγικές τους κυρίως διαδικασίες ώστε να παράγουν πιο εμπορικά και ανταγωνιστικά προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα. Εφαρμόζεται με την μορφή κουπονιών καινοτομίας είτε για την ενσωμάτωση υφιστάμενης καινοτομίας είτε για την ανάπτυξη εσωτερικά ή σε συνεργασία Ε & Κ. ενώ προτεραιότητα θα δοθεί σε προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνεται και η ενίσχυση στις επιχειρήσεις προκειμένου να καλύψουν το ερευνητικό έργο του «εργαστηρίου εφαρμοσμένης έρευνας» που έχει προβλεφθεί στον άξονα 1. (θ.Σ. 1.α.)

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 800 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 1.β.2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

2.Πιλοτικά ερευνητικά προγράμματα

Η δράση αφορά την υλοποίηση πιλοτικών ερευνητικών προγραμμάτων που θα υλοποιηθούν από ερευνητικά ιδρύματα τα οποία θα καταλήξουν είτε σε νέα προϊόντα, είτε σε νέα επιχειρηματικότητα και θα αντιμετωπίζουν θέματα στην κατεύθυνση:

- α. Ερευνητικό πρόγραμμα Ανάδειξης Νέων Προϊόντων που κατά προτεραιότητα έχουν χαρακτηριστεί ως ΠΟΠ/ΠΓΕ και τοπικότητας**

Η δράση αφορά την υλοποίηση ερευνητικού προγράμματος πιλοτικού χαρακτήρα σε συνεργασία με υφιστάμενες ή και νέες επιχειρήσεις των νησιών της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα ώστε να αναδειχθούν νέα εμπορικά και παραγωγικά προϊόντα, διευρύνοντας την παραγωγική βάση και ωριμάζοντας συνεργατικά σχήματα μεταξύ επιχειρήσεων και φορέων Ε&Τ.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 225 χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 1.β.3 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

β. Ερευνητικό πρόγραμμα ανάδειξης και δημιουργίας 4 νέων, παραδοσιακών, “Back to the future” τροφίμων, από το χωράφι στο ράφι

Αφορά την υλοποίηση ερευνητικού προγράμματος μαζί με ενίσχυση στις επιλεγείσες επιχειρήσεις όλης της διατροφικής αλυσίδας ώστε να εξευρεθούν και να παραχθούν μαζί 4 νέα προϊόντα, από το χωράφι στο ράφι, με βάση την στρατηγική back to the future. Παρόμοια προϊόντα, με τοπικές πρώτες ύλες που είχαν να καλλιεργηθεί πλέον των 30 ετών έχουν παραχθεί στην Λήμνο τα τελευταία χρόνια, όπως το ψωμί μαυραγάνι, ο άφκος κ.α., με την συνεργασία επιχειρήσεων της διατροφικής αλυσίδας, και την επιστημονική καθοδήγηση και υποστήριξη του Τμήματος Επιστήμης τροφίμων & Διατροφής του πανεπιστημίου Αιγαίου. Πρωτεύοντα ρόλο θα παίξει το Τμήμα Επιστήμης Τροφίμων & Διατροφής στην υλοποίηση της προτεινόμενης δράσης με δεδομένο ότι διαθέτει αποδεδειγμένη τεχνογνωσία και έχει ήδη παρουσιάσει αποτελέσματα στον τομέα αυτό.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 200.000 και θα προέλθει από την Ε.Π. 1.β.3 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

γ. Έρευνα – πιστοποίηση για δραστικές ουσίες ή/και οργανοληπτικά συστατικά και σύνδεση τους με ποιότητα – υγεία

Αφορά την έρευνα για 2-3 προϊόντα με βάση την τοπική βιοποικιλότητα (αξιοποίηση αποτελεσμάτων και προγράμματος biohub για τοπική βιοποικιλότητα) τα οποία θα οδηγήσουν στην δημιουργία νέων προϊόντων υγείας. Τα νέα αυτά προϊόντα καθώς και οι πρώτες ύλες τους θα μελετηθούν ως προς τη βιολογική δράση τους ώστε να διασφαλιστεί η μεταφορά των βιοδραστικών συστατικών από την πρώτη ύλη στο τελικό προϊόν προς παραγωγή νέων προϊόντων με αυξημένη διατροφική αξία.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 200χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 1.β.3 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

δ. Ερευνητικό πρόγραμμα ανάδειξης 3 νέων, καινοτόμων λειτουργικών τροφίμων με τοπικές πρώτες ύλες

Αφορά την υλοποίηση ερευνητικού προγράμματος για την ενίσχυση σε μεταποιητικές επιχειρήσεις τροφίμων ώστε να δημιουργηθούν και να παραχθούν μαζί 3 νέα καινοτόμα, λειτουργικά τρόφιμα, που να έχουν την βάση σε υφιστάμενα τοπικά προϊόντα, αλλά να εμφανίζουν ιδιαίτερα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, και συγκεκριμένα οφέλη υγείας με βάση την προσθήκη επιλεγμένων φυσικών συστατικών. Παρόμοια προϊόντα έχουν παραχθεί από τοπικές επιχειρήσεις τροφίμων όπως Ω-3 αρτοσκευάσματα με

προσθήκη λιναρόσπορου (εταιρεία Χρυσάφης Α.Ε.), κριτσίνια με μαστίχα και αρωματικά βότανα (εταιρεία Mediterra Α.Ε.) κ.α. με την επιστημονική υποστήριξη, την συνεργασία, και καθοδήγηση του Τμήματος Επιστήμης Τροφίμων & Διατροφής του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 300.000 και θα προέλθει από την Ε.Π. 1.β.3. του Β. Αιγαίου

ε. Ερευνητικό πρόγραμμα «Φυσική Μικροχλωρίδα Παραδοσιακών Ζυμώμενων Τροφίμων» στην περιφέρεια

Αφορά στην υλοποίηση ερευνητικού προγράμματος που θα έχει ως στόχο τη μελέτη και αξιοποίηση της φυσικής ενδογενούς μικροχλωρίδας παραδοσιακών ζυμώμενων τροφίμων, κυρίως γαλακτοκομικών προϊόντων (όπως των τυριών Λήμνου, Λέσβου, Χίου), με σκοπό την απομόνωση αγρίων πρωτότυπων στελεχών χρήσιμων βακτηρίων (γαλακτικών), τα οποία και θα μελετηθούν περαιτέρω ως προς τις τεχνολογικές και προβιοτικές τους δράσεις (ενίσχυση της υγείας) με απώτερο στόχο την παραγωγή νέων ζυμώμενων προϊόντων που θα παρουσιάζουν ιδιαίτερα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, αλλά και πιθανές ευεργετικές για την υγεία δράσεις.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 200 χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 1.β.3 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

3.Ενσωμάτωση Τ.Π.Ε σε επιχειρήσεις (υφιστάμενες & νέες) της αγροδιατροφής

Αφορά την ενίσχυση μέσω κρατικής ενίσχυσης σε επιχειρήσεις του τομέα της αγροδιατροφής για ανάπτυξη υπηρεσιών ηλεκτρονικής διαχείρισης των δραστηριοτήτων τους ώστε να εξασφαλίζεται καλύτερη εσωτερική οργάνωση και λειτουργία, αλλά και ανάπτυξη εξωστρέφειας με δράσεις τύπου logistics κλπ.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 300 χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 2.β.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

4.Ανάπτυξη δράσεων ηλεκτρονικού εμπορίου σε επιχειρήσεις της αγροδιατροφής

Αφορά την ενίσχυση μέσω κρατικής ενίσχυσης σε επιχειρήσεις του τομέα της αγροδιατροφής για ανάπτυξη υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου με στόχο την εξωστρέφεια και διεύρυνση των πωλήσεων και της οικονομικής δραστηριότητάς τους.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 300 χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 2.β.2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

5.Αξιοποίηση τοπικών πρώτων υλών ή και πατεντών και νέων ιδεών για δημιουργία επιχειρήσεων της αγροδιατροφής

Αφορά την ενίσχυση σε επιχειρήσεις του τομέα της αγροδιατροφής για αξιοποίηση τοπικών πρώτων υλών και νέων ιδεών για ανάπτυξη νέων ανταγωνιστικών διατροφικών προϊόντων με ταυτόχρονη δημιουργία νέων επιχειρήσεων τροφίμων τεχνοβλαστών και όχι μόνον

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 1 εκ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 3.α.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

6.Cluster Διαχείρισης της εφοδιαστικής αλυσίδας - logistics με σκοπό την δημιουργία αλυσίδας αξίας

Αφορά την ενίσχυση σε επιχειρήσεις του τομέα της αγροδιατροφής για ανάπτυξη συνεργασιών στην κατεύθυνση της ανταγωνιστικότητας των παρεχόμενων προϊόντων ή και υπηρεσιών του τομέα, και την δημιουργία αγροδιατροφικών αλυσίδων αξίας και όχι διαχείρισης! Αφορά την ενίσχυση για δημιουργία cluster διαχείρισης της εφοδιαστικής αλυσίδας στον τομέα αγροδιατροφής με χρηματοοικονομική και τεχνική υποστήριξη. Σκοπός της δράσης είναι η υποστήριξη υφιστάμενων αλλά και νέων επιχειρήσεων που σκοπεύουν να αναπτυχθούν τόσο στην εσωτερικό όσο και στην εξωτερική αγορά. Η δράση θα δημιουργήσει συγκεκριμένο στρατηγικό πλάνο και θα τονίσει τις προϋποθέσεις, τα μέσα και τις υποδομές που χρειάζονται για την εξασφάλιση ανάπτυξης αυτών των εταιρειών. Η δράση θα βασιστεί σε πρότυπο παρόμοιο έργο του εξωτερικού όπως αυτό στο Newcastle της Αγγλίας που υλοποιήθηκε με επιτυχία πριν λίγα χρόνια.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 1 εκ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 3.β.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

7.Ενίσχυση επιχειρήσεων για ανάπτυξη νέων προϊόντων της θάλασσας

Η δράση αφορά την εφαρμογή ενός πιλοτικού ερευνητικού προγράμματος για την θάλασσα που θα οδηγεί :

- είτε στην δημιουργία ενός νέου προϊόντος από την θάλασσα και εδώ η αναφορά προσδιορίζεται είτε στα αλιεύματα είτε τις ιχθυοκαλλιέργειες
- είτε στην ανάδειξη ενός θαλασσιού πόρου ή/και συγκριτικού πλεονεκτήματος που συνεπάγεται ο νησιωτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας, με σκοπό να αναπτυχθεί ένα τοπικό παραγωγικό σύστημα που θα οργανωθεί σε δικτύωση ώστε να παράγει τοπικό εισόδημα (Blue growth)

Η ενίσχυση θα προέλθει σε πρώτη φάση από την Ε.Π. 1.β.3. ενώ η κρατική ενίσχυση είτε από την Ε.Π. 3.β.1. είτε / και από το Π.Α.Α. με συνολικό προϋπολογισμό 1 εκ.

8.Εξαγωγικό cluster στον τομέα της αγροδιατροφής

Αφορά την ενίσχυση για δημιουργία cluster αγροδιατροφής με χρηματοοικονομική ενίσχυση και τεχνική υποστήριξη. Η δράση αναφέρεται τόσο στις υφιστάμενες όσο και σε νέες επιχειρήσεις που επιθυμούν να εξασφαλίσουν δυναμική ανάπτυξης μέσω συνεργιών εξωστρέφειας.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 750 χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 3.β.2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

9.Σύνταξη και εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης επιχειρηματικότητας στους τομείς της RIS 3

Αφορά την σύνταξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας που ξεκινάει από την προσέγγιση ζητημάτων παραγωγικής και εμπορικής λειτουργίας και στοχεύει στην ενσωμάτωση καινοτομιών στην παραγωγική διοικητική και εμπορική διαδικασία με τεχνική υποστήριξη έως και την εφαρμογή του σχεδίου. Η δράση αφορά κρατική ενίσχυση.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 2 εκ και θα προέλθει από την Ε.Π. 3.δ.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

10.Δημιουργία Κεφαλαίο Σποράς

Αφορά κρατική ενίσχυση μικρής κλίμακας σε επιχειρήσεις του κλάδου για δημιουργία νέων επιχειρήσεων που σε πρώτη φάση θα αποτελούν λειτουργικές επενδύσεις που δύνανται να αναπτυχθούν περεταίρω με την συμμετοχή και άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 500 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 3.δ.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

11.Σύνταξη και εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης επιχειρηματικότητας στους τομείς της RIS 3 με σκοπό τον εξαγωγικό προσανατολισμό

Αφορά την σύνταξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης επιχειρηματικότητας που ξεκινάει από την προσέγγιση μετά από Στρατηγικό Σχεδιασμό της επιχείρησης σε ζητήματα παραγωγικής και εμπορικής λειτουργίας και ενσωμάτωσης καινοτομιών στην παραγωγική διοικητική και εμπορική διαδικασία με τεχνική υποστήριξη έως και την εφαρμογή του σχεδίου. Η δράση αφορά κρατική ενίσχυση.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 2 εκ και θα προέλθει από την Ε.Π. 3.δ.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

12.Ενίσχυση ανέργων για ίδρυση επιχειρήσεων

Αφορά στην ενίσχυση ανέργων προκειμένου να προχωρήσουν στην δημιουργία νέων επιχειρήσεων στο αγροδιατροφικό τομέα.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 300 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8iii1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

13.Συμβουλευτική για ίδρυση επιχειρήσεων

Αφορά στην υλοποίηση συμβουλευτικής στο πλαίσιο του ΕΚΤ για την υποστήριξη νέων στην διαδικασία ίδρυσης επιχειρήσεων στον αγροδιατροφικό τομέα.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 250 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8iii2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

14.Συμβουλευτική για αναδιοργάνωση επιχειρήσεων του αγροδιατροφικού τομέα

Αφορά στην υλοποίηση συμβουλευτικής για αναδιοργάνωση επιχειρήσεων στο πλαίσιο του ΕΚΤ στην κατεύθυνση υλοποίησης ενός συγκεκριμένου σχεδίου ώστε να υπάρχει η αναγκαία προσαρμογή των εργαζομένων αλλά και των επιχειρήσεων στις αλλαγές της αγοράς και στην προσπάθεια προσαρμογής στις νέες καινοτομικές διαδικασίες.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 100 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8.v.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

15.Πρόγραμμα ενίσχυσης επιχειρηματικότητας

Αφορά την ενίσχυση των επιχειρήσεων για αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρωπίνου δυναμικού τους.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 100 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8.v.2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

16.Πρόγραμμα στήριξης της απασχόλησης για διατήρηση θέσεων απασχόλησης στον τομέα.

Αφορά πρόγραμμα ενίσχυσης επιχειρήσεων για την διατήρηση των υφισταμένων θέσεων εργασίας στον τομέα.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 300 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8.ν.3 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΕΠΑΝΕΚ – Π.Α.Α.

• . ΕΠΑΝΕΚ (1.α.)

- Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών στην βάση του Εθνικού Οδικού Χάρτη Ε.Υ.
- Ενίσχυση αριστείας στην βάση της εθνικής RIS

• ΕΠΑΝΕΚ (1.β., 3.α., 3.β., 3.δ.)

- Ταυτότητα τροφίμων
- Συμμετοχή σε εθνικό cluster αγροδιατροφής
- Spin-off
- Πρόγραμμα στήριξης ερευνητικών φορέων για εξειδικευμένες υπηρεσίες σε ιχθυοκαλλιέργειες
- Μεταδιδακτορικές διατριβές σε τομείς ενδιαφέροντος της ΠΒΑ
- Δράσεις διάχυσης αποτελεσμάτων Ε & Τα και ενσωμάτωσης της R & D στον παραγωγικό ιστό
- Ενίσχυση καινοτομιών σε επιχειρήσεις
- Στήριξη δικτύωσης επιχειρήσεων στους τομείς της RIS
- Ενίσχυση επιχειρηματικότητας σε υφιστάμενες και νέες επιχειρήσεις κυρίως για εφαρμογή ολοκληρωμένων μοντέλων

• Π.Α.Α. ΕΤΘΑ

- Πρόγραμμα διευρωπαϊκής ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ των επαγγελματιών του αγροδιατροφικού τομέα
- Επαγγελματική κατάρτιση των απασχολούμενων στη γεωργία και απόκτηση νέων δεξιοτήτων στον τομέα της αγροτικής παραγωγής
- Εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης ποιότητας – εφαρμογή προτύπων και πιστοποιήσεων ποιοτικής ταυτοποίησης των αγροτικών προϊόντων
- Εφαρμογή προγραμμάτων βιολογικής πρακτικής και μεθόδων παραγωγής σε γεωργία και κτηνοτροφία
- Συμβολαιακή γεωργία στην τοπική αγορά
- Διευρωπαϊκή σύμπραξη για ανάδειξη πιλοτικών έργων ανάπτυξης νέων προϊόντων, πρακτικών και διεργασιών
- Ενέργειες συνδυαστικής ανάπτυξης γαστρονομίας και τουρισμού με έμφαση στην καθιέρωση συστήματος προτυποποίησης και πιστοποίησης των προϊόντων.
- Υποστήριξη δράσεων απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες -

ανάπτυξη συνεργασιών ομοειδών επιχειρήσεων, ενίσχυση δράσεων για την οργάνωση και την συστηματική ανταλλαγή γνώσεων και επαγγελματικής εμπειρίας μεταξύ μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, απασχόληση ερευνητικού δυναμικού με εξειδίκευση σε αντικείμενο συναφές με τη δραστηριότητα της επιχείρησης. Οργανωτική καινοτομία, ενέργειες αναδιάρθρωσης, επαναπροσδιορισμού προϊόντος/υπηρεσίας, αξιοποίηση μεθοδολογιών design

- Ανάπτυξη νέων καλλιεργητικών πρακτικών στα τοπικά προϊόντα (που θα οδηγήσει σε συγκεκριμένο πρωτόκολλο)
- Εφαρμοσμένη έρευνα για την ανάδειξη της διατροφικής αξίας επιλεγμένων προϊόντων (με συνεργασία με επιχειρήσεις)
- Χρήση πράσινων τεχνολογιών στην αγροτική παραγωγή και την μεταποίηση αγροτικών προϊόντων
- Εισαγωγή καινοτομιών στην παραγωγή και μεταποίηση προϊόντων της υδατοκαλλιέργειας
- Κατάρτιση αλιέων

8.2.4. Χρηματοδότηση

Σύνολο: 11.725.000 € από ΠΕΠ Β. Αιγαίου, ενώ από το Π.Α.Α. και το ΕΠΑΝΕΚ η χρηματοδότηση είναι ενδεικτική

8.2.5. Δείκτες παρακολούθησης

Δείκτες Εκροής:

- Αριθμός Επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη: 20
- Επιχειρήσεις που συνεργάζονται με ιδρύματα: 15
- Επιχειρήσεις που ενσωματώνουν ΤΠΕ σε δραστηριότητα τους: 20
- Νέες επιχειρήσεις που ενισχύονται: 10
- Αύξηση της απασχόλησης σε ισοδύναμα ανθρωποέτη: 40

Δείκτες αποτελέσματος:

- Επιχειρηματικές δαπάνες σε Ε & Τ. : 0,03 % του ΑΕΠ της Περιφέρειας
- Αύξηση εξαγωγών: 120 εκ

Αναλυτικά γίνεται πινακοποιημένα η παρουσίαση των δράσεων

Άξονα 2: Ανάπτυξη Αγροδιατροφικού Τομέας			
		Θ.Σ.1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	1.925.000
ΕΤΠΑ	1.β	Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ,	1.925.000
	1.β.2.	Προώθηση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις	800.000
		Ε & Τ ΣΕ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΠΟΠ/ΠΓΕ	800.000
	1.β.3.	Πιλοτικά Ερευνητικά προγράμματα	1.125.000
		Ερευνητικό Πρόγραμμα ανάδειξης νέων προϊόντων (ΠΟΠ/ΠΓΕ)	225.000
		Ερευνητικό πρόγραμμα ανάδειξης και δημιουργίας 4 νέων, παραδοσιακών, "Back to the future" τροφίμων, από το χωράφι στο ράφι	200.000
		Έρευνα - πιστοποίηση για δραστικές ουσίες ή/& οργανοληπτικά συστατικά & σύνδεση τους με ποιότητα - υγεία	200.000
		Ερευνητικό πρόγραμμα ανάδειξης 3 νέων, καινοτόμων λειτουργικών τροφίμων με τοπικές πρώτες ύλες	300.000
		Ερευνητικό πρόγραμμα «Φυσική Μικροχλωρίδα Παραδοσιακών Ζυμώμενων Τροφίμων» στην περιφέρεια	200.000
		Θ.Σ.2: Βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), καθώς και της χρήσης και της ποιότητάς τους (στόχος ευρυζωνικής σύνδεσης)	600.000
ΕΤΠΑ	2.β	Ανάπτυξη προϊόν. & υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρον. εμπορίου & ενίσχυση της ζήτ. για ΤΠΕ	600.000
	2.β.1.	Ενίσχυση επιχειρήσεων για χρήση ΤΠΕ στην επιχειρηματική δραστηριότητα τους	300.000
		ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΠΕ	300.000
	2.β.2.	Επενδύσεις ηλεκτρονικού εμπορίου	300.000
		ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	300.000

Θ.Σ.3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ			8.250.000
ΕΤΠΑ	3.α	Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων	1.000.000
	3.α.1.	<i>Ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων για αξιοποίηση πατεντών & νέων παραγωγών ιδεών για νέα προϊόντα και δραστηριότητες</i>	1.000.000
		ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΠΑΤΕΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗ	1.000.000
ΕΤΠΑ	3.β	Ανάπτυξη και εφαρμογή νέων επιχειρηματικών μοντέλων για ΜΜΕ, ιδίως σε σχέση με τη διεθνοποίηση	2.750.000
	3.β.1.	<i>Ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων για επαναπροσδιορισμό του επιχειρ. Μοντέλου</i>	2.000.000
		Cluster Διαχείρισης της εφοδιαστικής αλυσίδας - logistics με σκοπό την δημιουργία αλυσίδας αξίας	1.000.000
		Ενίσχυση επιχειρήσεων για ανάπτυξη νέων προϊόντων της θάλασσας	1.000.000
	3.β.2.	<i>Ενίσχυση υφιστάμενων και νέων επιχειρήσεων για clusters εξαγωγών</i>	750.000
		ΕΞΑΓΩΓΙΚΟ CLUSTER	750.000
ΕΤΠΑ	3.δ	Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές	4.500.000
	3.δ.1.	<i>Ενίσχυση υφιστάμενων και νέων επιχειρήσεων για βελτίωση παραγωγικών κλπ λειτουργιών</i>	2.500.000
		ΣΤΗΡΙΞΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	2.000.000
		ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΠΟΡΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	500.000
	3.δ.2.	<i>Ενίσχυση για παραγωγή και προώθηση προϊόντων στο εξωτερικό τοπικής προέλευσης με χρήση καινοτομίας</i>	2.000.000
		ΣΤΗΡΙΞΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	2.000.000
Α.Π. 2α: ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΕΝΕΡΓΟΣ ΕΝΤΑΞΗ & ΚΟΙΝ. ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ			
Θ.Σ.8: Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων.			950.000

ΕΚΤ	8.iii	Προώθηση της αυτοαπασχόλησης, της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας επιχειρήσεων	550.000
	8.iii.1.	Ενίσχυση ανέργων για ίδρυση επιχειρήσεων	300.000
		ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ	300.000
	8.iii.2.	Συμβουλευτική για ίδρυση επιχειρήσεων	250.000
		ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΓΙΑ ΙΔΡΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗ	250.000
ΕΚΤ	8.v	Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές.	400.000
	8.v.1.	Συμβουλευτική σε επιχειρήσεις για αναδιοργάνωση	100.000
		ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ	100.000
	8.v.2.	Ενίσχυση επιχειρήσεων για αναβάθμιση δεξιοτήτων ανθρωπίνου δυναμικού	100.000
		ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ	100.000
	8.v.3.	Ενίσχυση για διατήρηση θέσεων απασχόλησης	200.000
		ΣΤΗΡΙΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ	200.000
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 2			11.725.000

8.3. Περιγραφή Άξονα 3: Τουρισμός – Φύση - Πολιτισμός

8.3.1. Λογική παρέμβασης

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στη στρατηγική για τους κλάδους, αν και πάλι ο γενικός στόχος δεν μπορεί να είναι παρά η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με την ενσωμάτωση καινοτομιών σε όλη τη διαδικασία παραγωγής και διακίνησης προϊόντων, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία για επιχειρήσεις που αξιοποιούν τοπικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Ο τομέας του τουρισμού, της φύσης και του πολιτισμού αποτελεί έναν από τους τρεις τομείς προτεραιότητας για επενδύσεις Έξυπνης Εξειδίκευσης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, με δύο γενικούς στόχους ως πλαίσιο στρατηγικής.

- Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας – δικτύωσης – εμπορίας ανά πόρο ή/και νησί
- Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων
- Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)
- Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων: οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων).

8.3.2 Ομάδες στόχοι

- Ερευνητικοί φορείς – Πανεπιστημιακά Ιδρύματα
- Επιχειρήσεις στην Περιφέρεια στους κλάδους παροχής υπηρεσιών
- Νέοι/ες επιστήμονες

8.3.3. Δράσεις και ενδεικτικά έργα ανά δράση

1. Πιλοτικά ερευνητικά προγράμματα

α. Πιλοτικό ερευνητικό πρόγραμμα σε περιοχές με έμφαση στην βιοποικιλότητα

Αφορά την επιλογή σημαντικών περιοχών που διαθέτουν κρίσιμους, βιώσιμους και ενεργούς φυσικούς/πολιτιστικούς πόρους και ταυτόχρονα ανθρώπινο κεφάλαιο ώστε να συνταχθεί ένα πιλοτικό ερευνητικό πρόγραμμα που θα αναδεικνύει τον σχετικό πόρο, τα επιμέρους στοιχεία προς ανάδειξη και θα προτείνει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάδειξης της τοπικής βιοποικιλότητας. Τέτοιο σχετικό χωρικό και θεματικό ερευνητικό πρόγραμμα δυνητικά μπορεί να είναι:

- στην περιοχή του Κάμπου στην Χίο ή
- σε επιλεγμένη ζώνη της Σάμου με τα ιστορικά μνημεία της

Η ενίσχυση θα προέλθει σε πρώτη φάση από την Ε.Π. 1.β.3. ενώ η κρατική ενίσχυση είτε από την Ε.Π. 3.β.1. είτε από το Π.Α. με συνολικό προϋπολογισμό 800 χιλ

β. Πιλοτικό ερευνητικό πρόγραμμα διαχείρισης – επεξεργασίας αποβλήτων ελαιοτριβείων / πυρηνελαιουργείων με σκοπό και τη δημιουργία νέων προϊόντων

Αφορά ερευνητικό έργο για εξεύρεση της αναγκαίας τεχνολογικής λύσης για αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων από την διαχείριση των αποβλήτων των ελαιοτριβείων και πυρηνελαιουργείων. Στην κατηγορία αυτή είναι δυνατόν να αναπτυχθούν και δράσεις περιβαλλοντικής διαχείρισης με ενσωμάτωση πρακτικών βιώσιμης παραγωγής και κατανάλωσης, σε θέματα προμηθειών αλλά και διαδικασιών παραγωγής (πχ. διαχείρισης αποβλήτων ελαιοτριβείων, τυροκομείων).

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 200 χιλ και θα προέλθει σε πρώτη φάση από την Ε.Π. 1.β.3.

γ. Ερευνητικό πρόγραμμα «Γαλάζια Ανάπτυξη» στην περιοχή της Δυτικής Λέσβου

Αφορά στην υλοποίηση ερευνητικού προγράμματος μαζί με ενίσχυση στις επιλεχθείσες επιχειρήσεις ώστε να αναδειχθεί ένα «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Γαλάζιας Ανάπτυξης» το οποίο θα διαθέτει:

- έρευνα για την ανάδειξη του συγκεκριμένου πόρου που σχετίζεται με την θαλάσσια ανάπτυξη της Δυτικής Λέσβου
- πιλοτική χρηματοδότηση επιχειρήσεων, συγκεκριμένων δράσεων και πλεγμάτων εμπλεκόμενων γύρω από το θέμα

Το συγκεκριμένο ερευνητικό πρόγραμμα μπορεί να έχει υψηλό βαθμό συνέργειας με παράλληλες δράσεις που υλοποιούνται ήδη αλλά και με άλλες που θα σχεδιαστούν και αφορούν στην ανάδειξη του συνόλου του νησιού της Λέσβου σε διεθνές μνημείο της UNESCO και στην ύπαρξη και ιδιαίτερα σημαντική λειτουργία ως πόλου έλξης στη Δυτική Λέσβο του μνημείου παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς «Απολιθωμένο Δάσος Σιγρίου Λέσβου»

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 600.000 και θα προέλθει: από την Ε.Π. 1.β.3 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

2. Ενσωμάτωση Τ.Π.Ε σε τουριστικές επιχειρήσεις (υφιστάμενες & νέες)

Αφορά κρατική ενίσχυση σε τουριστικές επιχειρήσεις προκειμένου να προβληθούν και να αναδείξουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα τους στο πεδίο της φύσης και του πολιτισμού της περιοχής στην οποία εδράζουν, όσο και να αναπτύξουν ειδικά πακέτα υπηρεσιών ώστε να διαφοροποιήσουν και να καταστήσουν θελκτικότερο το τουριστικό τους προϊόν ή να το απευθύνουν σε ειδικές κατηγορίες δυνητικών επισκεπτών που σήμερα δεν συμπεριλαμβάνονται στο πελατολόγιό τους.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 300 χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 2.β.2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

3. Δημιουργία εφαρμογών e-πολιτισμός

Ο πολιτισμός αποτελεί ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ΠΒΑ, τόσο ως ήδη υπάρχον κεφάλαιο από μνημεία, θέσεις, τεχνουργήματα, υποδομές, κτλ., όσο και με ταυτόχρονη έντονη και δημιουργική δημιουργία πολιτιστικών δεδομένων του σήμερα. Προτείνονται ενδεικτικά έργα για την προβολή των νησιών και του πολιτιστικού τους αποθέματος τους θεματικά και χωρικά με δημιουργία ψηφιακού υλικού με βάση υπάρχοντες πόρους και με άλλους δυναμικούς τρόπους εφαρμογής ηλεκτρονικών υπηρεσιών.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 300 χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 2.σ.3 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

4. Στήριξη επιχειρηματικότητας στον τομέα της πολιτιστικής βιομηχανίας

Αφορά κρατική ενίσχυση σε υφισταμένες επιχειρήσεις προκειμένου να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα που σχετίζεται με τοπικό πολιτιστικό πόρο και σταδιακά να αναπτύξουν δράση στον τομέα της πολιτιστικής βιομηχανίας.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 500 χιλ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 3.α.1. του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

5. Ίδρυση και εκσυγχρονισμός πράσινων καταλυμάτων

Αφορά κρατική ενίσχυση σε τουριστικές επιχειρήσεις που θα εφαρμόσουν πράσινες / οικολογικές πρακτικές στην λειτουργία τους.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 1 εκ και θα προέλθει από την Ε.Π. 3α2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου καθώς και του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης.

6. Πρόγραμμα δικτύωσης τουριστικών επιχειρήσεων με σύμφωνο ποιότητας

Αφορά την ενίσχυση σε επιχειρήσεις του τουρισμού για ανάπτυξη συνεργασιών στην κατεύθυνση της ανταγωνιστικότητας των παρεχόμενων προϊόντων ή και υπηρεσιών του τομέα. Οι συνεργασίες θα αφορούν κάθετες και οριζόντιες διασυνδέσεις με σχετικά κίνητρα για προωθητικές και άλλες ενέργειες, καθώς και χρηματοοικονομική κάλυψη για επενδύσεις και στήριξη της διαδικασίας διεύρυνσης ή συγχώνευσης επιχειρήσεων όσο και την εφαρμογή ενός συμφώνου ποιότητας που θα αποτελεί το κοινό σημείο για εξασφάλιση δικτύωσης και συνεργασίας..

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 1 εκ και θα προέλθει: από την Ε.Π. 3.β.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

7. Στήριξη επιχειρηματικότητας για ολοκληρωμένο πρόγραμμα επιχειρηματικότητας

Αφορά την σύνταξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης επιχειρηματικότητας που ξεκινάει από την προσέγγιση ζητημάτων οργάνωσης και λειτουργίας και στοχεύει στην ενσωμάτωση καινοτομιών στην επιχείρηση με τεχνική υποστήριξη έως και την εφαρμογή του σχεδίου. Η δράση αφορά κρατική ενίσχυση.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 1 εκ και θα προέλθει από την Ε.Π. 3.δ.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

8. Δημιουργία Κεφαλαίου Σποράς

Αφορά κρατική ενίσχυση μικρής κλίμακας σε επιχειρήσεις του κλάδου για δημιουργία νέων επιχειρήσεων που σε πρώτη φάση θα αποτελούν λειτουργικές επενδύσεις που δύνανται να αναπτυχθούν περεταίρω με την συμμετοχή και άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων. Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 500 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 3.δ.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου

9. Ενίσχυση ανέργων για ίδρυση επιχειρήσεων

Αφορά στην ενίσχυση για δημιουργία νέων επιχειρήσεων στο τομέα.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 250 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8iii1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

10. Συμβουλευτική για ίδρυση επιχειρήσεων

Αφορά στην υλοποίηση συμβουλευτικής στο πλαίσιο του ΕΚΤ για την υποστήριξη νέων στην διαδικασία ίδρυσης επιχειρήσεων στο τομέα.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 100 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8iii2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

11. Συμβουλευτική για αναδιοργάνωση επιχειρήσεων του τομέα

Αφορά στην υλοποίηση συμβουλευτικής για αναδιοργάνωση επιχειρήσεων στο πλαίσιο του ΕΚΤ στην κατεύθυνση στην υλοποίηση ενός σχεδίου ώστε να υπάρχει η αναγκαία προσαρμογή εργαζομένων αλλά και των επιχειρήσεων στις αλλαγές της αγοράς και στην προσπάθεια προσαρμογής στις νέες καινοτομικές διαδικασίες και στρατηγικές ήπιας τουριστικής ανάπτυξης. Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 100 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8.v.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

12. Πρόγραμμα ενίσχυσης επιχειρηματικότητας

Αφορά την ενίσχυση των επιχειρήσεων για αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρωπίνου δυναμικού τους.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 100 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8.v.2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

13. Πρόγραμμα στήριξης της απασχόλησης για διατήρηση θέσεων απασχόλησης στον τομέα.

Αφορά πρόγραμμα ενίσχυσης επιχειρήσεων για την διατήρηση των υφισταμένων θέσεων εργασίας στον τομέα.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 100 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 8.v.3 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

• ΕΠΑΝΕΚ

- Ενίσχυση συμπράξεων για ανάπτυξη νέας γνώσης και ανάδειξη αριστείας σε τομείς εξειδίκευσης στις περιοχές σύγκλισης «τουρισμού – πολιτισμού» και ενίσχυση της πρόσβασης σε ερευνητικές υποδομές και υποδομές καινοτομίας που συνδέονται με τουρισμό και πολιτισμό
- Πιλοτικό έργο διαχείρισης – επεξεργασίας ΑΕΚΚ από ιδιωτικά και δημόσια έργα
- Πρόγραμμα ενεργειακής εξοικονόμησης σε επιχειρήσεις
- Πρόγραμμα προώθησης της έρευνας σε επιχειρήσεις
- Ενίσχυση τεχνολογικής καινοτομίας στην μουσειακή απεικόνιση και προβολή τοπικών πολιτιστικών και τουριστικών πόρων
- Καινοτόμες μέθοδοι και πρακτικές για την διασύνδεση της αρχαιολογικής έρευνας με τον πολιτισμικό τουρισμό.
- Ανάπτυξη καινοτομιών σε επιχειρήσεις σε προσωποποιημένες υπηρεσίες για διασύνδεση πολιτιστικού περιεχομένου με χωρικές αναφορές.
- Applications και άλλες εφαρμογές πολιτιστικά προσανατολισμένες.
-

• Π.Α.Α.

- Πιλοτικά έργα διαχείρισης οργανικών φυτικών υλικών και αποβλήτων για παραγωγή κομπόστ ή και πέλλετ
- Πρόγραμμα διατήρησης απειλούμενων αυτοχθόνων φυλών αγροτικών ζώων (Χιακό Πρόβατο)
- Πρόγραμμα γενετικής ταυτοποίησης στην κτηνοτροφία
- Πρόγραμμα διατήρησης τοπικών ποικιλιών στην γεωργία
- Ολοκληρωμένο πρόγραμμα ενίσχυσης/διατήρησης του παραδοσιακού ελαιώνα της Λέσβου
- Πρόγραμμα διατήρησης του παραδοσιακού χαρακτήρα των περιβολιών του Κάμπου στη Χίο
- Πιλοτικές εφαρμογές έρευνας και εφαρμογής για την οικολογική αποκατάσταση αξιόλογων υδάτινων σωμάτων (ποταμιών, υγροτόπων) και περιοχών αναγνωρισμένου οικολογικού ενδιαφέροντος σε τουριστικές περιοχές ή σε περιοχές με προοπτικές τουριστικής αξιοποίησης και σε περιοχές σημαντικές για την αλιεία.
- Πρόγραμμα υποστήριξης των ειδικών τοπικών κατηγοριών τροφίμων της περιφέρειας και ενέργειες συσχέτισης του κλάδου των τροφίμων με άλλους τομείς όπως της ενέργειας και των ΤΠΕ.

8.3.4 Χρηματοδότηση

Σύνολο: 6.850.000 € από το ΠΕΠ

8.3.5. Δείκτες παρακολούθησης

Δείκτες Εκροής:

- Επιχειρήσεις που συνεργάζονται με ιδρύματα: 15
- Επιχειρήσεις που ενσωματώνουν ΤΠΕ σε δραστηριότητα τους: 20
- Νέες επιχειρήσεις που ενισχύονται: 10

Δείκτες αποτελέσματος:

- Ερευνητικοί τομείς και κλάδοι που ενισχύονται: 5

Στην συνέχεια παρουσιάζεται πίνακας με τις δράσεις του άξονα:

Άξονα 3: Τουρισμός – Φύση - Πολιτισμός			
Θ.Σ.1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας			1.600.000
ΕΤΠΑ	1.β	Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ,	1.600.000
	1.β.3.	<i>Πιλοτικά Ερευνητικά προγράμματα</i>	<i>1.600.000</i>
		Πιλοτικό ερευνητικό πρόγραμμα για την βιοποικιλότητα	800.000
		Πιλοτικό ερευνητικό πρόγραμμα για απόβλητα ελαιοτριβείων	200.000
		Πιλοτικό ερευνητικό πρόγραμμα "Γαλάζιας Ανάπτυξης"	600.000
Θ.Σ.2: Βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), καθώς και της χρήσης και της ποιότητάς τους (στόχος ευρυζωνικής σύνδεσης)			600.000
ΕΤΠΑ	2.β	Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ	300.000
	2.β.2.	<i>Επενδύσεις ηλεκτρονικού εμπορίου</i>	<i>300.000</i>
		Ενσωμάτωση Τ.Π.Ε σε τουριστικές επιχειρήσεις (υφιστάμενες & νέες) ως κρατική ενίσχυση	300.000
ΕΤΠΑ	2.γ	Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση, ηλεκτρονική μάθηση, ηλεκτρονική ένταξη, ηλεκτρονικό πολιτισμό και ηλεκτρονική υγεία	300.000
	2.γ.3.	<i>Ενίσχυση φορέων πολιτισμού για ηλεκτρονική προβολή</i>	<i>300.000</i>
		Δημιουργία εφαρμογών e-πολιτισμός	300.000

Θ.Σ.3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ			4.000.000
ΕΤΠΑ	3.α	Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων	1.500.000
	3.α.1.	Ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων για αξιοποίηση πατεντών & νέων παραγωγικών ιδεών για νέα προϊόντα και δραστηριότητες	500.000
		Στήριξη επιχειρηματικότητας στον τομέα της πολιτιστικής βιομηχανίας	500.000
	3.α.2.	Ενίσχυση της ίδρυσης καινοτόμων επιχειρήσεων για δεύτερη μεταποίηση	1.000.000
		Ίδρυση και εκσυγχρονισμός πράσινων καταλυμάτων	1.000.000
ΕΤΠΑ	3.β	Ανάπτυξη και εφαρμογή νέων επιχειρηματικών μοντέλων για ΜΜΕ, ιδίως σε σχέση με τη διεθνοποίηση	1.000.000
	3.β.1.	Ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων για επαναπροσδιορισμό του επιχειρ. Μοντέλου	1.000.000
		Πρόγραμμα δικτύωση τουριστικών επιχειρήσεων με σύμφωνο ποιότητας	1.000.000
ΕΤΠΑ	3.δ	Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας	1.500.000
	3.δ.1.	Ενίσχυση υφιστάμενων και νέων επιχειρήσεων για βελτίωση παραγωγικών κλπ λειτουργιών	1.500.000
		Στήριξη επιχειρηματικότητας για ολοκληρωμένο πρόγραμμα επιχειρηματικότητας	1.000.000
		Δημιουργία Κεφαλαίο Σποράς	500.000

Θ.Σ.8: Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων.			650.000
EKT	8.iii	Προώθηση της αυτοαπασχόλησης, της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.	350.000
	8.iii.1.	Ενίσχυση ανέργων για ίδρυση επιχειρήσεων	250.000
		Ενίσχυση ανέργων για ίδρυση επιχειρήσεων στον τουριστικό τομέα και τους σχετικούς με αυτόν τομείς	250.000
	8.iii.2.	Συμβουλευτική για ίδρυση επιχειρήσεων	100.000
		Συμβουλευτική σε επιχειρήσεις του τομέα για ανάπτυξη επιχειρηματικότητας	100.000
EKT	8.v	Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές.	300.000
	8.v.1.	Συμβουλευτική σε επιχειρήσεις για αναδιοργάνωση	100.000
		Πρόγραμμα συμβουλευτικής για αναδιοργάνωση επιχειρήσεων	100.000
	8.v.2.	Ενίσχυση επιχειρήσεων για αναβάθμιση δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού	100.000
		Πρόγραμμα ενίσχυσης επιχειρήσεων για εσωτερική ανάπτυξη & οργάνωση	100.000
	8.v.3.	Ενίσχυση για διατήρηση θέσεων απασχόλησης	100.000
		Πρόγραμμα ενίσχυσης θέσεων απασχόλησης	100.000
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 3			6.850.000

8.4. Περιγραφή Άξονα 4: Νησιά ίσων ευκαιριών

8.4.1. Λογική παρέμβασης

Αν και ο γενικός στόχος των παρεμβάσεων δεν μπορεί να είναι παρά η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με την ενσωμάτωση καινοτομιών σε όλη τη διαδικασία παραγωγής και διακίνησης προϊόντων, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί και στη δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών για την παροχή ίσων ευκαιριών στους κατοίκους της ΠΒΑ.

Προτείνονται 4 κατηγορίες δράσεων:

- **e-υγεία, e- διοίκηση**
- **Μεταφορές**
- **Υποστήριξη νέας επιχειρηματικότητας**
- **Υποστήριξη για την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στους τομείς της RIS3**

8.4.2 Ομάδες στόχοι

- Ερευνητικοί φορείς – Πανεπιστημιακά Ιδρύματα
- Η Περιφέρεια, οι Δήμοι και φορείς αυτοδιοίκησης
- Νέοι/ες επιστήμονες
- Νέοι/ες επιχειρηματίες

8.4.3 Δράσεις και ενδεικτικά έργα

1. Πιλοτικό έργο “έξυπνων” μεταφορών για επιχειρήσεις για μεταφορές εντός Περιφέρειας και εκτός Περιφέρειας για (i) μεταφορά πρώτων υλών και υλικών συσκευασίας προς τα νησιά της Περιφέρειας, (ii) μεταφορές τελικών προϊόντων από τα νησιά της Περιφέρειας

Αφορά κρατική ενίσχυση μικρής κλίμακας σε επιχειρήσεις διάφορων κλάδων της ΠΒΑ για μεταφορά πρώτων υλών και υλικών συσκευασίας προς τα νησιά της Περιφέρειας και μεταφορές τελικών προϊόντων από τα νησιά. Το συγκεκριμένο ζήτημα έχει τεθεί πολλές φορές από μεταποιητικές επιχειρήσεις αλλά και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ως ένα σημαντικό πρόβλημα αύξησης του κόστους που θα μπορούσε να αμβλυνθεί με κοινές δράσεις μεταφορών – logistics που θα μπορούν να υποστηριχθούν από “έξυπνα” συστήματα, εύκολα στη λειτουργία τους από τους χρήστες.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 350 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 1.b.2 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

2. Πρόγραμμα έξυπνης διοίκησης και παροχής υπηρεσιών σε πολίτες

Αφορά ενίσχυση μικρής κλίμακας σε δημόσιους φορείς σε συνεργασία με επιχειρήσεις του κλάδου παροχής ηλεκτρονικών υπηρεσιών για την προετοιμασία και διευκόλυνση της διοίκησης

στην ΠΒΑ (Περιφέρεια, Δήμοι) στην παροχή υπηρεσιών σε πολίτες και μπορεί να αφορά είτε παροχή υπηρεσιών σε απομονωμένες – απομακρυσμένες περιοχές στην ΠΒΑ, είτε νέους τρόπους παροχής των υπηρεσιών.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 100 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 2.γ.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

3. Πιλοτικό έργο ενίσχυσης και αναβάθμισης δράσεων “Βοήθεια στο σπίτι”

Αφορά κρατική ενίσχυση μικρής κλίμακας σε δημόσιους φορείς σε συνεργασία με επιχειρήσεις του κλάδου παροχής ηλεκτρονικών υπηρεσιών για την ενίσχυση και αναβάθμιση δράσεων τύπου “Βοήθεια στο σπίτι” για τον ολόένα και αυξανόμενο ηλικιωμένο πληθυσμό της ΠΒΑ και μπορεί να αφορά είτε καλύτερη οργάνωση του τρόπου παροχής υπηρεσιών σε απομονωμένες – απομακρυσμένες περιοχές, είτε νέους τρόπους παροχής των υπηρεσιών.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 100 χιλ και θα προέλθει από την Ε.Π. 2.γ.1 του ΠΕΠ Β. Αιγαίου.

4. Ευαισθητοποίηση και προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Αφορά την υλοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης σχετικά με την ανάπτυξη κοινωνικής επιχειρηματικότητας στον τομέα του περιβάλλοντος. Η δράση στοχεύει στην ενημέρωση και προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ιδιαίτερα στον αναλλοίωτο πόρο του περιβάλλοντος ώστε να δημιουργηθούν κοινωνικές επιχειρήσεις.

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 0,5 εκ και θα προέλθει από την Ε.Π. 9ν του ΠΕΠ Β. Αιγαίου καθώς και του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης

5. Κοινωνική οικονομία και πολιτισμός σε μειονεκτικές – απομονωμένες περιοχές

Η χρηματοδότηση θα ανέλθει σε 0,5 εκ και θα προέλθει από την Ε.Π. 9ν του ΠΕΠ Β. Αιγαίου καθώς και του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης

6. Υπεύθυνη «Περιφέρεια- Αυτοδιοίκηση» που χωρίς να αφορά συγκεκριμένη δράση που απαιτεί χρηματοδότηση αναφέρεται σε παρεμβάσεις που παρέχουν «ίσες ευκαιρίες» σε επιχειρήσεις και πολίτες σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα, αλλά και μεταξύ των νησιών στους τομείς παρέμβασης:

- Βελτίωση πρακτικών διοίκησης υπηρεσιών και φορέων της Περιφέρειας
- Εκπαίδευση, υγιεινή και ασφάλεια εργαζομένων της Περιφέρειας
- Ποιότητα (περιλαμβάνει και τη χωρική κάλυψη) υπηρεσιών για στήριξη-ανάπτυξη επιχειρηματικότητας και αξιοποίηση τοπικών πόρων είτε από τις δημόσιες υπηρεσίες-επιχειρήσεις είτε από ιδιωτικές είτε από κοινωνικές επιχειρήσεις
- Ποιότητα (περιλαμβάνει και τη χωρική κάλυψη) κοινωνικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού
- Περιβαλλοντική διαχείριση

Οι εν λόγω δράσεις αφορούν ενσωμάτωση διαδικασιών και μεθόδων που θα αναβαθμίσουν τις υπηρεσίες στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον των φορέων της αυτοδιοίκησης και σχετίζονται σε πρώτη φάση με κατάρτιση του προσωπικού μετά από υιοθέτηση σχετικών διαδικασιών στο εσωτερικό του φορέα και στην συνέχεια δικτύωση και αναβαθμισμένες υπηρεσίες στους πολίτες.

Η εν λόγω δράση δεν ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένο θ.Σ. και Ε.Π. του ΠΕΠ ή άλλου χρηματοδοτικού μέσου.

8.4.4 Χρηματοδότηση

Σύνολο: 2.550.000 € από ΠΕΠ

8.4.5 Δείκτες παρακολούθησης

Δείκτες Εκροής:

- Νέοι ερευνητές σε ερευνητικούς φορείς που ενισχύονταν: 2
- Επιχειρήσεις που συνεργάζονται με ερευνητικά ιδρύματα: 5
- Επιχειρήσεις που λαμβάνουν οικονομική στήριξη: 5
- Άνεργοι που συμμετέχουν σε προγράμματα: 40
- Αριθμός προγραμμάτων κατάρτισης

Δείκτες αποτελέσματος:

- Ερευνητικοί τομείς και κλάδοι που ενισχύονται: 4

Στην συνέχεια παρουσιάζεται πίνακας με τις δράσεις του άξονα:

Άξονα 4: Νησιά ίσων ευκαιριών			
		Θ.Σ.1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	350.000
ΕΤΠΑ	1.β	Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ,	350.000
	1.β.2.	Προώθηση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις	350.000
		Πιλοτικό έργο “έξυπνων” μεταφορών για επιχειρήσεις για μεταφορές εντός Περιφέρειας και εκτός Περιφέρειας	350.000
		Θ.Σ.2: Βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), καθώς και της χρήσης και της ποιότητάς τους (στόχος ευρυζωνικής σύνδεσης)	200.000
ΕΤΠΑ	2.γ	Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση, ηλεκτρονική μάθηση, ηλεκτρονική ένταξη, ηλεκτρονικό πολιτισμό και ηλεκτρονική υγεία	200.000
	2.γ.1.	Ενίσχυση δημοσίων υπηρεσιών	200.000
		Πιλοτικό έργο έξυπνης διοίκησης και παροχής υπηρεσιών σε πολίτες	100.000
		Πιλοτικό έργο ενίσχυσης και αναβάθμισης δράσεων “Βοήθεια στο σπίτι	100.000
		Θ.Σ.9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης	2.000.000
ΕΚΤ	9.i	Ενεργός ένταξη με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής, και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας.	1.000.000
ΕΚΤ	9.v	Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση·	1.000.000
		Ευαισθητοποίηση και προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας	500.000
		Κοινωνική οικονομία και πολιτισμός σε μειονεκτικές – απομονωμένες περιοχές	500.000

ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 3			2.550.000

9. Γενική εποπτική παρουσίαση προγράμματος

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ/ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ			ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ				ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΡΩΝ ACTION PLAN
ΑΠ.1: ΑΜΕΣΗ ΑΝΑΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ /ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ,			ΑΞΟΝΑΣ 1: ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ	ΑΞΟΝΑΣ 2: ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗ	ΑΞΟΝΑΣ 3: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ/ΦΥΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΑΞΟΝΑΣ 4: ΝΗΣΙΑ ΙΣΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ	
Θ.Σ.1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας			2.375.000	1.925.000	1.600.000	350.000	6.250.000
ΕΤΠΑ	1.α	Ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας και ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας	1.875.000				2.375.000
	1.α.1.	Ενίσχυση αναβάθμιση και συμπλήρωση ερευνητικών δομών στους τομείς ενδιαφέροντος της Περιφέρειας	1.875.000				
ΕΤΠΑ	1.β	Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξη δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων,	500.000	1.925.000	1.600.000	350.000	4.375.000
	1.β.1.	Υποστηρικτικοί μηχανισμοί	500.000				
	1.β.2.	Πρώθηση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις		800.000		350.000	
	1.β.3.	Πιλοτικά Ερευνητικά προγράμματα		1.125.000	1.600.000		

		Θ.Σ.2: Βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), καθώς και της χρήσης και της ποιότητάς τους (στόχος ευρυζωνικής σύνδεσης)	0	600.000	600.000	200.000	1.400.000
ΕΤΠΑ	2.β	Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ		600.000	300.000	0	900.000
	2.β.1.	Ενίσχυση επιχειρήσεων για χρήση ΤΠΕ στην επιχειρηματική δραστηριότητά τους		300.000			
	2.β.2.	Επενδύσεις ηλεκτρονικού εμπορίου		300.000	300.000		600.000
ΕΤΠΑ	2.γ	Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση, ηλεκτρονική μάθηση, ηλεκτρονική ένταξη, ηλεκτρονικό πολιτισμό και ηλεκτρονική υγεία			300.000	200.000	500.000
	2.γ.1.	Ενίσχυση δημοσίων υπηρεσιών				200.000	
	2.γ.2.	Ηλεκτρονική υγεία, ηλεκτρονική παιδεία κλπ					
	2.γ.3.	Ενίσχυση φορέων πολιτισμού για ηλεκτρονική προβολή			300.000		

		Θ.Σ.3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ	1.300.000	8.250.000	4.000.000	0	13.550.000
ΕΤΠΑ	3.α	Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων	1.300.000	1.000.000	1.500.000		3.800.000
	3.α.1.	Ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων για αξιοποίηση πατεντών & νέων παραγωγικών ιδεών για νέα προϊόντα και δραστηριότητες	500.000	1.000.000	500.000		
	3.α.2.	Ενίσχυση της ίδρυσης καινοτόμων επιχειρήσεων για δεύτερη μεταποίηση			1.000.000		
	3.α.3.	Ενίσχυση υποστηρικτικών μηχανισμών	800.000				
ΕΤΠΑ	3.β	Ανάπτυξη και εφαρμογή νέων επιχειρηματικών μοντέλων για ΜΜΕ, ιδίως σε σχέση με τη διεθνοποίηση		2.750.000	1.000.000		3.750.000
	3.β.1.	Ενίσχυση υφισταμένων επιχειρήσεων για επαναπροσδιορισμό του επιχειρ. Μοντέλου		2.000.000	1.000.000		
	3.β.2.	Ενίσχυση υφισταμένων και νέων επιχειρήσεων για clusters εξαγωγών		750.000			
ΕΤΠΑ	3.δ	Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να		4.500.000	1.500.000		6.000.000

		συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας					
	3.δ.1.	Ενίσχυση υφισταμένων και νέων επιχειρήσεων για βελτίωση παραγωγικών κλπ λειτουργιών		2.500.000			
	3.δ.2.	Ενίσχυση για παραγωγή και προώθηση προϊόντων στο εξωτερικό τοπικής προέλευσης με χρήση καινοτομίας		2.000.000	1.500.000		

Α.Π. 2α: ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ			950.000	650.000		1.600.000	
Θ.Σ.8: Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων.			950.000	650.000	0	1.600.000	
ΕΚΤ	8.iii	Προώθηση της αυτοαπασχόλησης, της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.		550.000	350.000		
	8.iii.1.	Ενίσχυση ανέργων για ίδρυση επιχειρήσεων		300.000	250.000		
	8.iii.2.	Συμβουλευτική για ίδρυση επιχειρήσεων		250.000	100.000		
ΕΚΤ	8.v	Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές.		400.000	300.000		
	8.v.1.	Συμβουλευτική σε επιχειρήσεις για αναδιοργάνωση		100.000	100.000		
	8.v.2.	Ενίσχυση επιχειρήσεων για αναβάθμιση δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού		100.000	100.000		
	8.v.3.	Ενίσχυση για διατήρηση θέσεων απασχόλησης		200.000	100.000		
Θ.Σ.9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης					2.000.000	2.000.000	

ΕΚΤ	9.i	Ενεργός ένταξη με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής, και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας.				1.000.000	
ΕΚΤ	9.v	Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση.				1.000.000	
		ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ	3.675.000	11.725.000	6.850.000	2.550.000	29.800.000

10. Περιγραφή πλέγματος ερευνητικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην διαδικασία εφαρμογή της στρατηγικής

Σημαντικό στοιχείο για την κατανόηση της στρατηγικής για την έξυπνη εξειδίκευση αποτελεί η παρουσίαση και ανάλυση του περιφερειακού πλέγματος δράσεων έξυπνης εξειδίκευσης, ερευνητικών φορέων, ερευνητικών προγραμμάτων και τέλος επιχειρηματικού ιστού που καλούνται να υλοποιήσουν τις δράσεις και που αποτελούν εν τέλει το πλέγμα καινοτομίας και ανάπτυξης.

Σε αυτό το σημείο λοιπόν παρουσιάζονται οι φάσεις στην διαδικασία ενσωμάτωσης της E & T στις επιχειρήσεις και την οικονομικό/κοινωνική πραγματικότητα της Περιφέρειας που είναι σταδιακά οι εξής:

Φάση 1: Διαμόρφωση της δομής , των μηχανισμών, των διαδικασιών και εργαλείων εφαρμογής της καινοτομίας. Αποτελεί την πρώτη, προαπαιτούμενη φάση για την έναρξη της καινοτομικής διαδικασίας σε μια νησιωτική περιφέρεια στην οποία δεν έχει ενσωματωθεί στο παρελθόν αυτή η διαδικασία (πλην ελαχίστων περιπτώσεων) και στην οποία το σύστημα διακυβέρνησης και τα μέσα που αυτό θα αξιοποιήσει είναι το βασικότερο και φυσικά πρώτο στάδιο. Εδώ τόσο η στρατηγική RIS Περιφέρειας Β. Αιγαίου, όσο και το πρόγραμμα της Περιφέρειας, έχουν διαμορφώσει ένα άξονα και συγκεκριμένες δράσεις για την έναρξη της καινοτομίας. Αναφερόμαστε στο περιφερειακό Συμβούλιο καινοτομίας, αλλά και στον μηχανισμό καινοτομίας που θα χρηματοδοτηθεί από τον 1.β.1. του ΠΕΠ 2014-2020.

Παράλληλα και εξίσου σημαντικό είναι η στήριξη των υφισταμένων ερευνητικών φορέων της Περιφέρειας, ή και ευρύτερα προκειμένου να αναπτύξουν ερευνητικό εξοπλισμό και μέσα για την ανάπτυξη στοχευμένων προγραμμάτων.

Τέλος κρίσιμο στην έναρξη της διαδικασίας ενσωμάτωσης της καινοτομίας στις επιχειρήσεις αποτελεί η στήριξη νέων ιδεών με την μορφή χρηματοδότησης των ιδεών ως ένα πρώτο κεφάλαιο για την εκκίνηση της ιδέας. Ένα λοιπόν «κεφάλαιο σποράς» για την χρηματοδότηση νέων ιδεών αποτελεί επίσης μια ενδιαφέρουσα, πρώτη και καινοτόμα διαδικασία εκκίνησης της καινοτομίας στις επιχειρήσεις.

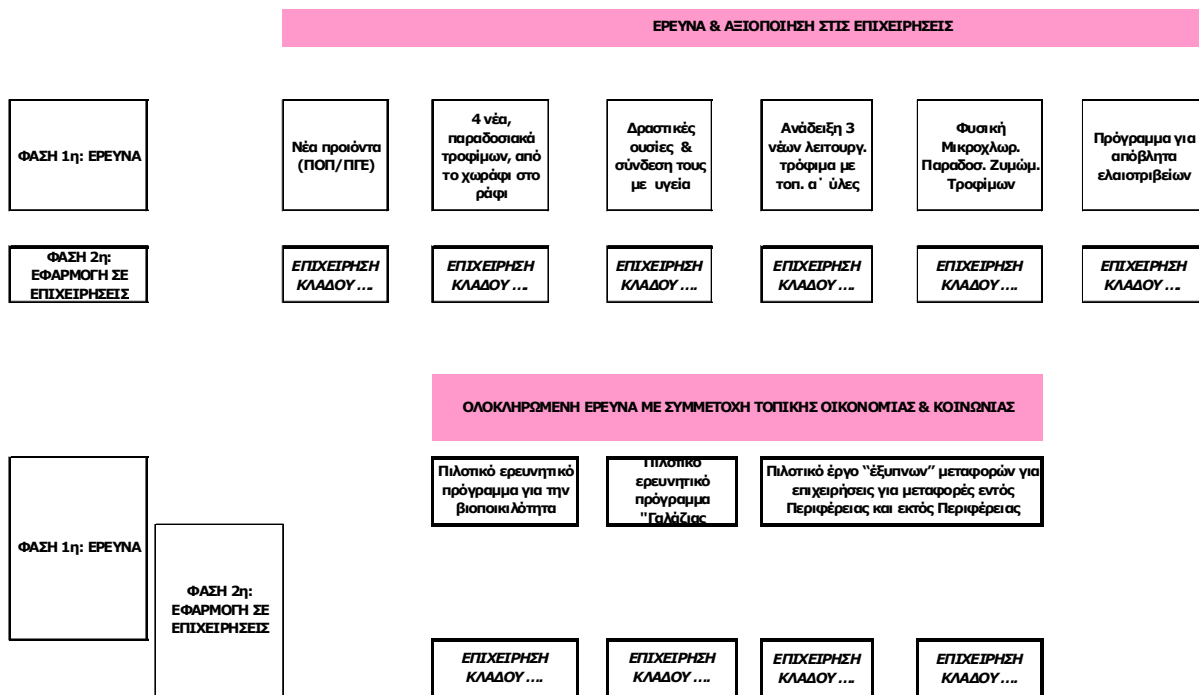
Φάση 2: Πιλοτικές ερευνητικές πρωτοβουλίες.

Στην φάση αυτή και εφόσον ως ένα σημείο έχει ξεκινήσει η διαδικασία την καινοτομικής ανάπτυξης, ενεργοποιείται μια διαδικασία επιλογής πιλοτικών ερευνητικών προγραμμάτων στην διαδικασία ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας. Τα πιλοτικά ερευνητικά προγράμματα έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- είναι στοχευμένα σε συγκεκριμένα προϊόντα ή διαδικασίες για να εξάγουν σαφές αποτέλεσμα που θα μπορεί να αξιοποιηθεί περαιτέρω από τις επιχειρήσεις
- είναι ολοκληρωμένα από την φάση της διερεύνησης του πόρου προς ανάπτυξης, έως της εφαρμογής σε επιχειρήσεις τις πιλοτικής έρευνας (π.χ. πιλοτικό πρόγραμμα «Γαλάζια Ανάπτυξης»)

- τέλος εμπλέκουν ως κυρίαρχο όργανο και μηχανισμό τον ερευνητικό ιστό ώστε αυτός να αναδείξει τον πόρο προς ανάπτυξη και ταυτόχρονα να αναλάβει την εφαρμογή της έρευνας στις επιχειρήσεις, άρα πλήρης εφαρμογή της διαδικασίας με συνέργιες επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων

Η κύρια πηγή χρηματοδότησης θα προέλθει από τον 1.β.3. του ΠΕΠ 2014-2020. Σχηματικά οι πιλοτικές δράσεις παρουσιάζονται στην συνέχεια.

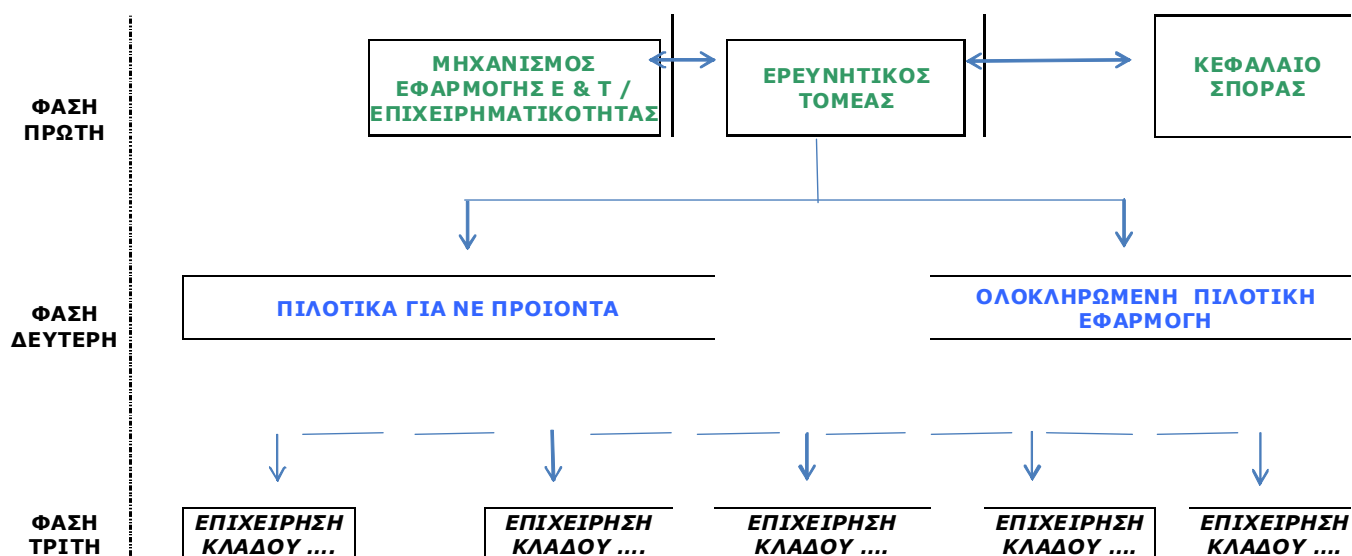

Φάση 3: Κρατικές ενισχύσεις

Αυτή η φάση ουσία είναι η πλέον κρίσιμη γιατί αποτελεί το ζητούμενο της στρατηγικής RIS δλδ την αξιοποίηση της Ε & Τα και καινοτομίας στην πραγματική οικονομία και κοινωνία. Σε αυτή την φάση λοιπόν οι επιχειρήσεις αξιοποιούν ευρήματα των ερευνητικών προγραμμάτων, ή νέα προϊόντα και διαδικασίες προκειμένου να μετασχηματιστούν σε ανταγωνιστικές και εξωστρεφείς επιχειρήσεις που διεκδικούν με αξιώσεις την συμμετοχή τους στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια αγορά με όρους εξωστρεφούς ανάπτυξης. Η ενίσχυση των δράσεων αυτών θα προέλθει από τον θεματικό στόχο 3.

Συνολικά λοιπόν το πλέγμα καινοτομίας παράλληλα με τις φάσεις του δίνεται στην συνέχεια:

ΣΤΑΔΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

Τέλος κρίσιμο, βασικό και υποστηρικτικό ρόλο καλούνται να παίξουν οι δράσεις για κατάρτιση, προώθηση στην απασχόληση και δημιουργία θέσεων εργασίας από τον Θ.Σ. 8 & Θ.Σ. 9 για νέες επιχειρήσεις και αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού στις υπάρχουσες. Η κατάρτιση και αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί το κυρίαρχο προαπαιτούμενο για μια οικονομία που συνεχώς προσαρμόζεται στις νέες απαιτήσεις της μεταβαλλόμενης ανταγωνιστικής οικονομίας.

Ολοκληρώνοντας σημειώνεται ότι το ευρύτερο σύστημα διακυβέρνησης της στρατηγικής για έξυπνης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη ωριμάζει και θα υλοποιηθεί μέσα από διαδικασίες που:

- θα δημιουργούν μηχανισμούς και μέσα για υλοποίηση της στρατηγικής
- θα μετρούν με σαφής, αντικειμενικό και ορθό τρόπο το αποτέλεσμα της παρέμβασης

ζητούμενα που έχουν ήδη παρουσιαστεί και επαρκώς ωριμάσει μέσα από τους υπάρχοντες μηχανισμούς της Περιφέρειας, ώστε το πλέγμα καινοτομίας να μπορεί να αναβαθμιστεί και να εξυπηρετήσει την στρατηγική τα επόμενα χρόνια.

11. Επιχειρηματική Ανακάλυψη / Κοινωνική Ανακάλυψη και έξυπνη εξειδίκευση

1. Μεθοδολογία

Στο πλαίσιο της μελέτης έγινε αναλυτική προσέγγιση του τοπικού παραγωγικού και κοινωνικού ιστού στην κατεύθυνση της επιχειρηματικής ανακάλυψης.

Αναλυτικά η προσέγγιση είχε την εξής διάσταση:

(α) Με διοργάνωση τοπικών συναντήσεων στο νησί δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων και ονομαστικές προσκλήσεις στις επιχειρήσεις που επιλέχθηκαν και γενικές (ανοιχτές) προσκλήσεις μέσω των Εμπορικών και Βιομηχανικών Επιμελητηρίων και ανακοινώσεων σε τοπικά ΜΜΕ.

(β) Με χρήση ημι-δομημένων ερωτηματολογίων, σε πέντε ενότητες, μια για “Εξειδίκευση Και Συνεργατικά Σχήματα”

(γ) Εκτός από τις επιχειρήσεις στη λίστα των συμμετεχόντων στις συναντήσεις και στα ερωτηματολόγια συμπεριλήφθηκαν και **τοπικοί φορείς**. Σε σχέση με τους φορείς η έρευνα προσεγγίστηκε για λόγους αντιπροσωπευτικότητας με την λογική των Στοχευμένων Ομάδων (Focus Groups), γι’ αυτό και κλήθηκαν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο εκπρόσωποι από Δήμους, Επιμελητήρια, Εμπορικούς Συλλόγους, Αναπτυξιακές Εταιρείες Δήμων, Ενώσεις Ξενοδόχων, Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών/Οινοπαραγωγών κ.α.

Τα ερωτηματολόγια περιείχαν τις εξής θεματικές:

- I. Εξειδίκευση και Συνεργατικά Σχήματα
- II. Δυναμικό Έρευνας και Τεχνολογίας (E & T)
- III. Πολιτική Καινοτομίας, Ψηφιακή Οικονομία και Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας
- IV. Απόψεις και Προτάσεις για τη Μελλοντική Στρατηγική
- V. Πληροφορίες για την/τον Επιχείρηση/Φορέα

Για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγιναν συνεντεύξεις με τους ερωτώμενους με φυσική παρουσία αλλά και τηλεφωνικές συνεντεύξεις σε περιπτώσεις που ήταν αδύνατη η εκ του σύνεγγυς συνέντευξη. Επίσης σε λίγες περιπτώσεις η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου έγινε ηλεκτρονικά, με αποστολή e-mail (η μέθοδος αυτή επιλέχθηκε λόγω αδυναμίας ορισμένων συνεντευξιζόμενων να βρουν χρόνο για μια συνάντηση με τον συνεντευκτή). Σε κάθε περίπτωση, όπως αναφερόταν και στην εισαγωγή του ερωτηματολογίου («Θα θέλαμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι η ανωνυμία σας θα είναι απόλυτα σεβαστή»), γινόταν ξεκάθαρο – με βάση την ερευνητική δεοντολογία – στον ερωτώμενο η προστασία της ανωνυμίας του στα αποτελέσματα και στην επεξεργασία. Γι’ αυτό και οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν είτε δια ζώσης, είτε τηλεφωνικά είτε με e-mail. Σε κάθε περίπτωση ήταν στη διακριτική ευχέρεια του ερωτώμενου αν θα υπογράψει το ερωτηματολόγιο στο τέλος. Πάντως σε κάθε περίπτωση η ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου Αιγαίου τήρησε σε αρχείο τα ονοματεπώνυμα των συμμετεχόντων σε περίπτωση που χρειαστεί να γίνει επιβεβαίωση των συμμετεχόντων στην έρευνα.

2. Συμπεράσματα από μεθοδολογία πεδίου

Σε ένα γενικό επίπεδο οι απαντήσεις των εκπροσώπων των φορέων κινήθηκαν στο ίδιο επίπεδο με τις απαντήσεις των επιχειρήσεων. Ορισμένες διαφοροποιήσεις υπήρχαν αλλά δεν

δημιουργούν μεγάλες αποκλίσεις στη συνολική θεώρηση μεταξύ εκπροσώπων φορέων και επιχειρήσεων. Άξιο λόγου είναι για παράδειγμα πως όλοι συμφωνούν σχετικά με τους οικονομικούς και παραγωγικούς τομείς της ΠΒΑ. Ο τουρισμός, η γεωργία, η κτηνοτροφία και το εμπόριο τοπικών προϊόντων (όπως η μαστίχα, το λάδι, το ούζο, το κρασί κλπ) αποτελούν τα σημαντικά πλεονεκτήματα που όλοι υπογράμμισαν. Η επένδυση αυτή θα πρέπει να υποστηριχτεί από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου είτε άλλα ερευνητικά κέντρα ανά τη χώρα και να προωθηθεί από τις τοπικές επιχειρήσεις, οι οποίες θα πρέπει να χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο τοπικά προϊόντα. Αυτά τα προϊόντα που υπάρχουν σε αφθονία μπορούν να αποτελέσουν την πηγή της ανάπτυξης και της στρατηγικής της Περιφέρειας. Η επένδυση σε ποιοτικά τοπικά αγροτικά προϊόντα (είτε υπάρχοντα είτε προϊόντα από το παρελθόν) αποτελεί κεφάλαιο για τις τοπικές κοινωνίες ταυτόχρονα με την τουριστική ανάπτυξη ενός ποιοτικού και όχι μαζικού προϊόντος. Αν και όλοι αντιλαμβάνονταν ως δυνατά σημεία το τρίπτυχο γεωργία-κτηνοτροφία-τουρισμός, φαινόταν να έχει διαφορετικό νόημα και προσέγγιση ανά νησί. Για παράδειγμα στη Σάμο ο Τουρισμός σύμφωνα με τους συμμετέχοντες φαίνεται να παίζει μεγαλύτερο ρόλο και ιδιαίτερα ο θεματικός τουρισμός. Αντίθετα στη Λήμνο η επένδυση στην γεωργία και στα τοπικά προϊόντα φαίνεται να είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα του νησιού. Για τους ερωτώμενους το κράτος και η ΠΒΑ καλείται να «παντρέψει» αυτά τα στοιχεία για την επίτευξη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για το Βόρειο Αιγαίο.

Καινοτομία θα πρέπει να επικεντρωθεί σε αυτούς τους τομείς σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων. Υπάρχει τεράστια δυναμική ανάπτυξης και καινοτομίας της περιφέρειας και απαιτείται μία από κοινού προσέγγιση και κοινούς στόχους, όραμα και στρατηγική ανάμεσα σε όλους τους φορείς. Είναι σημαντικό να μην επικεντρωθεί η καινοτομία μόνο σε νέα προϊόντα αλλά και σε υποδομές (ακτοπλοΐα – απομόνωση, διαδίκτυο κλπ). Οι επιχειρήσεις οφείλουν να βρουν νέους και καινοτόμους τρόπους προώθησης των προϊόντων τους, όπως μέσα από επενδύσεις στην προώθηση των εξαγωγών καθώς οι τοπικές αγορές δύσκολα μπορούν να ανταποκριθούν στην μαζική προσφορά τοπικών προϊόντων.

Η συνεργασία μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου τομέα αναδείχτηκε επίσης ως ιδιαίτερως σημαντική. Η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των εταιριών και η ευελιξία του δημοσίου μπορεί να δώσει νέα πνοή σε συνεργατικά σχήματα (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Τοπικοί Δήμοι, Αναπτυξιακές Εταιρείες, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια, Ερευνητικοί Φορείς), τα οποία όμως θα έχουν ως υπεύθυνους για την προβολή (marketing) μέλη από τον ιδιωτικό τομέα. Επίσης η συμμετοχή ερευνητικών ιδρυμάτων τονίστηκε ως ιδιαίτερως σημαντική. Τοπικά το Πανεπιστήμιο Αιγαίου μπορεί να δώσει προστιθέμενη αξία σε όλο το εγχείρημα. Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου είναι γνωστό σε φορείς και επιχειρήσεις στο αντίστοιχο νησί που έχει Πανεπιστημιακή Μονάδα, δηλαδή σε μεγάλο βαθμό οι ερωτώμενοι γνωρίζουν τα τμήματα (κατά συνέπεια και τα αντικείμενα και τις δραστηριότητες) που είναι εγκατεστημένα στο νησί τους. Αυτό είναι ένα ζήτημα που το Ίδρυμα και η Περιφέρεια θα πρέπει να εξετάσουν και να επεκταθεί η ενημέρωση για τα αντικείμενα που θεραπεύει το Ίδρυμα προς όλα τα νησιά της ΠΒΑ, ώστε να βοηθηθούν και να πληροφορηθούν οι

επιχειρηματίες που χρειάζονται ενίσχυση ή συμβουλευτική σε θέματα καινοτομίας και επιχειρηματικότητας ότι το Πανεπιστήμιο Αιγαίου διαθέτει σχετικές δομές και δραστηριότητες (βλ. Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Τμήμα Μηχανικών Οικονομίας και Διοίκησης, Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας κλπ).

Πάντως μέσα από τις απαντήσεις των ερωτώμενων γίνεται σαφές πως τα προβλήματα της ΠΒΑ όπως «έλλειψη ρευστότητας και στήριξης επιχειρήσεων», «υψηλό κόστος μεταφοράς πρώτων υλών και προϊόντων», «προβλήματα συγκοινωνιών», «υψηλή γραφειοκρατία για συμμετοχή σε προγράμματα», «έλλειψη εμπιστοσύνης στον μηχανισμό ελέγχου», «έλλειψη ενημέρωσης από το κράτος για θέματα καινοτομίας», η «διπλή περιφερειακότητα», η «έλλειψη αναπτυξιακής κατεύθυνσης», η «χαμηλή ανταγωνιστικότητα προϊόντων & υπηρεσιών», η «χαμηλή εξωστρέφεια επιχειρήσεων», η «μηδενική αξιοποίηση έρευνας», «έλλειψη συνεργασιών» μπορούν να επιλυθούν μέσα από τα στοχευμένα Επιχειρησιακά Προγράμματα της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020.

Για να εξαχθούν όμως ολοκληρωμένα συμπεράσματα θα πρέπει συμπληρωθούν με τα πρακτικά από τις συναντήσεις διαβούλευσης που έλαβαν χώρα σε κάθε νησί. Με αυτό τον τρόπο θα έχει κάποιος μια πλήρη εικόνα για τις απόψεις των τοπικών κοινωνιών σε σχέση με την στρατηγική για την «έξυπνη εξειδίκευση». Επίσης η ΕΔΑ κάλεσε όλους τους συμμετέχοντες (επιχειρήσεις και φορείς) να καταθέσουν και ηλεκτρονικά (με αποστολή e-mail) τις προτάσεις που έχουν για να ενσωματωθούν στη στρατηγική της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Θα πρέπει και αυτή η διαδικασία θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στη συνολική αξιολόγηση. Γενικά, αυτό που φαίνεται να προκύπτει είναι ότι οι περισσότεροι από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες ταυτίζουν την αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας με το νησί στο οποίο κατοικούν και με έργα υποδομών που κατά την άποψη τους μπορούν και πρέπει να δημιουργήσουν τις συνθήκες για «ανάπτυξη». Ο συγκεκριμένος όρος όμως έχει διαφορετικό περιεχόμενο για τους συμμετέχοντες, με αποτέλεσμα πολλές από τις απόψεις να είναι πολύ διαφορετικές. Όλα τα παραπάνω έγινε προσπάθεια να ληφθούν υπόψη στο προτεινόμενο πλαίσιο στρατηγικής για τη νέα Προγραμματική Περίοδο.

Αναφορικά με την αναλυτικότερη προσέγγιση της εργασίας σε επίπεδο φορέων έχουν συμπληρωθεί 22 ερωτηματολόγια από εκπροσώπους φορέων. Αυτό αντιστοιχεί σε 2 εκπροσώπους από Δήμους, 1 από Αναπτυξιακή Εταιρεία, 4 εκπροσώπους Επιμελητηρίων, 5 εκπροσώπους ενώσεων ξενοδόχων και ενοικιαζόμενων δωματίων, 4 εκπροσώπους ενώσεων αγροτικών συνεταιρισμών ή ενώσεων παραγωγών ή ενώσεων οινοπαραγωγών και 6 εκπροσώπους από ενώσεις εμπορικών συλλόγων και επαγγελματικών φορέων.

Από την άλλη μεριά έχουν συμπληρωθεί 33 ερωτηματολόγια επιχειρήσεων. Η κατηγοριοποίηση των εταιρειών σε τομείς είναι πιο σύνθετη καθώς λόγω της ιδιαιτερότητας των τοπικών επιχειρήσεων της ΠΒΑ πολλές επιχειρήσεις είναι και παραγωγοί και έμποροι ή αναπτύσσουν δραστηριότητες και στον γεωργικό και στον κτηνοτροφικό τομέα κλπ.

Αποτέλεσμα αυτού είναι να μην μπορεί να γίνει μια απόλυτη ταύτιση επιχείρησης και κλάδου. Πάντως σε γενικές γραμμές οι επιχειρήσεις καλύπτουν τους εξής κλάδους: τουρισμό, αλιεία, γεωργία, κτηνοτροφία, εμπόριο τοπικών προϊόντων, μεταποίηση και υπηρεσίες.

Η διαδικασία διαβούλευσης διήρκησε 1 μήνα περίπου και ολοκληρώθηκε ομαλά με τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Η διαδικασία της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 2013 και έλαβε χώρα μετά την τοπική διαβούλευση στα νησιά [Λήμνος (20-22/05/2013), Λέσβος (13-14/06/2013), Σάμος (05-06/06/2013) και Χίος (27/06/2013)]. Εν συνεχεία έγινε η επεξεργασία των ερωτηματολογίων ανά νησί και κατόπιν συνολικά για όλα τα ερωτηματολόγια. Συνολικά συμμετείχαν 22 φορείς και 33 επιχειρήσεις. Τα δεδομένα για τη διαβούλευση και τα ερωτηματολόγια παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.4.1.

Πίνακας 4.4.1: Διαβουλεύσεις και ερωτηματολόγια σε επιχειρήσεις και φορείς της ΠΒΑ για την «έξυπνη εξειδίκευση»

Είδος διαβούλευσης	Λέσβος	Λήμνος	Χίος	Σάμος
Συναντήσεις για την «έξυπνη εξειδίκευση»	1	1	1	1
Ερωτηματολόγια σε επιχειρήσεις	5	10	8	10
Ερωτηματολόγια σε φορείς	4	7	4	7

Τα βασικά ευρήματα που προέκυψαν από όλες τις συναντήσεις αφορούσαν κυρίως:

(α) **Ότι υπάρχει ανάγκη να μάθουμε από τα λάθη του παρελθόντος** σχετικά με συγχρηματοδοτούμενα έργα, ιδιαίτερα αυτά που αφορούν σε επιχειρήσεις για να μην επαναληφθούν αυτά τα λάθη.

(β) **Το ζήτημα της δομής και γενικότερα της βοήθειας** που αναζητούν οι επιχειρήσεις και οι επιχειρηματίες φάνηκε ως ιδιαίτερα σημαντικό σε αρκετούς, άμεσα ή έμμεσα. Οι διαφορές εδώ μεταξύ μικρότερων και μεγαλύτερων επιχειρήσεων είναι σημαντικές, καθώς οι μεγαλύτερες λόγω μεγέθους έχουν τη δυνατότητα να βρίσκουν βοήθεια από συμβούλους ή άλλες επιχειρήσεις πολύ ευκολότερα και πολύ καλύτερης ποιότητας σε σχέση με μικρότερες επιχειρήσεις. Μια δομή λοιπόν που θα ενισχύσει την επιχειρηματικότητα θα πρέπει να μπορεί να κινηθεί και στις 2 διαστάσεις: για τις μικρότερες και τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις.

(γ) **Το θέμα του χώρου και του πως η δομή** θα μπορέσει να βοηθήσει τις επιχειρήσεις ακόμη και στα μικρότερα νησιά αναδείχθηκε κυρίως σε Λήμνο και σε Σάμο, όπου οι επιχειρηματίες φάνηκε να νιώθουν περισσότερο απομονωμένοι σε σχέση με τα άλλα μεγαλύτερα νησιά.

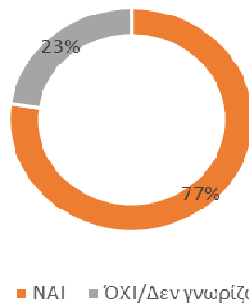
(δ) Το θέμα του είδους των καινοτομιών και του περιεχομένου των δράσεων συζητήθηκε πολύ λίγο στις συναντήσεις, γεγονός αναμενόμενο και μια από τις αιτίες που οδήγησε και στη λύση των ερωτηματολογίων.

Μέσα από τις απαντήσεις των εκπροσώπων των φορέων προκύπτει μια περίπου κοινά διαμορφωμένη εικόνα για τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες της ΠΒΑ αλλά και ορισμένες σημαντικές διαφορές ανά νησί, οι οποίες έχουν να κάνουν με τη διαφορετικότητα των τομέων, οι οποίοι είναι ανεπτυγμένοι ή προς ανάπτυξη.

Σχετικά με το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου, έτσι όπως προκύπτει από τις απαντήσεις «τους κυριότερους παραγωγικούς/οικονομικούς τομείς και κλάδους της Περιφέρειας» αποτελούν ο τουρισμός, η γεωργία και η κτηνοτροφία με έμφαση στην παραγωγή τοπικών προϊόντων. Με ορισμένες διαφοροποιήσεις ανά νησί, όπως για παράδειγμα στη Χίο και στη Σάμο, όπου η κτηνοτροφία δεν αποτελεί κυριότερο κλάδο. Αντίθετα το εμπόριο τοπικών προϊόντων αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τις τοπικές οικονομίες όπως φαίνεται από όλες τις απαντήσεις των εκπροσώπων φορέων (βλ. Γράφημα 1). Μάλιστα οι κλάδοι αυτοί σύμφωνα με τους φορείς φαίνεται να έχουν δυνατότητες για ανάπτυξη σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (βλ. Γράφημα 2). Ταυτόχρονα όπως φαίνεται στο Γράφημα 3 οι δυνατότητες για εφαρμογή καινοτομιών σε αυτούς τους κλάδους φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη μεταξύ των εκπροσώπων των φορέων.

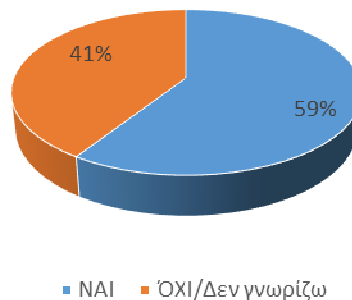
Γράφημα 2 (Εκπρόσωποι Φορέων): Υπάρχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κλάδων της ΠΒΑ σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο;

Βασικό στοιχείο των απαντήσεων από το ερωτηματολόγιο αναδεικνύεται η άγνοια των εκπροσώπων φορέων για τα δίκτυα συνεργασίας σε αυτούς τους κλάδους. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι δεν γνωρίζουν ούτε τοπικά ούτε εθνικά συνεργατικά δίκτυα (Λήμνος 30%, Λέσβος 50%, Χίος 50%, Σάμος 100%). Πάντως όσοι απάντησαν ότι γνώριζαν αναφέρονταν σε μεταποίηση και προώθηση τοπικών προϊόντων.

Σχετικά με την ενότητα «Δυναμικό Έρευνας και Τεχνολογίας (Ε & Τ)» οι ερωτώμενοι (με μεγάλη πλειοψηφία) ανέφεραν ότι ως ερευνητικό φορέα γνωρίζουν το Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Γράφημα 3 (εκπρόσωποι φορέων): Στους κλάδους της ΠΒΑ γνωρίζετε αν υπάρχουν επιχειρήσεις με δυνατότητα αξιοποίησης αποτελεσμάτων έρευνας και εφαρμογή καινοτομιών;

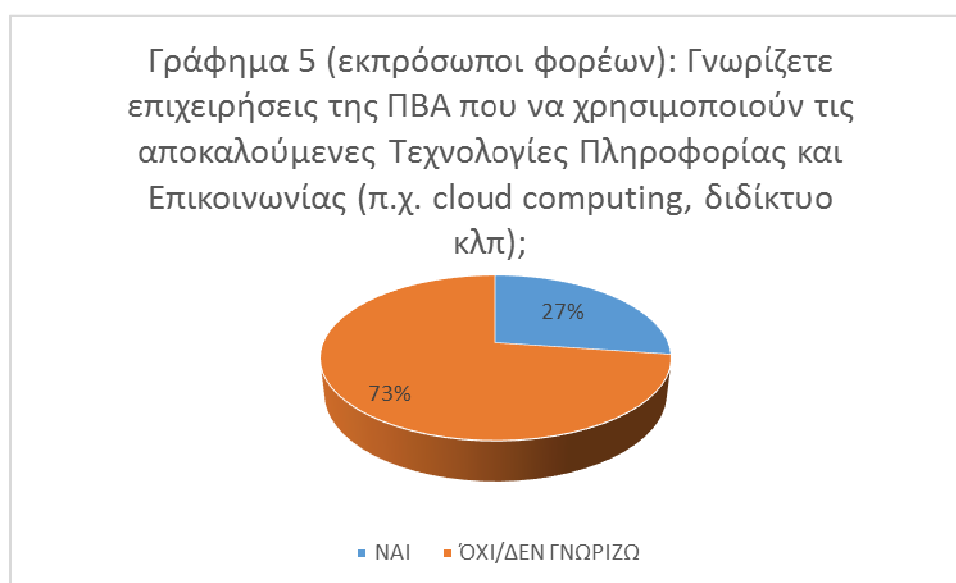

Το ιδιαίτερο που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι οι περισσότεροι γνωρίζουν μόνο τα Τμήματα που υπάρχουν στην Πανεπιστημιακή Μονάδα του νησιού τους και αγνοούν τα αντικείμενα των Τμημάτων στα υπόλοιπα νησιά. Όμως μόνο οι μισοί (50%) ανέφεραν ότι τα αντικείμενα του ΠΑ και η σχετική δραστηριότητα «ανταποκρίνεται στις ανάγκες της Περιφέρειας». Συγκεκριμένα στη Χίο κανένας από τους ερωτώμενους δεν θεωρεί ότι το Πανεπιστήμιο απαντάει στις ανάγκες της Περιφέρειας και ανέφεραν ως λόγους ότι έχει «πολύ θεωρητικές προσεγγίσεις, μη ρεαλιστικές για την αγορά», ότι «δεν είναι διαδεδομένες οι δραστηριότητες για μια μέση επιχείρηση που θα μπορούσε να αξιοποιήσει τις δυνατότητες των αποτελεσμάτων της έρευνας», ακόμη ότι «δεν είναι επαρκώς στελεχωμένα από αξιόπιστο προσωπικό» και πως έχει τις «κλασσικές δυσκολίες λειτουργίας δημόσιων φορέων». Παρομοίως στην Λήμνο απάντησαν ότι το Πανεπιστήμιο καλύπτει τις ανάγκες της Περιφέρειας μερικώς. Αυτή η απάντηση δεν υπήρχε στην κλειστή ερώτηση του ερωτηματολογίου και ειπώθηκε προφορικά. Το σκεπτικό ήταν ότι μόνο το Τμήμα Τροφίμων έχει αναπτύξει τέτοια δράση με τις επιχειρήσεις. Και δεν καλύπτονται όλα τα ενδιαφέροντα των επιχειρήσεων από τα υπόλοιπα αντικείμενα και τις δραστηριότητες του ιδρύματος.

Στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορά στην «Πολιτική Καινοτομίας, Ψηφιακή Οικονομία και Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας» οι απαντήσεις ποικίλουν ανάλογα με το νησί και δεν υπάρχει μια ενιαία άποψη για την Περιφέρεια. Στο θέμα του «τι σημαίνει καινοτομία» οι ερωτώμενοι έδωσαν και τις τρεις απαντήσεις. Απλά στα νησιά Λήμνο και Χίο πρώτα ήταν «η χρήση τοπικών πόρων», μετά «η χρήση αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών» και τέλος «ο σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών». Αντίθετα σε Σάμο και Λέσβο πρώτα έρχεται η απάντηση «χρήση αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών», μετά «ο σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών» και τέλος «η χρήση τοπικών πόρων». Αυτό πιθανώς να έχει να κάνει με την ιδιαιτερότητα του κάθε νησιού σε σχέση με την τοπική οικονομία. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η γνώμη τους για το «τι σημαίνει καινοτομία για

την Περιφέρεια» συνοψίζεται σε συγκεκριμένες προτάσεις όπως «διαφάνεια», «εξειδικευμένα και Νέας Τεχνολογίας Προϊόντα- στοχευόμενα με βάση τα νέα ερεθίσματα με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ώστε να είναι βιώσιμα», «συντονισμός και κίνητρα για την εφαρμογή της γνώσης στην παραγωγική διαδικασία», «εξωστρέφεια των φορέων», «marketing με νέους τρόπους», «παραγωγή νέων ξεχασμένων προϊόντων». Σε σχέση με την χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας οι εκπρόσωποι των φορέων φαίνεται να γνωρίζουν τη σημασία τους. Μάλιστα ανέφεραν ενδεικτικά ορισμένες όπως «ηλεκτρονικό εμπόριο», «επικοινωνία», «i-banking», «ηλεκτρονική διαφήμιση», «applications από κινητά», «social media για προώθηση», «ηλεκτρονικά tablet/ τιμολόγια», «online booking» κ.α.

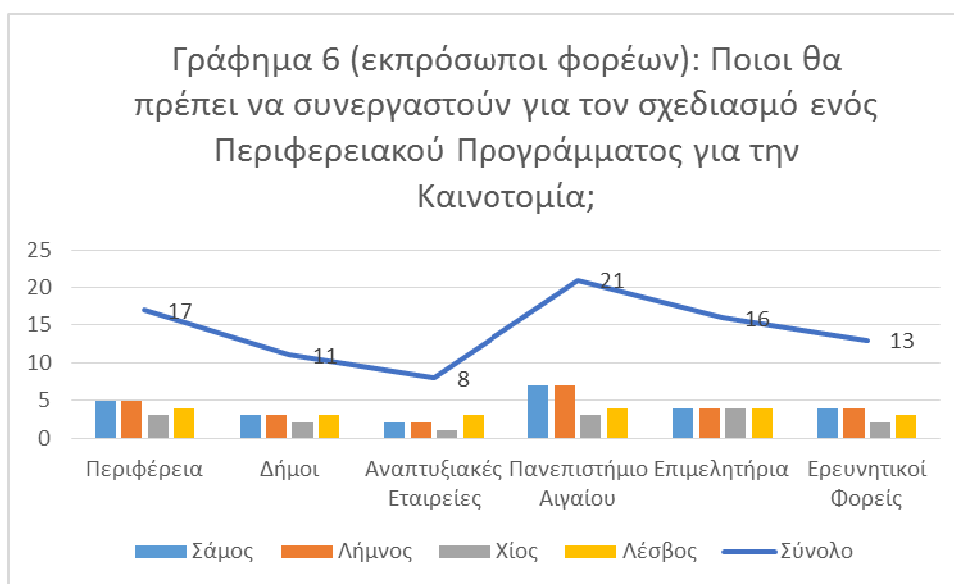

Παραπάνω από τους μισούς ερωτώμενους γνώριζαν επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τέτοιες υπηρεσίες και ως οφέλη ανέφεραν κυρίως την εξωστρέφεια και την προβολή. Όμως οι εκπρόσωποι των φορέων δεν έχουν κοινή εικόνα για το βαθμό ενσωμάτωσης τέτοιων τεχνολογιών από επιχειρήσεις, αυτό προκύπτει από την ποικιλία των απαντήσεων συνολικά αλλά και ανά νησί. Πιθανότατα αυτό οφείλεται σε άγνοια επιχειρηματιών που έχουν υιοθετήσει τέτοιες δράσεις, στην απομόνωση των νησιών μεταξύ τους, στο επίπεδο ανάπτυξης του κάθε τομέα αλλά και αναγκαιότητα χρήσης τέτοιων τεχνολογιών, στην έλλειψη ενημέρωσης των επιχειρήσεων και εκπαίδευσης των ιδιοκτητών επιχειρήσεων καθώς και κυρίως του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων. Όσον αφορά όμως στην ανάπτυξη των υποδομών για παροχή τέτοιων υπηρεσιών οι περισσότεροι συμφωνούν στην ανάγκη ανάπτυξης «των ταχυτήτων διαδικτύου (οπτικών ινών)», «εκπαιδευτικών σεμιναρίων για επιχειρηματίες», «δημοτικών υποδομών» κλπ. Για αυτούς τους σκοπούς θα απευθύνονταν στον ιδιωτικό τομέα και στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Τέλος η συντριπτική πλειοψηφία των εκπροσώπων φορέων δεν γνωρίζει για πολιτικές καινοτομίας στην ΠΒΑ και όσοι γνωρίζουν δεν είναι ικανοποιημένοι από αυτές καθώς δεν έχουν πετύχει το στόχο να προσεγγίσουν την τοπική επιχειρηματική

κοινότητα. Για να αλλάξει αυτό θα πρέπει να γίνει στοχευμένη ενημέρωση στις επιχειρήσεις με υποχρέωση των επιχειρηματιών να συμμετέχουν σε τέτοιες ενημερώσεις.

Στο τέταρτο μέρος, οι ερωτώμενοι έδειξαν με τις απαντήσεις τους (βλ. Γράφημα 6) να επιθυμούν τη συνεργασία όλων των φορέων της Περιφέρειας (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Τοπικοί Δήμοι, Αναπτυξιακές Εταιρείες, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια). Συγκεκριμένα για το «σχεδιασμό ενός Περιφερειακού Προγράμματος για την καινοτομία προσαρμοσμένο στις ανάγκες της Περιφέρειας και επιχειρήσεών της» θα πρέπει να συνεργαστούν όλοι οι φορείς μαζί με τους αντίστοιχους άμεσα ενδιαφερόμενους και με εκπροσώπους κατάλληλα καταρτισμένους με διάθεση προσφοράς. Σημαντικό σημείο αποτελεί ένα τέτοιο Περιφερειακό Πρόγραμμα για την καινοτομία να βασίζεται και να προσαρμόζεται στις τοπικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες. Ακόμη θα πρέπει οπωσδήποτε να περιέχει «καταγραφή αναγκών και προβλημάτων», «μελέτη πλεονεκτημάτων-μειονεκτημάτων», «εξέταση των ωφελούμενων επιχειρήσεων», «προβολή καλών πρακτικών άλλων επιχειρήσεων», πάντα όμως, όπως σημειώθηκε, «με την προϋπόθεση ότι ο ιδιωτικός τομέας θα συμβάλλει παρέχοντας πληροφορίες για να προσαρμοστεί το πρόγραμμα στις ανάγκες των ωφελούμενων και τελικά συμμετάσχει στο σχεδιασμό-προγραμματισμό».

Στο τελευταίο μέρος οι ερωτώμενοι παρουσίασαν τα σημαντικότερα προβλήματα της ΠΒΑ τα οποία ενδεικτικά είναι: η «διπλή περιφερειακότητα», η «έλλειψη αναπτυξιακής κατεύθυνσης», η «χαμηλή ανταγωνιστικότητα προϊόντων & υπηρεσιών», η «χαμηλή εξωστρέφεια επιχειρήσεων», ο «χαμηλός βαθμός καινοτομίας», η «μηδενική αξιοποίηση έρευνας», το «πρόβλημα με τις συγκοινωνίες (ακτοπλοϊκό πρόβλημα-απομόνωση-απόσταση από κέντρο)», «έλλειψη συνεργασιών» κ.α. Η λύση που προτείνουν για τα παραπάνω προβλήματα είναι η κρατική παρέμβαση και ενίσχυση με «κινητροδότηση» των επιχειρήσεων από την Πολιτεία. Προτάσσουν δηλαδή μια κρατικοκεντρική λύση.

Αναφορικά με τα συμπεράσματα από την διαδικασία στις επιχειρήσεις θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι πολλοί επιχειρηματίες με δυσκολία δέχτηκαν να συμπληρώσουν το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο. Αξίζει να σημειώσουμε πως τόνισαν ότι συχνά συμμετέχουν σε τέτοιες έρευνες και δεν έχουν ποτέ feedback από τα αποτελέσματα των ερευνών. Επίσης φάνηκαν δύσπιστοι ως προς τη χρησιμότητα τέτοιων ερωτηματολογίων.

Όσοι λοιπόν δέχτηκαν να απαντήσουν και να συμμετάσχουν στην έρευνα στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου ως «κυριότερους παραγωγικούς/οικονομικούς τομείς και κλάδους της Περιφέρειας» σημείωσαν τον τουρισμό, τη γεωργία, την κτηνοτροφία (εμπόριο τοπικών προϊόντων) και τη μεταποίηση.

Σημαντικό είναι πως το ποσοστό επιλογής του τουρισμού αγγίζει το 95% που σημαίνει πως για τους επιχειρηματίες έχει σημασία ο συγκεκριμένος τομέας. Επίσης σημαντικό αποτελεί και το εμπόριο τοπικών προϊόντων (με εξαίρεση επιχειρήσεις της Σάμου). Στην πλειοψηφία τους οι επιχειρηματίες θεωρούν πως οι κλάδοι αυτοί «παρουσιάζουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο» λόγω της μοναδικότητας και της ποιότητας των τοπικών προϊόντων.

Στη συνέχεια, παραπάνω από τις μισές επιχειρήσεις απάντησαν ότι έχουν καταφέρει «να αξιοποιήσουν αποτελέσματα έρευνας-τεχνολογίες και καινοτομίες» κυρίως ως προς τη «χρήση του διαδικτύου», «την παραγωγή νέων προϊόντων ή βελτίωση ήδη υπαρχόντων», «νέες συσκευασίες», «νέο marketing», και «αξιοποίηση φυσικών πόρων».

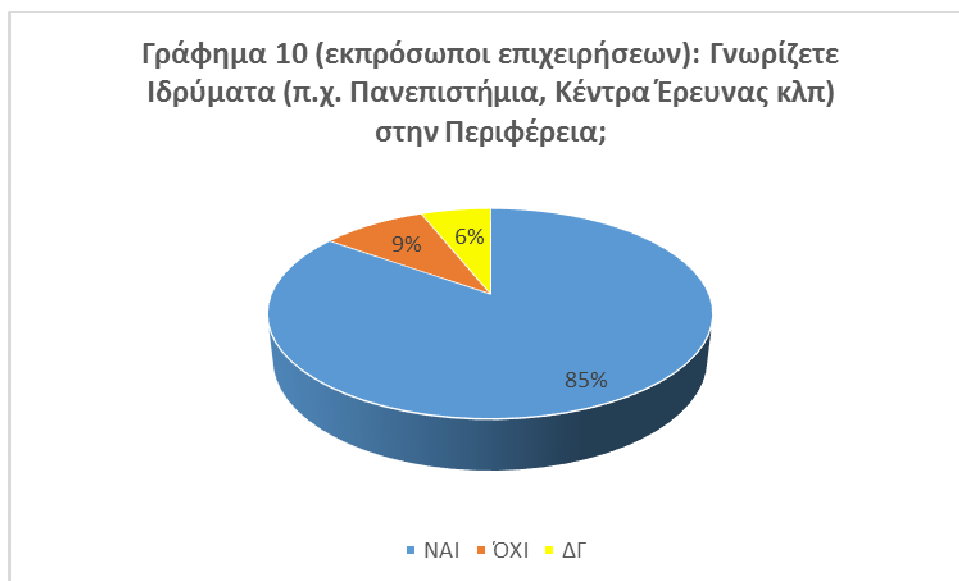

Όσες επιχειρήσεις δεν έχουν αναπτύξει καινοτομίες ανέφεραν ως λόγους «το οικονομικό κόστος εφαρμογής», την «έλλειψη ανάγκης για πραγματοποίηση καινοτομίας», και τη «δυσκολία στην ενημέρωση για εφαρμογές τεχνολογίας-έρευνας που θα μπορούσαν να τις αφορούν». Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων δεν έχει συμμετάσχει σε εθνικά ή περιφερειακά δίκτυα συνεργασίας (εξαιρέση αποτελεί η Χίος, όπου το 75% των επιχειρήσεων έχει συμμετάσχει σε αντίστοιχα δίκτυα) πιθανόν γιατί είναι μικρού ή μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις και όπως τόνισαν οι ερωτώμενοι λόγω μη ύπαρξης σχετικής ενημέρωσης σε τοπικό επίπεδο καθώς και λόγω δυσκολιών στις συνεργασίες μεταξύ των εταιρών. Οι λίγες επιχειρήσεις που απάντησαν θετικά δήλωσαν ως οφέλη την «εξωστρέφεια» και την «ανταλλαγή εμπειριών με άλλες επιχειρήσεις του κλάδου». Τα πιθανά προβλήματα στις συνεργασίες θα μπορούσαν να ξεπεραστούν σύμφωνα με τους επιχειρηματίες με «τη δημιουργία μιας νέας δομής με σωστό οργανόγραμμα και ρόλους», «διευκόλυνση συμμετοχικής διαδικασίας (bottom-up approach)», με «άμβλυνση γραφειοκρατίας από την πλευρά του δημοσίου», με «σωστή ενημέρωση και γνώση σε σχέση με δυνατότητες R&D» κ.α.

Από τα παραπάνω πρωτογενή στοιχεία και με όσα έχουν αναφερθεί στις προηγούμενες ενότητες φαίνεται ότι οι επιχειρήσεις της περιφέρειας του Βορείου Αιγαίου, έχουν ήδη προσδιορίσει τους σημαντικούς κλάδους για οικονομική ανάπτυξη, αλλά και ήδη έχουν αναπτύξει συνεργασίες με άλλες επιχειρήσεις σε εθνικό είτε σε διεθνή επίπεδο

Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου με τίτλο «Δυναμικό Έρευνας και Τεχνολογίας (E & T)» οι ερωτώμενοι (σε συντριπτική πλειοψηφία) ανέφεραν ότι ως ερευνητικό φορέα γνωρίζουν το Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Θα πρέπει να αναφερθεί πως η γνώση των αντικειμένων των

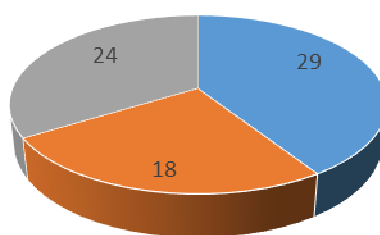
Τμημάτων του Ιδρύματος περιορίζεται ανά νησί, με εξαίρεση τα Τμήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Επιστήμης Τροφίμων και Διατροφής και Περιβάλλοντος, τα οποία φαίνεται να είναι ευρύτερα γνωστά στις επιχειρήσεις.

Όμως η δραστηριότητα του Πανεπιστημίου Αιγαίου (συνολικά και για τα περισσότερα τμήματα/αντικείμενα) δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επιχειρήσεων στα νησιά της Μυτιλήνης και της Χίου. Αντίθετα στη Σάμο και τη Λήμνο οι απαντήσεις ήταν πιο θετικές. Από τους ερωτώμενους που τοποθετήθηκαν αρνητικά τέθηκε το «ζήτημα της ανεπαρκούς εξωστρέφειας του ΠΑ στην κοινωνία, που συνεπάγεται ότι οι επιχειρήσεις δεν έχουν εικόνα ούτε για τα αντικείμενα, ούτε για τους τομείς ειδίκευσης του ΠΑ», «το απορροφημένο στη θεωρία καθηγητικό κατεστημένο» και «το γεγονός ότι το Πανεπιστήμιο δεν παίρνει ξεκάθαρη θέση σε καθημερινά προβλήματα της Τοπικής Κοινωνίας».

Εν συνεχεία στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου κλήθηκαν οι ερωτώμενοι να τοποθετηθούν σχετικά με την έννοια της καινοτομίας για την Περιφέρεια και για την επιχείρησή τους. Στα νησιά Χίο, Σάμο και Λέσβο οι ερωτώμενοι απάντησαν πως καινοτομία είναι «ο σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών» και «η χρήση αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών». Αντίθετα στη Λήμνο απάντησαν για την Περιφέρεια κατά κύριο λόγο «ο σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών» και εν συνεχεία «η χρήση τοπικών πόρων».

Γράφημα 11 (εκπρόσωποι επιχειρήσεων): Τι σημαίνει καινοτομία κατά τη γνώμη σας για τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας σήμερα;

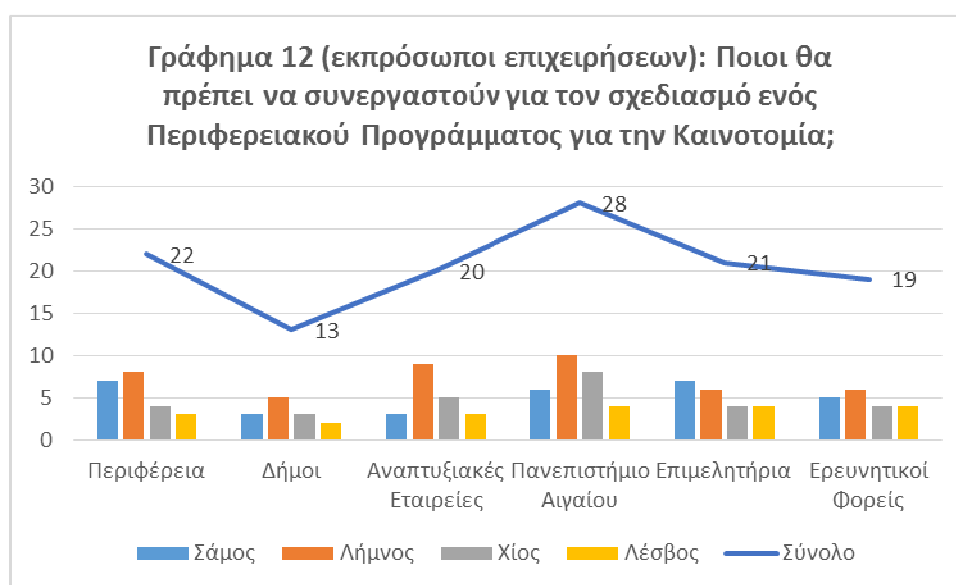
- Σχεδιασμός και Παραγωγή νέων Προϊόντων
- Χρήση Αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών
- Χρήση τοπικών πόρων

Μάλιστα για τις ίδιες τις επιχειρήσεις καινοτομία σημαίνει «παραγωγή νέων καινοτόμων προϊόντων από τοπικούς πόρους», «παραγωγή πρώτης ύλης με άριστη ποιότητα, ποσότητα, και τυποποίηση στα δίκτυα διανομής», «κάλυψη ενεργειακών αναγκών από εναλλακτικές πηγές», «κομποστοποίηση απορριμμάτων», «καινοτομία στο Marketing», «θεματικός τουρισμός», όπως σημείωσαν.

Σε επόμενη ερώτηση σχετικά με τις Τεχνολογίες Πληροφορίες και Επικοινωνίας οι περισσότερες επιχειρήσεις αναφέρουν ότι γνωρίζουν αυτές τις τεχνολογίες και μάλιστα τις χρησιμοποιούν. Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες e-booking, e-commerce, e-banking, cloud computing, marketing, smart phones, social media, applications για κινητά και tablet. Τα οφέλη για τις επιχειρήσεις όπως τα ανέφεραν οι επιχειρηματίες είναι η «μείωση χρόνου και κόστους», η «καλύτερη προβολή», η «επικοινωνία με καταναλωτές», η «μείωση απομονωτισμού», η «απλοποίηση διαδικασιών» και η «μείωση γραφειοκρατίας». Για παρόμοιες υπηρεσίες οι επιχειρηματίες θα προτιμούσαν να στραφούν σε ιδιώτη και όχι στο δημόσιο.

Στο τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου με τίτλο «απόψεις και προτάσεις για την μελλοντική στρατηγική» οι επιχειρηματίες κλήθηκαν να εκφράσουν τη γνώμη τους για τη «συνεργασία στο σχεδιασμό ενός Επιχειρησιακού Προγράμματος για την καινοτομία προσαρμοσμένο στις ανάγκες της Περιφέρειας και των επιχειρήσεών της». Σύμφωνα με τις απαντήσεις θα πρέπει να συνεργαστούν όλοι οι φορείς μαζί με τους αντίστοιχους άμεσα ενδιαφερόμενους (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Τοπικοί Δήμοι, Αναπτυξιακές Εταιρείες, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια, Ερευνητικοί Φορείς) αλλά τόνισαν ότι θα πρέπει να συμμετέχουν σε ένα τέτοιο σχήμα και ιδιώτες (επιχειρήσεις) λόγω της γνώσης των προβλημάτων και των συνθηκών στις τοπικές οικονομίες.

Σε ένα τέτοιο πρόγραμμα σύμφωνα με τους ερωτώμενους θα πρέπει να υπάρχει «οικονομική και τεχνολογική/συμβουλευτική υποστήριξη», «προβολή τοπικών προϊόντων», «συνεργασία επιχειρήσεων και φορέων», «εκπαίδευση επαγγελματιών με παραδείγματα καλών πρακτικών», «ανάδειξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιφέρειας με απόλυτη καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης (μελέτες)», «χρηματοδότηση για εξοπλισμό» και «ευελιξία αδειοδοτήσεων για καινοτόμες προτάσεις». Συμπληρώνοντας ανέφεραν πως ο ιδιωτικός τομέας σε ένα τέτοιο πρόγραμμα θα μπορούσε να συμμετέχει με παροχή εμπειριών καλών πρακτικών, συμμετοχή στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση, ως μέντορες στο πρόγραμμα, ως υπεύθυνοι για το marketing και ως έχοντες επιτελικό ρόλο για συνεργασία με τους υπόλοιπους.

Στο τελευταίο μέρος δόθηκαν κάποιες βασικές πληροφορίες για τις επιχειρήσεις. Ζητήθηκαν τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα και σε συντριπτική πλειοψηφία οι επιχειρηματίες έθεσαν τα παρακάτω ζητήματα: «έλλειψη ρευστότητας και στήριξης επιχειρήσεων», «υψηλό κόστος μεταφοράς πρώτων υλών και προϊόντων», «προβλήματα συγκοινωνιών», «υψηλή γραφειοκρατία για συμμετοχή σε προγράμματα», «έλλειψη εμπιστοσύνης στον μηχανισμό ελέγχου», «έλλειψη ενημέρωσης από το κράτος για θέματα καινοτομίας», «έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στις τοπικές κοινωνίες» (πολλές επιχειρήσεις αναζήτησαν αλλά δεν βρήκαν).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα είναι εξαγωγικές σε ποσοστό 80% και χρησιμοποιούν όλες τοπικούς πόρους. Επίσης οι περισσότερες είχαν αυξήσει τις τάσεις παραγωγής ή την επισκεψιμότητα (για τουριστικές) τα τελευταία 3 χρόνια (εξαίρεση αποτελούν οι επιχειρήσεις της Χίου όπου είχαν κατά κύριο λόγο μείωση).

12. Στοιχεία Παρουσίασης της Ωριμότητας του συστήματος διακυβέρνησης

Το σύστημα διακυβέρνησης αποτελεί βασικό σημείο της εν γένει προσπάθειας για ωρίμανση και εφαρμογή μια στρατηγικής καινοτομίας που να έχει ικανοποιητική ανταπόκριση στο πεδίο εφαρμογής.

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου έχει προχωρήσει ικανοποιητικά στην διαμόρφωση του συστήματος διακυβέρνησης τόσο στο επίπεδο του σχεδιασμού, όσο και στο επίπεδο της υλοποίησης ενός πλέγματος μηχανισμών και μέσων εφαρμογής.

Συγκεκριμένα:

- έχει συσταθεί το Περιφερειακό Συμβούλιο Καινοτομίας με βάση τον νέο νόμο για την Ε & Κ και μάλιστα έχει εκδοθεί και η σχετική ΚΥΑ,
- έχει συνεδριάσει και έχει συσταθεί σε σώμα με τον καθορισμό προέδρου και άλλων οργάνων που προβλέπονται στο νόμο,
- έχει παραλάβει και καταρχήν μελετήσει το πρόγραμμα δράσης
- έχει προβλεφθεί στο νέο πρόγραμμα η δημιουργία εκτελεστικού μηχανισμού που θα ενεργοποιηθεί μέσα από το πρόγραμμα και θα χρηματοδοτηθεί η λειτουργία του προκειμένου αυτός να λειτουργήσει προς όφελος της ενεργοποίησης των δράσεων του προγράμματος δράσης για την έξυπνη εξειδίκευση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Στην συνέχεια παρουσιάζονται οι σχετικές αποφάσεις και στοιχεία που καθορίζουν τον βαθμό ωριμότητας του μηχανισμού διακυβέρνησης. Αναφέρονται οι σχετικές αποφάσεις ή και ΦΕΚ για την σύσταση της δομής διακυβέρνησης στο πρώτο της επίπεδο (του Περιφερειακού Συμβουλίου Καινοτομίας).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΡΧΗ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Μυτιλήνη, 16 Φεβρουαρίου 2015
Αριθ. Πρωτ. : 403

Ταχ. Δ.νση	: Κουντουριώτη 1	ΠΡΟΣ: Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή
Ταχ. Κώδικα	: 811-00 Μυτιλήνη	Κοιν: Όπως ο πίνακας αποδεκτών
Πληροφορίες	: Μπεριστιανίδου Μ.	Αποστολή και με e- mail
Τηλέφωνο	: 2251352112	
Αρ. συσκ. Τηλ/πίας (φαξ)	: 2251046652	

ΘΕΜΑ: Συγκρότηση Περιφερειακού Επιστημονικού Συμβουλίου Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ) της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ 3 εδ ββ του Ν. 4310/2014 (ΦΕΚ Α 258/8-12-2014)

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΡΧΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Έχοντας υπόψη :

1. Το Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α/07-06-2010) «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης».
2. Το Π.Δ. 137/2010 (ΦΕΚ 230/Α/27-12-2010) «Οργανισμός Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου»
3. Την αρ. 116/2014 Απόφαση Πολυμελούς Πρωτοδικείου Μυτιλήνης όπως διορθώθηκε με την αριθ. 119/2014 όμοια Απόφαση.
4. Το από 08/10/2014 Πρακτικό Ορκωμοσίας της Περιφερειάρχη Βορείου Αιγαίου.
5. Τις διατάξεις του Ν. 3861/2010 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΥΓΕΙΑ».
6. Τις διατάξεις του Ν.4310/2014 και ειδικότερα το άρθρο 10 αυτού (ΦΕΚ Α 258/8-12-2014).
7. Την αρ. 100/20-01-2015 απόφαση περί συγκρότησης της Τριμελούς Επιτροπής του άρθρου 10 παρ 3 εδ ββ του Ν.4310/2014 (ΦΕΚ Α 258/8-12-2014).

8. Την αρ. 217/28-01-2015 δημόσια προκήρυξη- πρόσκληση υποβολής υποψηφιοτήτων της -κατά το 7 σχετικό- Τριμελούς Επιτροπής.
9. Την αρ. 391/13-02-2015 εισήγηση της -κατά το 7 σχετικό- Τριμελούς Επιτροπής.

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Ζ Ο Υ Μ Ε

Συγκροτούμε το Περιφερειακό Επιστημονικό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, το οποίο αποτελείται από τους κάτωθι:

- 1) Ζούρος Νικόλαος του Κων/νου, με ΑΔΤ ΑΚ456891, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου, Δ/ντης Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου .
- 2) Ματσίνος Ιωάννης του Γεωργίου, με ΑΔΤ ΑΕ425295, Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Περιβάλλοντος Πανεπιστημίου Αιγαίου.
- 3) Σπιλάνης Ιωάννης του Πάνου, με ΑΔΤ ΑΒ586971, Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Περιβάλλοντος Πανεπιστημίου Αιγαίο.
- 4) Μητσός Αχιλλέας του Ιωάννη, με ΑΔΤ ΑΚ205261, Οικονομολόγος (PHD).
- 5) Μαλαφής Ιωάννης του Μάρκελλου, με ΑΔΤ ΑΖ437423, με 20ετή εμπειρία στην Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ και Β΄ βαθμού, κάτοχος Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας, Ιατρός.
- 6) Σμυρνιούδης Ηλίας του Νικολάου, με ΑΔΤ Χ999815, Δ/ντής Έρευνας και Ανάπτυξης Ένωσης Μαστιχοπαραγωγών Χίου, Γεωπόνος (PHD).
- 7) Τσαχάκη Μαρούσα του Γεωργίου, με ΑΔΤ ΑΕ973586, Επιστημονικός Σύμβουλος Εταιρειών Τροφίμων και Ποτών, Ερευνήτρια, Οινολόγος (PHD).

Η απόφαση αυτή να δημοσιευτεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΡΧΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ Δ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

1. Ζούρος Νικόλαος
2. Ματσίνος Ιωάννης
3. Σπιλάνης Ιωάννης
4. Μητσός Αχιλλέας
5. Μαλαφής Ιωάννης
6. Σμυρνιούδης Ηλίας
7. Τσαχάκη Μαρούσα
8. Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ:

Γραφείο Τύπου

Αναφορές

David, P.; Forey, D.; Hall, B. (2012) Measuring Smart Specialization. The concept and the need for indicators. Available at cemi.epfl.ch/.../Measuring%20smart%20specialization.

EC (2010) *Regional Policy contributing to smart growth in Europe 2020*, SEC (2010) 1183

EU "Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3)", 2012

EU "RIS3 Regional Assessment: North Aegean: A report to the European Commission, Directorate General for Regional Policy, Unit I3 - Greece & Cyprus", 2012

Eu "RIS3 National Assessment: Greece – Clusters Smart specialisation as a means to foster economic renewal", 2012

Foray, D. and Van Ark, B. (2007) "*Smart specialisation*", Policy Brief No. 1, Expert Group Knowledge for Growth, European Commission, http://ec.europa.eu/invest_inresearch/pdf/download_en/policy_brief1.pdf

Foray, D. (2009) *Understanding Smart Specialisation*. Ecole Polytechnique Federale de Lausanne, Switzerland

Foray, D.; David, P.A.; Hall, B. (2011) Smart specialization. From academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation, MTEI Working Paper

Foray, D. (2012) Types of Strategies for Smart Specialization, 2nd TIP Workshop on Smart Specialization, OECD, 10-11 May 2012

Landabaso M. 2012. Research and innovation strategies for smart specialisation. United Nations Economic Commission for Europe-Building Strategies for Regions of Innovation, Salle VII, Palais des Nations, Geneva, 12-13 April 2012

McCann, P. (2012) Smart specialization as Regional Policy. How to make it work? Paper presented at Conference: Regions for Economic

Change. Transforming Regional Economies: "The Power of Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation", Brussels, 12 June 2012

Ortega-Argilés R 2013. Smart specialization: economic transformation strategy. Department of Global Economics and Management, Faculty of Business and Economics, University of Groningen, The Netherlands

Sandu, S. (2012) Smart specialization concept and the status of its implementation in

Romania, Emerging Markets Queries in Finance and Business, Procedia Economics and Finance 3 (2012), p. 236 242.

Smits R-J, 2013. Horizon 2020 & Smart Specialisation. Workshop on Horizon 2020. National Centre for Scientific Research – DEMOKRITOS Athens, Greece

Skalkos D., Bakouros I. (2011), "Innovation management technique (IMT) for very small-enterprises: concept, development, and application", International Journal of Innovation and Regional Development, 3(6), 573 – 603.

Skalkos D., I. Nikolaidis, I. Bakouros (2012), «Innovative efforts of SMEs: exploring the barriers to successful implementation», International Journal of Innovation and Regional Development, 4(6), 509-535.

Skalkos D. (2012) «Novel Innovation Management Process: For applications in fields such as Food Innovation», International Journal of Innovation Science, 4(4), 245-258.

Marimon, R. and de Graca Carvalho, M. (2008), "An open, integrated and competitive European Research Area requires policy and institutional reforms, and better governance and coordination of S&T *policies*", Policy Brief No. 3, Expert Group Knowledge for Growth, European Commission.

Σπιλάνης Ι. 2013. Στρατηγική για τον Νησιωτικό Χώρο και Αναπτυξιακός Προγραμματισμός Περιόδου 2014-2020. ΓΓΑΝΠ, Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης Παν. Αιγαίου. 1ο Εθνικό Αναπτυξιακό Συνέδριο 2014-20, Αθήνα, 4/4/13.

Παράρτημα

Στο Παράρτημα περιλαμβάνονται:

1. Τα πρακτικά των συναντήσεων διαβούλευσης που έγιναν στα νησιά της ΠΒΑ
3. Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν,
4. Οι λίστες των επιχειρήσεων και των φορέων της έρευνας
5. Δεδομένα από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων.

Πρακτικά Συναντήσεων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

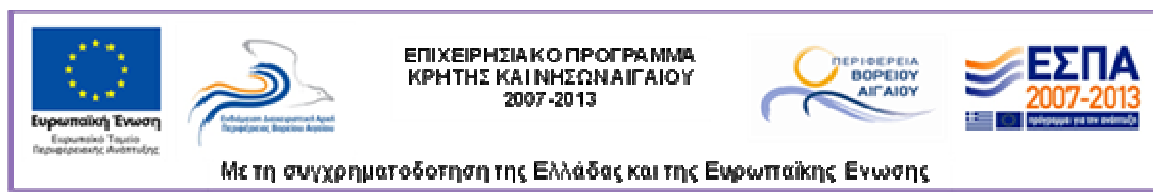
Συνάντηση Διαβούλευσης για την «Έξυπνη Εξειδίκευση» στη Χίο στις 18/04/2013

Σύνταξη:

Θανάσης Κίζος, Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου

Χίος, 18/04/2013

Το πρόγραμμα της Συνάντησης ήταν ως εξής:

(α) Εισαγωγή από Διαχειριστική όπου τέθηκαν οι βασικές αρχές της στρατηγικής της ΠΒΑ (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου) που είναι η χρήση τοπικών πόρων για αγρο-διατροφικά προϊόντα, τουρισμό - πολιτισμό και περιβάλλον.

(β) Ο εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ανέπτυξε το τι είναι η έξυπνη εξειδίκευση και ποια η στρατηγική της ΕΕ.

(γ) Μετά παρουσίασε η ομάδα που έκανε τη σχετική μελέτη.

(δ) Κατόπιν πήραν το λόγο οι επιχειρηματίες. Πρώτος μίλησε ο Μανδάλας από την Ένωση Μαστιχοπαραγωγών και ο Γανιάρης. Επιβεβαίωσε ότι το MastihaShop πέτυχε γιατί αξιοποίησε τοπικούς πόρους, αλλά εξέφρασε την άποψη ότι ως τώρα η ΠΒΑ και η ΕΕ ήταν ουσιαστικά απύσχα από τη βοήθεια για επιχειρηματικά σχέδια και ζήτησε πολιτικές που να ταιριάζουν περισσότερο στις επιχειρήσεις και όχι στα Πανεπιστήμια ή στα Ερευνητικά κέντρα ή σε διαχειριστικές αρχές.

(ε) Ακολούθησε ο Κ. Πρωτούλης με το ελαιόλαδο του από τη Λέσβο. Περιέγραψε τη δύσκολη πορεία της επιτυχίας και την επιμονή στην ποιότητα και ζήτησε σταθερό πλαίσιο, βοήθεια της συνεργασίας για νέα προϊόντα και σύνδεση με τουρισμό για να γνωρίσουν οι επισκέπτες τα τοπικά προϊόντα. Ζήτησε επίσης βοήθεια από το Πανεπιστήμιο και από την ΠΒΑ για αυτό που είναι η καινοτομία για αυτόν: η λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση του (απόβλητα, νέα προϊόντα, συνεργασίες).

(στ) Μετά ακολούθησε ο κ. Γιάννης Τρουμπούνης από το ξενοδοχείο Βότσαλα που παρουσίασε τις πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες που προσφέρει στους επισκέπτες του και περιλαμβάνουν πεζοπορία, δραστηριότητες με παιδιά, ιστορία, κτλ. Εξήγησε τη στρατηγική της επιχείρησης του που είναι η έμφαση στην ιστορία και στον πολιτισμό της περιοχής και στη σύνδεση με άλλες επιχειρήσεις της περιοχής και στην προσπάθεια να επικεντρωθεί σε ένα μικρό αλλά ειδικό κομμάτι της αγοράς και να έχει πελάτες που έρχονται και ξανάρχονται.

(ζ) Ακολούθησε ο Νηρέας που είναι μια καταπληκτική ιστορία ελέγχου όλων των σταδίων της παραγωγής, από τα υλικά (ως και δίχτυα), την τροφή, τον γόνο των ψαριών, την επεξεργασία και τυποποίηση των προϊόντων και την πώληση τους. Η στρατηγική της εταιρείας είναι η σύνδεση με την έρευνα και όντως είναι μια επιχείρηση που σε οποιαδήποτε Περιφέρεια θα ήταν υψηλής τεχνολογίας - τεχνογνωσίας.

(η) Ακολούθησε ο κ. Καρίμαλης από την Ικαρία με δραστηριοποίηση σε αγροτουρισμό που όρισε την καινοτομία ως λύση στα προβλήματα της επιχείρησης και ανέδειξε το θέμα της παροχής συμβουλών ως πολύ σημαντικό για τις μικρές νησιωτικές επιχειρήσεις. Περισσότερα για αυτά σε λίγο.

(θ) Ακολούθησε η Ένωση Οινοποιητικών Συνεταιρισμών Σάμου, η οποία παρουσίασε το δικό της πλαίσιο ανάπτυξης για την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία.

(ι) Οι παρουσιάσεις έκλεισαν με την παρουσίαση της επιχείρησης που παράγει ορχιδέες στη Σάμο με μεγάλη επιτυχία.

Ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων που κατέληξε σε 2 ερωτήματα:

I) Πως η ΠΒΑ σκοπεύει να οργανώσει τη συλλογή ιδεών και προτάσεων για συνεργασία;

II) Υπάρχει έλλειψη υποστηρικτικών δομών. Πως μπορεί να καλυφθεί; Εδώ υποστηρίξαμε ότι η κάλυψη αυτή είναι πολύ σημαντική και πρέπει να γίνει θεματικά και γεωγραφικά με ευέλικτες δομές που δεν θα είναι "θεσμοποιημένες" μέσα από υπάρχοντες θεσμούς που δεν εμπιστεύονται έτσι και αλλιώς οι επιχειρηματίες.

Επίσης, μιλήσαμε για τους ανθρώπους, καθώς (με εξαίρεση την Ένωση της Σάμου), η επιτυχία των επιχειρήσεων της συνάντησης οφείλεται στους ανθρώπους που μίλησαν και που τις έστησαν. Άρα θα πρέπει, όπως προέκυψε από τη συζήτηση, να αναζητήσουμε τρόπους με τους οποίους θα βοηθήσουμε εμείς αυτούς και εκείνοι εμάς στο πλαίσιο της διαβούλευσης για τη στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

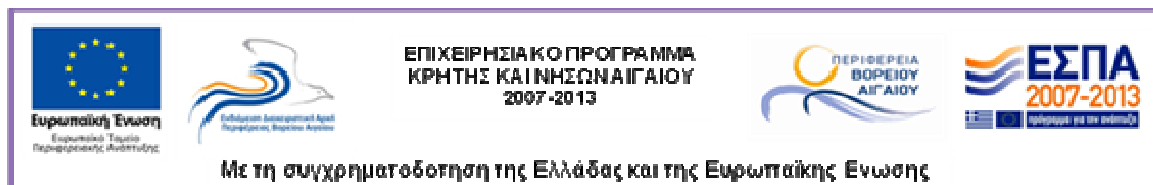
Σημείωμα (Πρακτικό Συνεδρίου) σχετικά με το 1ο Αναπτυξιακό Συνέδριο στη Χίο 19 Απριλίου
2013

Σύνταξη:

Μαρία Μαύρη, Επίκουρη Καθηγήτρια Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστημίου
Αιγαίου

Χίος, 19/04/2013

Το 1^ο Αναπτυξιακό συνέδριο ξεκίνησε με χαιρετισμό του Περιφερειάρχη Βορείου Αιγαίου κ. Γιακαλή, ο οποίος σημείωσε την σημασία του συνεδρίου για το σχεδιασμό της νέας προγραμματικής περιόδου. Τόνισε ότι από το 2006 μέχρι σήμερα έχουν γίνει πολλά έργα σε σχέση με την υγεία, την εκπαίδευση, την χωροταξία, μένουν να γίνουν ακόμη αρκετά κυρίως σε σχέση με την ύδρευση, την προώθηση των τοπικών προϊόντων, την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των νησιών.

Στη συνέχεια καλωσόρισε ο κ. Λαμπρινούδης, δήμαρχος Χίου, ο οποίος αφού δήλωσε την πρόθεσή του για συμμετοχή στο διάλογο προκειμένου να σχεδιαστούν τα έργα και οι ενέργειες της νέας προγραμματικής περιόδου, σημείωσε τρία βασικά προβλήματα για το νησί της Χίου, που είναι ο βιολογικός καθαρισμός των αποβλήτων, το λιμάνι (ανάγκη αλλαγών για να μπορούν να προσδέσουν κρουαζιερόπλοια) και τα σχολικά κτίρια.

Το λόγο πήρε και χαιρέτησε μετά ο κ. Τριαντάφυλλος, βουλευτής Χίου με το ΠΑΣΟΚ. Τόνισε την ανάγκη για ενδυνάμωση της παραγωγικής μηχανής των νησιών με την προώθηση των τοπικών προϊόντων και την ανάγκη βελτίωσης των υποδομών λόγω της νησιωτικής ιδιαιτερότητας της περιφέρειας.

Ακολούθησε ο κ. Τσόκας (Γενικός Γραμματέας Υπουργείου Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων) όπου μίλησε για την ανάγκη αναβάθμισης του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού των νησιών, προκειμένου να οδηγηθούμε σε βιώσιμες θέσεις απασχόλησης & εξωστρεφείς επιχειρήσεις, με γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.

Οι βασικές κατευθύνσεις για το σχεδιασμό των δράσεων και των έργων της νέας προγραμματικής περιόδου που θα ονομάζεται Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ) είναι οι εξής:

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφεια της ποιοτικής επιχείρησης
- Ανάπτυξη και αξιοποίηση των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού
- Προστασία του περιβάλλοντος και οικονομική ανάπτυξη φιλική προς το περιβάλλον
- Ανάπτυξη, εκσυγχρονισμός και συμπλήρωση των υπάρχουσών υποδομών με στόχο την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη
- Ενίσχυση της αγροτικής επιχειρηματικότητας (αλιεία-γεωργία, κλπ)
- Ενίσχυση των δικτύων μεταφορών και των ενεργειακών μεταφορών

Σημείωσε δε, ότι ακόμη δεν είναι ξεκάθαρη η αρχιτεκτονική του ΣΕΣ, δηλαδή αν η χρηματοδότηση των έργων θα είναι πολυταμειακή και πολυτομιακή, αλλά είναι κάτι που θα καθοριστεί με την 3^η εγκύκλιο σχεδιασμού & κατάρτισης της αναπτυξιακής περιόδου 2014-2020.

Ο κ. Ιακωβίδης (Αναπλ. Προϊ/νος Ειδικής Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού & Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΕΥΣΣΑΑΠ) Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών & Δικτύων) παρουσίασε τις θεματικές ενότητες της νέας προγραμματικής περιόδου. Συγκεκριμένα οι τομείς ενδιαφέροντος αφορούν στην

- Έρευνα-Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (Στόχος είναι η αριστεία στην έρευνα και η σύνδεση ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων με τον επιχειρηματικό κόσμο)
- Ψηφιακή Σύγκλιση (Στόχος η ένταξη των ΤΠΕ στον Επιχειρηματικό κόσμο της Περιφέρειας)
- Τουρισμός (Στόχος η διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, η ενίσχυση των ειδικών μορφών τουρισμού και η υποστήριξη των τουριστικών επενδύσεων)
- Πολιτισμός (Στόχος η ανάδειξη της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, η υποστήριξη της Ελληνικής δημιουργικότητας)

- Μεταποίηση & εμπόριο (Υποστήριξη των παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στην αύξηση του ανταγωνισμού των προϊόντων)
- Περιβάλλον (Προστασία των φυσικών πόρων, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, οικονομική ανάπτυξη φιλική προς το περιβάλλον)
- Μεταφορές (ενίσχυση μεταφορών και ενεργειακές μεταφορές)

Σημείωσε ακόμη την αναγκαιότητα των δράσεων για θεσμική επάρκεια και απλοποίηση της γραφειοκρατικής διαδικασίας.

Ο κ. Πανταζάτος (Στέλεχος DG Regio της Ευρωπ. Επιτροπής) ξεκίνησε την τοποθέτησή του τονίζοντας τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, μίλησε για την ύπαρξη ενός μη βιώσιμου οικονομικού μοντέλου στην Ελλάδα που στερείται ανταγωνιστικότητας με ειδικά χαρακτηριστικά την υψηλή ανεργία και τον κοινωνικό αποκλεισμό κάποιων ομάδων.

Ειδικά για την περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, τόνισε ότι είναι έντονη η ανάγκη της συμμετοχής και της συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων για το σχεδιασμό της νέας προγραμματικής περιόδου. Από τα στοιχεία που έχει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη διάθεσή της για την Περιφέρεια του Β.Αιγαίου προκύπτουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Έλλειψη καινοτομίας
- Απουσία συνεργατικών σχηματισμών (Cluster)
- Έλλειψη συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και την ακαδημαϊκή κοινότητα γενικότερα
- Έλλειψη ευκαιριών για την δημιουργία νέων προϊόντων
- Παραδοσιακή Δομή της Οικονομίας (Το 99% των επιχειρήσεων είναι μικρές)
- Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων και έλλειψη κινήτρων για μετεγκατάσταση στα νησιά
- Ανεπαρκή χρήση των ηλεκτρονικών υπηρεσιών διακυβέρνησης (eGov)
- Έλλειψη κουλτούρας ανακύκλωσης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος
- Από τα στοιχεία προκύπτει η
- Ανάγκη ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στην επιχειρηματικότητα
- Ανάγκη προώθησης τοπικών προϊόντων (μαστίχα, λαδωτήρι, ελαιόλαδο, κλπ)
- Ανάγκη για διαχείριση των στερών και υγρών αποβλήτων
- Ανάγκη για σύνδεση μεταξύ των νησιών και σύνδεση μεταξύ των μικρών νησιών
- Έμφαση στην οδική ασφάλεια
- Ανάγκη αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος και παραγωγή τοπικών προϊόντων με βιολογικές μεθόδους.

Ακολούθησε ο κ. Πλακωτάρης (Προϊστάμενος Ενδιάμεσης Διαχειριστικής Αρχής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου), ο οποίος τόνισε ότι η καινοτομία και η έξυπνη εξειδίκευση για την Περιφέρεια Β. Αιγαίου αφορά στα τοπικά χαρακτηριστικά και προϊόντα του τόπου μας (νησιά Β. Αιγαίου). Υπάρχει έντονη η ανάγκη για τον σχεδιασμό ενός προγράμματος το οποίο θα βασίζεται στην παραγωγική βάση των νησιών και στη σύνδεση & συνεργασία των επιχειρήσεων, των φορέων και του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Κάποια βασικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας Β. Αιγαίου, αφορούν στην διπλή περιφερειακότητα (σύνδεση με την ηπειρωτική Ελλάδα και σύνδεση των νησιών μεταξύ τους), στην γήρανση του πληθυσμού, στην αύξηση της ανεργίας, στην δυσκολία κινητικότητας του παραγωγικού δυναμικού των νησιών, στη συρρίκνωση του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέας, στην περιορισμένη εξωστρέφεια των επιχειρήσεων.

Το νέο αναπτυξιακό πρόγραμμα πρέπει να περιέχει δράσεις και επενδύσεις στοχευμένες στα νησιά, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην οικονομική και κοινωνική συνοχή.

Ακολούθησε ο κ. Σπιλάνης (Γενικός Γραμματέας Αιγαίου & Νησιωτικής Πολιτικής), ο οποίος μίλησε για την ανάγκη μιας συνεκτικής χωρικής και νησιωτικής πολιτικής. Σημείωσε ότι ο ανταγωνισμός στα νησιά συνδέεται με τα τοπικά προϊόντα τους και η ελκυστικότητα των νησιών σχετίζεται με το μοναδικό φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον τους.

Σημείωσε ότι υπάρχει ανάγκη σήμερα για Ποιοτικά-Πράσινα και Νησιά Ίσων ευκαιριών, ότι πρέπει να ενισχυθούν τα τοπικά προϊόντα, να εργαστούμε για την δημιουργία σήμανσης ποιότητας των προϊόντων των νησιών (Quality Island), να συμβάλλουμε στην διαρκή κατάρτιση και επιμόρφωση του πληθυσμού μέσω των Προγραμμάτων της Δια Βίου Μάθησης, να ενισχύσουμε την συνεργασία μεταξύ των Νησιωτικών Πανεπιστημίων (και όχι μόνο) και των Επιχειρήσεων, να γίνει re-branding του τουριστικού προϊόντος των νησιών, να εργασθούμε σε σχέση με την ανάπτυξη νέων eGov υπηρεσιών προς πολίτες και επιχειρήσεις. Τέλος μοιάζει αναγκαία η ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής για τα νησιά.

Ακολούθησε χαιρετισμός από τον Υπουργό Ναυτιλίας & Αιγαίου κ. Μουσουρούλης, ο οποίος σημείωσε ότι πρέπει δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον σχεδιασμό του ΣΕΣ, μια και πρόκειται για την 7^η προγραμματική περίοδο όπου η Ελλάδα χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών.

Τόνισε το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η δημόσια διοίκηση και σχετίζεται με την ασυνέχεια του κυβερνητικού έργου λόγω αλλαγής του εκλογικού αποτελέσματος.

Τέλος σημείωσε την έμφαση που δίνεται στη νησιωτική πολιτική και στην ανάγκη δημιουργίας θαλάσσιας πολιτικής από το Υπουργείο Ναυτιλίας & Αιγαίου.

Το λόγο πήρε η κ. Παπούλια (Προϊσταμένη Ειδικής Υπηρεσίας Συντονισμού Δράσεων ΕΚΤ), η οποία παρουσίασε τον τρόπο χρηματοδότησης της νέας προγραμματικής περιόδου από το ΕΚΤ. Συγκεκριμένα το νέο πρόγραμμα θα είναι θεματικό, δεν είναι ακόμη αποφασισμένο αν οι

δράσεις θα χρηματοδοτούνται πολυταμειακά, ή μονοταμειακά. Περίπου το 20% της χρηματοδότησης θα αφορά ενέργειες σχετικά με την φτώχεια, το 10% την κοινωνική καινοτομία και τις διακρατικές συνεργασίες. Το πρόγραμμα χρηματοδότησης από το ΕΚΤ θα είναι προσανατολισμένο στα αποτελέσματα (κάθε δράση πρέπει να παράγει συγκεκριμένα αποτελέσματα για να χρηματοδοτηθεί), ενώ στόχος είναι και η απλούστευση των γραφειοκρατικών διαδικασιών. Τέλος έγινε ενημέρωση σχετικά με την πρωτοβουλία ενίσχυσης της απασχόλησης των νέων 15-24 ετών που υλοποιείται. Από το 2008 όπου η ανεργία των νέων ήταν 22%, το 2012 έφτασε το 57,8%.

Το συνέδριο ολοκληρώθηκε με την ομιλία του κ. Παρνασσά (Στέλεχος Ειδικής Υπηρεσίας Συντονισμού Περιβαλλοντικών Δράσεων (ΕΥΣΠΕΔ) / ΥΠΕΚΑ), ο οποίος ξεκίνησε την ομιλία του τονίζοντας ότι το περιβάλλον αποτελεί απόθεμα ανάπτυξης για μια χώρα και δεν πρέπει να αλλοιώνεται.

Στόχος της επόμενης περιόδου είναι :

- Η προστασία του περιβάλλοντος
- Η προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή
- Η μετάβαση σε μια οικονομία φιλική προς το περιβάλλον
- Η ενίσχυση της αποδοτικότητας των πόρων
- Η διαχείριση των αστικών και στέρεων αποβλήτων
- Η προστασία των υδάτινων πόρων
- Η ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας
- Ο χωροταξικός σχεδιασμός
- Η Βιώσιμη αστική ανάπτυξη (ανάδειξη ιστορικών κέντρων των πόλεων)
- Η προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
- Η βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων

Ακολούθησε σύντομη σύνοψη των αποτελεσμάτων της συνάντησης της προηγούμενης μέρας (18/04/2013) από τον ειδικό εμπειρογνώμονα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και εν συνεχεία ακολούθησαν ερωτήσεις και συζήτηση

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Πρακτικό Συνάντησης Εργασίας Λήμνου

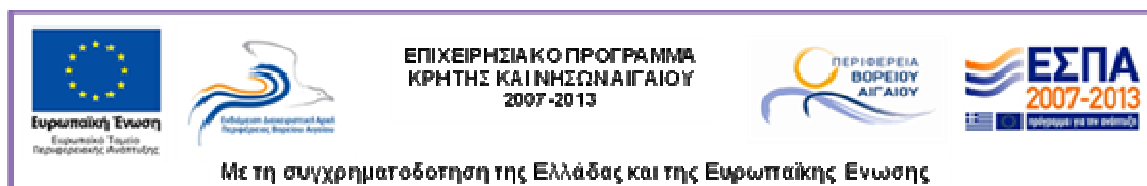
στις 20/05/2013

Διαβούλευση για τη Στρατηγική «Εξυπνης Εξειδίκευσης» στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου

Σύνταξη:

Γιώργος Σαραγάς, Προϊστάμενος Υπηρεσιών Δομής Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Λήμνος, 20/05/2013

Παρόντες/ούσες

1. Παναγιώτης Κυριάκου, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
2. Ιουλία Κονδύλη, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
3. Στρατής Βλαστάρης, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
4. Νικόλαος Σουλακέλλης, Αντιπρύτανης Ακαδημαϊκού Προσωπικού και Φοιτητικής Μέριμνας Πανεπιστημίου Αιγαίου
5. Δημήτρης Σκάκος, Επίκουρος Καθηγητής ΤΕΤΔ Πανεπιστημίου Αιγαίου
6. Γιώργος Σαραγάς, Προϊστάμενος Υπηρεσιών Δ.Α.ΣΤΑ. Πανεπιστημίου Αιγαίου
7. Αντώνης Χατζηδιαμαντής, Δήμαρχος Λήμνου
8. Σάββας Βαρελτζής, Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
9. Χριστίνα Μοσχούδη, ΑΝ.Ε.Λ. Α.Ε.
10. Παναγιώτης Αφίωνης, Εκτροφεία Σαλιγκαριών
11. Κωνσταντίνα Καραχάλια, Ξενοδοχείο Αιθαλεια
12. Φωτεινή Στεφανιδάκη, Εμπορικός Σύλλογος

13. Χρυσόστομος Ψάρρας, Εμπορικός Σύλλογος Μούδρου,
14. Θεόδωρος Σαρικλής, Αρτοποιείο
15. Νικόλαος Στένος, Εμπορικός Σύλλογος Μύρινας
16. Χρήστος Σαλαμουσάς, Επιχειρηματίας
17. Νικόλαος Αχιλλαδέλης, Ζαχ. Προϊόντα
18. Νίκος Παριαζης, Αρτοποιείο
19. Μάνος Μαυράκης, Εστιατόριο
20. Παναγιώτης Τσανταριώτης, Εμπόριο Ξυλείας
21. Κωνσταντίνα Δελλή, Ιδιώτης
22. Μιχαήλ Χρυσάφης, Επιχειρηματίας
23. Βίκτωρ Κουκουβιθρας, Επιχειρηματίας
24. Ντίνα Κοτσάφτη, Επιχειρηματίας Αγροτουριστικής Μονάδας

Έναρξη Συνάντησης Εργασίας

Ο κ. Κυριάκου αφού ευχαρίστησε τους συμμετέχοντες για τη συμμετοχή τους έθεσε το πλαίσιο της σημερινής συνάντησης. Τόνισε ότι από τη διαχειριστική αρχή θα πραγματοποιηθούν (εάν είναι εφικτό) συναντήσεις σε όλα τα νησιά της Περιφέρειας όπου θα λάβει χώρα διαβούλευση για το σχεδιασμό της νέας περιόδου (2014 – 2020). Η έμφαση στη νέα περίοδο θα δοθεί στα αποτελέσματα και όχι στην απορρόφηση και βασικός στόχος είναι η υπέρβαση της κρίσης με έμφαση στην ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα. Σημείωσε πως η δημιουργία ενός Forum συζήτησης για την επιχειρηματικότητα ανά νησί είναι σημαντικό. Και πως αυτό θα γίνεται σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και θα λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της νησιωτικότητας της Περιφέρειας. Συνέχισε παραθέτοντας τα βασικά συμπεράσματα από το Αναπτυξιακό Συνέδριο που έλαβε χώρα στη Χίο. Τέλος προσέθεσε ότι στο μέλλον θα υπάρξουν και άλλες παρόμοιες συναντήσεις για να υπάρχει ανατροφοδότηση της όλης διαδικασίας.

Στη συνέχεια το λόγο έλαβε ο κ. Σουλακέλλης, ο οποίος τόνισε την ιδιαίτερη χαρά των Πρυτανικών αρχών που συμμετέχει το Ίδρυμα σε αυτή τη διαδικασία διαβούλευσης. Είναι σημαντικό τόνισε να προσφέρει το Πανεπιστήμιο την τεχνογνωσία του και την εμπειρία του στα θέματα που συζητούνται στην νέα Προγραμματική Περίοδο. Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου είναι ένα δίκτυο και κάποιος μπορεί να επωφεληθεί από όλα τα τμήματα (17 τον αριθμό) ανεξαρτήτως του νησιού που βρίσκεται. Το Ίδρυμα προσπαθεί να ενοποιήσει τον γεωγραφικό χώρο του Αιγαίου παρέχοντας την τεχνογνωσία του. Συμπλήρωσε ότι θα καταγράψει το Πανεπιστήμιο τις απόψεις και θέσεις που θα ακουστούν σήμερα και θα βοηθήσει την Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας να καταθέσει όσο το δυνατόν πιο πλήρες σχέδιο Στρατηγικής για την Περιφέρεια.

Ακολούθως χαιρέτισαν τη συνάντηση οι κ.κ. Χατζηδιαμαντής (Δήμαρχος Λήμνου) και Βαραλιζής (Εντεταλμένος Περιφερειακός Σύμβουλος Λήμνου). Ο κ. Χατζηδιαμαντής

καλωσόρισε τους συμμετέχοντες στη Συνάντηση και ευχαρίστησε το Πανεπιστήμιο Αιγαίου για όλη τη συνεργασία που έχουν. Κάλεσε τους συμμετέχοντες στη Συνάντηση (επιχειρηματίες και φορείς) να κατανοήσουν την ιδιαίτερη σημασία της Συνάντησης Εργασίας και το νόημά της. Όπως ανέφερε δεν αποτελεί μια συνάντηση όπου θα καταγραφούν τα προβλήματα της περιοχής, ούτε είναι μια αφορμή για γκρίνια. Αντίθετα τόνισε ότι πρέπει να αναφερθούν οι θέσεις των επιχειρηματιών για τη μελλοντική ανάπτυξη της περιοχής, οι τομείς που χρειάζεται να δοθεί έμφαση και οι τρόποι καινοτομίας και προσέθεσε ότι θα πρέπει να υπάρξουν βασικά συμπεράσματα για την νέα στρατηγική της περιοχής. Από τη μεριά του ο κ. Βαρελιτζής καλωσόρισε τους παρευρισκόμενους και τόνισε την ιδιαίτερη σημασία που έχει η συμμετοχή των φορέων/επιχειρήσεων στο σχεδιασμό της νέας προγραμματικής περιόδου. Μάλιστα έκανε μια αναδρομή στο παρελθόν με τα λάθη και τις αστοχίες των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων.

Κατόπιν τούτων η κα Κονδύλη έκανε την κεντρική παρουσίαση της Εισήγησης της Διαχειριστικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την έξυπνη εξειδίκευση. Σε γενικές γραμμές και σε σύντομο χρόνο παρουσίασε την περιγραφή για την έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης, την πρόταση των εμπειρογνομόνων της Commission για το Σχεδιασμό της RIS3 της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (βιο-οικονομία/τουρισμός/πολιτισμός/ΤΠΕ), συμπεράσματα της Συνάντησης Εργασίας στη Χίο, τις προτεραιότητες της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για το 2014-2020. Τέλος έθεσε τα βασικά ερωτήματα τα οποία θα πρέπει να απαντηθούν στη σημερινή συνάντηση εργασίας: Ποια τα πλεονεκτήματα της Λήμνου; Ποια δίκτυα καινοτομίας/συνεργασίας υπάρχουν; Ποιος είναι ο ρόλος/σχέση με ερευνητικούς φορείς; Ποια δομή θα μπορούσε να έχει αυτή η συνεργασία;

Ο κ. Κυριάκου εν συνεχεία συνόψισε τα 4-5 βασικά σημεία της εισήγησης και ζήτησε τη συμμετοχή των επιχειρηματιών και των φορέων που συμμετέχουν ώστε να μπορέσει η Διαχειριστική Αρχή σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου να απαντήσει στα συγκεκριμένα ερωτήματα και να μπορέσει να φτιάξει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη αναφορά για τις τοπικές ιδιαιτερότητες και πλεονεκτήματα της Λήμνου.

Πρώτη πήρε το λόγο η κα Στεφανιδάκη, η οποία και αναφέρθηκε στη Δομή η οποία σχεδιάζεται να δημιουργηθεί. Έθεσε 3 ερωτήματα: Ποια θα είναι η σχέση με τον επιχειρηματία; Αν θα είναι ανά νησί; Και αν υπάρχει σχεδιασμός για χρηματοδότηση;

Τότε ο κ. Χατζηδιαμαντής παρενέβη και ζήτησε να αντιληφθούν όλοι τι ακριβώς είναι αυτό που συζητάμε σήμερα. Τόνισε ότι αναφερόμαστε σε θέματα σχεδιασμού και όχι σε χρηματοδοτήσεις. Η Λήμνος (φορείς και επιχειρήσεις) πρέπει να βοηθήσει τη Διαχειριστική Αρχή να διαμορφώσει τις προτάσεις, ώστε στη συνέχεια οι ανάγκες της Λήμνου να περιγραφούν ως δράσεις/μέτρα/διαδικασίες που να είναι υλοποιήσιμα. Και ανέφερε πως δεν είναι η ώρα για γκρίνιες για τις συγκοινωνίες κλπ., αλλά πρέπει να τονιστούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του νησιού για να ενταχθούν στο νέο πλαίσιο πολιτικών. Τέλος κάλεσε τους παραβρισκόμενους να αναφέρουν τις δικές τους ανάγκες και τα δικά τους πλεονεκτήματα.

Ευχαρίστησε το δήμαρχο για τη σημαντική διευκρίνιση. Και τόνισε ότι από τις επιχειρήσεις θέλουμε να διευκρινίσουν τα θετικά σημεία και να ακούσουμε την άποψη σας.

Η κα Στεφανιδάκη συνέχισε αναφέροντας ότι οι επιχειρήσεις μπορεί να μην συνεργάζονται μεταξύ τους αλλά έχουν επενδύσει πολλά και έχουν κάνει μεγάλες προσπάθειες σε δύσκολες συγκυρίες. Επίσης τα πλεονεκτήματά της Λήμνου πρέπει να παντρευτούν για όλο το Βόρειο Αιγαίου.

Στη συνέχεια το λόγο έλαβαν οι επιχειρηματίες, όπου τοποθετήθηκαν σχετικά με τα ζητήματα που είχαν τεθεί:

Ο κ. Αχιλλαδέλης ανέφερε ότι η επιχείρησή του έχει ζαχαρώδη προϊόντα (π.χ. χαλβάδες, λουκούμαδες, επεξεργασία σουσαμιού) και περιέγραψε τις δραστηριότητές του. Αλλά τόνισε ότι δεν ήταν προετοιμασμένος για μια τέτοια συνάντηση. Ανέφερε ότι χρειάζεται μείωση της γραφειοκρατίας των προγραμμάτων, βοήθεια από κάποιο θεσμό όπως το Επιμελητήριο και να λαμβάνονται αποφάσεις για τα εκκρεμή θέματα ταχύτατα.

Ο κ. Παριαζής ανέφερε ότι η επιχείρησή του παράγει παξιμάδια και περιέγραψε συνοπτικά τις δραστηριότητές του. Τόνισε ότι χρειάζεται υποστήριξη για το άνοιγμα στο εξωτερικό. Έχει στενή συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και υπάρχουν θετικά αποτελέσματα. Για τα προγράμματα ΕΣΠΑ χρειάζεται μείωση της γραφειοκρατίας ανέφερε και υποστήριξε ότι το σιπάρι θα πρέπει να γίνει Π.Ο.Π. για να έχει προστιθέμενη αξία.

Ο κ. Μαυράκης (Αντιπρόεδρος του συλλόγου Εστιατόρων) ανέφερε ότι στόχος είναι όλα τα εστιατόρια να πρέπει να έχουν και να προσφέρουν προϊόντα της Λήμνου. Γίνεται προσπάθεια να πεισθούν όλοι για αυτό. Και έθεσε το ερώτημα πως μπορεί η καινοτομία να οριστεί για τους εστιατορές;

Σε αυτό το σημείο ο κ. Σκάλκος (Πανεπιστήμιο Αιγαίου) έλαβε το λόγο και ανέφερε ότι Καινοτομία είναι σχετική στο χώρο και το χρόνο και πως οτιδήποτε νέο σε μια περιοχή που δίνει προστιθέμενη αξία στον τόπο είναι Καινοτομία. Και χώρισε την καινοτομία σε οργανωτική, marketing, διαδικασίας και προϊόντων και ανέλυσε αυτές τις έννοιες.

Η κα Κοστάφη παρενέβη και τόνισε πως ο κρόκος Κοζάνης είναι ένα διεθνές προϊόν. Όταν αυτό χρησιμοποιήθηκε από ταβέρνες αυτό ήταν καινοτομία για την περιοχή.

Στη συνέχεια η κα Σταφανιδάκη εξέφρασε την άποψη ότι πρέπει να απαντήσουμε στο ερώτημα «ποιο είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα της Λήμνου;», και τόνισε ότι θα πρέπει να αναζητήσουμε τα πλεονεκτήματα που μας διαφοροποιούν από τα άλλα νησιά. Για την ίδια πάντως το πλεονέκτημα είναι ότι το νησί δεν έχει αναπτυχθεί και άρα έχει πολλές προοπτικές και πως η γη του είναι εξαιρετική για καλλιέργεια και επεξεργασία.

Ο κ. Ψάρρας ανέφερε ότι είναι σημαντικό να υπάρχει σωστή καθοδήγηση από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου ώστε να καλλιεργηθεί η γη. Να συλλεχθούν τα προϊόντα, να συσκευαστούν και να προωθηθούν με καινοτόμες μεθόδους. Χρειάζεται υποστήριξη επιστημονική καθοδήγηση σε όλα τα επίπεδα.

Η κα Κονδύλη ρώτησε που θα μπορούσε σε όλο αυτό το πλαίσιο να ενταχθεί η πληροφορική.

Ο κ. Ψάρρας απάντησε ότι πρέπει να στραφούμε σε ηλεκτρονικά καταστήματα πώλησης και να υπάρξει ανάλογη οργάνωση των επιχειρήσεων και κατάρτιση του προσωπικού.

Ο κ. Τσανταρλιώτης από τη μεριά του υποστήριξε ότι οι νέοι θέλουν να επιχειρήσουν αλλά δεν ξέρουν το πώς. Χρειάζονται καθοδήγηση. Ανέφερε ότι οι τομείς της Λήμνου που έχει συγκριτικό πλεονέκτημα είναι τα ιδιαίτερα τοπικά προϊόντα (σύγχρονα αλλά και προϊόντα από το παρελθόν) και πρέπει να κατευθυνθεί ο κόσμος σε αυτά που μπορεί να παράγει η γη της Λήμνου. Τέλος υποστήριξε ότι πρέπει να δοθεί έμφαση σε ποιοτικά καταλύματα.

Η κα Καραχάλια ασχολείται με τον τουρισμό και συγκεκριμένα διαθέτει αγροτουριστική μονάδα. Έκανε μια εκτενή παρουσίαση της επιχείρησής της αναφέροντας ότι αποτελεί εναλλακτικό τουρισμό, με δράσεις για τους φιλοξενούμενους, με χρήση τοπικών προϊόντων, με σημαντικό μέρος επαναλαμβανόμενων κρατήσεων (95% επισκέπτες εξωτερικού). Η προώθηση γίνεται από το ίντερνετ. Ανέφερε ότι η πληρότητα υπάρχει μόνο το καλοκαίρι. Και πρόβλημα αποτελεί η μικρή προσβασιμότητα στο νησί.

Η κα Δελλή (δημοτική υπάλληλος) στάθηκε στο γεγονός πως η απομόνωση που υπήρξε μπορεί να γίνει πλεονέκτημα τώρα καθώς υπάρχουν πολλά πεδία για ανάπτυξη.

Ο κ. Σαρικλής ανέφερε πως διαχειρίζεται 4 επιχειρήσεις αλλά δεν μπορεί να πραγματοποιήσει το όνειρό του που είναι η κατασκευή ενός παραδοσιακού ναυπηγείου. Ανέπτυξε το όραμά του και τόνισε πως αυτό θα ήταν τουριστικό και πολιτιστικό γεγονός για όλη τη διάρκεια της χρονιάς. Ανέφερε ότι το νομικό πλαίσιο εμποδίζει την επένδυση καθώς σε περιοχές που μπορεί να γίνει υπάρχουν ήδη χωριά.

Ο κ. Στενος ευχαρίστησε το Πανεπιστήμιο Αιγαίου για την υποστήριξη στον Εμπορικό Σύλλογο και στις επιχειρήσεις. Τόνισε ότι οι κάτοικοι πρέπει να ανακαλύψουν τις καλλιέργειες του νησιού και να τις καταναλώνουν. Επίσης για να είναι βιώσιμες θα πρέπει να δίνουν προστιθέμενη αξία και δεν μπορεί να βασίζονται στην ανταγωνιστικότητα της τιμής. (λόγω του μεταφορικού κόστους). Η βαρύτητα υποστήριξε πρέπει να δοθεί σε επιχειρήσεις που θα φέρουν χρήματα στο νησί (κτηνοτροφία, αμπελουργία, μελισσοουργία, δημητριακά) και αυτές οι επιχειρήσεις θα δημιουργήσουν και θέσεις εργασίας.

Ο κ. Σαλαμουσάς κάνει εμπόριο δημητριακών. Ανέφερε ότι ως καινοτομία έχουν συμβάσεις με γεωργούς πανελλαδικά και αναβιώνουν αγροτικά προϊόντα που έχουν εξαφανιστεί. Διαθέτει δίκτυο με το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο. Συνεργάζεται με τον όμιλο Χρυσάφη. Και στηρίζεται από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου για την έρευνα σπόρων και το marketing τροφίμων. Πρότεινε να μικρύνει το κράτος για να διευκολυνθεί η επιχειρηματικότητα. Τόνισε ότι οι γεωργοί δεν συμβάλουν στις γεωργίες γιατί στηρίζονται σε επιδοτήσεις και πρότεινε να σταματήσει η στρεμματική ενίσχυση και να ενισχυθεί η ποσότητα της παραγωγής.

Η κα Μοσχούδη ότι χρειάζεται επένδυση στα τοπικά ποιοτικά προϊόντα και να προσεχθεί η προβολή τους. Σχετικά με τη συνεργασία επιχειρήσεων τόνισε ότι μέσω του Leader+ υπήρχε ένα δίκτυο το οποίο όμως δεν προχώρησε. Ως αιτιολογία της αποτυχίας τόνισε τον μη εθελοντικό χαρακτήρα της συμμετοχής στο δίκτυο. Οι περισσότερες επιχειρήσεις το έβλεπαν ως υποχρέωση και όχι ως δυνατότητα για συνεργασία.

Ο κ. Χρυσάφης ανέφερε ότι επιχειρεί στους τομείς της αρτοποιίας, της ζαχαροπλαστικής, της τυροκομίας και της εστίασης. Τόνισε ότι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Λήμνου είναι το τρίπτυχο Γεωργία-Κτηνοτροφία-Τουρισμός. Αν συνδεθούν αυτά θα υπάρξει απόδοση. Θα πρέπει να δοθεί ο στόχος και να είναι κοινός για όλους. Άρα η συνεργασία και οι συνέργειες είναι σημαντικές τόνισε. Καταλήγοντας ανέφερε ότι θα πρέπει να προωθούνται τυποποιημένα προϊόντα για να έχει μια «ετικέτα» το νησί εμπορικά. Το ρόλο του Συντονιστή θα μπορούσε να τον παίξει το Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Ο κ. Αφιώνης είναι επιχειρηματίας στην εκτροφεία σαλιγκαριών. Ανέπτυξε το όραμα της επένδυσής του. Υποστήριξε ότι το Πανεπιστήμιο Αιγαίου αν και τον βοηθάει, δεν μπορεί να του παρέχει πιστοποίηση για την εκτροφή σαλιγκαριών. Η μονάδα θα βγάζει 5 συγκεκριμένα τυποποιημένα προϊόντα.

Κατόπιν αυτών τον λόγο έλαβε ο κ. Κυριάκου, οποίος από όλες τις τοποθετήσεις διαπίστωσε ότι: υπάρχει καλό κλίμα μεταξύ των επιχειρήσεων και όλοι μιλούν ανοιχτά, ότι υπάρχει σύγκλιση απόψεων για την κατεύθυνση των πλεονεκτημάτων του νησιού, ότι το Πανεπιστήμιο Αιγαίου έχει σημαντικό ρόλο με δυνατότητα διεύρυνσης και μπορούν να αναπτυχθούν συνεργασίες. Όμως τόνισε ότι δεν ακούστηκαν προτάσεις για τη ΔΟΜΗ και πως την βλέπουν οι επιχειρηματίες.

Ο κ. Χατζηδιαμαντής έλαβε το λόγο και έκανε μια σύνοψη των όσων ακούστηκαν. Τέλος ανέφερε τις ελλείψεις της συνάντησης όπως ότι δεν συμμετείχαν οι οργανωμένοι αγρότες, ότι δεν υπήρχαν ξενοδόχοι, δεν ακούστηκε τίποτα για τις υπηρεσίες κρουαζιέρας στον τουρισμό και ότι δεν υπήρξε συζήτηση για δίκτυα και συνεργασίες και τον τρόπο που αυτά θα υλοποιηθούν.

Στη συνέχεια η κα Κονδύλη τόνισε πως το «σλόγκαν» Γεωργία-Κτηνοτροφία-Τουρισμός θα πρέπει να εξειδικευτεί γιατί όλα τα νησιά το ίδιο θα αναφέρουν. Επίσης έθεσε τα ζητήματα για τα καλύμματα, για το θεματικό τουρισμό, για τις λίγες κλίνες στο νησί και γιατί δεν αναπτύσσονται δίκτυα συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων.

Κατόπιν ο κ. Σκάλκος παρουσίασε τις δράσεις καινοτομίας που έχουν γίνει σε επίπεδο νησιού σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο και ανέφερε πως αυτό το πλάνο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ευρέως ως μοντέλο για την ανάπτυξη τοπικά.

Στη συνέχεια ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων επί όσων θεμάτων είχαν τεθεί.

Ο κ. Κυριάκου κλείνοντας τη Συνάντηση ευχαρίστησε τους συμμετέχοντες, ανέφερε ότι τέτοιες συναντήσεις θα πραγματοποιηθούν και στο μέλλον σε όλα τα νησιά της Περιφέρειας και στόχος είναι τα ξεχωριστά ζητήματα που ανακύπτουν ανά νησί να ενοποιηθούν σε ένα κείμενο για όλη την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Κατόπιν τούτων έληξε η Συνάντηση Εργασίας και οι συμμετέχοντες υπέγραψαν το παρουσιολόγιο.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Πρακτικό Συνάντησης Εργασίας Σάμου

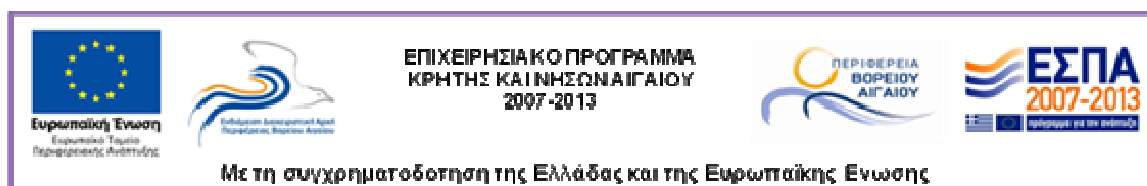
στις 05/06/2013

Διαβούλευση για τη Στρατηγική «Εξυπνης Εξειδίκευσης» στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου

Σύνταξη:

Γιώργος Σαραγάς, Προϊστάμενος Υπηρεσιών Δομής Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Σάμος, 05/06/2013

Παρόντες/ούσες

1. Στρατής Βλαστάρης, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
2. Ιουλία Κονδύλη, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
3. Εμμανουήλ Αποστόλου, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
4. Παναγιώτης Γιαννιόγλου, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
5. Γιώργος Σαραγάς, Προϊστάμενος Υπηρεσιών Δ.Α.ΣΤΑ. Πανεπιστημίου Αιγαίου
6. Γιώργος Καμπουράκης, Μέλος ΔΕΠ Πανεπιστημίου Αιγαίου
7. Θάνος Στυλιανός, Δήμαρχος Σάμου
8. Θεμιστοκλής Παπαθεοφάνους, Περιφερειακή Ενότητα Σάμου
9. Κωνσταντίνος Κυριαζής, Πρόεδρος Ένωσης Ξενοδόχων Σάμου
10. Αγγέλα Καζάκου, Τμήμα Προγραμματισμού Δήμου Σάμου
11. Ιωάννης Σκούτας, Ε.Ο.Σ.Σ.
12. Δημήτρης Κυριαζής, Επιμελητήριο

13. Κωνσταντίνος Κωτης, Περιφερειακή Ενότητα Σάμου
14. Γιώργος Κατσικογιάννης, Περιφερειακή Ενότητα Σάμου
15. Ευθύμιος Ευγγέλου, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Πανεπιστημίου Αιγαίου
16. Χριστόδουλος Σταματούλης, Περιφερειακή Ενότητα Σάμου
17. Μαρία Καλαντζή, Περιφερειακή Ενότητα Σάμου
18. Αλέξανδρος Λυμπέρης, Περιφερειακή Ενότητα Σάμου
19. Γεώργιος Κυριαζής, Επιμελητήριο
20. Γρηγόρης Γερασίμου, Ελληνικά Θερμοκήπια
21. Δημήτριος Χριστινίδης, Μέλος Δ.Σ. Ένωσης Ξενοδόχων Σάμου
22. Άγγελος Τριπζινιώτης, Αγρότης
23. Πολυκράτης Κωνσταντινίδης, Περιφερειακή Ενότητα Σάμου
24. Νίνος Στεφανής, Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων & Διαμερισμάτων Σάμου
25. Γιώργος Μαργαρώνης, Εμπορικός Σύλλογος Καρλοβάσου
26. Δέσποινα Κόιζα, Εμπορικός Σύλλογος Σάμου
27. Ειρήνη Τσόγια, Σύλλογος Βιοκ/των Σάμου, BIOSAMOS (Προϊόντα Βιολογικά και Παραδοσιακά)
28. Παρασκευή Σίμου, Εμπορικός Σύλλογος Καρλοβάσου

Έναρξη Συνάντησης Εργασίας από τον κ. Αποστόλου ο οποίος ζήτησε από τον κ. Αντιπεριφερειάρχη να κάνει την εισαγωγή.

Ο κ. Παπαθεοφάνους ευχαρίστησε τους παρευρισκόμενους και το προσωπικό της ΕΔΑ για την παρουσία τους και τη βοήθεια. Μίλησε για τους στόχους της σημερινής συνάντησης. Εν συνεχεία υποστήριξε ότι η Περιφερειακή Ενότητα Σάμου σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου προσπαθούν να βοηθήσουν τους νέους αγρότες και να καλλιεργήσουν ξεχασμένα προϊόντα. Σημείωσε ότι θα προοδεύσουν όσοι έχουν έξυπνες και καινοτόμες ιδέες και έτσι οι Έλληνες θα τα καταφέρουν. Σκοπός είναι να γίνει ο τόπος αυτός αυτάρκης. Καθώς υπάρχει πλούσια γη και είναι δυνατόν να αναπτυχθούν πολλές και συμφέρουσες καλλιέργειες. Ευχή αυτά που θα βγουν από τη συζήτηση να αξιοποιηθούν από την ΕΔΑ.

Εν συνεχεία ο κ. Στυλιανός (Δήμαρχος Σάμου) ευχαρίστησε και τόνισε ότι είναι σημαντικό η να πραγματοποιούνται αυτά εδώ στη Σάμο για να ενημερώνονται οι πολίτες με σκοπό να αναπτυχθεί η καινοτομία. Πρέπει να υπάρξει συνδυασμός παραγωγής με τον τριτογενή τομέα. Χρειάζεται απλοποίηση νομοθεσίας αλλά και διαδικασίας γιατί αλλιώς κανένας πολίτης δεν μπορεί να συμμετέχει σε αυτά τα προγράμματα. Ευχήθηκε γόνιμη πληροφόρηση και ενημέρωση για να υπάρχει ενδιαφέρον για επενδύσεις.

Η κα Κονδύλη ανέφερε ότι ξεκινά η διαβούλευση για τη νέα προγραμματική περίοδο (2014-2020) σε όλα τα νησιά. Γίνεται για πρώτη φορά και πρέπει να ακούσουμε εσάς μαζί με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου το οποίο είναι ο επιστημονικός συνεργάτης μας.

Ο κ. Καμπουράκης, εκ μέρους του Πανεπιστημίου, χαιρέτισε τη Συνάντηση και ευχαρίστησε όσους συμμετέχουν. Τόνισε ότι μέσα από ανταλλαγή ιδεών και απόψεων μπορούν να

ξεπεραστούν τα προβλήματα που υπήρχαν στο παρελθόν. Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου είναι μαζί σας και βρίσκεται εδώ για να στηρίξει επιστημονικά τη διαδικασία.

Κονδύλη εν συνεχεία παρουσίασε την κεντρική εισήγηση της ΕΔΑ. Τόνισε ότι στόχος αντιμετώπισης κρίσης αλλά με σύνεση οι δημόσιες επενδύσεις. Έξυπνη εξειδίκευση σημαίνει καινοτομία και αποτελεί προϋπόθεση με την επόμενη περίοδο και μεγάλη σημασία σε θέματα περιβάλλοντος- αειφορία. Υποστήριξε πως θα πρέπει να εξετάσουμε σήμερα ποιες είναι οι ανάγκες της Σάμου; Ποια είναι τα προβλήματα στην καινοτομία; Ιεράρχηση των αναγκών. Ο Σχεδιασμός θα πρέπει να λάβει τις ανάγκες που έχουμε σε συνάρτηση με τους πόρους. Η ΠΒΑ έχει μεγάλες δυνατότητες τουρισμού με χαμηλή καινοτομία και έθεσε τα 6 θέματα που πρέπει να απαντηθούν σήμερα. Θα υπάρχει και ηλεκτρονικά η διαβούλευση.

Ο κ. Βλαστάρης στη συνέχεια παρενέβη και τόνισε τα εξής: 1. Ότι κανένα πρόγραμμα δεν θα εγκριθεί αν έχει την έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης. 2. Η διαδικασία των διαβουλεύσεων είναι συνεχής. Μπορεί να γίνει ηλεκτρονικά κλπ. 3. Όλο αυτό το σχήμα θα μεταμορφωθεί σε κάποιο συμβούλιο καινοτομίας/μία άλλη δομή (και είναι υποχρεωτικό και αυτό για τα προγράμματα)

Ο κ. Κωνσταντινίδης ερώτησε πώς στο τρίπτυχο Επιχειρηματικότητα-ανταγωνιστικότητα-καινοτομία, δεν υπάρχει αναφορά στην παραγωγή. Γιατί; Επίσης ποιος καθόρισε την κρίσιμη μάζα για τη Σάμο; Και προβληματισμούς έθεσε προς τη διαχειριστική για τη χρήση ζωνών και για την κρίσιμη μάζα. Για παράδειγμα ανέφερε ότι δεν μπορείς να επενδύσεις στην ξυλονυτηγία λόγω περιορισμών.

Ο κ. Παπαθεοφάνους ανέφερε για το παράδειγμα του κ. Πολυκράτη ότι συνειδητά ότι του έδωσε άδεια για να χτίσει τυποποιητήρια. 50 μέτρα πιο μακριά από την περιοχή που ήταν δεν θα υπήρχε πρόβλημα. Και τόνισε ότι το χωροταξικό πρόβλημα πρέπει να ληφθεί υπόψη από την ΕΔΑ.

Ο κ. Αποστόλου σημείωσε πως στόχος είναι να δούμε πώς αυτά θα ξεπεραστούν.

Η κα Κονδύλη σημείωσε απαντώντας πως η κρίσιμη μάζα – θα τεθεί από εσάς και εσείς θα δώσετε. Θα το λάβετε υπόψη στις προτάσεις.

Ο κ. Κυριαζής ανέφερε ότι η Συνάντηση είναι πολύ σημαντική και πως είναι απαραίτητο να γίνουν προτάσεις από εμάς. Σημείωσε ότι τα προβλήματα της Σάμου είναι πολλά: συγκοινωνίες/απομόνωση. Λίγα δρομολόγια από πλοία και αεροπλάνα.

Χρειάζονται ξεχωριστά αναπτυξιακά προγράμματα

- Μέτρα μείωσης λειτουργικού κόστους επιχειρήσεων
- Ανάδειξη (περιβάλλοντος)

Συμπλήρωσε ότι οφείλουν οι φορείς/ και να ετοιμάσουν τις προτάσεις για το νησί. Να κάνουν όλοι οι φορείς τις προτάσεις τους και να υπάρξει συνολικά μια σύνθεση για την Στρατηγική της Περιφερειακής Ενότητας.

Κατόπιν τον λόγο έλαβε ο κ. Κωνσταντίνος Κυριαζής (Πρόεδρος ξενοδόχων Σάμου και Ικαρίας) και υποστήριξε πως τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός δεν πάει καλά. Είναι πτωτικός. Στην Ελλάδα ένα μοντέλο κυριαρχεί ο μαζικός τουρισμός. Τον τουρίστα τον νοιάζει η φθηνή

τιμή, εκεί πάει. Στο Β. Αιγαίο ως παραδοσιακό τουριστικό προϊόν έχουμε μείνει πίσω συμπλήρωσε. Δεν έγιναν επενδύσεις (δεν υπάρχει ποικιλομορφία τιμών και καταλυμάτων). Συγκοινωνία ίσον τουρισμός. Έχουμε φύση μικρά καταλύματα και ακριβά. Χρειάζεται όμως και εξειδίκευση τόσο πολύ σε εξειδικευμένη προβολή-αλλά είναι ανύπαρκτη. Χρειαζόμαστε συγκεκριμένο Promotion για το συγκεκριμένο προϊόν που προσφέρουμε. Έκανε τις παρακάτω προτάσεις

- Να στηθούν επιχειρήσεις σε χαμηλό κόστος (λειτουργικό)
- Να προβάλλουμε την «πράσινη» διάσταση να το λέμε περιβάλλον, ποιότητα, οικογενειακή επιχείρηση)
- Να εξειδικευτεί το προϊόν σε συγκεκριμένες ομάδες
- Να επενδύσουμε στο ανθρώπινο δυναμικό γιατί είναι σημαντικό για την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας
- Χωροταξικό και κτηματολόγιο είναι προβλήματα (θεσμικό πλαίσιο κράτους)

Τέλος σημείωσε πως στη Σάμο ο τουρισμός κρατάει το 70% της οικονομίας του νησιού. Και είναι σημαντικό να προβληθεί και στηριχθεί συμπλήρωσε.

Η κα Κονδύλη σημείωσε πως στη Σάμο ο τουρισμός είναι μαζικός. Και ρώτησε πως εννοείτε την άλλη μορφή τουρισμού.

Ο κ. Κωνσταντίνος Κυριαζής απάντησε πως έχει η Σάμος θεματικό τουρισμό, καθώς τον Μάιο-Οκτώβρη έχουμε περιπατητές. Δεν είναι μαζικός όπως στην Κρήτη, Ρόδο, Κώ, Κέρκυρα. Δεν έχουμε μαζικό τουρισμό. Το 48% των πελατών της Σάμου είναι επαναλαμβανόμενοι τουρίστες.

Ο κ. Αποστόλου τόνισε πως στη Σάμο το μοντέλο που κυριαρχεί είναι το οικογενειακό – περιβάλλον.

Ο κ. Κυριαζής επέμεινε ότι το μοντέλο που υπάρχει είναι οικογενειακή επιχείρηση- (πράσινο νησί). Και συμπλήρωσε πως δεν χρειάζεται να φτιάξουμε ξενοδοχείο πέντε αστέρων αλλά αντίθετα να επενδύσουμε σε εναλλακτικές μορφές.

Η κα Κονδύλη ρώτησε αν υπάρχει επαφή με πρωτογενή και τριτογενή τομέα;

Ο κ. Κυριαζής απάντησε ότι αν πετύχουμε να συνδυαστούν τα τοπικά προϊόντα –ξενοδοχεία τότε θα υπάρχει μεγαλύτερη ανάπτυξη. Στόχος είναι ελληνικό πρωινό με τοπικά προϊόντα.

Ο κ. Στεφανής (Πρόεδρος ενοικιαζόμενων) ρώτησε αν η ΕΔΑ θα είναι αποτελεσματική; Και ποια θα είναι η κατανομή των χρημάτων. Και εξέφρασε την άποψη ότι δυστυχώς θα η Σάμος θα είναι ριγμένη.

Η κα Κονδύλη σημείωσε ότι τα ερωτήματα αυτά είναι εκτός πλαισίου. Ακόμα δεν υπάρχουν χρήματα. Δεν γνωρίζουμε. Θέλουμε να ακούσουμε προτάσεις για τη στρατηγική και το σχεδιασμό του νησιού.

Εν συνεχεία ο κ. Γερασίμου σημείωσε ότι ο τουρισμός έχει το 70% της τοπικής οικονομίας αλλά δεν υπάρχει άλλη οικονομία στο νησί. Δεν έχουμε πλεονέκτημα. Για να γίνει ένα πλεονέκτημα χρειάζεται να έχω ένα ίδιο κοστολόγιο με τη στεργιανή Ελλάδα συμπλήρωσε. Για

την έρευνα και την τεχνολογία ανέφερε ότι έχει συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και πρότεινε σε τοπικό επίπεδο να γίνει ένα γραφείο που να ασχολείται μόνο με το ΕΣΠΑ '14-'20, το οποίο θα ακολουθεί τους παραγωγούς και θα πληρώνεται από το ΕΣΠΑ. Τέλος πρότεινε να χρηματοδοτηθεί η διαχείριση των λημμάτων των ελαιοτριβείων καθώς θα υπήρχε καινοτομία και αγορά (πελάτες) προς κατανάλωση.

Ο κ. Κωνσταντινίδης παρενέβη και τόνισε πως αυτή θα ήταν μια καινοτομία αλλά θα κόλλαγε μια τέτοια επένδυση στην χωροταξία του νησιού.

Ο κ. Γερασίμου ολοκλήρωσε τη σκέψη του αναφερόμενος στη δυνατότητα παραγωγής επώνυμου φθηνού προϊόντος. Η μαζικότητα θα έριχνε τις τιμές και η εξαγωγή θα έδινε προστιθέμενη αξία συμπλήρωσε.

Κατόπιν ο κ. Στασινής (εντεταλμένος αγροτικά θέματα Δήμου Σάμου) σημείωσε πως θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματα από το Αναπτυξιακό Συνέδριο Σάμου. Τα πλεονεκτήματα είναι γνωστά και ανέφερε τα εξής:

- Χρειάζεται παραγωγή ντόπια
- Βότανα, μελισσοκομία, παραδοσιακά κτηνοτροφία

Επίσης έθεσε τον εξής προβληματισμό: σχετικά με τις καινοτόμες καλλιέργειες. Το 33% καλλιεργειών μας έγιναν αναδασωτές μετά τις πυρκαγιές. Άλλαξε η χρήση γης και ονομάστηκαν δάση και αυξήθηκε ο δασικός χάρτης. Υπάρχει πλέον πρόβλημα θεσμικό πρόσθεσε.

Ο κ. Ρετσιωνίτης (αγρότης) σημείωσε ότι στο παρελθόν μπήκε σε προγράμματα αλλά η γραφειοκρατία μας εμποδίζει να κάνουμε επενδύσεις. Χρειάζονται γρήγορες διαδικασίες. Δεν γίνεται συμπλήρωση να παραγάγουμε φθηνά με 1,50 € πετρέλαιο. Αλλά και αν παράγω δεν θα έχω που να πάω την παραγωγή ανέφερε.

Ο κ. Παλυκράτης ερώτησε πώς μπορεί το ΑΕΙ να βοηθήσει τους παραγωγούς. Και συγκεκριμένα σε θέματα επιχειρηματικότητας και καινοτομίας.

Ο κ. Σαραγάς απάντησε πως το Πανεπιστήμιο Αιγαίου μπορεί να παίξει το ρόλο του Συμβούλου σε όλη αυτή τη διαδικασία. Πλέον έχει δομές όπως η Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας, η Δομή Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας οι οποίες ασχολούνται με τέτοια θέματα και πως ήδη το Πανεπιστήμιο συνεργάζεται με τα Επιμελητήρια όλου του Αιγαίου με σκοπό να βρεθούν τρόποι που μπορεί να υπάρξει η υποστήριξη. Άλλωστε υπάρχει ήδη η σύνδεση του Πανεπιστημίου με τοπικές επιχειρήσεις σε Λήμνο αλλά και στη Σάμο, με παροχή υποστήριξης και συμβουλευτικής για θέματα επιχειρηματικότητας και καινοτομίας.

Ο κ. Σκούτας (Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Σάμου) σημείωσε πως έχει τη διάθεση και να εκμεταλλευτεί την καινοτομία και να δημιουργήσει νέα προϊόντα. όμως πρόβλημα είναι οι ελλείψεις πιστώσεων/ρευστότητας. Επίσης για τις εξαγωγές σημείωσε πως δεν μπορεί να εξάγει κρασί γιατί λόγω συγκοινωνιών δεν γνωρίζουν αν θα μπορούν να ανταποκριθούν όλο το χρόνο.

Ο κ. Πιπέρης ανέφερε ότι στην περιφέρεια υπάρχει φορέας που διαχειρίζεται προγράμματα και κληρονομία προγράμματα. Υπάρχει φορέας που συμμετέχει η Περιφέρεια και ο Δήμος, το

Πανεπιστήμιο και η Ένωση και είναι ένας πιλότος στο ρόλο που μπορούν να παίξουν αυτοί οι φορείς. Σημείωσε πως ο τουρισμός που δεν παράγει και μόνο εισάγει είναι καταδικασμένος. Αν δεν υπάρχει παραγωγή θα πάμε σε καταδίκη. Πρέπει να δοθεί κατεύθυνση αυτό το κράτος για το που θα πάνε οι πολίτες.

Ο κ. Στυλιανός (Δήμαρχος) σημείωσε πως οι επιχειρηματίες είναι έντονα προβληματισμένοι για το πώς θα κάνουν μια επιχείρηση γιατί το θεσμικό πλαίσιο αλλάζει διαρκώς. Τόνισε ότι θα πρέπει να απλουστευτούν οι διαδικασίες. Σε σχέση με τον τουρισμό ανέφερε ότι θα πρέπει να στραφεί σε μονάδες-ξενοδοχεία υψηλής ποιότητας για να προσελκύσουν τουρίστες με υψηλά εισοδήματα. Ακόμη σημείωσε πως οι επενδύσεις θα πρέπει να είναι φιλικές προς το περιβάλλον. Τέλος συμπλήρωσε πως θα πρέπει έμποροι και ξενοδόχοι να προωθούν τοπικά προϊόντα αλλά και οι παραγωγοί να μειώσουν τις τιμές.

Ο κ. Χριστινίδης, σημείωσε ότι στην Ελλάδα κανείς νέος δεν ήθελε να πάει στο χωράφι και όλοι ήθελαν να γίνουν Δημόσιοι Υπάλληλοι. Ακόμη ότι το ελληνικό πρωινό προμοτάρται από την Ένωση Ξενοδόχων πανελλαδικά. Συμπλήρωσε ότι δεν υπάρχει συνεργασία μεταξύ ξενοδόχων και παραγωγών. Επίσης γιατί οι παραγωγοί δεν πάνε στις επιχειρήσεις να πουλήσουν. Τόνισε ότι για να γίνει κάτι χρειάζεται Marketing. Χρειάζεται να γίνουμε τοπικιστές. Να προτιμάμε τα δικά μας προϊόντα τόνισε. Τέλος ολοκλήρωσε λέγοντας πως ο τουρισμός φέρνει Incomeing χρήμα και δεν ανακυκλώνει το υπάρχον. Χρειάζεται ένα σοβαρό γραφείο Συμβούλου για να υπάρξουν προγράμματα και η υποστήριξή τους.

Ο κ. Κατσικογιάννης εν συνεχεία έκανε την παρουσίαση σχετικά με τη Συνεργασία Πανεπιστήμιο Αιγαίου-Περιφερειακή Ενότητα Σάμου σχετικά με το Project Καινοτομία «Σαμιακή γη». Ανέφερε ότι στη Σάμο εφαρμόζεται η Έξυπνη εξειδίκευση. Αποτελεί μια πρωτοβουλία υποστήριξης τοπικών παραγωγών επιχειρήσεων αυτό το χωράφι στο ράφι (ξεχασμένα προϊόντα)- που μπορούν να παραχθούν και να φέρουν εισόδημα με brand names.

Στη συνέχεια ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων επί όσων θεμάτων είχαν τεθεί.

Ο κ. Αποστόλου κλείνοντας τη Συνάντηση ευχαρίστησε τους συμμετέχοντες, ανέφερε ότι τέτοιες συναντήσεις θα πραγματοποιηθούν και στο μέλλον σε όλα τα νησιά της Περιφέρειας και στόχος είναι τα ξεχωριστά ζητήματα που ανακύπτουν ανά νησί να ενοποιηθούν σε ένα κείμενο για όλη την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Κατόπιν τούτων έληξε η Συνάντηση Εργασίας και οι συμμετέχοντες υπέγραψαν το παρουσιολόγιο.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Πρακτικό Συνάντησης Εργασίας Λέσβου

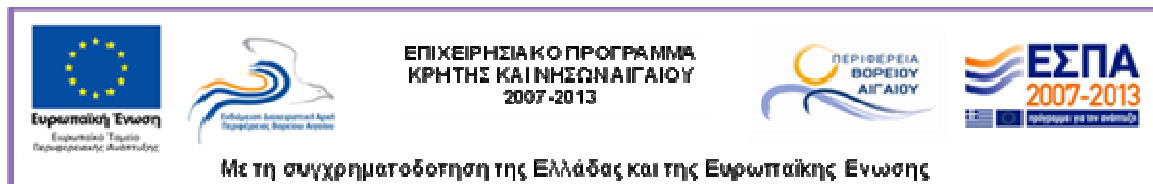
στις 13/06/2013

Διαβούλευση για τη Στρατηγική «Εξυπνης Εξειδίκευσης» στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου

Σύνταξη:

Γιώργος Σαραγάς, Προϊστάμενος Υπηρεσιών Δομής Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας Πανεπιστημίου Αιγαίου

Μυτιλήνη, 13/06/2013

Παρόντες/ούσες

1. Γιώργος Πλακωτάρης, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
2. Ιουλία Κονδύλη, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
3. Παναγιώτης Κυριάκου, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
4. Στρατής Βλαστάρης, ΕΔΑ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
5. Θανάσης Κίζος, Μέλος ΔΕΠ Πανεπιστημίου Αιγαίου
6. Γιώργος Σαραγάς, Προϊστάμενος Υπηρεσιών Δ.Α.ΣΤΑ. Πανεπιστημίου Αιγαίου
7. Δημήτρης Βουνάτσος, Δήμαρχος Λέσβου
8. Γιώργος Χατζηαργυρός, Δήμος Λέσβου
9. Χριστόφορος Σωμαράκης, foititelia.gr, fagi.gr
10. Μιχάλης Τζωρτζής, Ελαιοτριβείο Τυποποίησης Ελαιολάδου
11. Χρήστος Μητσάκης, Ποτοποία Ισ. Αρβανίτου

Έναρξη Συνάντησης Εργασίας από τον κ. Πλακωτάρη ο οποίος ανέφερε ότι οι συναντήσεις, που έγιναν σε κάθε νησί, είχαν ως στόχο να ολοκληρωθεί η στρατηγική της ΠΒΑ για την περίοδο 2014-2020. Σημείωσε ότι η ΠΒΑ ανήκει πλέον στον στόχο 2, δηλαδή μια Περιφέρεια σε μετάβαση. Τα χρήματα είναι περισσότερα σε επιχειρηματικότητα και λιγότερα σε υποδομές και περίπου τα ίδια με το τωρινό ΕΣΠΑ ανέφερε. Ως ΕΔΑ έχουμε υποβάλλει το 2ο πρόγραμμα

και είμαστε στη διαπραγμάτευση. Συνέχισε λέγοντας ότι το Πανεπιστήμιο Αιγαίου το προσλάβανε ως Σύμβουλο, γιατί θα έχει τα χρήματα σε αυτή την περίοδο και γιατί έχει δουλέψει περισσότερο στο πεδίο των προγραμμάτων.

Εν συνεχεία ο κ. Κυριάκου ανέλυσε τις εμπειρίες από τα υπόλοιπα νησιά και ανέφερε ότι ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία να μιλάμε απευθείας με τις επιχειρήσεις σε αυτό το πλαίσιο. Έχουμε την ελπίδα αυτή η προσέγγιση να καθιερωθεί ως ανοιχτό forum ανταλλαγής απόψεων, ώστε οι προτάσεις της περιφέρειας να ανταποκρίνονται όσο το δυνατόν στην πραγματική οικονομία της περιφέρειας. Σημείωσε πως η ΠΒΑ έχει μια εικόνα από όλα τα νησιά, με πολλά προφίλ, ανάλογα με το νησί και κάθε τύπος αναδεικνύει τα διαφορετικά χαρακτηριστικά του. Βασικός στόχος όπως ανέφερε είναι η συνεργασία των επιχειρήσεων. Θέλαμε να ακούσουμε απόψεις/ανάγκες και να τις καταγράψουμε.

Ο κ. Μητσάκης συμπλήρωσε πως οι επιχειρήσεις του κλάδου του έχουν δίκτυο εδώ και χρόνια, βλέποντας τις δυσκολίες και την κρίση. Και συνέχισε πως προσπαθούμε να επιβιώσουμε και να συνεργαστούμε, να ενωθούμε.

Κατόπιν τούτων ο Δήμαρχος Λέσβου έλαβε το λόγο και αφού ευχαρίστησε τους συμμετέχοντες τόνισε ότι νοιάζει τον Δήμο η έξυπνη εξειδίκευση, καθώς και ο Δήμος είναι λίγο επιχειρηματίας. Σημείωσε πως υπάρχει η αναπτυξιακή εταιρεία Α.Ε. με διάφορες δραστηριότητες και πως προσπαθεί να κάνει οικονομίες αλλά τα χρέη του Δήμου είναι 15 εκατομμύρια. Τόνισε επίσης ότι πρέπει να υπάρξει:

- Συνέργεια μεταξύ των φορέων της Περιφέρειας
- Κοινή στρατηγική όλης της Περιφέρειας
- Να βρούμε τα πλεονεκτήματά μας ως νησί και να συνταχθούμε πίσω από αυτά

Ταυτόχρονα σημείωσε πως κάθε νησί οφείλει να έχει τη δική του στρατηγική.

Ο κ. Σωμαράκης έκανε την παρουσίαση των 2 site/εταιρειών που έχει δημιουργήσει και λειτουργεί ως επιχειρηματίας. Περιέγραψε πως έφτιαξε το fagi.gr και τις δράσεις που έχει κάνει, καθώς και τις δυσκολίες που αντιμετώπισε όταν καινοτομούσε.

Από τη μεριά του Πανεπιστημίου Αιγαίου ο κ. Κίζος ρώτησε τους συμμετέχοντες «Τι σημαίνει καινοτομία για εσάς; Τι θα χρειαζόταν η επιχείρηση;»

Ο κ. Τζωρτζής έλαβε τον λόγο και είπε ότι η επιχείρηση έχει 55 ελαιοτριβεία και πως Παρακαλούμε να μείνουν στο σύστημα. Σύμφωνα με τον ίδιο, καινοτομία ήταν η πίεση της πολιτείας να δημιουργηθεί ένα πρότυπο πηρυνελαιουργείο, καθώς είναι σημαντικό να μην υπάρχει πρόβλημα με τα απόβλητα. Και εν συνεχεία να δοθεί η ώθηση να τυποποιηθεί το λάδι και να εξάγεται. Σημείωσε πως αυτό θα μπορούσε να αφορά όλο το νησί και πως είναι αρνητικό να υπάρχουν πολλές μικρές μονάδες. Συνεχίζοντας υποστήριξε πως οι προδιαγραφές πλέον έχουν αλλάξει και πρέπει όλοι να ακολουθούν. Για τη διαχείριση αποβλήτων (περιβαλλοντική διαχείριση) αφού δεν υπάρχει λύση στο θέμα του κασιόγαρου, θα πρέπει να φτιάξουμε πυρηνέλαιο.

Ο κ. Βουνάτσος συμπλήρωσε πως κάτι ανάλογα συμβαίνει με τα τυροκομεία.

Ο κ. Χατζηαργυρός αναρωτήθηκε ότι αφού υπάρχει μια γενιά παραγωγών τι νέο θα μπορούσε να κάνει. Τι θα χρειάζεται;

Ο κ. Τζωρτζής υπογράμμισε πως δεν υπάρχει νέα γενιά παραγωγών. Για να γίνει ο νέος χρειάζεται βοήθεια, χρειάζεται τον γεωπόνο στο κτήμα, στο δρόμο. Αφού τυποποιήσουμε είναι η ώρα να ασχοληθούμε με την παραγωγή. Να εμφανιστεί νέος κόσμος με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και αυτό θα κάνει καλό.

Ο κ. Μητσάκης έλαβε το λόγο και συστήθηκε ως Διευθύνων Σύμβουλος στο ούζο Πλωμάρι. Απαντώντας ανέφερε πως αποτελεί μια εξωστρεφή επιχείρηση. Λόγω κρίσης κάναμε εξαγωγές. Η επιχείρηση έχει νέο αποστακτήριο, κάνει επενδύσεις επιβιώνει χάρη στις εξαγωγές. Σημείωσε πως έχει αυξηθεί το προσωπικό αλλά υποστήριξε πως το κράτος τους κυνηγά λόγω φορολογίας.

Ο κ. Κίζος ρώτησε τι θα σχεδίαζαν σήμερα;

Ο κ. Μητσάκης απάντησε πως η νησιωτικότητα αυξάνει το κόστος. Το μόνο τοπικό προϊόν είναι το νερό. Όλα τα υπόλοιπα έρχονται από αλλού (μεταφορικά) και υπάρχουν τα μεταφορικά για να πάει αλλού το προϊόν. Λόγω απαγορευτικών πρέπει να έχεις μεγάλους αποθηκευτικούς χώρους. Ο εξοπλισμός πρέπει να είναι σύγχρονος και να μπορεί να αλλαχθεί άμεσα.

Ο. Κυριάκου αναρωτήθηκε πως όπως ακούμε υπάρχουν πολλά προβλήματα αλλά η επιχείρησή σας έκανε μία μεγάλη επένδυση στο νησί γιατί;

Ο κ. Μητσάκης απάντησε πως το νησί έχει υπέροχα προϊόντα. Το Πλωμάρι έχει μία παράδοση και ανθρώπινο δυναμικό που χρόνια παράγουν ούζο. Το Πλωμάρι κάνει τα καλύτερα αποστάγματα. Γλυκαντικό παράγεται στο Λισβόρι έξω από το Πλωμάρι.

Ο κ. Κίζος αναρωτήθηκε πως θα τους φαινόταν να χρηματοδοτηθούν για την επόμενη περίοδο;

Ο κ. Μητσάκης ανέφερε πως αυτό που χρειάζεται αναβάθμιση είναι η συσκευασία. Θα πρέπει να αλλάξει το μπουκάλι ούζο, αυτό θα ήταν καινοτομία. Παλαιότερα έγινε, τώρα είναι ξανά η ώρα. Σημείωσε πως στο εξωτερικό το ούζο παίζει δίπλα στα άλλα ποτά (βότκα, τζιν, ουίσκι κλπ)

Η κα Κονδύλη ρώτησε τι είναι αυτό που θα πρέπει να γίνει τώρα.

Ο κ. Μητσάκης απάντησε ότι θα πρέπει να αλλάξει η συσκευασία και να υπάρξουν εναλλακτικοί τρόποι μεταφοράς οινοπνεύματος στο νησί. Στη συσκευασία μπορούν να γίνουν κινήσεις.

Ο κ. Κυριάκου σημείωσε πως καινοτομία εδώ είναι η συνεργασία και το δίκτυο και όχι κάτι άλλο.

Ο κ. Τζωρτζής συμπλήρωσε πως τα μεταφορικά είναι πρόβλημα και αυξάνουν το κόστος. Είναι σημαντικό να έχουμε ποιότητα. Βραβεία κλπ. Για να το πουλήσουμε. Αλλά το λάδι δεν είναι το μέλλον.

Ο κ. Μητσάκης τόνισε πως θα πρέπει να δούμε και την εξοικονόμηση ενέργειας. Μόνοι μας (πληρώνοντας εταιρείες) μας βοηθούν στις μελέτες και εφαρμογή και υλοποίηση των νέων επενδύσεων για εξοικονόμηση ενέργειας.

Ο κ. Τζωρτζής παρενέβη και είπε πως το πυρηνόξυλο θα ήταν μία λύση. Εμείς πηγαίνουμε σε συνεργάτες στην Αθήνα και όχι στο νησί.

Ο κ. Σωμαράκης συμπλήρωσε πως καινοτομία είναι το μέλλον. Δηλαδή Δημιουργώ λύση στις ανάγκες που υπάρχουν. Μου αρέσει η πρόκληση του καινούργιου που δεν υπάρχει. Στο παρελθόν για αυτό που έκανα οι τοπικές επιχειρήσεις με δέχτηκαν πολύ δύσκολα. Το επόμενο βήμα είναι η πρόσβαση στο Smart Phone. Αυτό θα ήταν καινοτομία για εμάς.

Ο κ. Κίζος ρώτησε αν υπάρχει το πρόγραμμα «έξυπνη εξειδίκευση» ποιος φορέας θα μπορούσε να το τρέξει; Να το διαχειριστεί; Ποιος θα εξασφαλίσει τη διαφάνεια/φερεγγυότητα;

Ο κ. Μητσάκης σημείωσε πως το δημόσιο δεν εργάζεται με τις ταχύτητες του ιδιωτικού τομέα. Έχουμε κακή εμπειρία. Έχουμε τρέξει προγράμματα. Αλλά το δημόσιο δεν μπορούσε να ανταποκριθεί. Επίσης, αργούσαμε να πάρουμε τα λεφτά.

Ο κ. Τζωρτζής ανέφερε πως έχει εμπειρία από ενισχύσεις. Παράπονο δεν έχει. Αλλά στο θέμα ελεγκτικών φορέων/αδειοδοτήσεων υπήρχε θέμα. Εμείς δεν είμασταν αντίπαλοί τους, αλλά μας φρενάρουν και δεν μας βοηθούν. Πιθανώς να μπορούσε να το τρέξει το Πανεπιστήμιο συμπλήρωσε.

Ο κ. Πλακωτάρης ρώτησε ποιος θα ήταν ο τρόπος να έρθει το δημόσιο στην πραγματικότητα του ιδιωτικού τομέα. Αυτό είναι το πρόβλημα. Πως θα σχεδιάσουμε ένα πρόγραμμα για λειτουργικά, νέα προϊόντα

Ο κ. Μητσάκης ανέφερε πως δεν χρειάζονται λεφτά για εξοπλισμό. Αλλά για σχεδιασμό προϊόντος και αναπαραγωγή νέου προϊόντος.

Η κα Κονδύλη ρώτησε τι συμβαίνει και σε μερικές αγορές δεν μπορεί να πάει το ούζο. Ποια είναι η διαδικασία;

Ο κ. Μητσάκης απάντησε περιγράφοντας τη διαδικασία. Κάθε χρόνο από κάθε Ήπειρο επιλέγουμε χώρες (5-6). Μετά στέλνουμε πωλητή να κάνει έρευνα αγοράς. Στη συνέχεια έχουμε επαφές για κάποια εταιρεία που θα κάνει εισαγωγές. Σε διαφορετική περίπτωση μας βρίσκουν άτομα σε εκθέσεις διεθνείς που βρίσκουμε. Αφού συγκεντρώσεις πληροφορίες, αξιολογείς, στέλνεις προϊόντα και βλέπεις πως πάει. Κάποιες χώρες παραγγέλλουν, κάποιες άλλες όχι.

Ο κ. Χατζηαργυρός στην παρέμβασή του ανέφερε πως είναι σημαντικό να βρεθούν τοπικά talenta και τοπικές ιδέες. Να κρατήσουμε αυτούς που παράγουν, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ή Χιώτες ή Μυτιληνιούς. Να μαζέψουμε ανθρώπους και ιδέες και μετά να χρηματοδοτήσουμε το business plan που έχουν.

Ο κ. Πλακωτάρης σημείωσε πως υπάρχουν δύο κατηγορίες

1. Οι ώριμες επιχειρήσεις/οι προωθητικές επιχειρήσεις που δεν το θέλουν το κράτος ή το ΑΕΙ
2. Και οι πιο μικροί που χρειάζονται βοήθεια και ενίσχυση.

Η κα Κονδύλη απευθυνόμενη στον κ. Σωμαράκη ρώτησε τι προβλήματα αντιμετώπισε όταν ξεκίνησε;

Ο κ. Σωμαράκης ανέφερε την εμπειρία του. Οι διαδικτυακές επιχειρήσεις δεν έχουν μεγάλο κόστος. Απλά θες πολύ κόσμο για να τρέχει το πρόγραμμα. Και χρειάζεται να μπορείς να επέμβεις άμεσα. Ο Εξοπλισμός δικός μας πρέπει πάντα να είναι πιο εξειδικευμένος. Θα πρέπει να είμαστε ενημερωμένοι. Βασικό πρόβλημα ότι ο εξοπλισμός τους καταστήματος θα πρέπει να είναι σύγχρονος. Σημαντικό κομμάτι το διαφημιστικό. Σημείωσε επίσης πως μια καλή ιδέα θα ήταν το διαδίκτυο έχει περάσει και το εμπόριο κυρίως. Το πρόβλημα είναι το κόστος μεταφοράς και το πώς. Ηλεκτρονικό κατάστημα που να πωλεί Ελληνικά προϊόντα πάσης φύσεως, δηλαδή ένα Ηλεκτρονικό Πολυκατάστημα.

Ο κ. Κίζος έκανε μια ανακεφαλαίωση των όλων εισηγήσεων και κάλεσε τους συμμετέχοντες να συζητήσουν επί των θεμάτων. Στη συνέχεια ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων επί όσων θεμάτων είχαν τεθεί.

Κατόπιν τούτων έληξε η Συνάντηση Εργασίας και οι συμμετέχοντες υπέγραψαν το παρουσιολόγιο.

Ερωτηματολόγια

Ερωτηματολόγιο για Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την «Έξυπνη Εξειδίκευση»

Το Ερωτηματολόγιο που ακολουθεί αποσκοπεί στο να συλλεχθούν οι απόψεις σας σχετικά με τη στρατηγική της Περιφέρειας για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας την επόμενη προγραμματική περίοδο (2014-2020) και ιδιαίτερα για την καινοτομία ή την “έξυπνη εξειδίκευση” όπως περιγράφεται ο όρος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι απόψεις αυτές είναι πολύ σημαντικές για να είναι δυνατός ο σχεδιασμός πολιτικών που να ανταποκρίνονται στα πραγματικά προβλήματα των επιχειρήσεων και του επιχειρείν στην Περιφέρεια. Θα θέλαμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι η ανωνυμία σας θα είναι απόλυτα σεβαστή. Ευχαριστούμε για την βοήθεια σας. Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να έρθετε σε επαφή με τον Π. Κυριάκου από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (2251352018) ή τον Θ. Κίζο από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου (2251036447).

I. Εξειδίκευση Και Συνεργατικά Σχήματα

1.1. Ποιοι είναι κατά τη γνώμη σας οι κυριότεροι οικονομικοί / παραγωγικοί τομείς και κλάδοι της Περιφέρειας;

Τουρισμός	
Αλιεία	
Γεωργία (_____)	
Κτηνοτροφία	

Εμπόριο	
Εμπόριο τοπικών προϊόντων (ποια _____ _)	
Μεταποίηση	
Ενέργεια	
Υπηρεσίες (ποιες _____)	
Άλλο (διακρίνεστε _____ _)	

1.2. Πιστεύετε ότι αυτοί οι κλάδοι παρουσιάζουν κάποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο;

 Ναι

 Όχι

Για ποιούς λόγους;

1.3. Η δική σας επιχείρηση έχει καταφέρει να αξιοποιήσει αποτελέσματα έρευνας -τεχνολογίας και καινοτομίες;

 Ναι

 Όχι

Αν ναι, γιατί και με ποια οφέλη για την επιχείρηση; Έρευνα/Τεχνολογία σε τι; Ποια η Καινοτομία;

Αν όχι, γιατί;

1.4. Η δική σας επιχείρηση έχει συμμετάσχει στο παρελθόν ή συμμετέχει σήμερα σε δίκτυα συνεργασίας επιχειρήσεων στην Περιφέρεια ή και με επιχειρήσεις εκτός Περιφέρειας για αξιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας και τεχνολογίας;

 Ναι

 Όχι

Αν ναι, γιατί και με ποια οφέλη για την επιχείρηση; (π.χ. εξωστρέφεια, Ανταλλαγή εμπειριών με άλλες επιχειρήσεις του κλάδου, Ενημέρωση για νέες εξελίξεις). Θεσμοθετημένο ή άτυπο δίκτυο;

Αν όχι, γιατί; (π.χ. Δυσκολία Συνεργασίας, Έλλειψη χρόνου).

1.5 Πως πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να ξεπεραστούν αυτά τα προβλήματα;

II. Δυναμικό Έρευνας Και Τεχνολογίας (E & T)

2.1. Γνωρίζετε Ιδρύματα (π.χ. πανεπιστήμια, κέντρα Έρευνας και Τεχνολογίας, κέντρα καινοτομίας και σχεδιασμού) στην Περιφέρεια;

2.2. Γνωρίζετε σε ποια επιστημονικά ή τεχνολογικά πεδία έχουν ερευνητική δραστηριότητα;

2.3. Πιστεύετε ότι η δραστηριότητα αυτή ανταποκρίνεται στις ανάγκες της επιχείρησής σας;

Ναι

Όχι

Γιατί;

III. Πολιτική Καινοτομίας, Ψηφιακή Οικονομία και Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας

Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα 2007-2013” η Καινοτομία ορίζεται ως “η εφαρμοσμένη χρήση της γνώσης με σκοπό την παραγωγή ή/και παροχή νέων ή ουσιαστικά βελτιωμένων προϊόντων, διαδικασιών ή/και υπηρεσιών που βρίσκουν άμεσης παραγωγικής, χρηστικής ή/και εμπορικής εφαρμογής». Με βάση αυτό :

3.1. Τι σημαίνει καινοτομία κατά τη γνώμη σας για τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας σήμερα;

(α) Σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων & υπηρεσιών _____

(β) Χρήση αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων / υπηρεσιών _____

(γ) Χρήση τοπικών πόρων _____

(γ) Άλλο; _____

προσδιορίστε....

3.2. Τι σημαίνει καινοτομία κατά τη γνώμη σας για τη δική σας επιχείρηση;

3.3. Θα ήθελα να μιλήσουμε τώρα για τις αποκαλούμενες Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (π.χ. cloud computing, διαδίκτυο, υπηρεσίες από και για κινητά, κτλ.). Γνωρίζετε τι είδους υπηρεσίες μπορούν να αναπτυχθούν από αυτές τις τεχνολογίες που να αφορούν τη δική σας επιχείρηση; Μπορείτε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;

3.4. Στη δική σας επιχείρηση χρησιμοποιείτε τέτοιες υπηρεσίες;

Ναι

Όχι

Αν ναι, ποιες και με τι οφέλη για την επιχείρησή σας;

Αν όχι γιατί;

3.5. Σε ποιον/ους θα απευθυνόσασταν αν θέλατε να αναπτύξετε τέτοιες υπηρεσίες; Γιατί;

IV. Απόψεις και προτάσεις για την μελλοντική στρατηγική

4.1. Ποιοι θα πρέπει κατά τη γνώμη σας να συνεργαστούν για το σχεδιασμό ενός Περιφερειακού Προγράμματος για την καινοτομία προσαρμοσμένο στις ανάγκες της Περιφέρειας και των επιχειρήσεων της;

(α) Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου _____

(β) Τοπικοί Δήμοι _____

(γ) Αναπτυξιακές Εταιρείες _____

(δ) Πανεπιστήμιο Αιγαίου _____

(ε) Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια _____

(στ) Ερευνητικοί φορείς _____

(ζ) Άλλος: _____

Γιατί;

4.2. Τι θα έπρεπε να περιέχει οπωσδήποτε ένα τέτοιο Περιφερειακό Πρόγραμμα για την καινοτομία;

4.3. Ποιος θα μπορούσε να είναι ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα σε ένα τέτοιο Πρόγραμμα;

V. Πληροφορίες για την επιχείρηση

Νησί _____ Τομέας δραστηριοποίησης

Μέγεθος επιχείρησης (εργαζόμενοι) _____ (κλίνες)

Τάσεις παραγωγής/ επισκεψιμότητας τα τελευταία 3 χρόνια: (α) αυξήθηκε, (β) παρέμεινε ίδια, (γ) μειώθηκε

Χρησιμοποιείτε τοπικούς πόρους; Ναι ____ Όχι ____ . Αν ναι, ποιους;

_____
_____

Έχετε κάνει ή κάνετε εξαγωγές (για τουριστικές επιχειρήσεις αν δέχεστε τουρίστες από το εξωτερικό); Ναι ____ Όχι ____.

5.1. Ποια είναι σήμερα τα σημαντικότερα προβλήματα της επιχείρησής σας σήμερα; Πως πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να λυθούν;

5.2 Υπάρχει ανάγκη για εξειδικευμένο προσωπικό στην επιχείρησή σας; Ναι ____ Όχι ____ . Προσπαθήσατε να βρείτε και δεν τα καταφέρατε;

5.3. Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να συμπληρώσετε; Κάτι που πιστεύετε ότι είναι σημαντικό και δεν έχει ειπωθεί;

Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή σας!

Ερωτηματολόγιο για Φορείς της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την «Έξυπνη Εξειδίκευση»

Το Ερωτηματολόγιο που ακολουθεί αποσκοπεί στο να συλλεχθούν οι απόψεις σας σχετικά με τη στρατηγική της Περιφέρειας για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας την επόμενη προγραμματική περίοδο (2014-2020) και ιδιαίτερα για την καινοτομία ή την “έξυπνη εξειδίκευση” όπως περιγράφεται ο όρος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι απόψεις αυτές είναι πολύ σημαντικές για να είναι δυνατός ο σχεδιασμός πολιτικών που να ανταποκρίνονται στα πραγματικά προβλήματα των επιχειρήσεων και του επιχειρείν στην Περιφέρεια. Θα θέλαμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι η ανωνυμία σας θα είναι απόλυτα σεβαστή. Ευχαριστούμε για την βοήθεια σας. Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να έρθετε σε επαφή με τον Π. Κυριάκου από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (2251352018) ή τον Θ. Κίζο από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου (2251036447).

I. Εξειδίκευση Και Συνεργατικά Σχήματα

1.1. Ποιοι είναι κατά τη γνώμη σας οι κυριότεροι οικονομικοί / παραγωγικοί τομείς και κλάδοι της Περιφέρειας;

Τουρισμός	
Αλιεία	
Γεωργία	
Κτηνοτροφία	
Εμπόριο	
Εμπόριο τοπικών προϊόντων (ποια _____ _____)	
Μεταποίηση	
Ενέργεια	
Υπηρεσίες (ποιες _____)	
Άλλο (διευκρινίστε _____ _)	

1.2. Πιστεύετε ότι αυτοί οι κλάδοι παρουσιάζουν κάποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο;

Ναι

Όχι

Για ποιούς λόγους;

1.3. Γνωρίζετε αν υπάρχουν σε αυτούς τους κλάδους (ή και σε άλλους) επιχειρήσεις με δυνατότητα αξιοποίησης αποτελεσμάτων έρευνας και τεχνολογίας και εφαρμογή καινοτομιών;

Ναι

Όχι

Σε ποιους κλάδους;

1.5. Γνωρίζετε αν υπάρχουν δίκτυα συνεργασίας επιχειρήσεων στην Περιφέρεια ή και με επιχειρήσεις εκτός Περιφέρειας για αξιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας και τεχνολογίας και εφαρμογή καινοτομιών; Θεσμοθετημένο ή άτυπο δίκτυο;

1.6. Γνωρίζετε τα παρακάτω δίκτυα συνεργασίας;

	Ναι	Όχι
HElLenic Project FOR Wider Application of R&D (Δίκτυο Πράξη)		
Innovation Relay Centre Network, IRC (Δίκτυο Κέντρων Αναδιανομής Καινοτομίας)		

II. Δυναμικό Έρευνας Και Τεχνολογίας (E & T)

2.1. Γνωρίζετε Ιδρύματα (π.χ. πανεπιστήμια, κέντρα Έρευνας και Τεχνολογίας, κέντρα καινοτομίας και σχεδιασμού) στην Περιφέρεια;

2.2. Γνωρίζετε σε ποια επιστημονικά ή τεχνολογικά πεδία έχουν ερευνητική δραστηριότητα;

2.3. Πιστεύετε ότι η δραστηριότητα αυτή ανταποκρίνεται στις ανάγκες της Περιφέρειας και των επιχειρήσεων της;

Ναι

Όχι

Γιατί;

III. Πολιτική Καινοτομίας, Ψηφιακή Οικονομία και Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας
Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα 2007-2013” η Καινοτομία ορίζεται ως “η εφαρμοσμένη χρήση της γνώσης με σκοπό την παραγωγή

ή/και παροχή νέων ή ουσιαστικά βελτιωμένων προϊόντων, διαδικασιών ή/και υπηρεσιών που βρίσκουν άμεσης παραγωγικής, χρηστικής ή/και εμπορικής εφαρμογής». Με βάση αυτό :

3.1. Τι σημαίνει καινοτομία κατά τη γνώμη σας για τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας σήμερα;

(α) Σχεδιασμός και παραγωγή νέων προϊόντων & υπηρεσιών _____

(β) Χρήση αποτελεσμάτων έρευνας στην παραγωγή προϊόντων / υπηρεσιών _____

(γ) Χρήση τοπικών πόρων _____

(γ) Άλλο; _____

προσδιορίστε....

3.2. Τι σημαίνει καινοτομία κατά τη γνώμη σας για την Περιφέρεια;

3.3. Θα ήθελα να μιλήσουμε τώρα για τις αποκαλούμενες Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (π.χ. cloud computing, διαδίκτυο, υπηρεσίες από και για κινητά, κτλ.). Γνωρίζετε τι είδους υπηρεσίες μπορούν να αναπτυχθούν από αυτές τις τεχνολογίες που να αφορούν τις επιχειρήσεις του Βορείου Αιγαίου; Μπορείτε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;

3.4. Γνωρίζετε επιχειρήσεις της Περιφέρειας που να έχουν αναπτύξει ή να χρησιμοποιούν τέτοιες υπηρεσίες;

Ναι

Όχι

Αν ναι, ποιες και με τι οφέλη για τις επιχειρήσεις;

3.5. Θα ήθελα τη γνώμη σας για το βαθμό ενσωμάτωσης τέτοιων τεχνολογιών από επιχειρήσεις των κλάδων αυτών, αν είναι δηλαδή μεγάλος, μέτριος, μικρός ή ανύπαρκτος.

Τομέας	Μεγάλος	Μέτριος	Μικρός	Ανύπαρκτος	ΔΓ/ΔΑ
Αγροτικός τομέας (νωπά)					
Μεταποίηση – αγροδιατροφικός τομέας					
Τουρισμός					
Μεταφορές					
Ενέργεια					
Περιβάλλον					
Πολιτισμός					
Άλλο (προσδιορίστε)					

3.6. Γιατί πιστεύετε ότι υπάρχουν (ή δεν υπάρχουν) αυτές οι διαφορές;

3.8. Ποιες θα έπρεπε να είναι κατά τη γνώμη σας οι προτεραιότητες για υποδομές που να υποστηρίζουν την ανάπτυξη τέτοιου είδους υπηρεσιών;

3.5. Σε ποιον/ους θα απευθυνόσασταν αν θέλατε να αναπτύξετε τέτοιες υπηρεσίες; Γιατί;

3.6. Γνωρίζετε αν υπάρχουν πολιτικές για την καινοτομία σήμερα στην Περιφέρεια; Αν ναι, Ποιες;

3.7. Είστε ευχαριστημένος/η από τις πολιτικές αυτές; Γιατί;

3.8. Ανεξάρτητα από το αν είστε ευχαριστημένος/η από τις πολιτικές αυτές, τι πιστεύετε ότι θα έπρεπε να αλλάξει;

IV. Απόψεις και προτάσεις για την μελλοντική στρατηγική

4.1. Ποιοι θα πρέπει κατά τη γνώμη σας να συνεργαστούν για το σχεδιασμό ενός Περιφερειακού Προγράμματος για την καινοτομία προσαρμοσμένο στις ανάγκες της Περιφέρειας και των επιχειρήσεων της

- (α) Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου _____
- (β) Τοπικοί Δήμοι _____
- (γ) Αναπτυξιακές Εταιρείες _____
- (δ) Πανεπιστήμιο Αιγαίου _____
- (ε) Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια _____
- (στ) Ερευνητικοί φορείς _____
- (ζ) Άλλος: _____

Γιατί;

4.2. Τι θα έπρεπε να περιέχει οπωσδήποτε ένα τέτοιο Περιφερειακό Πρόγραμμα για την καινοτομία;

4.3. Ποιος θα μπορούσε να είναι ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα σε ένα τέτοιο Πρόγραμμα;

V. Πληροφορίες για τον φορέα

Νησί _____

Φορέας

Θέση _____

στον _____

φορέα

5.1. Ποια είναι σήμερα τα σημαντικότερα προβλήματα της Περιφέρειας σήμερα;

5.2. Πως πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να λυθούν;

5.3. Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να συμπληρώσετε; Κάτι που πιστεύετε ότι είναι σημαντικό και δεν έχει ειπωθεί;

Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή σας!

Λίστες Επιχειρήσεων και Φορέων

Α. Λίστα Επιχειρήσεων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο

Νησί	A/A	Όνοματεπώνυμο	Εταιρεία
Σ Α Μ Ο Σ	1	Γαρουφάλης Μανώλης	Ανθοκήπια ορχιδέας
	2	Αμυρσώνης Γιακουμής	Ανθοκομικές Επιχειρήσεις
	3	Κληρονόμου Γεωργία	Βότανα και αιθέρια έλαια
	4	Μάρκου Ιωάννης	Παραγωγή/τυποποίηση Βιολογικό Λάδι
	5	Κεντούρης Κώστας	Σαπωνοποιία
	6	Γερασίμου Γρηγόρης	Θερμοκήπια
	7	Ζαρμπάνης & ΣΙΑ ΟΕ (Ζαρμπάνης Εμμανουήλ)	Παραγωγή και εμφιάλωση ποτών
	8	Πρώτεας Ξενοδοχείο	Ξενοδοχείο
	9	Αρίων Ξενοδοχείο	Ξενοδοχείο
	10	Doryssa Bay Hotel	Ξενοδοχείο
Λ Η Μ Ν Ο Σ	11	Χρυσάφης Μιχάλης (Πρόεδρος)	Χρυσάφης Μ. ΑΒΕΕ
	12	Γκιουργκινες Δημήτρης (διαχειριστής)	Παραγωγή και Εμπορία αγροτικών προϊόντων
	13	Ντίνα Καραχάλια (Ιδιοκτήτρια)	Ξενοδοχείο Αιθάλεια
	14	Δημήτρης Μαντζάρης (Γενικός Διευθυντής)	Ξενοδοχείο Limnos Village
	15	Πωλίνα Χατζηγεωργίου (Υπεύθυνη Παραγωγής)	Πέτρος Θ. Χατζηγεωργίου ΟΕ (Οινοποιείο)
	16	Βασίλειος Κρυστάλλης	Surf camp keros (Τουρισμός-Θαλάσσια Σπορ)
	17	Matt Goodwin	Porto Myrina Palace Hotel
	18	Κουτούκης Κωνσταντίνος	ΟΚΤΑΠΟΥΣ ΑΕ - Αλίπασσα/κατεψ. θαλασσινά
	19	Νίκος Αχιλλαδέλλης	Υιοι Β. Αχιλλαδέλη ΟΕ (Ζαχαρώδη)
	20	Νίκος Ποριάζης (εκπρόσωπος)	ΑΦΟΙ Κ. ΠΟΡΙΑΖΗ ΟΕ
Χ Ι Ο Σ	21	Μπάλας Βασίλης (Ιδιοκτήτης)	Masticulture (Υπηρεσίες)
	22		Επιχείρηση Εμπορίας Τροφίμων
	23	Μισετζής	Σπιτάκια Αυγώνυμα
	24	Ξύδας (Ιδιοκτήτης)	Ξενώνας Περλέας
	25	Χαζίρη (Υπ. Μάρκετινγκ)	Χυμοί Χίου ΑΕ
	26	Κάβουρα Μαριαλένα (Υπ. Μάρκετινγκ)	Mediterra
	27	Γιώργος Βάνης	ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΕ (Τρόφιμα)

	28	Λεωνίδας Παπαχαρίσης	ΝΗΡΕΥΣ (Ιχθυοκαλλιέργειες)
Λ Ε Σ Β Ο Σ	29	Γιάννης Τρουμπούνης	Hotel Votsala
	30	Αρβανίτης	Ποτοποιία Πλωμαρίου – Ισιδωρος Αρβανίτης ΑΕ
	31	Ανδριάννα Σπανέλλη	Hotel ElySION
	32	Λάμπρος Ρόδος	Γαλακτοκομική Λέσβου ΑΕΒΕ
	33	Βέρος Ευστράτιος	Βέρος Ε., Α.Ξ.Τ.Ε.

Β. Λίστα Φορέων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο

Νησί	A/A	Όνοματεπώνυμο	Φορέας
Σ Α Μ Ο Σ	1	Κυριαζής Κωνσταντίνος	Ένωση Ξενοδόχων
	2	Γενικός Γραμματέας	Δήμος Σάμου
	3	Στεφανής Νίκος (Πρόεδρος)	Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων
	4	Βαλεοντής Ελευθέριος (Πρόεδρος)	Σύλλογος Επαγγελματιών Ηραίου
	5	Φλωρούς Εμμανουήλ (Αντιπρόεδρος)	Επιμελητήριο Σάμου
	6	Χαριλάου Ευάγγελος	Ένωση Οινοπαραγωγικών Συνεταιρισμών Σάμου
	7	Μαργαρώνης Γιώργος	Εμπορικός Σύλλογος Καρλοβάσου
Λ Η Μ Ν Ο Σ	8	Χριστίνα Μοσχούδη	ΑΝ.Ε.Λ. Α.Ε.
	9	Μυρμίγκος Νίκος	Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Λήμνου
	10	Στένος Νίκος	Εμπορικός Σύλλογος Μούδρου
	11	Χατζηδιαμαντής Αντώνης	Δήμος Λήμνου
	12	Παπαδόπουλος Ιάκωβος	Επιμελητήριο – Παράρτημα Λήμνου
	13	Μάνος Μαυράκης (Αντιπρόεδρος)	Σύλλογος Καφές-Εστίαση Λήμνου «Διόνυσος»
	14	Ψάρας Χρυσόστομος	Εμπορικός Σύλλογος Μύρινας
Χ Ι Ο Σ	15	Πέρρης	Επιμελητήριο Χίου
	16	Κώστας Χαλκιάς (Πρόεδρος)	Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Χίου
	17	Δημήτρης Κουντουριάδης (Δ/ντης)	Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου
	18	Κιτριλάκης (Πρόεδρος)	Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων

Λ Ε Σ Β Ο Σ	19	Αμπουλός	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια
	20	Αντωνίου	Ένωση Ξενοδόχων
	21	Βερβενιώτου Μαρία	Εμπορικός Σύλλογος Μυτιλήνης
	22	Τσακίρης	Γεωτεχνικό Επιμελητήριο